

T.C.
İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AVUKATLARIN PERSPEKTİFİNDEN TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞU:
NİTEL BİR ARAŞTIRMA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buse ÇEVİK

1918119008

Sosyoloji Anabilim Dalı
Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı

Doç. Dr. Hande ŞAHİN

EYLÜL/2022

ONAY

İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 1918119008 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Buse ÇEVİK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "Avukatların Perspektifinden Türkiye'de Çocuk Suçluluğu: Nitel Bir Araştırma Örneği" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı:

Jüri Üyeleri (Asil):

Jüri Üyeleri (Yedek):

Teslim Tarihi:

Savunma Tarihi:

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Avukatların Perspektifinden Türkiye’de Çocuk Suçluluğu: Nitel Bir Araştırma Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla beyan ederim.

26/08/2022

Buse ÇEVİK

TEŞEKKÜR

Sosyolojiyi ve felsefeyi bana kazandıran Şehit Ali Karaoğlu lisesi Felsefe Grubu öğretmenim İmam Baba'ya ve Üniversite'yi kazandığım ilk yıldan bu yana öğretileri ile pes etmeden çalışmamı sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Rıza Sam'a ve Prof. Dr. Güney Çeğin'e, Lisans eğitimimin ortalarında hayatıma girip bir kadın olarak toplumda nasıl güçlü ve başarılı olunacağını inceliklerini bana gösterdiği için Prof. Dr. Şerife Geniş hocama teşekkürü bir borç bilirim.

Sosyoloji bölüm başkanı sevgili Prof. Dr. Hülya Yüksel Kuruppath Mani hocamın o kulaklarımdan hiç çıkmayan sesiyle içimde doğmasına sebep olan ve sönmesine izin vermeyen güneşe mahzar olduğum için kendimi şanslı hissediyorum ve ona çok teşekkür ederim. Yüksek lisans ders aşamasında sahada yaptığım çalışma ile akademik araştırma hayatıma dair farklı ufuklara açılmamı sağladığı için sevgili Dr. Öğretim Üyesi Seçil Özdemir Metlioğlu'na çok teşekkür ederim. Çok kıymetli tez danışmanım Doç. Dr. Hande Şahin, beni sabırla beklediğin, asla elimi bırakmayıp güçlü durmamı sağladığın, dürüst ve nitelikli işlerin nasıl çıkarılması gerektiğini öğrettiği için teşekkür ederim.

Beni bugünlere getiren, *‘‘Hadi kızım ne zaman bitecek tezin! Daha tezin bitmedi mi! Kadro açacaklar mı? Galiba bir yandan bir işe girip çalışsan iyi edersin! Asla pes etme başladın ve bitir, ülkenin senin gibi akademisyene ihtiyacı var!’’* Diyen babam Fuat Çevik'e, bu yolda tüm sıkıntımı stresimi çektikleri beni alttan aldıkları için annem Hatice Çevik'e, kardeşim Melike Çevik'e ve çok küçük yaşlarda pes etmeden çalışmanın, zorluklarla mücadele ederek alın teri ile elde edilen başarının kıymetli olduğunu aşıl原因an sevgili dedem Seydi Berktaş'a teşekkür ederim.

Kendimi Türkiye Barolar Birliği gibi hissetmemi sağlayan, çalışmama katılarak desteğini eksik etmeyen değerli görüşmecilerime, saat kaç olursa olsun aradığımda beni canı gönülden dinleyen çok değerli dostlarım Av. Kaan Doğu Şahin'e ve Av. Muhammet Burak Ateş'e teşekkür ederim.

Tezin teknik kısımlarında *‘‘Tez yazım kılavuzunda böyle denilmiyor! Tab koymadan mı yazdın makaleni! Bu kısım büyük harfle başlamalı nasıl böyle bir yazım yanlış yaparsın!’’* söylemleriyle yardımlarını esirgemeyen ve gecenin körüne kadar bana yardımcı olan arkadaşım Yaşar Karadal'a, beni her halimle kabul eden ve ne olursa olsun desteklemekten asla vazgeçmeyen sevgili dostlarım İlkay Takpak Uzun ve Esra Pekyen

Ogundele'ye, lisans hayatımın başından bu zamana bir sosyolog olarak iyi bir araştırmacı ve gözlemci olmam konusunda imkan sağlayan EFG Araştırma şirketinin sahibi İlker Özmen'e teşekkürü bir borç bilirim.

Son olarak benim kendime güvendiğimden daha çok bana güvenen, tezi bitirmem için tüm koşulları sağlayan arkadaşım Okan Katrancı'ya ve akademisyenliğin günümüz konjonktüründe oldukça komplike olduğunu görmeme rağmen umutsuzluğa yer vermeden emek sarf eden "kendime" teşekkür ederim.

ÖZET

Her toplum içerikte kendine has problem ve değişim süreçlerinden geçmektedir. Toplumsal bir problem olarak suç, tanım olarak tüm toplumlarda aynı fakat cezai müeyyideler olarak farklılaşan bir olgudur. Bir dönem suç olan başka bir dönem suç kategorisinde yer almamakta iken bir yerde suça konu olan bir eylem başka bir ülkede olmamaktadır. Suçun geniş kapsamlı doğası, açıklanabilir ve anlaşılır olmasını zorlaştırmaktadır. Genel anlamda suç olgusunun araştırılmasından daha önemli bir alt alanı olan çocuk suçluluğunun araştırılmasıdır. Tüm toplumlarda çocuğun, çocukluğun “masum, saf, temiz” olarak kodlanması, hukuk kurumunun icra edildiği yer olan adliyeler ve/ veya mahkemeler, ceza aracı olan hapisanelerle ilişkilendirilmesini ve araştırılmasını zorlaştırmaktadır.

Çocuk suçluluğu, hayat boyu suçluluğunun inşa edildiği ve içerdiği temelde yer alan bir alandır. Çocuk suçluluğu, çocuğun hem suçun faili hem de suçun mağduru olması konumu ile diğer olgulardan daha hassas ve detaylı yaklaşılması gereken kompleks bir alandır.

Bir çocuğa bakıldığında toplumun tüm dinamikleri görülmektedir. Bu bağlamda çocuk suçluluğunun anlaşılması ve açıklanması; toplumun yapısını, devletin dinamiklerini, toplumsal bir alan inşa eden aile, eğitim kurumlarını ve hayat boyu suçluluğun anlaşılmasını sağlamaktadır. Çocuk suçluluğunun bu mahiyeti tez konusu olarak seçilmesini sağlamıştır.

Tez, çocukların suç eyleminde bulunduklarında birebir detaylı ilk konuştukları kişi avukatlar ile yapılmıştır. Bu çalışma, literatürde çocuk suçluluğu bağlamında avukat deneyimlerinden yararlanan ilk bilimsel çalışma olması bağlamından önemlidir.

Tez çerçevesinde çocuk ve ceza hukuku alanında uzmanlaşmış 25 avukatla görüşülmüştür. Avukatlara çocukları suça sürüklenmesine neden olan aile, yaşadıkları yer, sosyo-ekonomik durum, yaş durumları, okul, akran- akraba çevresi, suç farkındalıkları ve suçu tekrerrüt ettirme nedenleri ile sorular sorulmuştur.

Çalışmanın Birinci bölümünde araştırmanın metodolojisinden bahsedilmektedir. İkinci bölümünde çalışmanın anlamlandırılması için kavramsal çerçeve yer almaktadır. Üçüncü bölümünde çalışmanın açıklanmasında kullanılmak üzere kuramsal çerçeve inşa edilmiştir. Dördüncü bölümde çalışmanın ne denli önemli olduğunu ispatlamak için literatür taramasına yer verilmiştir. Beşinci bölümde ise araştırma bulgularının analizi ve tartışılması yer alırken altıncı bölümde sonuç kısmı yer almaktadır. Çocuk suçluluğunun önlenmesine istinaden neler yapılabileceğine dair yorumlar yer almaktadır.

Anahtar Kelime: Alt Kültür, Avukat, Çocuk Suçluğu, Suç, Sosyalleşme

ABSTRACT

Every society goes through its own problems and processes of change in content. As a social problem, crime is a phenomenon that is the same in all societies by definition, but differs in terms of criminal sanctions. While it is a crime for one period, it is not included in the crime category in another period, while an action subject to a crime in one place does not take place in another country. The far-reaching nature of crime makes it difficult to explain and understand. In general, it is the investigation of juvenile delinquency, which is a more important subfield than the investigation of crime. The coding of the child and childhood as “innocent, pure, clean” in all societies makes it difficult to associate and investigate the courthouses and/or courts, where the legal institution is practiced, and prisons, which are the means of punishment.

Juvenile delinquency is a field on the basis of which lifelong delinquency is built and contained. Juvenile delinquency is a complex area that needs to be approached more sensitively and in detail than other cases, as the child is both the perpetrator and the victim of the crime.

When a child is looked at, all the dynamics of the society are seen. In this context, understanding and explaining juvenile delinquency; It provides an understanding of the structure of society, the dynamics of the state, the family and educational institutions that build a social space, and lifelong criminality. This nature of juvenile delinquency enabled it to be chosen as the subject of the thesis.

The thesis was made with the lawyers, the first person children talk to in detail when they commit a criminal act. This study is important in the context of being the first scientific study in the literature that makes use of lawyer experiences in the context of juvenile delinquency.

Within the framework of the thesis, 25 lawyers specializing in juvenile and criminal law were interviewed. Lawyers were asked questions about the family that led their children to delinquency, their place of residence, socio-economic status, age status, school, peer-relative circle, awareness of crime and the reasons for repeating the crime.

In the first part of the study, the methodology of the research is mentioned. In the second part, there is a conceptual framework for making sense of the study. In the third part, a theoretical framework has been constructed to be used in the explanation of the study. In the fourth chapter, a literature review is given to prove how important the study is. In the fifth section, the analysis and discussion of the research findings are included, while the sixth section includes the conclusion part. There are comments on what can be done to prevent juvenile delinquency.

Keywords: Crime, Juvenile Delinquency, Lawyer, Socialization, Subculture

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi.....	3
1.2. Tezin Amacı ve Önemi	4
1.3. Tezin Sınırlılıkları	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Suç.....	5
2.2. Sapma	5
2.3. Mağdur	7
2.4. Çocuk	7
2.5. Çocuk Suçluluğu	7
2.6. Çocuk Yoksulluğu.....	8
2.7. Sosyalizasyon	9
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	11
3. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
3.1. Suçu Açıklamaya Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar.....	11
3.1.1. Bireysel teoriler	11
3.1.1.1. Klasik okul.....	11
3.1.1.2. Neo-klasik okul.....	12
3.1.1.3. Pozitivist ekol	12
3.1.1.4. Coğrafi ekol	12
3.1.2. Psikolojik suç kuramları	13
3.1.2.1. Psikanalitik yaklaşım	13
3.1.2.2. Zeka ve suç	13
3.1.2.3. Ahlaki gelişim ve suç ilişkisi	14
3.1.2.4. Pieaget'in ahlaki gelişim modeli.....	14
3.1.2.5. Kohlberg'in ahlaki gelişim modeli	14

3.1.3. Sosyolojik suç kuramları	15
3.1.3.1. Sosyal yapı teorileri	15
3.1.3.1.1. Anomi teorisi.....	15
3.1.3.1.2. Gerilim teorisi	16
3.1.3.1.3. Sosyal ekoloji teorisi	16
3.1.3.1.4. Alt kültür teorileri.....	18
3.1.3.2. Sosyal süreç teorileri.....	18
3.1.3.3. Sosyal çatışma teorileri	19
3.1.3.4. Sosyal kontrol teorileri.....	20
3.1.3.5. Sosyal tepki teorileri	20
3.1.3.6. Feminist teorileri.....	22
3.1.3.7. Bütünleşik suç teorileri	22
3.2. Çocuk Suçluluğunu Açıklamaya Yönelik Kuramsal Yaklaşım	25
3.2.1. Kültürel sapma teorisi.....	25
3.2.2. Cohen suçlu alt kültürler.....	26
3.2.3. Cloward ve Ohlin'in ayırıcı fırsatlar teorisi	27
3.2.4. Ayırıcı birliktelikler kuramı.....	28
3.2.5. Sürüklenme ve nötrleştirme kuramı	30
3.2.6. Akers'in sosyal öğrenme kuramı.....	31
3.2.7. Reckless'in sınırlama kuramı	33
3.2.8. Hirschi'nin sosyal bağ teorisi	33
3.2.9. Gottfredson'un ve Hirschi'nin genel suç kuramı	34
3.2.10. Elliott ve meslektaşlarının sosyal süreçlere ilişkin tümleşik suç kuramı	35
3.2.11. Thornberry'in etkileşim kuramı	36
3.2.12. Frank Tannenbaum: Kötülüğün dramatizasyonu	37
3.2.13. Edwin Lemert: Birincil ve ikincil sapma.....	38
3.2.14. Howard Becker: Sapkın kariyerler	38
3.2.15. Braitwaite'in birleştirici ayıplama teorisi	39
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	41
4. TÜRKİYE'DE ÇOCUK SUÇLULUĞUNA AİT YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR... 41	
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	53
5.ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA	53
5.1. Genel Bilgiler	53
5.2. Çocukların Demografik Bilgileri	54
5.2.1. Yaş	54

5.2.2. Cinsiyet.....	55
5.2.3. Eğitim	55
5.2.3.1. Okula devam etme durumları	56
5.2.3.2. Okul başarısı	57
5.2.4. İkamet edinilen yer	58
5.2.5. İşledikleri suç türü	59
5.3. Çocukların Aileleri ile İlgili Demografik Bilgiler.....	61
5.3.1. Aile yapısı ve çocuk sayısı	61
5.3.2. Aile bireylerinin eğitim seviyesi.....	63
5.3.3. Aile bireylerinin mesleği	64
5.3.4. Ailenin ekonomik durumu ve istihdam	66
5.4. Çocukları Suça İten Etmenler	67
5.4.1. Bireysel etmeler.....	68
5.4.1.1. Çocuk suçluluğuna yaşın etkisi.....	68
5.4.1.2. Çocuk suçluluğuna cinsiyetin etkisi	70
5.4.1.3. Çocuk suçluluğu ve çocuğunun eğitim etkisi	73
5.4.1.4. Çocuk suçluluğu ve şiddet-istismar maruz kalması.....	76
5.4.1.5. Çocuk suçluluğu ve çocuğun suç farkındalığı	79
5.4.2. Ailesel Etmenler	89
5.4.2.1. Çocuk suçluluğu ve ailelerinin demografik özelliklerinin etkisi	90
5.4.2.2. Çocuk suçluluğu ve ailesinin eğitim ve sosyo-ekonomik etkisi	92
5.4.2.3. Çocuk suçluluğu ve ailesinin sağ- ölen, ayrı- birlikte olma durumu etkisi	97
5.4.3. Toplumsal Etmenler	106
5.4.3.1. Çocuk suçluluğu ve akraba-arkadaş çevresi etkisi.....	106
5.4.3.2. Çocuk suçluluğuna çevresel sorunlar ve kentleşmenin etkisi.....	113
5.4.3.3. Çocuk suçluluğuna göçler ve gecekondulaşmanın etkisi	115
5.5. Çocuk Suçluluğunu Mükerrer Ettiren Toplumsal Nedenler	128
5.5.1. Çocuk suçluluğu ve aile ilişkisi	129
5.5.2. Çocuk suçluluğu ve çevre ilişkisi	131
5.5.3. Çocuk suçluluğu ve işlediği suç türü ilişkisi	140
5.5.4. Çocuk suçluluğu ve çocuğun işlediği suç ile sosyo-ekonomik ilişkisi.....	144
5.5.5. Çocuk suçluluğu ve çocuğun suçu bireysel- organize işleme ilişkisi.....	147
SONUÇ VE ÖNERİLER	155
KAYNAKÇA.....	161

GİRİŞ

Cezanın ve suçun kökeninde ilk suç, Habil ile Kabil. Kabil tarihin ilk suçu olan cinayeti işlemiş ve ilahi bir yaptırımı olmuştur. İlk çağ ve orta çağda cadılık, vatana ihanet, ensest, kutsal olana saygısızlık başlıca suçlar arasındaydı ve ceza, toplum tarafından veriliyordu. Tarihten günümüze doğru gelindiğinde suçluluk ve ceza içerikleri sürekli değişmiş, devlet ve ilahi güçlerden bağımsız adli kurumlar tarafından kontrol altına alınmıştır.

Suç, bir bilme ve anlamlandırma durumudur. O yüzden suç üzerine yapılan ilk çalışmalar “bilginin kaynağı nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Suç olgusunun, toplumdan topluma ve insandan insana değişebilen bir içeriği olması anlaşılmasını ve çözülmesini karmaşıklştırmaktadır.

Suç, 1500’lü yıllardan beri oldukça merak edilen ve üzerine çokça araştırma yapılmıştır. Araştırmalar suç olgusunun yok edilemeyeceğini ancak suç türlerinin önlenerek suçun azaltılabileceği sonucuna varmışlardır. Suçun mükerrer etmesi ise, suç olgusunun tamamen önlenememesinde etken olup araştırılması gereken bir gerçekliktir. Suçun ve tekrar edilmesinin nedenleri biyolojik, psikolojik, sosyolojik gibi farklı disiplinlerce açıklanmaya çalışılmıştır.

Değişen, dönüşen ve güncellenen dünya düzeninde toplumsal olaylar ve olgular failleri etkilemekte ve dönüştürmektedir. Suç ise failin toplumla ilişkisinin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum suç olgusunun, sosyoloji biliminin incelenme alanına girmesini sağlamaktadır. Sadece toplumsa aldıkları roller ve konumlanışlarını incelemek değil sadece toplum değil kendileri ile olan davranışlarını da ele almasıyla bütünsel yaklaşımı suçu en iyi açıklayan bilimin sosyoloji olduğunu kanıtlamaktadır.

Suçu anlamlandırmaktan daha karmaşık olan olgu ise çocuk suçluluğu olgusudur. Olgu, gelişmiş ülkelerde “suça sürüklenen çocuk” kavramı ile açıklanırken, herhangi bir ötekileştirme ve yaftalamaktan uzak tamamen sosyolojik araştırmaya uygun olması ve çocukların suç davranışlarında bulunma sebeplerine bilimsel netlik kazandırması için çocuk suçluluğu olarak kullanılmaktadır. Suç olgusunu, çocuk suçluluğundan ayıran etmen; yaş ve suç farkındalıklarının var olup olmadığı durumudur. Yaş aralıkları, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Ülkemizde çocuk ceza aralığı 12-18 yaş olarak belirlenmiştir.

İlk çocuk mahkemeleri 1899 yılında Amerika kurulmuştur. Kanunda yer alan karara göre işledikleri suçların sorumlulukları 10-19 yaş aralığını kapsamaktadır. FBI (2020) verilerine bakıldığında ise Amerika Birleşik Devletinde 2019 yılında 10-19 yaş arası 245.127 bin olduğu görüşmüştür. 2020 yılında ise 208.272 olduğu görülmüştür. Dünyayı etkileyen Covid-19 pandemi döneminde uygulanan kısıtlayıcı politikalar suç eylemlerinde azalma yaşanmasını sağlamıştır.

Çocuk suçluluğu anlamlandıran, koruyan ve sınırlarını belirleyen ilk sözleşme 20 Kasım 1989 yılında kabul edilen BM Çocuk hakları sözleşmesidir. İngiltere ilk adalet istatistiklerinin yer aldığı Youth Justice Statistics (2022) 2011 yılından 2021 yılına kadar 10 yıllık değişimin gösterildiği raporda; suç işleyen çocuk yaş aralığı 10-17 olduğunu ve en çok suç işleme yaşının 10-14 yaş arasında olduğu bulgulanmıştır. Pandemi döneminde yaklaşık 15.800 çocuk 2019 yılına göre %17'lik bir düşüşle ceza ve ihtar aldığı tespit edilmiştir. En çok işlenen suçlar, silah bulundurma, şiddet suçları, uyuşturucu suçları ve hırsızlık 10 yıllık süreç içerisinde arttığı tespit edilmiştir.

Tüik (2020), (2021) ve (2022) verilerine bakıldığında ise 2015 yılından 2019 yılına kadar 511 bin 247 olarak gelen çocuk suç işleme oranları 2020 yılında 450 bin 803 olarak azaldığı tespit edilmiştir. 2021 yılında ise güvenlik birimlerine getirilen çocuk sayısı 499 bin 319 olarak %10,8 oranında arttığı görülmüştür. İşledikleri suç türü olarak en fazla yaralama ve hırsızlık olduğu tespit edilmiştir.

Dünya'da ve Türkiye'de artan ve değişen çocuk suçluluğunu anlamak, uzun vadede suçluluğun azaltılması için önemlidir. Bu tez çalışmasında ise çocuk suçluluğu olgusunu, etki eden nedenler bağlamında makro ve mikro metotlarla açıklanmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Çocuk suçluluğu; tarihinin ilk dönemlerinden beri var olan bir sorundur (Avcı, 2015). Birçok farklı disiplin tarafından ele alınmıştır. Konuyu sosyal bilimler için çekici kılan nokta ise hem dünya da hem de Türkiye’de çocuk suç oranlarının hızlı artışıdır. Literatüre bakıldığında; çocuk suçluluğuna neden olan faktörler, suçlu kişilik oluşumu, hayat boyu suçluluk ve kent ve göç özelinde suç ile ilgili araştırmalar üzerine çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar sonucunda çocuk suçluluğunun azaltılması ve önlenmesi için, çocukluk ve ergenlik döneminin önemine ilişkin açıklamalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu çerçevede tezin konusunu, Türkiye’de çocuk suçluluğunun avukatların perspektifinden değerlendirilmesi, oluşturmaktadır. Bu çalışma, aşağıdaki sorulara yanıt aramaktadır.

- Çocukların suç işlemeye iten nedenleri nelerdir? Bireysel, ailesel ve sosyal etmenler nelerdir?
- Çocukların işledikleri suçlar sosyo-ekonomik durumlarına göre değişiklik göstermekte midir?
- Çocuk suçluluğu ve ailenin sosyo-ekonomik durumu arasında bir bağ var mıdır?
- Anne-Baba’nın eğitim durumu çocuk suçluluğunda arasında bir bağ var mıdır?
- Çocuğun eğitim durumu ve okul başarısı ile çocuk suçluluğu arasında bir bağ var mıdır?
- Çocuğun aile ve yakın çevresinde suçlu birinin çocukların suça yönelmesinde bir etmen midir?
- Çocuklarda suç genellikle tek mi yoksa mükerrer mi seyretmektedir?
- Çocuklarda suçun mükerrer etmesinde ne gibi durumlar belirleyicidir?
- Çocukların yaşları ile işledikleri suç türleri arasında bir bağ var mıdır?
- Çalışmaya katılan avukat örnekleminin sınırlılığı çerçevesinde çocuk suçluluğu ile ilgili deneyimleri nelerdir?

- Çocukların yaşadıkları mahalle ve alt kültür ile çocuk suçluluğu arasında bir bağ var mıdır?
- Göç olgusu, çocuk suçluluğuna bir neden olarak kabul edilebilir mi?

1.2. Tezin Amacı ve Önemi

Tezin amacını, Türkiye’de çocuk suçluluğu olgusunun avukatların öznel deneyimlerinden ve perspektiflerinden değerlendirme, oluşturmaktadır. Avukatlar, çocuk suçluluğuna dair çocukların kendilerinden sonra olguya en yakın isimlerdir. Konunun mahremiyeti ve özel oluşu sebebiyle çocuklar yerine avukatlarla görüşmek hem metodolojik bir tercih hem de zorunluluk olmuştur. Bu durum aynı zamanda çalışmanın önemini de ortaya koymaktadır. Çalışmada, çocuk suçluluğu gibi önemli bir toplumsal problemi, birinci derece tanıklarının öznel deneyimleri ile analiz edilecektir. Çocuk suçluluğunun avukatlar üzerinden çalışılması literatürde bir ilk olacaktır.

1.3. Tezin Sınırlılıkları

Çalışma Türkiye geneli Suça Sürüklenen Çocukların dosyalarında deneyimli ceza avukatları ile yapılmıştır. Çalışmanın güvenilirliği için örnekleme oluşturan avukatların Türkiye’de çocuk suçluluğu oranlarının yüksek olduğu illerden seçilmiştir. Tezin örnekleme, Ankara’dan 2, Denizli’den 1, İstanbul’dan 2, Bursa’dan 1, İzmir’den 2, Aydın’dan 1, Konya’dan 1, Diyarbakır’dan 1, Adana’dan 1, Antalya’dan 1, Mardin’den 1, Kocaeli’nden 1, Aksaray’dan 1, Eskişehir’den 1, Kayseri’den 1, Kırıkkale’den 1, Kütahya’dan 1, Balıkesir’den 1, Erzincan’dan 1, Düzce’den 1, Muğla’dan 1, Yalova’dan 1 olmak üzere 22 İl’den 25 avukat ile sınırlandırılmıştır.

Tezin en önemli sınırlılıklarından biri 2020-2021 covid-19 pandemi sürecine denk gelmesi sebebiyle telefon ile yapılabilmiş olmasıdır. Ayrıca hem konunun özelliği ve hassaslığı sebebiyle çocuklarla çalışmak yerine onların avukatları ile çalışılmıştır. Bu durumun bir diğer nedeni de pandemi sürecinde kurumların kapanma yaşaması ve kurum dışı ziyaretçi kabul etmemeleridir. Bu açıda çocuklara da ulaşmak mümkün olamamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Suç

Suç, insanlık tarihi kadar kadim, toplumsal bir olgudur. Evrensel anlamda suç; yasalarca onaylanmamış ve ceza uygulamaları olan davranış örüntülerinin eyleme aktarılması olarak tanımlanmaktadır. “*Tarihe şöyle bir göz atıldığı zaman şu görülmektedir: İmparatorlukların sınırları genişledikçe kargaşalar artmış, buna karşılık, ulusal duygu aynı oranda zayıflamıştır. Ayrıca aynı kargaşada herkes kendine bir çıkar sağlama olanağına kavuştuğu için, suç işleme eğilimi güçlenerek artmıştır* (Beccaria, 2016: 45)”. Suçun olmadığı hiçbir toplum yoktur. Her yerde ve her zaman, bir cezai yükümlülükle karşılaşacak tarzda davranış gösteren insanlar olacaktır (Durkheim, 2004: 152). Bu açıdan olgunun araştırılması, önem arz etmektedir.

Suç olgusuna bakıldığında topluma, mekâna ve zamana göre farklı anlamlar taşımaktadır. Bir topluma göre suç olan bir eylem başka bir toplumda, mekânda veya zamanda toplumsal olarak normalleştirilmiş bir davranış olabilmektedir. Bu nedenle suç olgusunu araştırırken, araştırılan toplumun ve/grubun yapısını, değişkenliklerini, kişinin kendisiyle ve grupla olan ilişkilerini, davranış kalıplarını ve suça neden olan etkenleri ele alınmasını gerektiği için sosyolojinin toplumsal bir problem olarak suç olgusunu araştırılmasının diğer disiplinler açısından daha fazla önem arz etmektedir. Aynı zamanda suç; felsefe, biyoloji, psikoloji, sosyoloji, kriminoloji, antropoloji vb. bilimler tarafından araştırma öznesi olduğundan disiplinler arası bir olgudur.

2.2. Sapma

Dünyanın tüm dillerinde sapma, belirli bir yoldan ilerlerken yoldan ayrılmak anlamını taşır (Oktik vd., 2013: 4). Buna verilebilecek evrensel ve güzel örnek Sokrates’tir. Sokrates’in; dönemin karanlığını aydınlığa dönüştürme çabaları ve düşünceleri onu idama götürmüştü. Dönemin kural koyucu ve uygulayıcı yükümlülüklerini elinde bulunduran kiliseye karşı tek başınaydı. Suçlanmıştı. Fakat onun yaftalamak, engellenmesine değil daha çok sesinin çıkmasını sağlamıştı. Bu durum kilise tarafından toplumun ve yönetimin düzenini, uyumunu bozacağı düşüncesiyle sapkın bir davranış/eylem olarak nitelendirilmiştir:

“Beni dava ettiklerini varsayarak bunların suçlamalarını şöyle kısaca bir toplayacağım; “Sokrates kötü bir insandır; yeraltında ve gökyüzünde olup bitenlere karışıyor, eğriyi doğru diye gösteriyor, bunları başkalarına da öğretiyor; suçlamanın aşağı yukarı özü bu...Belki içinizden biri bütün bunlara karşı diyecek ki: “Sokrates, bunların hepsi güzel, ama uğradığın bu suçlamalar nereden çıkıyor? Herhalde alışılanın dışında bir şey yapmış olacaksın ki sana karşı bu gibi suçlamalar var. Sen de herkes gibi olsaydın bütün bu dedikodular çıkmazdı; o halde, hakkında acele bir hüküm vermemizi istemiyorsan bize bunların nedenini anlat. ’Bu karşı çıkışının haklı ve yerinde olduğunu kabul ederim; onun için ben de size bu kötü ününün nereden çıktığını anlatacağım. Lütfen dikkatle dinleyin. Bazılarınız belki şaka ediyorum sanır; ama inanın ki tamamıyla doğru söylüyorum. Atinalılar, bu ün bende bulunan bir tür bilgiden, yalnızca ondan çıkmıştır. Bunun ne biçim bir bilgi olduğunu sorarsanız, derim ki, bu, herkesin elde edebileceği bir bilgidir (Platon, 2011)”.

Tüm bu öz anlatıma rağmen Atina hukukunda Sokrates bir suçluydu ve cezai müeyyide kaçınılmazdı. Sokrates’i en iyi açıklayanlardan biri olan Durkheim ise; düşünce özgürlüğünün suç olarak nitelendirildiği bir dönemde, kurallardan sapılmasaydı eğer şu an da özgür durumda asla olamayacağımızdan, söz etmiştir (Bal, 2016: 48). Suçlar ve cezanın tanımları tüm toplumlarda aynı olmasına rağmen içerik konusunda farklılaşmıştır. O halde bir dönem suç olarak nitelendirilen sapkın bir davranış, başka bir dönem normalleştirilip ödüllendirilebilir.

Her dönem toplumdan topluma farklılık gösteren, suç ve sapma olgusu çok geniş bir davranış alanını kapsadığından ve bir grubun veya bir toplumun normlarına dayanarak ele alındığından dolayı açıklanması da güç bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Güçlü vd., 2018). Sapma ve suç arasında güçlü bir bağ ve farklılık vardır. En bilindik bağıllığı birbirini tamamlayıcı ve açıklayıcı olmasıdır. En bilindik farklılığı ise; sapmanın hem enformel hem de formel olan yaptırımları içerirken, suçun ise yalnızca formel yaptırımları içermesidir. Suç ve sapma kavramlarının bu ayırıcı ve bütünleştirici özelliği akademik çalışmalara, 1960 yıllara kadar suç sosyoloji 1960’lardan sonra sapma/sapkınlık sosyolojisi olarak isim değiştirmesi şeklinde gözükmemektedir (Bal, 2016). Bu durum ise kavramları nasıl kullanıldığı ve nereye yerleştirildiğiyle alakalıdır.

2.3. Mağdur

Mağdur, kişilik hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmesi karşısında mazlum durumda olmak olarak çağrışım yapmaktadır. Bu bağlamda gündelik hayat pratiklerinde farklı mağduriyet durumlarından bahsedilebilir. Ekseriyetle en sıklıkla bilineni suç davranışı dolayısıyla yaşanan mağduriyettir. Mağdur durumu ve suç davranışları insanlık için var olan bir kavram olmakla birlikte her yaş grubunda görülmektedir. Ama çocuklar bu durumlardan daha çok etkilenmektedir.

Mağduriyet durumu çocuk suçluluğunda çok kompleks bir konudur. Failin de mağdurunda çocuk olduğu durumlar söz konusu olduğunda durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. (Kızmaz, 2015), suç davranışına yaklaşımda, failin ve mağdurun konumları, cinsiyetleri, yaşları değerlendirildiğinde suç davranışı motivasyonu üzerinde mağdurun bir etkisi olup olmadığı tespiti yapıldığını, dile getirmiştir.

2.4. Çocuk

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre 0-18 yaş grubu çocuk olarak kabul edilmektedir. “Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşının altındaki her insan çocuk sayılır” (madde 1).

Sokakta çalışan/ çalıştırılan çocuk: ailesiyle birlikte yaşayan, ailesine veya kendisine maddi kazanç sağlamak amacıyla sokakta mal veya hizmet pazarlayan çocuklar. *Sokak çocukları/ sokakta yaşayan çocuklar:* Ailesinin, bir kurumu veya bir yetişkinin sürekli korunmasından yoksun olan, sokak hayatının belli bir döneminde yaşam alanı olarak seçmek zorunda kalan çocuklar. *Madde bağımlısı çocuklar:* Sokakta ve ailesiyle yaşayan, bedenine zarar veren herhangi bir maddeyi (sigara, alkol, çözücü, uyuşturucu, hap vb.) kısa veya uzun süre kullanan çocuklar (Bal, 2016, s. 111).

2.5. Çocuk Suçluluğu

Genel bir uzlaşmaya bağlı olarak “çocuk” olarak kabul edilen yaşta (0-18) bulunan kişilerin toplumun veya yasaların suç saydığı herhangi bir fiili işlemesiyle ortaya çıkan durum, olgu. Donald J. Shoemaker, çocuk suçluluğunun sadece ciddi suçlarla ilgili aktiviteleri içermediğini aynı zamanda suç içermediği halde, diğer bazı davranışları da içerdiğini belirtilmektedir. Bu eylemler genellikle suçun işlendiği zaman kişinin yaş durumuyla ilişkili olarak değerlendirilmektedir.

Genellikle çocuk mahkemesi yargısı açısından maksimum yaş sınırı 18 olmakla birlikte, bazı devletlerin yaş sınırını düşürdüğü bilinmektedir. Bu üst yaş sınırı sonrası bir kişi, en azından oy kullanma imtiyazına sahip olur ve toplumda bir yetişkin olarak kabul edilir. Buna göre, 18 yaş sınırının altındaki herkes teknik manada yasal olarak çocuk statüsünde olduğundan bu sınır suçluluk statüsü de kabul edilmektedir. Sınır olan yaştan (18) altındaki genç insanlar için de çocuk terimi kullanılmaktadır. Fakat bilinmektedir ki çocuk suçluluğu kavramı mı yoksa suça sürüklenen çocuk kavramı mı kullanılmalı ikilemi kendi içerisinde tartışmalı bir durumdur.

Literatüre bakıldığında ilk yapılan çalışmaların “suçlu çocuk” kavramı kullanıldığını daha sonraki çalışmalarda ise “çocuk suçluluğu” ve son dönem çalışmalarda ise “suça sürüklenen çocuk ve/veya suça itilen çocuk” kavramı kullanıldığı görülmüştür. Bu çalışmada ise en ufak bir damgalayıcı ve ötekileştirici bir ima bulunmamakla birlikte çocuk suçluluğu kavramı kullanılmıştır. Kavramın kullanılmasının sebebi ise, çalışmayı kapsamı ve tamamlanmasında etkili olacağı düşüncesi olmaktadır.

2.6. Çocuk Yoksulluğu

Çocukların belirli sebepler sosyal, çevresel, ekonomik, psikolojik gibi sebeplerle kendi isteklerine ulaşamadığında içinde bulunduğu duruma çocuk yoksulluğu olarak tanımlanmaktadır. Fakat yoksulluk tanımında karşılaşılan zorluklar çocuk yoksulluğunun tanımında da karşımıza çıkmaktadır. UNICEF; “Dünya Çocuklarının Durumu 2005” raporunda yoksulluk içinde yaşayan çocuklara ilişkin şöyle bir tanımlama yapılmaktadır (UNICEF, 2005): “Yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, yaşama, büyüme ve gelişmeleri açısından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklardan yoksun biçimde yaşamakta, böylece haklarından yararlanamamakta, potansiyellerini tam olarak geliştirememekte ve topluma tam ve eşit üyeler olarak katılamamaktadırlar.” Bu tanımlamada yoksulluğun çocuklar üzerindeki etkisinin yetişkin olduklarında da devam ettiği açıkça vurgulanmaktadır. 1980’lerin başından itibaren çocuk yoksulluğu, yoksulluk araştırmalarında ayrı olarak bir araştırma alanı haline gelmiştir. Yoksulluğu tanımlayan “parasal yaklaşım, gelir ve tüketim, tatmin edilmemiş temel ihtiyaç dizini ve varlık göstergeleri” çocuk yoksulluğunu tanımlamada yetersiz kalması onu diğer yoksulluk tanımlamalarından ayrı tutmaktadır (Durgun, 2019). Literatürde çocuk yoksulluğu aile yoksulluğunun bir parçası olmakla birlikte çocuklar yoksulluğu yetişkinlerden daha derin yaşamaktadırlar. Bu nedenle aile ve çocuk yoksulluğu birlikte düşünülmekle birlikte, konuya vurgu yapmak ve ailesiz kalan çocukları da kapsamak açısından “çocuk yoksulluğu” kavramı kullanılmalıdır (Bal, 2016).

2.7. Sosyalizasyon

Sosyalizasyon ve/veya sosyalleşme; faillerin doğumundan itibaren bulunduğu çevreyi diğerleri ile etkileşimi sonucunda öğrenmeye, değiştirmeye ve dönüştürmeye sonunda bulunduğu çevreye uygun bir dünya yaratma sürecidir. Sosyalleşme sürecinin önemli unsuru öğrenmedir. Birey toplumun değer ve normlarını kendisinden başka kişilerin beklentilerini öğrenir. Bu beklentilere verilen davranışlarda fail, kimlik ve kişiliği oluşmaktadır (Güçlü ve Akbaş, 2019: 177).

Failler ile toplum inşası arasındaki sosyalizasyonu; aile, din, akran, okul-eğitim, çevre ve sosyal paylaşım ağları aktarmaktadır. Bu aktarıcılar failleri ayırt etmeksizin öğretmekte ve örgütlemektedir. Fail ile toplum arasındaki sosyalizasyon aktarıcılarının en kapsayıcı olanı ailedir. Çünkü ailenin yapısı, bize aktardığı kültür kodları ile fail toplumu görmekte, yorumlamakta ve sonraki kuşaklara aktarmaktadır.

Yanlış ve/veya eksik sosyalleşme, sosyalizasyonu sağlayan aile, din, okul, çevre ve akran etkenlerinin topluma uygun işlevsellerini gerçekleştirmediğinde ortaya çıkmaktadır. Çocuk suçluluğunda, yanlış sosyalleşme kodları önemlidir. Ailenin herhangi nedenlerle ayrılma ve terk durumlarında, ilgisizlik ve ihmalkar tutumların aile içi çatışmaların çocuğun yanlış sosyalleşmesine neden olmaktadır.

Ailede yanlış sosyalleşen çocuk, ikinci sosyalleşme aracı olan okula geldiğinde ve okul işlevini tam yerine getiremediğinde üçüncü sosyalleşme aracı olan çevre ve akran ile çocuk okuldan kaçma, terk etme, suç ve sapma eylemlerine yönelmesine neden olmaktadır. Yanlış sosyalleşme, bireyi asosyal hale getirmiş, toplumun gerçeklerinden uzaklaştırmış ve toplumsal kültüre ve kendine yabancı hale getirmektedir. (Güçlü ve Akbaş, 2019: 179-190).

Tezde ise, eksik ya da yanlış sosyalizasyonun, çocuk suçluluğu ile ilişkili olabileceği varsayılarak eğitim, aile, okul başarısı, yakın çevre suçlu bireylerin varlığı gibi değişkenlerle ilişkili sorular sorulmuş, bulgular bu çerçevede değerlendirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KURAMSAL ÇERÇEVE

3.1. Suçu Açıklamaya Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Suç, ilk insandan günümüze kadar var olmuş toplumsal bir olgudur. Birçok disiplinin inceleme konularında olan suç olgusu, hiç kuşkusuz ki sosyoloji ile büsbütün görünür olmuştur. Suç üzerine 19. yüzyıldan günümüze kadar gelen birden fazla perspektif ve kuram mevcuttur. Bilinmektedir ki her kuram, bir önceki kuramı ya destekleyip geliştirmek ya da eleştirip dönüştürmeyi amaç edinmektedir.

Suç olgusu ile ilgili ilk çıkan teorilere bakıldığında, bireysel teoriler olarak adlandırılan dört düşünce (klasik okul, neo-klasik okul, pozitivist ekol, coğrafi ekol) akımı karşımıza çıkmaktadır. Bu dört ekol suç bilgisinin, ceza felsefesinin, suçun nedenlerinin ve suçlu kişilik profilleri üzerine yapılan ilk kriminolojik çalışmalardır.

3.1.1. Bireysel teoriler

Suç olgusunu, bireyin ihtiyaçlarını, kişilik yapısını, değer yargılarını, beklentilerini ve içgüdülerini açıklamaya çalışmışlardır. Bu teorileri dört başlık altında incelemek mümkündür.

3.1.1.1. Klasik okul

Okul ceza sisteminin işleyişi üzerine gelişmiştir. En ünlü iki yazarı Bentham ve Beccaria idi. Okul sosyal bağlamda: on sekizinci yüzyıl, burjuvazinin onayı ve sıkı çalışma ile bireyin kendini gerçekleştirmesine dayanıyordu. Entelektüel bağlamda ise; hazcılık düşüncesi oluşturmaktadır. İnsanlar her zaman zevki en üst düzeye çıkarmaya ve acıyı en aza indirmeye çalıştığını bunun ise caydırıcılık kavramının temeli haline geldiğini söyler (Malizia, 2018). Cezaların yalnızca insanların özgürlüklerini korumak üzere var olduğunu savunan Beccaria, “rasyonel aktör” modelinin temelini oluşturan suçlu davranış teorisini, özgür irade ve hazcılık düşüncesine dayandırmaktadır (Gürsoy, 2019) (Beccaria, 2016). Adalet sistemi herkes için hukukun eşitliğini sağlamak zorundaydı. Sosyal bir sözleşmenin sonucu olarak devlet, tüm insanların haklarını korumak için, var olan özgürlüğün bir kısmını yabancılaştırdı (Malizia, 2018). Zira Klasik ekol düşünürleri insan doğasına ilişkin şu varsayımlarda bulunmuşlardır: insanlar, kendi çıkarlarını düşünürler, bencildirler. Hedonisttirler; zevk için yaşarlar. Acılarını hafifletmek, sıkıntılarını azaltmak, zevklerini ve hazlarını azaltmak isterler. Rasyoneldirler; kâr-zarar hesabı yaparlar. Eylemlerinin

sonucunda meydana gelebilecek olumsuz neticeler ile elde edebilecek menfaatleri değerlendirir, elde edecekleri menfaat ağır basarsa o eylemleri hayata geçirirler (Gürsoy, 2019).

3.1.1.2. Neo-klasik okul

Klasik ekol hukuk için önemli bir reformun başlangıcı olarak görülmektedir. Neo-klasikler 19. Yüzyılda hâkim olmuştur. Klasik okul tarafından ortaya konan cezanın suça uygun olması gerektiği prensibi Neo klasikler tarafından eleştiriye uğramıştır (Burkay, 2008). Rossi, Garraud ve Joly gibi Neo-klasikçiler özgür iradenin rasyonel modelini muhafaza etmekle birlikte, bireyin kontrolünün ötesinde kimi faktörlerin de suçlu davranış üzerinde etkili olduğunu savunmuşlardır (Gürsoy, 2019).

3.1.1.3. Pozitivist ekol

Pozitif Ekolün kurucusu Cesare Lombroso, diğer önemli temsilcileri de Raffaele Garofalo ve Enrico Ferri'dir. Bu ekolün ilk çalışmaları, sapkın fenomenler üzerine olmuştur ve dönemini güçlü bir şekilde etkilemiştir. Bu çalışma sapkın davranışları gözlemlemek ve analiz etmek için bilimsel kriterlerin uygulanmasının önemini vurgular. Buna ek olarak, politik veya ideolojik önyargılar olmadan, sapkın fenomenlerin geliştiği gerçek sosyal koşulları dikkate alır. Evrim psikolojisi ve sosyolojisi gibi yeni disiplinlerde de kullanılmaktadır (Malizia, 2018).

3.1.1.4. Coğrafi ekol

Coğrafi Ekole göre, coğrafi etmenler suçlu davranış üzerine etkilidir. Ekol 'ün ilk temsilcileri Belçikalı matematikçi olan Adolphe Quetelet ile Andre Michel Guerry dir. Ünlü Fransız düşünür Montesquieu'ya göre, iklim insanın biyo-psikolojik yapısına ve dolayısıyla karakterine etki yapar. Soğuk iklim kuşaklarında yaşayanlar içkiye düşkün olmakla birlikte çalışkan, samimi, erdemli ve dürüst iken, sıcak iklim koşullarında yaşayanların aksine tembel, şehvani, kurnaz ve korkaktır; sonsuz bir hayal gücüne sahiptirler bu yüzden de suça son derece eğilimlidirler (Gürsoy, 2019).

Quetelet ise; *kişilere karşı işlenen suçların güneyde ve sıcak mevsimlerde artış gösterdiğini buna karşılık olarak kuzeyde ve soğuk mevsimlerde mülkiyete karşı işlenen suçların yüksek sayılar gösterdiğini açıklamıştır bunu ise kanun şekline dönüştürmüş "suçluluk hakkındaki ısı kanunu" olarak adlandırmıştır* (Dönmezer, 1994: 58).

3.1.2. Psikolojik suç kuramları

19. yy. başlarında Lombroso ve İtalyan ekolünün başını çektiği suç araştırmalarında insan zihninden çok insan vücuduyla ilgilidiler. Pozitivist ekolün suç araştırma varsayımlarının güvenilir ve geçerli sağlam delillere dayanmaması psikolojik kuramların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Psikolojik kuramlar suçun kaynağını bireylerde ararlar. Psikolojik teorilerin ilk çıkması Lombroso'nun delilik kavramını kullanmaya başlamasıyla olmuştur. Böylelikle Psikolojik teoriler suçu, normal bir durum olmaktan çok bireyde var olan içsel, patolojik durumlara, düşük bir zeka ve ahlaki gelişmişlik seviyesine sahip olması şeklinde göstermişlerdir. Bu bölümde ise psikoloji alanında yer alan teorilere yer verilmiştir.

3.1.2.1. Psikanalitik yaklaşım

Psikologlar, Suçlu kişilik var mıdır? İnsan neden suç davranışında bulunur? Çocukluk deneyimleri yetişkin suçluluğunu etkiler mi? cevaplarını bulmayı amaçlamaktadırlar. Psikologlar öğrenmenin önemine önem verirken eksik sosyalleşmenin çocukları suç davranışa yönlendireceğini tespitini yapmışlardır. Bu yaklaşımda ilk çalışmaları Sigmund Freud yapmaktadır. Freud, kişiliğin id, ego ve süpereo olmak üzere üç parçalı olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre id, bireyin biyolojik dürtülerini temsil eder. Ego, insan gündelik faaliyetlerinin devam ettirmesinde gelenek ve görenek sınırları içerisinde kalarak id'in isteklerini karşılamaktadır. Süpereo ise, insan kişiliğinin ahlaksal yönünü temsil eder. Bu bir tür kontrol aracıdır (İçli, 2013). Ve Süpereo gelişmeyen bir kişinin suça sürükleneceğini varsaymaktadır.

Genel olarak Psikoanalitik yaklaşım suçu, bireyin iç sıkıntılarına, çatışmaların ve yanlış kişilik gelişiminin bir sonucu olarak görmektedir. Genellikle çocukluk döneminde yaşanan problemlerin çözülmemesi zor ve kompleks bir hal alarak bilinç altına itildiğinde ise daha farklı kişilik sorunlarına neden olacağını savunmaktadır.

3.1.2.2. Zeka ve suç

Zeka ve suç ilişkisi ile ilgili çalışmaların, düşük zeka düzeyine sahip bireylerin, içinde bulundukları durumu neden ve sonuçlarını düşünecek veya yaptıkları eylemlerin ahlaki tutarlılığını değerlendirecek bir kapasiteye sahip olmadıklarını öne sürmektedirler. Suç eyleminde bulunan bireyin yaptıklarının suç olduğunun farkına varmadan sadece kendilerini kontrol edemediğinden kaynakladığını ileri sürmektedirler (Dolu, 2010).

3.1.2.3. Ahlaki gelişim ve suç ilişkisi

Suçun nedenlerine ilişkin psikolojik yaklaşımların en önemli varsayımları ise ahlaki gelişimdir. Bireylerin eylemlerini etkileyen çevresel faktörlerle bireyler karşı karşıya kaldıklarında iyi-kötü, doğru-yanlış tutumları onların açıklanmasında önem arz etmektedir. Bu bölümde iki ayrı ahlaki gelişim modelinden bahsedilecektir.

3.1.2.4. Piaget'in ahlaki gelişim modeli

Piaget (1932)'in "Çocuğun Ahlaki Yargısı" adlı eserinde çocukların içinde bulunduğu gelenek ve normların bir sonu değil sosyalleşme basamaklarında yer alan akranları ile etkileşiminin sonucunda oluştuğu ve bu gelişimi sonucunda ahlaki gelişimini eksik tamamlayan çocuğun eylemlerinde tutarsızlıkların olduğunu savunmaktadır. Piaget çocukların dış kaynaklı bir ahlakilikten iç kaynaklı bir ahlakiliğe doğru bir ilerleme kaydettiğini ve 10-11 yaşının ahlaki gelişim için bir dönüm noktası olduğunu varsaymaktadır. Çocukların bu yaşta sonuç odaklı olduğunu, sonuca göre eylemlerini belirlediklerini belirtmektedir (Dolu, 2010).

3.1.2.5. Kohlberg'in ahlaki gelişim modeli

Kohlberg, Piaget'in ahlaki gelişim çalışmasını ilerleten ve geliştiren çalışmalar yapmıştır. Piaget'in ahlaki gelişim yaşının 10-11 yaşlarında tab noktaya gelip 16 yaşında bittiğini söylemesine rağmen Kohlberg ileriki yaşlara kadar kompleks bir yapıda devam ettiğini ileri sürmüştür (Dolu, 2010). Kohlberg 10-13 ve 16 yaş gurubu olmak üzere toplamda 72 çocukla araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda 3 evreden oluşan bir ahlaki gelişim yolu bulunduğunu belirtmektedir.

Birinci evre, Gelenek öncesi ahlakilik evresidir. Bu evrede sonuca dönük bireysel menfaatlerin ceza ile ilişkisine değinmişlerdir. Çocuklar eylemleri sonucunda bir yaptırımda karşılaştıklarında ve kişisel olarak tatmin olduklarında eylemlerine devam ettiklerine ceza aldıklarında ise eylemi yapıcı itici bir güç oluşturduğunu tespit etmişlerdir (Kohlberg, 2018).

İkinci evre, Geleneksel ahlakilik evresidir. Bu evrede ise çocuklar, insanlar arası iyi ilişkileri ön planda tutan empati, güven, sevgi ve insanlara yardım etmenin önemli bir tatmin meselesi olduğunu toplumsal düzeni ve kuralları yerine getirme bilincinin var olduğu bir evre olduğunu bulgulamaktadır (Kohlberg, 2018).

Üçüncü evre olan Gelenek ötesi ahlakilikte ise, kanunun uygulanmadığı ve haksız bir durumda sivil itaatsizlik göstereceğini, mağduriyeti engellemek için suç eyleminde bulunabileceği sonuçlanmaktadır.

3.1.3. Sosyolojik suç kuramları

Suçun açıklanmasında sosyoloji biliminin yeri önemlidir. Bu bölümde ise sosyoloji alanında yer alan teorilere yer verilmiştir.

3.1.3.1. Sosyal yapı teorileri

Sosyal yapı teorileri, farklı sosyal yapı tanımları ve yaklaşımlarına dayanmakta ve yapıyı farklı açıdan sorgulamaktadır. Peter Blau'nun yirmi yıldan fazla bir süre önce gözlemlediği gibi “birçok sosyolog için sosyal yapı kavramı, tek bir tanımla kolayca özetlenemeyecek çağrışımlar ve çıkarımlarla doludur. Bunun nedeni kuşkusuz budur. pek çoğu, kavramın bir tanımını vermekten kaçınmayı tercih ediyor” (Love, 1978).

Toplumsal yapıya bakmanın mümkün olduğu iki temel perspektif mevcuttur. Bir taraftan, aslında yapıyı, belirli sosyal konumlar-roller, kurumlar, sınıflar, sektörler veya toplumun bölümleri- arasındaki nesnel bir ilişkiler dizisi olarak, bu konumları fiilen işgal eden öznelerin kimliğine bakılmaksızın, sistemik bir bakış açısıyla düşünmek mümkündür. Öte yandan, sosyo-tarihsel bir bakış açısı ile sosyal gerçekliğin belirli konumlarını veya sektörlerini işgal eden özneler -bireyler, gruplar, sınıflar veya topluluklar- ve bunlar arasındaki ilişkilere kasıtlı olarak doğrudan bakılabilir (Alexander, 1984). Bu bağlamda toplumsal yapının vazgeçilmez bir parçası olan ve toplumsal yapıyı etkileyen suç, önemli bir sosyal problemdir. Sosyal yapı teorisyenleri tarafından suç araştırması gerekli bir hal almıştır.

3.1.3.1.1. Anomi teorisi

Durkheim suçun kriz anlarında artış gösterdiğini ve insanın yaşamında devamlılık arz ettiğini, anormal değil normal bir durum olduğunu belirtmiştir (Binder, 1987). Durkheim'in çalışmaları temel bir soru etrafında gelişir; insan toplumlarında bütünleşmenin ve düzenin temelini oluşturan nedir? Durkheim, bu soruya kapsamlı bir yanıt verebilmek için mikro bir perspektif kullanarak toplum tiplerini incelemiştir (Bal, 2016: 43). Toplumlara iki kategoride sınıflandırır: “Mekanik dayanışmalı toplum ve Organik dayanışmalı toplum”. Durkheim'e göre, iş bölümünün artması toplumları daha da karmaşık hale getirdiğini ve organik dayanışmaya geçildiğini söyler. İş bölümünün ve bireysel farklılıkların ön plana çıktığı topluluklarda, toplumsal bilinç temelli toplumsal kontroller güçsüzleşir ve anomi durumu yaşanır (Zembroski, 2016). Anomi durumunun ortaya çıkmasındaki en önemli milat Sanayi devrimidir. Durkheim sanayi devriminin sonucunda toplumsal sistemde meydana

gelen bozulmaları anominin en önemli nedeni olarak görmektedir. Anominin ise beraberinde suç oranlarını arttırdığını söylemektedir.

3.1.3.1.2. Gerilim teorisi

Merton'a göre suç, ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir (Kızmaz, 2015). Merton, Durkheim'in anomisini daha da genişleterek sorgular. O anomiyi, kültürel hedefler ile bu hedeflere ulaşmak için gerekli meşru yollar arasındaki genel bir dengesizlik hali olarak görür. Merton için sosyal düzenin sağlanmasında toplumsal hedeflerle bunu sağlayan araçlar arasında tam bir uyum olması önemlidir (Güçlü ve Akbaş, 2019). Merton bu uyumun sağlanması için beş uyum tipi geliştirmiştir: 1-Uyumluluk, toplumlarda en genel ve en yaygın uyum tipidir. Bireyler, toplumda mevcut geleneksel rol ve davranışlar ile uyum halindedir. 2-Yenilikçilik, bireyler toplumun amaçlarını kabul eder. Fakat amaçlara ulaşmak için yasal olmayan yollar denerler. 3-Şekilcilik, insanların bir zamanlar inandıkları değerlerin yerine o andaki mevcut yasaya ve düzene göre şekillenirler. 4-Geri çekilme, en az görülen tiptir. Bu tipte toplumla kötü uyum gösteren kişi dışlanmıştır. 5- İsyen, bu tipte kişiler toplumun mevcut düzenini yok sayar ve yeni düzen kurmaya eğilimindedir. İsyen tipinde insan uyum göstermek yerine onu değiştirmeye çalışır (Dolu, 2010).

Özetle uyumluluk, yaygın ve ortalama insanı. Yenilikçilik; kültürel amaçlar için yasal yollar yetersiz olduğunda genellikle yasal olmayan yollar geliştirir. Şekilcilik, amaçlar reddedilse de kurallara bağlılık devam eder. Geri çekilme de yabancılaşma süreci yaşanmaktadır. İsyen, eskinin reddi yeninin inşasını kapsar (Bal, 2016). Merton'un gerilim teorisi, bireyin neden suç işlediğini bulmak yerine toplumdaki suç oranlarını açıklamaya çalışmaktadır.

3.1.3.1.3. Sosyal ekoloji teorisi

Suç olgusunu kent ve göç ilişkileri içerisinde ilk ele alan Chicago Ekolüdür. Dönemin endüstrileşmenin etkisiyle hızla büyüyen Chicago kentinde, hızlı endüstrileşmenin sonucu olarak beraberinde getirdiği toplumsal huzursuzlukla sonuçlanan, yoğun göç, işsizlik, çeteler, yüksek suç oranı, düşük yaşam koşulları, evsizlik, fakirlik gibi birçok problemin yaşandığı mekân haline gelmesi (Serter, 2013) suç olgusunun, kent ölçeğinde araştırılmasına neden olmuştur. Ekolün temsilcilerinden Robert Ezra Park ve Burgess'in Sosyal ekoloji Teorisi ile Shaw ve McKay'in Sosyal düzensizlik/organizasyonluk teorisi suç olgusunun, metropol hayatındaki görünümünü açıklamaları açısından önemlidir.

Sosyal Ekoloji teorisine göre; “Şehirlerin büyümesi ile bireylerin, içinde bulundukları toplulukla aralarında kurdukları doğrudan, yüz yüze ‘birincil’ ilişkilerin yerini, dolaylı ‘ikincil’ ilişkilerin almasında görülür. Dokunma, görme ve fiziksel temas en temel insani ilişkilerin başlıca kaynağıdır. Anne ve çocuk, karı ve koca, baba ve oğul, efendi ve köle, akraba ve komşu, rahip, hekim ve öğretmen... Bunlar hayatın en samimi ve gerçek ilişkileridir ve küçük topluluklar için oldukça kapsayıcıdırlar. Bir topluluğun üyeleri arasında geçen etkileşimler, çoğunlukla içgüdü ve hissin sahasında gerçekleşir. Toplumsal kontrol, kişisel etkilere ve toplumsal hissiyata bir cevap olarak, çoğu zaman kendiliğinden ortaya çıkar. Rasyonel ve soyut bir ilkenin bir bütünü olmaktan çok, kişisel uzmanlaşmanın bir sonucudur (Park ve Burgess, 2018: 61-62)”.

Kent ortamının etkisi altında yerel bağlılıkların ve birincil grupların çöküşünden dolayı kısıtlama ve yasaklama gücünün zayıflaması, büyük şehirlerde artan ahlaksızlık ve suçun muhtemelen en büyük sorumlularından biridir (Park ve Burgess, 2018: 63).

Suç, metropol ve mahalle yaşamında, şehirleşme ile birlikte eski kontrol biçimlerini kaybetmesiyle birlikte açığa çıkmıştır. Bu gözlemler ışığında Burgess’in yaptığı “çemberler teorisi” bu alanda yapılan ilk çalışmadır. Ona göre kent aynı merkezden çevreye doğru yayılan daireler şeklinde genişler. Bu daireler kentin hem mekân üzerindeki hem de zaman içindeki yayılmasını gösterir (Bal, 2016: 56).

“Şehrin yayılmasında bir dağılım süreci meydana gelir ve bu süreç bireyleri ve grupları ikamet yeri ve mesleğe göre eler, sıralar ve yeniden konumlandırır. Kozmopolit Amerikan şehirlerinin alanlar arasında ayrışması bunun sadece küçük bir örneğidir. Merkezi ticaret bölgesi ya da bitişik sokak içinde, “Hobehemya”nın, orta batıdan gelen evsiz göçmenlerin hareketli ticaret merkezinin (Rialto) “ana gövdesi” bulunur. İş yerlerinin bulunduğu kesimi saran bozulmanın olduğu kuşakta; her zaman, gizli kalmış fakirlik, yozlaşma ve hastalık içeren mıntıkları bulunduran ve zeminin altında suç ve kötülük saklayan, “çöküntü alanları” ya da “çorak topraklar” diye anılan yerler bulunur” (Park ve Burgess, 2018: 97).

Sosyal Ekoloji yaklaşımını esas alan özelde Burgess’in üzerinde durduğu çemberler teorisi, Sosyal düzensizlik teorisi çalışanları Shaw ve McKay için önem arz etmektedir. Onlar; yoksulluk, kültürel heterojenlik ve fiziksel hareketlilik gibi şehir yaşamını karakterize eden bu faktörlerin sosyal çözülmeye yol açtığını ileri sürmektedir (Kızmaz, 2015). Sosyal çözülme ise neden oldukları ile suç işleme olasılığını arttırmaktadır.

3.1.3.1.4. Alt kültür teorileri

Alt-kültür teorisi; genelde çocuk ve genç çeteler içerisinde yer alan alt gruba mensup bireylerin, sapma ve suçluluk durumları üzerine odaklanmışlardır (Kızmaz, 2015). Bu kuramın üyelerinden biri olan Cohen: “Suç ne doğuştan kazanılan ne de çocuğun kendi icat ettiği bir şeydir. Çocuklar ve gençler suçlu olmayı, suçun kök salıp geliştiği grupların bir üyesi olmakla öğrenirler” (Gürsoy, 2019: 176) demiştir.

Cohen’e göre; suçlu alt kültür ve çeteler, gecekondu bölgelerinde birikmiştir. Kültür altında kültürün yani alt kültürün temel karakteristikleri haleti ruhiye içinde hayal kırıklıklarına kolektif tepkidir. Çünkü alt gruptan erkekler orta sınıfın amaçlarına karşıdır ve hedeflerine ulaşamadıkları zaman hayal kırıklıkları yaşarlar (Güçlü ve Akbaş, 2019: 36).

Cloward ve Ohlin’e göre; sosyal yapı baskısının çok fazla olduğu yerde suçun arttığını söylerler. Üç tür suçlu alt kültüründen bahsederler: “birincisi suçlu alt-kültürüdür. Bu alt kültürün en temel özelliği yasadışı yollardan maddi kazanç elde etmeyi amaç edinen bir kültürel biçim olmasıdır. İkincisi; çatışma alt kültürü, dövüşçü çeteler olarak isimlendirilirler. Bu çeteler sosyal düzensizliğin yoğun olduğu yerlerde ortaya çıkmaktadır. Üçüncüsü, geri çekilmeci alt kültürdür. Bu kültür grubunun ne şiddet yoluyla statü kazanma derdi var ne de suç yoluyla zengin olma gibi bir derdi vardır. Tamamen kendilerini uyuşturucu ve alkolün etkilerine bırakmışlardır (Güçlü ve Akbaş, 2019: 39).

Alt kültür teorisi sosyo-ekonomik yetersizliğin, statü kaybının ve okul başarısızlığının yarattığı boşluğu kültürel amaçların doldurmuştur. Kültürel amaçlara giden yolda, hedefine ulaşamayan çocuklar ve gençler dayatılan birtakım araçlar sayesinde amaçlarına ulaşmaya çalışırlar ve bu tercih de onları suça yönlendirir (Bal, 2016: 126).

Tezin saha çalışması kısmında mülakatlara katılan avukatlara da alt kültür teorisi ile ilişkili olabilecek sorular yöneltilmiş, çocukların mahallerinde ve yakın çevrelerinde suça iştirak etmenlerine neden olabilecek akran grupları, mahalle ve aile çetelerinin var olup olmadığı, alt kültür teorisi çerçevesinde sorgulanmıştır.

3.1.3.2. Sosyal süreç teorileri

Suçun nasıl öğrenildiği, sorusundan yola çıkılmıştır. Sosyal süreç teorilerinin en çok bilineni sosyal öğrenme teorileridir. Öğrenme teorileri, suç- sapma davranışında bulunan kişinin bu davranışı biyolojik ve yahut psikolojik olarak değil toplumsal öğrenme süreçlerinde gerçekleştiğini öne sürmektedirler.

Gabriel Tarde'nin taklit kanunları eseriyle ortaya attığı suçun taklit yoluyla öğrenilen bir davranış olduğu fikri, Şikago Okulu teorisyenleri tarafından yapılan pek çok araştırma ile teyit edilmiş ve suç teşkil eden davranışların akrabalarından ve suç gruplarından öğrenilen davranışlar olduğu ortaya konulmuştur (Dolu, 2010: 229).

Edwin Sutherland bu öğrenmenin, insanlarla arasındaki etkileşim sonucunda olduğunu savunmuştur. Ona göre suç, bireyin suç işlemesini haklı çıkaracak sebeplerin, suç işlemenin yanlış olduğu sebeplerden fazla olduğu düşüncesidir. C. Ray Jefferey'in ayırıcı pekiştirme teorisine göre, suçlu davranışın devam edip etmeyeceği bu davranışın sonuçlarına bağlıdır. Bireyin işledikleri suçlar neticesinde elde ettikleri para, çalıntı eşya, cinsel haz, kişisel tatmin ve benzeri her türlü sonuç suçlu davranışı pekiştiren ve güçlendiren faktörlerdir (Dolu, 2010).

Görüldüğü üzere sosyal öğrenme teorileri öğrenmenin tüm mekanizmaları içinde barındırmaktadır. Toplumsal yapı ve öğrenme arasındaki ilişkiye bilhassa önem verilmektedirler. Tezin saha kısmında da avukatlara suçun öğrenilebilir olabileceğine ilişkin sorular sosyal süreç teorileri ışığında sorulmuştur.

3.1.3.3. Sosyal çatışma teorileri

Çatışmacı bakış açısından, Marksist teoriye bakıldığında özelde Marx'ın spesifik olarak suç konusu üzerine çok fazla durmadığı söylenebilir. Ancak belirli dolaylı açıklamaları içinden suçla ilişkili olabilecekleri seçilmiştir: *“Artı-emek genellikle, belli gereksinmelerin üzerinde ve ötesinde harcanan emek olarak, daima var olmak zorundadır. Kapitalist sistemde olduğu gibi kölecî sistemde vb. de o yalnızca karşıt bir biçime bürünür ve toplumun bir tabakasının tam bir aylaklığı ile tanımlanır”* (Marx, 2010). Karl Marx; çatışmayı her kapitalist toplumlarda ortaya çıkan iki ayrı sosyal sınıf olan burjuva ve proletarya sınıfı kapsamında açıklamaktadır, bu sınıflar arası gücün ve kaynağın dağılımını çatışmaya neden olduğunu söylemektedir (Güçlü vd., 2018: s. 295).

Marksist teori ışığında suçu ilk açıklayan isimlerin başında William Bongger gelmektedir. Ona göre: *“Ahlak dışı ve suçun neyin inşa ettiği fikri sosyal yapıdaki değişimlere bağlıdır. Ceza yasalarında yasaklanan davranışlar güçlünün menfaatlerine zarar verenlerdir. Bongger'a göre suç, sosyal bir birim teşkil eden bir insan topluluğu içerisinde gerçekleştirilen ve herkesin ya da iktidar sahibi olanların çıkarlarına zarar veren, bu neden grup ya da grubun bir bölümü veya özel olarak yetkili kılınmış organlar tarafından, ahlaki kınamadan daha ağır bir biçimde cezalandırılan eylemlerdir”* (Bal, 2016: 81).

Diğer yandan Dahrendorf, *toplumun aslında zorunlu olarak bir araya getirilmiş birliktelikler olduğunu savunur. Toplumu yönetenler diğerleri üzerine güç uygulayarak zorla birliği sağlar, bu nedenler toplumda çatışma kaçınılmazdır, der* (Oktik, vd., 2013: 28). Marksist teorisinin suçun tanımının, çatışma ve ekonomi ile ilişkilendirerek yapan ilk çalışmalar olduğunu söylenebilir.

3.1.3.4. Sosyal kontrol teorileri

İnsan doğası gereği yasalara saygı duymaktan çok ihlal etmeye meyilli olduğundan, açıklanması gereken sapma-suç değil, uygunluktur. Bu nedenle, sorulması gereken soru, "bazı insanlar neden suç işler?" değil, "neden çoğu insan suç işlemez?" sorusudur. Bu soru ile açığa çıkan teori, kuralları sağlayan sosyal kontrollerin var olduğunu ve çeşitli olduğunu belirtmişlerdir (Janowitz, 1975). Dışsal sosyal kontrol ve içsel sosyal kontrol olarak ayırmışlardır. Dışsal sosyal kontrol; sapkın davranışları caydırmak ve önlemek için başkaları tarafından uygulanan çeşitli gözetim biçimleri. Doğrudan içsel sosyal kontrol ise, kendilerini sosyal bir reçeteyi ihlal edenlerin hissettiği suçluluk ve utanç duygularıyla gösterirler. Son olarak, dolaylı içsel olanlar vardır; başkaları için hissedilen psikolojik ve duygusal bağlılık ve onların saygısını ve sevgisini kaybetmeme arzusu (Landis, 1939).

Tezin saha kısmında elde edilen bulguların değerlendirilmesinde yararlanılan temel teorilerden biri de sosyal kontrol teorisi olmuştur. Katılımcılara, çocukların sürekli olarak formel eğitime devam etmeleri ve etmemeleri onların suça iştirak etmelerinde bir etmen olabilmekte midir? Çocukların aile ve eğitim durumu ile ilgili bilgiler sorarak, elde edilen bulgular sosyal kontrol teorisi temelinde de sorgulanmıştır.

3.1.3.5. Sosyal tepki teorileri

Sosyal tepki teorileri etkileşimci kuramı temsil etmektedir. Etiketleme kuramında üç düşünür ön plan çıkmaktadır: Edwin Lemert, Erving Goffman ve Howard Becker. Etiketleme kuramı suçu açıklarken temelde bireylerin etiketlenmelerinin suçlu davranış üzerine etkilerini incelerler (Kızmaz, 2015). Genelde sapma davranışı tanımlamaya, suçlu yaratma ve suçun öğrenilmesi sürecine vurgu yapmışlardır.

Lemert, etiketlemede iki ayrı süreçten bahseder: Birincil sapma ve ikincil sapma olarak. Birincil sapma, norm ihlali veya bir suçun başında yapılan davranışlardır. Bu davranış birey üzerinde çok az etkiye sahiptir ve genelde görmezden gelinir (Güçlü vd., 2018: 296). Lemert için bu konunun en vurgu yapılmasını istediği kısım ise İkincil sapmadır. Bu ise, kişilerin yapmış olduğu eylemlere karşı toplumun verdiği tanımlanmış tepkilere bağlı

olarak ortaya çıkmaktadır (Bal, 2016: 67). Lemert 'in sapma davranışının süreçlerinden etkilenen Howard Becker, Hariciler adlı eserinde kimin sapkın olduğu? Kuralları kimin koyduğu? Sapkın olarak etiketlenen kişilerin ortak özelliklerinin neler olduğu? sorularına cevap aramıştır.

“Toplumsal kurallar, belli toplumsal grupların yaratımlarıdır. Modern toplumlar, kuralların ne olduğu ve belli durumda bu kuralların nasıl uygulanacağı hususunda herkesin mutabık olduğu basit örgütlenmeler değildir. Aksine modern toplumlar; toplumsal sınıf, etnisite, meslek ve kültür ekseninde oldukça farklılaşmış gruplardan oluşur. Bu gruplar aynı kurallara uymak zorunda değildir ve çoğu zamanda uymazlar. Grupların, çevreleriyle baş ederken karşılaştıkları sorunlar, beraberinde taşıdıkları tarih ve gelenekler; bunların hepsi farklı kural dizinlerinin oraya çıkmasına neden olur. Grupların çevreleriyle baş ederken karşılaştığı sorunlar ve beraberinde taşıdıkları tarih ve gelenekler farklı kurallar dizinin ortaya çıkmasına neden olur. Çeşitli grupların kuralları birbiriyle çeliştiği ve çatıştığı sürece, herhangi verili bir durumda ne tür bir davranışın uygun olduğuna ilişkin uzlaşmazlık söz konusu olacaktır” (Becker, 2017: 35-36).

Buna göre herkesin sapkın davranışta bulunabileceğini söylenebilir. Fakat bu hususta sapkın olarak etiketlenen kişiler bunu kabul etmeyebilir ve yahut etiketleyenin harici olduğunu düşünebilir. Öyleyse Becker (2017)'in *Etkileşimci sapkınlık kuramına* göre sapkınlık;

“... başkalarının belli davranış biçimlerine verdikleri tepkilerden, bu davranışları sapkın olarak etiketlemelerinden ortaya çıktığını anlamının yanı sıra, böylesi bir etiketleme eylemi tarafından yaratılan ve konulan kuralların evrensel olarak kabul görmediğini de hatırmızda tutmamız gerekir. Daha ziyade, kurallar, çatışma ve uyuşmazlık konusudurlar ve toplumdaki siyasal sürecinde parçasıdırlar (s. 38)”.

Kısaca etiketlenen ve etiketleyen, kural koyucular ve kural uygulayıcılardır. Kural uygulayıcılar ve etiketlenenler arasındaki etkileşim sapma tanımını, sapma davranışının formel süreçlerde devam etmesiyle de bir suç tanımını vermektedir. Becker'ın sapkın kavramı yerine Haricî kavramını kullanması gibi Goffman da damga/damgalı kavramını görmekteyiz.

Goffman'a göre damga; itibarsızlaştırma süreci ile stereotip/normal arasında bir nevi özel toplumsal kimliktir. Damgalı birey itibarsızlaştırılmayı ve itibarsızlaştırılma ihtimalini isminde barındırır. Goffman üç damga tipinden bahseder: “1-bedenin korkunçlukları-

muhtelif fiziki deformasyonları- 2-zayıf irade, baskıya müstahak ya da doğal olmayan tutkular, sapkın ve katı inançlar ve ahlaksız olarak algılanan bireysel karakter bozuklukları gelir; bunlar örneğin ruh bozukluğu, hapis yatmak, bağımlılık, alkolizm, eşcinsellik, işsizlik, intihara girişim ve radikal siyasi davranışlar gibi bilindik bir listeden çıkarılır. Son olarak da 3- ırk, ulus ve din gibi etnolojik damgalar vardır; bunlar soy bağıyla aktarılabilir ve eşit bir biçimde tüm ailenin bütün mensuplarına ulaşabilir” (Goffman, 2014: 33). Goffman ve bu kuramın diğer üyelerinin de yapmak istediği flu ve yer yer görünmez olan sapma olgusunu, görünür kılmak ve görünür kılınan alan arasında farklı bir bakış yaratmaktır.

3.1.3.6. Feminist teorileri

Katleen Daly ve Meda Chesney Lind’e göre feminist teoriler, toplumda mevcut cinsiyet ilişkilerine yeni, daha derin bir anlayış üretmek ve cinsiyet ilişkilerinin suç ve ceza adaletini nasıl etkilediğini göstermek amacını taşımaktadır. Tek bir feminist teori yoktur. Liberal, Radikal, Marksist, Sosyalist ve diğer tür feminist düşünceler vardır.

Feminist teori, geleneksel teorinin kör noktasını onun, toplumdaki cinsleri ve cinsiyet rollerinin belirginliğini anlamadaki başarısızlığı olarak ifade eder. Bazılarına göre, bu belirginlik halen devam etmekte olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet rollerine yansıtılmıştır. Diğerlerine göre, eşitsizlikler daha derine gider. Patriarkal toplumda erkekler hak ve yetkileri üstün olanlar kadınlar ise hükmedilenlerdir. Patriyarki evrensel olmamakla ve yoğunluğu değişmekle birlikte kapitalist, sosyalist, endüstrileşmiş ve endüstrileşmemiş toplumların çoğunda hüküm sürer.

Feminist teorilere göre, ceza adaleti kararları erkek hakimiyeti ve Patriyarkiyi destekleyerek kadınlara karşı ayrımcılığın uygulamasını güçlendirir. Toplumsal cinsiyet ceza adalet sisteminde feminist açıklamanın merkezinde ve feminist suç açıklamasının da odak noktasında bulunur (İçli, 2013).

3.1.3.7. Bütünleşik suç teorileri

Küreselleşme, göç, savaş gibi olaylar toplumların değişmesini ve kompleks bir hal almasına neden olmuştur. Bu bağlamda toplumdaki suç olgusunun oluşumuna neden olan faktörlerdeki çeşitlilik de suç olgusunun açıklamasını zorlaştırmaktadır. Tek bir kuramın toplumdaki suç olgusunu kapsayıcı olarak açıklamasındaki zorluk zamanla yeni fikirleri ve açıklama gücü daha yüksek modeller ortaya çıkarmıştır.

Bu modeller, ilk başat teorilerin güçlü ve zayıf yanları üzerine geliştirilip, birleştirilerek türetilmiştir. Kızmaz (2006), geleneksel suç kuramlarının (gerilim, kontrol,

öğrenme, etiketleme gibi) suçu açıklama potansiyellerinin sınırlı olduğu belirtilmektedir. Teorileri birleştirilmektedir çünkü olgular; Khun'un ifadesiyle, tek bir paradigma ile izah edilemeyecek kadar karmaşıktır (Dolu, 2010: 466). Suçun yeni teoriler ile açıklanmaları çabaları 1980'lerde yoğun olarak yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda yapılan bütünleşik teoriler şunlardır:

“Kaplan: Benliğin Aşağılanması Teorisi”, bazı ergenlerin suç işlemeye ve uyuşturucu kullanmaya yönelmelerinin temelinde; düşük öz güven (low self esteem) veya benliğin aşağılanması (self-derogation) faktörü yatmaktadır. Kaplan, benlik yapısının kendine özgüven/öz saygı ekseninde gelişmiş olmasının, negatif bir benlik yapısını/algısını azalttığını ileri sürmektedir (Kaplan vd., 1987).

Kaplan'ın tanımladığı gibi, olumlu yetişkin davranışını uyandıracak şekilde davranma ihtiyacı, çocuğu yetişkinlerin kendi kendine tepkilerine karşı duyarlı hale getirir. Bu nedenle, zamanla, başkalarının hayali tepkileri ile kişinin kendi kendine tepkileri arasında sembolik bir ilişki oluşana kadar, başkalarının rolü uygun davranış için bir rehber olarak benimsenecektir.

Quinney: Suçun Siyasal Ekonomik Kuramına göre; suçluluk, büyük ölçüde kapitalizmin çelişkileri ve gelişen siyasal ekonomik yapı analizine dayanmaktadır. Kapitalist bireylerin hayatta kalma, kazançlarını biriktirme ve rakip şirketleri ele geçirme yönünde sergiledikleri davranış biçimleri suçlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızmaz, 2006).

Colvin ve Pauly: Suçun Yapısal Marksist Teorisi, suçluluk oluşumunun tüm süreçlerini kapitalist üretim ilişkileri ve sınıf yapısının yeniden üretilmesinin gizli sonuçlarıyla açıklamaktadır (Kızmaz, 2006).

Wilson ve Herrnstein: Bio-Sosyal Suç Kuramı, bireylerin davranış yöneliminin rasyonel olduğunu varsaymaktadır. Diğer bir deyişle kuram, bireylerin herhangi bir davranışı sergilemeden önce söz konusu davranışın kendileri açısından ödül ve maliyet sonuçlarını hesapladıkları öncülüne yaslanmaktadır (Kızmaz, 2006).

Pearson ve Weiner: Kavramsal Tümüleşik Modelin özelliği, suç ve suçluluğun hem bireysel hem de bireysel olmayan faktörlerini uzlaştırmaya çalışmasıdır. Ona göre suç önceleyen ve denetimini sağlayan -Yararlılık (ödül ve ceza), Davranışsal beceri (taklit ve pekiştirme yoluyla suç işlemeyi öğrenme teknikleri, suç işlemek için elverişli fırsatların olduğuna ilişkin göstergelerin varlığı, davranışsal kaynaklar, hedefe kestirme yollardan

varılmasına ilişkin kurallar, ahlak kuralları. Ve geri denetime ilişkin faktörler olan fayda/yararlılık, bilgi kazanımları- 8 faktörün birleşmesi ile oluşmaktadır (Kızmaz, 2006).

Rodney Stark: Sapkın Yerler Teorisi, yerleşim yerlerinin yoğunluğu, temas yoğunluğunu ve ahlaki kinizmi doğurmaktadır. Yoksulluk, kullanılan mekanların karışık kullanımı, aile bireylerin fazla olması gibi özellikler de yerleşim yerinin yoğunluğu anlamına gelmektedir. Aile bireylerinin fazla olması, bireylerin hem zamanlarının önemli bir kısmını ev dışında geçirmelerine hem de çocuklar üzerinde ebeveynsel denetimin azalmasına yol açmaktadır. Bu faktörler suçun artmasına etken olduğunu savunmaktadırlar (Kızmaz, 2006).

Hawkins ve Weis: Sosyal Gelişimsel Teori, insan davranışının hem toplum yanlısı (prosocial) yanını, hem de anti-sosyal sonuçlarını açıklayabilen genel bir suç modeli niteliğini taşımaktadır. Teoriye göre, suç ve suçluluğun engellenmesi için sosyal düzene gerçek bir taahhüdün oluşması ve toplum yanlısı davranışların güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu kuram çerçevesinde, duygusal bir bağlılığın meydana gelmesini sağlayan üç faktörün olduğu belirtilmektedir.

Birincisi, çocuk ve onların ebeveynlerinin sosyal aktivitelere katılmalarının sağlanabilmesi için çok sayıda fırsatın yaratılmasıdır. İkincisi; çocukların ebeveynler ve yerel topluluklarla anlamlı ilişkileri sürdürebilmesi için gereksinim duyulan entelektüel ve fiziksel becerileri kazanabilmeleridir. Üçüncüsü ise, çocukların bu ilişkileri muhafaza edebilmeleri için ebeveynlerinden ve toplumun genelinden sıklıkla pekiştireçler almalıdır. Söz konusu bu faktörlerin üçü de yeterli düzeyde değilse, çocuk yalnızlaşacak veya diğer başarısız olan çocuklarla birlikte olmaya başlayacaktır. Bu birlikteliğin sonucunda, çocuk suçlu hale gelecektir (Kızmaz, 2006)..

Sampson ve Laub: Yaşam Seyri Teorisi (Life – Course Theory), uyuşturucu kullanmanın kapsamlı bir açıklamasını yapmak için bu teoriyi geliştirmişlerdir. Onlara göre, ilk çocukluk döneminde kendini gösteren anti sosyal davranış ile gelecekteki suçluluk veya erişkin suçluluk arasında çok güçlü bir ilişkinin olduğunu savunmaktadırlar. Teoriye 3 önemli temayı içinde barındırmaktadır: yoksulluk, sapma davranışının hayat boyu devam etmesi ve birey sapma davranışından kaçınmak için çocukluk dönemindeki deneyimlediği sosyal destek koşullarına bağlılığıdır. Bu bağlamda erken yaşta sağlanan destek politikaları ile yetişkin suçluluğunun önüne geçilebildiğini savunmaktadırlar (Kızmaz, 2006).

3.2. Çocuk Suçluluğunu Açıklamaya Yönelik Kuramsal Yaklaşım

Suç olgusunun açıklanmasında yararlanılan teoriler çocuk suçluluğunu açıklamada yetersiz kalmıştır. Çocuk, yetişkinden farklı oluşu ve toplumdaki konumu göz önünde bulundurulduğunda yaptığı suç eylemlerinin açıklanması mühim bir olgudur. Bu bölümde ise çocuk suçluluğunu ele alan teoriler ele alınmıştır.

3.2.1. Kültürel sapma teorisi

Teori, gecekondü mahallelerinde yaşayan insanların toplumun geri kalanından izolasyona ve ekonomik yoksunluğa nasıl tepki verdiğini açıklamak için hem Gerilim hem de Sosyal düzensizlik teorisinin unsurlarını birleştirir. Sosyal düzensizlik teorisinde görülen çevresel düzensizlik, kültürel sapmaya yol açar savını savunmuşlardır. Kültürel sapmanın merkezinde, suçluluk ve suç davranışlarının toplumun geniş kesimlerinin kültürel değer ve normlarına karşıt olma tepkisine dayandığı inancı yatmaktadır (Bartollas ve Schmallegger, 2017). Bulundukları yaşam tarzına uyum sağlayamayan alt sınıfın üyeleri genellikle kendi alt kültürlerini, kendi kuralları ve değerleri olan bir sosyal birim, yaratmaktadırlar.

Walter B. Miller'in Alt sınıf kültürü ve suça yönelik değerler teorisi, kültürel sapma teorisini geliştirmiştir. Miller, alt sınıfın kültürel olarak paylaşılan fikirler aracılığıyla suç davranışına neden olduğuna inanmaktadır. Sosyal koşullara odaklanmadı; bunun yerine suçluluğun doğrudan, gecekondü yaşamının çevresel koşullarına bir tepki olarak gelişen alt sınıf kültürünün değer sisteminden yaratıldığına inanmaktadır. Bu bağlamda alt sınıf çıkarlarının ve değerlerinin suçu ve sapmayı nasıl sürdürdüğünü ve kolaylaştırdığını açıklamak için alt sınıf odak kaygılarını geliştirdi. Miller'in odak noktaları, alt sınıf kültürünün özelliklerinin, baskın kültürün normlarıyla çatışan farklı bir normatif yapı yoluyla sapmaya da yol açtığını ileri sürer. Miller'in teorisi, öğrenme teorisine ve ekolojik verilere dayanmaktadır; bela, sertlik, akıllılık, heyecan, kader ve özerklik (Miller, 1959).

Miller'in teorisini en iyi şu şekilde özetlenmiştir:

Miller'in tezinin temelinde yer alan görüş, düşük sosyoekonomik düzeye sahip kimselerin kendilerine ait özel kültürleri, ilgi odakları ya da değerlerinin alt sınıf erkek çocuklarının suça yönelik davranışlarda bulunma olasılığını arttırdığı inancıdır. Miller'a göre bu çocuklar insanlara sert olduklarını ve başkalarını alt edebileceklerini göstermek ister. Suç arayışına bir heyecan olarak bakarlar, yine de eğer kişi yakalanacaksa bu konuda yapılacak hiçbir şey olmadığını düşünürler. Dolayısıyla suç, alt sınıf gençlere onlara

dayatılan kurallara karşı bir bağımsızlık gösterme imkânı ve aynı zamanda minimum çaba ile zengin olma ve kişisel statü kazanma ümidi sağlar (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 85)

3.2.2. Cohen suçlu alt kültürler

Bu teori, büyük şehirlerde yaşayan gençlerin suçluluğa yol açan dinamiklerin bir açıklamasını sağlamak amacıyla inşa edilmiştir. Albert K. Cohen öğrencisi olduğu Sutherland ve Merton'un bakış açılarından etkilenmiş ve onları geliştirerek suçu açıklamaya çalışmıştır (Avcı, 2015: 114).

Cohen'e göre, düşük sosyal kökenli gençlerin suçlu alt kültürü, en yaygın değerleri temsil eden ancak kendilerini yabancılaşmış ve yabancılaşmış hissettikleri orta sınıfın kültürüyle çatışmadan kaynaklanmaktadır (Johnston, 1963). Cohen'e göre, çocuğun ailesinin sosyal yapıdaki göreceli pozisyonu onun yaşamı boyunca karşılaşacağı problemleri belirler (İçli, 2013). Cohen orta sınıfı belirlenmesinde; hırs, bireysel sorumluluk, başarı, ölçülü olmak, mantıksallık, nezaket ve beğenilme, düşük seviyede fiziksel saldırganlık, eğitimsel etkinlik ve mülke saygı, olmak üzere dokuz norm sıralamıştır (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 90). Orta sınıf normlarını bilmeyen alt sınıfa mensup ebeveynlerin çocukları, saldırgan, eğitime önem vermeyen, zayıf iletişim kuran ve normlara uyamayan bireyler olmaktadır. Clemens Bartollas ve Frank Schmallegger'in ifadesine göre;

“Cohen'nin teorisindeki temel varsayım, alt sınıf erkeklerin orta sınıf değerlerini ve normlarını içselleştirdiği ancak orta sınıf hedeflerini gerçekleştirme aşamasına ulaşamadıkları yönündedir. Ardından statü tıkanması ortaya çıkmakta ve karşıt tepki oluşturma mekanizması kullanılmaktadır. Cohen'e göre, suçlular bir yandan orta sınıf standartlarının önemli olmadığını belirtirken, diğer yandan saygıdeğer orta sınıf normlarına karşı mantıksız, kötü niyetli ve anlaşılmaz bir düşmanlık göstermektedirler” (s. 90).

Sonuç olarak, bu gençler için en çok tercih edilen sınıflardan akranlarının sahip olduğu avantajları ve sosyal başarıyı elde etmek imkansızdır ve bu nedenle daha sık başarısızlık, hayal kırıklığı ve aşağılanma yaşarlar. Cohen'e göre bu gençler bu uyumsuzluğa bir çözüm bulmaktadır. Egemen kültürün kurallarını reddetmek, kendi normları ve kendi statü kriterleri ile yeni ve farklı kişilerarası ilişkiler düzenlemeye çalışmak istemektedirler (Holligan ve McLean, 2018). Bu bağlamda ya var olan çetelere üye olmakta ya da yeni çeteler oluşturmaktadırlar.

3.2.3. Cloward ve Ohlin'in ayırıcı fırsatlar teorisi

Sosyolog Richard A. Cloward ve Loyd E. Ohlin'nin, kültürel aktarımın rolüne dayanan ve Mertoncu vizyon ile Chicago okulu geleneğinin birleşimi ile karakterize edilen Ayırıcı fırsatlar teorisini temellendirir. Merton'da olduğu gibi toplumun yapısal yönlerine atfedilen önemin devam ettiği açıklayıcı bir modeldir. Anomik başlangıç noktası, sosyal yapı baskısının en çok hissedildiği alt sınıflarda suçun artması, başarılı olmak için üst ve orta sınıfın çok sayıda yasal fırsatlara sahip iken alt sınıfın birçok yasadışı olanaklara sahip olması, oluşturmuştur (Güçlü ve Akbaş, 2019: 38).

Ayırıcı fırsatlar teorisi, Cohen'nin alt kültür kuramından farklı olarak; farklı özelliklere sahip ortamlarda farklı suçlu alt kültürlerin ortaya çıkacağını ileri sürmüşlerdir (Dolu, 2010: 357). Cloward ve Ohlin üç tür suçlu alt kültürden bahsetmektedir: suçlu alt kültür, çatışma alt kültürü ve geri çekilme alt kültürüdür.

Suçlu alt kültür; hırsızlık, gasp, dolandırıcılık gibi ekonomik eksenli suçları kültürel başarılarına ulaşmak için kullanır. Dolu (2010) *“suç, bireyi kültürel başarı hedeflerine ulaştırmaya yarayan bir enstrüman olarak görür. Her türlü maddi kazanç ve bireyi paraya götürecek eylem bu alt kültürün temel repertuarının bir parçasıdır”* (s. 358). Bu alt kültürün sosyalleşme yöntemi yeni üyelerin eski üyelere saygı göstermesi ve onların karakterlerini ve eylemlerini örnek alması şeklinde gerçekleşmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 92).

Çatışmacı alt kültür; şiddet eylemi ve korku duygusu üzerine inşa edilmiştir. Çetenin üyeleri son derece tahripkâr ve şiddet içerikli davranışlar bulunarak bulunduğu yerde saygınlık kazanmaktadır. Cloward ve Ohlin, sosyal kontrol mekanizmalarının varlığı ile fırsat/ imkanların bulunduğu yerler arasında ters orantı kurmuştur:

“Bu noktada yazarlar, meşru fırsatlar kadar gayri meşru fırsatların da sınırlı olduğu yerlerde gençler için herhangi bir şekilde hayatta ileri doğru hareket imkanının kalmadığı için gençlerin başta statü olmak üzere istedikleri şeyleri elde etmek için şiddete başvurmaktan başka alternatifinin kalmadığını söylemektedirler. Sosyal kontrol mekanizmalarının zayıf oluşu da toplumu bölük pörçük bir hale getirdiği için büyük ihtimalle bu tür gruplara karşı koyacak toplumsal bir yapı bulunamayacaktır” (Cloward ve Ohlin, 1966; Akt. Dolu, 2010).

Geri çekilme alt kültürü; çifte başarısızlığın bir sonucu olarak hem meşru hem de cezai fırsatlara erişemeyen bireylerin oluşturduğu bir alt kültürdür. Bu alt kültürün özelliği, alkolizm veya uyuşturucu bağımlılığının yaygın kullanımıdır. Ekonomi burada amaç değil,

araçtır. Amaçları hazza ulaşmak ve görünüşü- konuşması ile farklı olduklarını göstermektedir. Hazza ulaşmanın zorluğu bireyleri yasal olmayan yollara sürüklemektedir. Hırsızlık, dolandırıcılık, yan kesicilik hatta uyuşturucu satıcılığı ile kolay yoldan para kazanmanın derdindedirler (Dolu, 2010).

Görüldüğü üzere Cloward ve Ohlin, farklı bir fırsat dağılımı ile karakterize edilen sosyal yapı vurgulanmaktadır. Ve bu üç alt kültürünün birbirinden farklılaşırken aslında birbiri ile etkileşim halinde olduğunu da görülmektedir. Tez çalışmasında suçun en çok hangi tipte mahallelerde işlendiği? Aile yapılarına göre suç tiplerinin neler olduğu ve ailelerinde daha önce suçlu kişilerin var olup olmadığı? Sorularıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

3.2.4. Ayırıcı birliktelikler kuramı

Edwin Sutherland tarafından geliştirilen teori, çocuk suçluların suçu sosyal bir yakın çevre etkileşimin ürünü olarak öğrendiklerini savunmaktadır. Öznelerin bulunduğu çevre, kurdukları arkadaşlıklar, çevrelerinde suçlu kişilerin varlığı gibi sebepler bireyleri suça götüren davranışları kabullenmelerini içermektedir.

“... suçun öğrenildiği kişilerle etkileşim içinde bir birliktelik durumu söz konusu olduğu için de yaşanan birlikteliklerin nev'ine, içeriğine ve birey üzerindeki tesirlerine bağlı olarak bireyin suç işleyip işlememesine yol açma durumunu ifade ettiği için teori ‘suçluyu suçsuzdan ayırıcı birliktelikleri’ ele almaktadır. Sutherland’a göre suç öğrenilen bir davranıştır ve suçlular hem suç işleme tekniklerin hem de suç işlemeyi kolaylaştıran teknikleri diğer suçlulardan öğrenirler” (Dolu, 2010: 232).

Bu bağlamda Sutherland, bireyin suç davranışına girme sürecini dokuz temel önerme ile açıklanmaktadır (Sutherland ve Cressey, 1966; Akt. İçli, 2013).

1. Suçlu davranış öğrenilir.

Sapkın davranış kalıtsal değildir ve hiç kimse herhangi bir hazırlık yapmadan suç davranışı icat edemez.

2. Suçlu davranış iletişim süreci içinde diğer bireylerle etkileşime geçirildiği anda öğrenilir

Bu durumda sözlü iletişim baskındır ancak sözsüz iletişim (egemenlik/teslimiyet) de birçok açıdan önemlidir.

3. Öğrenilen suçlu davranış samimi kişisel gruplar içinde cereyan eder.

Sapkın davranışın oluşumunda, kitle iletişim araçlarının oynadığı rolü en aza indirerek, birincil gruplara ve akran gruplarına vurgu yapılır.

4. *Suçlu davranışı öğrenirken öğrenme şunları içerir: a) bazen çok karmaşık, bazen çok basit olan suç işleme teknikleri; b) güdülerin, girişimlerin, rasyonelleştirmelerin ve davranışların belirli yönü.*

Öğrenme, cezai fiilin temelinde yatan pratik fikirler ve rasyonelleştirmeler bakımından eşit ölçüde gerçekleşir. Hiçbir şey şansa bırakılmaz ve her şey paylaşılan sosyal norma göre sapkın davranışların lehinde ve haklı gösterilmesine katkıda bulunur.

5. *Güdülerin ve itilimlerin çevrileceği belirli yön, yasal kuralların uyulması ve uyulmaması gereken kurallar olarak tanımlanmasından öğrenilir.*

Bu noktada, belirli sosyal sınıflar için yetersiz, yozlaşmış, yanlış veya kusurlu olarak dezavantajlı olarak kabul edilen sosyal olarak paylaşılan kodların eleştirisi ve kabul edilmemesi vurgulanmaktadır.

6. *Amerikan toplumunda bu tanımlar hemen her zaman karışmıştır, bunun sonucu da toplumda kanunlara ilişkin kültür çatışması vardır. Yasaların ihlal edilmesini olumlu kabul eden tanımlar yasaların ihlal edilmesini olumlu görmeyen tanımlardan fazla olduğu zaman kişi suç işler. Bu teorinin anahtar önermesidir.*

Bu önermeye bakıldığında akılcılığın ağır bastığı görülmektedir. Seçimin temelinde her zaman mevcut avantaj ve dezavantajların kişisel, sosyal ve olası faktörlerinden etkilenen öznel bir değerlendirme vardır.

7. *Ayırıcı birleşimlerin prensibi, kişinin suçlu kalıplarla temas ettiği ve suçlu karışımlardan izole olduğu için suçlu olduğudur. Ayırıcı birleşimler sıklık, devamlılık, öncelik ve yoğunluk bakımından değişir. Yani suçlu ve suça karşı davranışlarla birleşimler bu açıdan değişir.*

8. *Suç davranışı suçlu ve suça karışmış kalıpların birlikteliği ile öğrenme herhangi bir şeyi öğrenme sürecinin aynıdır. Yani, suçlu davranışı öğrenme taklitle sınırlı değildir.*

Bu önermede öğrenme sürecinin tüm tipik öğrenme mekanizmalarını içerdiğini ve suçlu davranışın kazanılması basit bir taklitten kaynaklanmamakta,

öğrenme süreçlerine özgü ve ilgili konulara özgü çok sayıda faktör devreye girdiğinden bahsetmektedir.

9. *Suçlu davranış, genel ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesi ise, bu genel ihtiyaç ve değerler tarafından açıklayamaz çünkü suçlu olmayan davranışlar da aynı genel ihtiyaç ve değerlerin bir ifadesidir* (s. 129-130).

Ayrımcı Birliktelikler Teorisi, suçlu eylemlerin doğuştan olmadığını yakın çevre ile etkileşim halinde öğrenileceğini ve öğrenmenin tüm çeşitleri ile sağlanacağını ispatlamaktadır. Çocuk suçluluğunda çocuğun içinde yetiştiği toplumun değerlerine uyum sağlaması bazen suç farkındalığını etkilemektedir. Bu bağlamda tez kapsamında görüşmecilere Çocuklar yaptıkları eylemin suç olduğunun farkında mıdır? Sorusunun cevapları bu teori perspektifinden yola çıkılarak oluşturulmuştur.

3.2.5. Sürüklenme ve nötrleştirme kuramı

Sürüklenme kuramı, David Matza tarafından suçlu olma sürecini bir gencin nasıl deneyimlediği ilgisi üzerine inşa edilmiştir. Matza'ya göre; suçlu olma sürecinin bir gencin kendisini kanunların ahlaki bağlarından soyutlayarak nötralize ettiğinde ve suça sürüklendiğinde başladığına dikkat çekmektedir (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 110). Bir toplumdaki ortak değer ve yargıların olması yani toplumun değeri ile sapkının değeri arasında bir noktada ortak benzerlikler olduğunda suçlu, baskın normlara inançla bağlı kalır, ancak pratikte birçok nedenden dolayı bu normları etkisiz hale getirir.

“Matza'ya göre sürüklenme; suçlunun geçici olarak düzen ve suç arasında gidip geldiği, suç ve düzenin taleplerine yanıt verdiği, bir onunla bir bununla vakit geçirdiği fakat kendini adamayı öteleyip karar vermekten kaçındığı bir durum veya süreçtir. Bu şekilde kişi suç işleme ve düzene uyma arasında sürüklenmektedir” (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 111).

Matza, suçluların toplumun değerlerine karşı çıkmayan, saygılı olan kişiler olduklarını savunmaktadır (Güçlü ve Akbaş, 2019: 56). Bu bağlamda yapmak ile olmak arasında önemli bir fark vardır. Suçlu özne kendisine, esasen ben hırsız bir mıyım yoksa sadece hırsızlık yapmak zorunda mı kaldım? sorusunu sormalıdır. Matza'ya göre, özne eğer kendisini hırsız olarak tanımlıyorsa ise sapkın kimliği pekişmiş olacaktır. Eğer suç eylemini gerekçelerini, yaptığının normal bir durum olduğunu söylediklerin de ise kendilerini yaptıkları işten nasıl koruduklarını anlamamız açısından bir önem arz etmektedir (Haines, 1981).

Matza ve Gresham Sykes, nötrleştirme kuramını ortaya atmışlardır. Onlara göre bu kuram, suçluların işledikleri suçları nasıl normalleştirdiklerini anlamamızı sağlayacaktır. Bunu anlamamız için beş tane suç davranışını nötrleştirme ve haklı çıkarma tekniği vardır (Matza ve Skes, 1957; Akt. Bartollas ve Schmallegger, 2017):

- 1- *Sorumluluğu inkâr etme (Bu işi bilerek yapmadım.)*
- 2- *Zarar verdiğini inkâr etme (Hiç kimseyi incitmedim.)*
- 3- *Mağduru inkâr etme (Onlar sebebini oluşturdular.)*
- 4- *Kendini suçlayanları şikâyet etme (Herkes benimle uğraşıyor/beni rahatsız ediyor.)*
- 5- *Daha üst makamlara başvurma (Bu işi kendim için yapmadım.)* (s. 111)

Sonuç olarak Matza, suçun sürüklenme ile pekiştirilerek öğrenilen bir davranış olduğunu aynı zamanda içinde bulunan toplumsal değerlerin nötrleştirme teknikleri ile suçun suç olduğunu önleyecek kişisel ve toplumsal kontrol mekanizmaların azalması suçu normalleştirmelerine ve suçun tekrar etmesine neden olması üzerine çalışmış ve literatüre büyük katkı sağlamıştır.

3.2.6. Akers'in sosyal öğrenme kuramı

Ronald Akers tarafından geliştirilmiştir. Sutherland'ın teorisini destekleyici ve eksik bulunan yönleri geliştirmek üzere ortaya çıkmıştır. Akers daha önce geliştirilen fikirleri bir araya getirip biçimlendirerek kapsamlı bir model oluşturmuştur. Akers'e göre suç; öğrenmenin bir ürünüydü. Bu davranışın gelişim sürecinde çeşitli öğrenme türlerinin olduğundan bahseder. Bunun için Sutherland'ın ayrıcı birliktelikler, Tarde'nin taklit, Skinner'ın pekiştirme ve Bandura'nın gözlemsel sosyal öğrenmesi kuramlarını önemli bulup kuramını bu temeller üzerine inşa etmiştir (Bal, 2016: 121).

Sosyal öğrenme teorisini dört bileşen üzerine inşa etmektedir (Akers, 2003; Akt. Dolu, 2010):

- 1- *Ayrıcı Birliktelikler; "... bir kişinin illegal veya kanunlara saygılı davranış tarzlarına ilişkin olumlu ya da olumsuz normatif tanımlara maruz kalma sürecidir".*
- 2- *Tanımlamalar; tanımlamalar, bireyin tavır ve davranışlarını anlamlı kılan ve bu tavır ve davranışların nedenini ve niçinini izah eden, neyin doğru neyin yanlış olduğuna ilişkin gerekçelendirmeler (rationalizations), ahlaki değerler ve eğilimlerdir. Sosyal öğrenme teorisinde genel (general) ve özel olarak (spesific) olmak üzere iki çeşit tanımlamalar vardır. Genel tanımlar kişiyi kanunlara, kurallara*

ve genel normlara saygılı olmaya sevk eden her türlü inanç, değer, ahlaki ve dini inancı ifade ederken özel tanımlamalar bireyin herhangi bir eyleme yönelik değerlendirmeleriyle ilgili tutumlarını ifade eder.

- 3- *Ayırıcı pekiştirme; ayırıcı pekiştirmeler ile bir davranış takiben kişinin alacağı ödüller veya göreceği cezalar neticesinde o davranışın bir kez daha yapılması için cesaretlendirilmesi veya vazgeçilmesine yönelik güçlendirici pekiştiriciler kastedilir.*
- 4- *Taklit; taklit ile suç teşkil eden davranışın edinilmesi daha sonra o davranışın sürdürülmesinden daha önemlidir. Taklit ile suçun diğer insanlardan gözlem yoluyla öğrenilmesi ifade edilir. Böylece suçlu davranışa ilişkin bakış açısını yansıtan ve suçu haklı gösteren veya suçun yanlışlığını ifade eden tanımlamalar taklit yoluyla ve edimsel koşullanma prensipleri yoluyla öğrenilmiş olur (s. 249-250).*

Akers'e göre, özneyi suç ve sapkın davranışa yönlendiren bir öğrenme sürecini ortaya koymuştur ve şu şekilde bahseder (Akers, 2001; Akt. Güçlü ve Akbaş, 2019):

- 1- *Kişinin ilk kez suç işlemesinde şu faktörler etkilidir; suçu teşvik eden tutum, değerleri öğrenmesi, taklit ve suçtan fayda elde etme beklentisinin ceza beklentisinden fazla olması.*
- 2- *Kişi suç işlemeye devam ettikçe taklidin etkisi artacaktır.*
- 3- *Bireyin suç işlemeye başlamasında pekiştirecekler ve cezalar etkilidir.*
- 4- *İlk eylemde birey eğer ödüllendirilirse yaptığı davranış kutsanmış olacaktır ve bu davranış normal kabul edip devam edecektir.*
- 5- *Failler mevcut öğrenme deneyimine sahiptirler. Bu deneyim kişinin karşısına suç davranışını çıkardığında ödül ve cezanın onu harekete geçirip geçirmeyeceğindeki sonucu en başa götürecektir. Bu modele göre sosyal yapıda meydana gelen değişimler, bireylerin öğrenmedeki değişkenlerini etkileyerek davranışlarını belirler (s. 63-64).*

Sosyal öğrenme teorisi, inşa edildiği teorilerin disiplinler arası oluşu ve tüm öğrenme süreçlerini içermesi bakımından geniş kapsamlı bir teori haline gelmiştir. Bu özelliğinin olması ile suçu açıklama konusunda etkin bir rol üstlenmiştir.

Tez çalışmasında çocuk suçluluğunda suçun, öğrenilebilir bir davranış olup olmadığı test edilmesi için sosyal öğrenme kuramı perspektifinde görüşmecilere sorular sorulmuştur.

3.2.7. Reckless'in sınırlama kuramı

Walter C. Reckless, suçun sosyal düzensizliğin kaynağı olduğu görüşünü reddetmiş ve ‘‘ eğer ki sosyal düzensizlik suçun kaynağıysa -en bozuk mahallelerde yaşayan gençler başta olmak üzere- neden buralarda olan bütün gençler suçlu olmamaktadır? sorusuna cevap aramayı amaçlamıştır (Dolu, 2010: 264). Bu amaç doğrultusunda sınırlama kuramını geliştirmiştir. Reckless olumsuz öz değerlendirmeler çocuğu suç işlemeye yönlendirirken çocuğun kendisi hakkındaki dışarıdaki olumlu görüşlerde çocuğu suç işlemesine karşı bir tampon oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle çocuğun suç işlemesinde hem iç hem de çevresel engelleyicilerin varlığı söz konusudur. Reckless, baskı ve kısıtlamaların çeşitli tiplerinden bahseder:

- 1- *İçsel kısıtlamalar ve içsel baskılar; bir dizi kusur ve problemleri, örneğin gerilimler ve hayal kırıklıkları, saldırganlık, anlık zevk ihtiyacı, isyankârlık, yetersizlik duygusu, tedirginlik, huzursuzluk ve psikozları içerir.*
- 2- *Dışsal kısıtlamalar ve baskılar; toplum ve sosyal grupların kullandığı zorlamalar ve yoksulluk, işsizlik, azınlık olma ve ayrıma tabi olma gibi kötü yaşam koşullarını içerir.*
- 3- *Dışsal çekiciler; sapkın ilişkiler, örneğin kötü arkadaşlıklar, olumsuz itibara sahip olma, gençlik çeteleri (alt kültürü) ve kitle iletişim aldatmacalarından oluşur (Ayan, 2011: 31).*

Suç oranları yüksek yerde yaşayan çocuk ve gençlerin suç davranışı sergileyen çocukların varlığı araştırma konusu iken asıl araştırılması gereken ise aynı yerde suç işlemeyen çocukların varlığı ise açıklanmaya muhtaç sosyal bir gerçekliktir. Bu bağlamda Reckless, suç işlemeye etki eden çekici faktörler ve suç işlemeye engelleyici iç ve dış sınırlayıcıların varlığı, çocukların suç ve sapma davranışlarını etkilediğini ileri sürmektedir.

3.2.8. Hirschi'nin sosyal bağ teorisi

Travis Hirschi toplumsal bağ teorisini, toplumsal bağ ve birey arasındaki ilişkinin önemi üzerine inşa etmiştir. Hirschi, ‘‘Bir bireyin toplumla olan bağı zayıf ve kopuk olduğu zaman suç işlediğini’’ belirterek, bireyim toplumla olan niteliğini suç davranışlarıyla ilişkilendirmiştir (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 115). Hirschi'ye göre bireyi topluma bağlayan faktörler şunlardır: bağlılık (attachment), adanmışlık (commitment), sürekli meşgul olma ve faaliyetlerde bulunma (involment) ve son olarak inanç (belief) (Dolu, 2010: 269).

Bağlılık, insanlar arası ilişkilerde bireyleri bir arada tutan güçlü bir faktördür. Hirschi, başkalarına karşı duyarlı olmanın normları içselleştirebilme ve bilinç geliştirebilme yeteneğiyle ilişkili olduğunu savunmuştur. Çocuğun ailesine, öğretmenlerine ve akranlarına karşı bağlanması onu suç işlemekten uzaklaştığını söylemektedir. Bu noktada en önemli suç eylemini önleyici faktör çocuğun ebeveynlerine bağlanmasıdır, ebeveynleri boşanmış dahi olsa birisine bağlılık duyması onu suçtan alıkoyacaktır (Hirschi, 1969; Akt. Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Adanmışlık, bireyleri topluma bağlayan ikinci faktör adanmışlıktır. Hirschi'ye göre, bireyin geleneksel aktivite ve değerlere adanmışlığı, bağlanma sürecinde harcadığı çaba ve sonucundaki itibar kaybını riske atmamak için suç davranışında bulunmayacaklarını söylemektedir (Hirschi, 1969; Akt. Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Sürekli meşgul olma ve faaliyetlerde bulunma, Hirschi'ye göre insanların toplumsal geleneklere uygun çizgide aktivitelerle meşgul olmaları toplumu suçlardan koruyacak en önemli faktörlerden birisidir (Dolu, 2010: 270).

İnanç, Hirschi'nin suçu meydana getiren bir etken olduğunu söylemektedir. Ona göre suç, sosyal açıdan kabul edilmeyen davranışları yasaklayan güçlü inançların olmamasından doğar (Hirschi, 1969; Akt. Bartollas ve Schmallegger, 2017). Bu bağlamda toplumsal norm ve değerlerin gerektirdiği sözlü ya da yazılı kurallara inanış bireyi suç işlemekten alıkoymaktadır.

Hirschi, sosyal bağ teorisinde yapmak istediği şey tüm suç kuramlarından daha farklı bir temele dayanmaktadır; “insanlar neden suç işlemez?” sorusuna cevap aramaktadır. Bireyin toplumla arasındaki bağların mevcudiyeti suç davranışını belirlemektedir. Birey toplumla kurduğu tam bir aidiyet, gelenek görenek ve inançlara bağlılık sonucunda suç eyleminde bulunmamaktadır.

3.2.9. Gottfredson'un ve Hirschi'nin genel suç kuramı

Michael Gottfredson ve Hirschi suç olgusunu ayrıntılı bir şekilde açıklamak istemişlerdir. Onlara göre suç ne doğuştan gelir ne de bulunduğu ortamın bir etkisi idi. Onlar çocuk ve gençlerin suç işleme eğilimindeki en büyük etkinin öz denetim eksikliği olduğunu ileri sürmüşlerdir.

“Öz kontrolden yoksun olan bireyler itici, duyarsız, fiziksel (zihinsel yönlerinin aksine) özelliklerini kullanan, risk alan, ileriye göremeyen ve konuşmayan kişiler olma

eğiliminde olacaktır. Bu nedenle (sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı, kumar oynama, nikahsız çocuk sahibi olma ve kanun dışı cinsel ilişkiyi içeren) benzer eylemlerle meşgul olmaya yatkın olacaklardır. Bu kişilik özelliklerinin suç sorumluluğu yaşına gelmeden önce tanımlanabilmesi, bunların aynı kişilerde bir arada bulunma eğiliminin yüksek olması ve hayat boyu sürebilen özellikler olması nedeniyle suçu açıklamada yararlı olan kararlı bir yapıyı oluşturan ögeler olarak kabul etmek makul görünmektedir” (Gottfredson ve Hirschi, 1990; Akt. Bartollas ve Schmallegger, 2017).

Genel olarak bakıldığında suçluluğu; durumsal koşullar, düşük bir benlik denetimi (low self control) ve bireysel özellikler ile açıkladıkları görülmektedir. Suçluluğu büyük ölçüde düşük bir “benlik denetimi” kavramı üzerinden analiz etmeye çalışan Gottfredson ve Hirschi, düşük benlik denetimini oluşumunun kaynakları olarak da aile kurumu ve sosyalleşme biçimini göstermektedirler (Kızmaz, 2005).

Özetle; Gottfredson ve Hirschi, tüm suçların suç fırsatı ve zayıf öz kontrolün bir kombinasyonu olarak açıklanabileceğini öne sürerek, bir çocuğun çocuk yetiştirme uygulamalarından büyük ölçüde etkilenen özdenetim düzeyinin sekiz yaşına geldiğinde sabitlendiğini varsaydılar. Bu nedenle, bir kişinin suç işleme olasılığını belirlemede ebeveynliği en belirleyici faktör olarak belirlediler. Örneğin, ihmal veya istismar ve/ veya suç davranışları sergileyen ailelerde yetişen çocukların ceza gerektiren eylemlerde bulunma olasılığı daha yüksek olurken, cezanın kötü davranışın bir sonucu olduğu denetimli ailelerde yetişen çocukların suç işlemeye yönelik ayartmalara direnme olasılığı daha yüksek olacaktır.

3.2.10. Elliott ve meslektaşlarının sosyal süreçlere ilişkin tümleşik suç kuramı

Delbert Elliott ve meslektaşları tarafından geliştirilen sosyal süreçlere ilişkin tümleşik suç kuramı, gerilim, sosyal kontrol ve sosyal öğrenme yaklaşımlarını eksik yönlerini tamamlayıp birleştirmesi ile oluşmuştur.

“Onlar, üç kuramı suç davranışlarını açıklamada kusurlu bulmuşlardır; Gerilim kuramı, başlangıçtaki bazı suç eylemlerin açıklayabilir; ancak neden bazı gençlerin suça karışırken diğerlerinin onlardan kaçındıklarını tam olarak açıklayamaz. Kontrol kuramı, bir suç davranışının karşılığında ödül elde edilememesine rağmen neden uzun süre suçlu tarafından devam ettirildiğini açıklayamaz. Sosyal öğrenme kuramları, suçluları suç oluşturan pekiştireçlerle karşı karşıya kaldıklarında pasif ve etkilenmeye meyilli olarak tanımlamaktadır” (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 120).

Elliott'un suçluluk modeli; suçluluğun temel belirleyicisi konumunda olan gerilim, yetersiz sosyalleşme ve sosyal çözülme olmak üzere üç temel unsur üzerinde odaklaşmaktadır. Gerilim, bireylerin geleneksel araçlarla meşru bir hedefi gerçekleştirmede yaşadığı başarısızlığı veya meşru hedeflerin yine meşru yollarla elde edilmesinin bloke edilme sürecini tanımlamaktadır. “Gerilim”, aile ve okul gibi geleneksel kurumlarda daha etkili sonuçlar doğurmaktadır. Yetersiz sosyalleşme ise, bireyin toplumsalla olan uzlaşımını sorunsallaştırarak, hukuksal ve normsal uyumluluk durumunu riske eder. Bu nedenle Elliott'un bu bütünleşik modelinde haklı olarak “yetersiz sosyalleşme” etmeni, suçluğun önemli bir belirleyeni olarak ele alınmıştır. Son olarak sosyal çözülme/düzensizlik (social disorganization), kriminojenik veya sosyal çöküntü alanları olarak nitelendirilen bölgelerde ikamet etmek veya o bölgelerde yaşamak özellikle gençler açısından önemli bir risk teşkil etmektedir (Kızmaz, 2005).

3.2.11. Thornberry'in etkileşim kuramı

Terence Thornberry etkileşim teorisini, sosyal öğrenme ve sosyal bağ teorileri üzerinden inşa etmiştir. Etkileşim teorisine göre suç, birey ve sosyal çevre arasındaki etkileşimin bir ürünüdür. Etkileşim teorisi suç olgusunu dönemsel olarak incelemiştir. Suçu 11-20 yaş arası ilk, orta ve sonraki ergenlik dönemi olarak ele alıp bu dönemdeki suçun nasıl ortaya çıktığına bakmıştır. Ve daha sonra bu dönemler yaşam boyu suçluluğa üzerinden genişletilmiştir (Güçlü ve Akbaş, 2019: 70).

“Thornberry'in kuramı, temel olarak suçluluğu gelişen süreç içinde gerçekleşen olayların sonucu olarak görmektedir. Suç, nihai bir ürün olarak görülmez. Bunun yerine suç; sosyal bağların kopmasına, anti-sosyal akranlara daha fazla bağlanmaya ve suç davranışlarına daha fazla katılmaya sebep olan suç değerlerinin oluşumuna yol açar” (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 121).

Thornberry suçu açıklamaya çalışan teorilerin; sebep-sonuç ilişkilerini tek yönlü incelemelerini, suçun farklı dönemleriyle birlikte değerlendirmemelerini ve suça neden olan faktörlerin tüm sosyal yapıda tek düze bir etkiye sahip oldukları görüşlerini eleştirmiştir. Birey ve toplumun karşılıklı etkileşimleri sosyal yapıyı, sosyal yapının insanların davranışlarını değiştirdiğini söylemektedir. Suçu yaşam boyu olarak ele almasında da bir diğer önemi bütünsel ve dönemsel olarak suça daha genel ve detaylı bir perspektiften yaklaşılması, suç açıklama ve anlama sürecinde katkı sağlamıştır.

Thornberry, çok erken suçluların 6 yaşında suç işleyeme başladıklarını söylemektedir. Çok erken suçluların, nöro-psikolojik bozuklukları, yetersiz aile ilgisi ve sosyal yapıdaki aşırı dezavantajlı konumu nedeniyle suç işlediklerine ve bunun hayat boyu devam ettiğine dikkat çekmektedir. Erken suçluların ise 6-12 yaş arası olduğunu ve suçun en önemli nedeninin sosyal bağların zayıf olmasına bağlamıştır. Ailesinin öz denetiminin olmamasını ve dezavantajlı kimselerin ve durumların olmasına bağlamıştır. Fakat genç olgunlaştığında okul çevresi, arkadaş ve gençlik kültürü davranışlarını çok fazla belirlediğini söylemektedir. Son olarak yetişkinlikte ise özerk yaşama arzusunun üstesinden gelemeyen kişilerin alkol ve uyuşturucu kullanımı gibi problemli davranışlar göstermesi ile sonuçlandığını söylemektedir (Güçlü ve Akbaş, 2019).

Tezin saha kısmında mülakatlara katılan avukatlara, çocukların suçu deneyimlemesi ve mükerrer ettirmesinde; yaş, aile, çevre ve okulla olan ilişkisi özellikle sorulmuştur. Thornberry'nin etkileşim kuramı ile sorgulanmıştır.

3.2.12. Frank Tannenbaum: Kötülüğün dramatizasyonu

Tannenbaum etiketleme ve suç arasındaki ilişkiyi geliştiren ilk kişidir. Ona göre toplumun birey ve belirli bir grupla arasındaki olumsuz yönde etkileşimi zamanla onların etiketlenmesine dönüştüğünü savunur (Güçlü ve Akbaş, 2019: 125). Tannenbaum çocuğun gürültü çıkarma, cam kırma, ufak çapta hırsızlık gibi eylemleri macera, heyecan ve oyun olarak yaptıklarını ancak bu otoritenin dikkatini çektiğinde yaptığı eylemden ötürü tutuklanan çocuk, suçlu olarak damgalandığını ve artık geri dönülme bir yola girdiğini, suçlu yaratma sürecinin burada başladığını dile getirmektedir.

“Sonuç olarak kişi suçlu etiketini kimliğinin bir parçası kabul eder, daha fazla suç değerini benimser ve daha fazla suç gruplarıyla birlikte olur. Özellikle tutuklanma, hapis yatma ve hüküm giyme durumlarında etiketlenme daha fazla perçinleşir, bu kişiler resmî kurumlarla (polis, adliye, hapisane vb.) sürekli karşı karşıya kalır. Böylece kişinin, toplum ve adalet sistemiyle arasındaki bu negatif ilişki kısır bir döngüyle artarak devam eder” (Paternoster ve Bachman, 2001; Akt. Güçlü ve Akbaş, 2019).

Tannenbaum'a göre bireyi suçlu yapan şey, toplumun değerlerine çatışan bireyin resmi makamlarca damgalanması ve sonrasında toplumun bu damgalanmayı sürdürmesidir. Şahsa yapılan bu etiket zamanla kimliğe dönüşerek bunu benimsemesine ve suçun tekrerr etmesine neden olmaktadır.

3.2.13. Edwin Lemert: Birincil ve ikincil sapma

Lemert, insan davranışlarının toplumda nasıl ötekileştirildiğini veya dışlandığını açıklamaya çalışır. Lemert bireylerin toplumsal normları ihmal etme durumlarını birincil sapma ve ikincil sapma kavramlarıyla açıklar. Birincil sapma; kişinin çeşitli nedenler dolayı ilk defa suç işlemesini ifade eder ve bu süreçte kişi ilk suçunu unuttur ve gündelik hayatına devam eder ama kişi norm ihlalinde bulunmaya devam ederse o zaman toplumsal tepki sert ve cezalandırıcı bir mahiyete dönüşmeye başlamaktadır. İkincil sapma ise, toplumun davranışlarına karşı suç işleyenlerin tepkilerini içerir.

Bu aşamada suç işleyen kişi geleceği olumsuz etkilenmektedir. Örneğin, iş bulma, aile ve akraba bağlarının zayıflaması, aile kurmada sıkıntı gibi. Bunun da ötesinde ikincil sapma bireyin yaşam boyu suçu olabileceğinin bir habercisidir (Güçlü ve Akbaş, 2019: 127). Sonuç olarak Lemert, ilk defa suç ifasında bulunan bir kişiyle toplum arasındaki etkileşimleri, kişilerin tekrar suç işleyip işlemem durumlarını belirlerdiğini dile getirmiştir.

3.2.14. Howard Becker: Sapkın kariyerler

Tannenbaum ve Lemert gibi Becker’da, toplum kuralları ve etiketleme süreci hakkında çalışmalar yapmıştır.

Becker’e göre suç, insanların yaşam boyu sapma davranışını gerçekleştirmelerine sebep olan mekanizmanın, toplumda öğrendiği deneyimlediği sapkın isteklerin ve ilgilerin gelişmesi durumudur. Becker çalışmalarında sapma olgusunun nasıl anlaşılacağı ve nedenleri üzerine durmuştur. Becker bir kişinin sapkın olarak etiketlenmesi için bir kere suç-sapma eyleminde bulunmasının yeterli olduğunu vurgular. Sapkın eylemi sonucunda toplumun geneli tarafından ötekileştirilen bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamasında çıkan eksiklik sonucunda sapma davranışını meslek olarak devam ettirdiği görülmektedir. Becker sapkın kariyerin oluşmaya başladığını söyler ve sapkının kariyerindeki son aşamanın, ortak kaderi paylaştıkları organize bir sapkın gruba dahil olmak, olduğunu söylemektedir:

“Bir sapkının kariyerindeki son hamle, organize sapkın grubuna dahil olmaktır. Sapkın bir kişinin organize bir sapkın grubun içine kalıcı olarak dahil olması – ya da halihazırda bunu yaptığını fark ettiğinde ve bu durumu da kabullendiğinde- kendisine ilişkin algısına çok güçlü bir etki yapar. Bir keresinde uyuşturucu bağımlısı bir kadın bana, gerçekten “oltaya takıldığını” hissettiği anın, bir tane bile uyuşturucu bağımlısı olmayan arkadaşının kalmadığını fark ettiği an olduğunu söylemişti (Becker, 2017: 61).”

Sonuç olarak sapma davranışı gösteren birey, toplumdan bağımsız düşünülemez. Birey ve toplumun birbirine içkin ve etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Becker'in suç olgusunu açıklama şekli olarak suçun kariyer haline getirilmesi sonucu ile diğer sosyal tepki kuramlarını geliştirmektedir. Becker çalışmasında bireyin toplumsal yapı içerisinde etiketlendikten sonra sosyal bir statü kazandığını ve bu statüyü korumak için sapma davranışını devam ettirdiğini zamanla da bunun kariyer haline getirdiklerinden bahsetmektedir.

3.2.15. Braitwaite'in birleştirici ayıplama teorisi

John Braithwaite, kişinin etiketlenmesi ile suç kariyer haline getirmesi savına karşılık hapse girmiş defalarca suç işlemiş insanların sonraki hayatlarında suç işlemedikleri gerçeği ile teorileri sorgulamaya başlar. Birleştirici ayıplama teorisinin temel tezi; her sosyal tepkinin kişi üzerinde olumsuz bir etki oluşturmayacağını, yanlış davranışlara karşı sosyal tepkinin belirli metot ve sınırlar içinde mutlaka verilmesi gerektiğini savunur (Güçlü ve Akbaş, 2019: 133).

Birleştirici ayıplama teorisi, kontrol, alt kültür, fırsat, öğrenme teorilerini entegre etmiş açık bir teoridir. Çünkü teorileri birleştirerek suçun açıklanmasında güçlü bir yol yapmak amacı taşımaktadır. Braitwaite sosyal tepki yerine "ayıplama (shaming)" kavramını kullanır. Shame ve Criminal (2000) Justice adlı çalışmasında, damgalamanın saygısızca bir aşağılama olduğunu, suçluyu affetmediğini ve suçun kalıcı olmasını sağladığını, bunun yerine suçu azalttığı tespit edilen "ayıplamanın" kullanılması gerektiğini söylemektedir. Ayıplama, sonsuz çeşitli sözel ve sözsüz kültürel biçimlerde yürürlüğe konabilecek onaylamama ifadesidir. Suç işleyen bireylere toplum tarafından utandırılması ve suçlanması suretiyle yaptığından pişmanlık duyacak yöntemlerin uygulanmasıdır. Bu bağlamda sosyal bağları, geleneksel bağları güçlü olan toplumlarda daha çok işe yarayacaktır (Braithwaite, 1989).

Braitwaite ayıplamayı iki şekilde ele almaktadır: 1- Birleştirici ayıplama, kişinin toplumsal normlara uyan, damgalanmamış ve saygınlığını kaybetmemiş bir vatandaş olarak topluma yeniden kazandırılmasıdır (Güçlü ve Akbaş, 2019: 134). Temelde insanların özünde iyi olduklarını ancak bazen hata yapabilecekleri kabul edilir (Dolu, 2010: 400). Bireyin yaptığı davranışa odaklanmaktadırlar.

Birleştirici ayıplama içerisinde kişi yaptığı eylemden ötürü pişman olur, özür diler ve hayatının kalan zamanlarında yapmamaya özen göstermeye söz verir. 2- Ayırıştırıcı

ayıplama ve/ veya damgalama; yanlış davranışta bulunan kişiyi aşağılayıcı ve küçültücü niteliktedir. Bireyin davranışından çok kendisine odaklanmışlardır. Kişinin öz kimliğine saldırı ve tehdit söz konusudur (Güçlü ve Akbaş, 2019). Bu durumu Braitwaite şu şekilde ele almıştır (Braitwaite, 1995; Akt. Dolu, 2010): “*Yaptığı hatalardan dolayı durmadan azar işiten ve itham edilen bir çocuğun daha sonra gösterdiği isyankar ve pişkin tavırlarla adeta – sen bana kötü çocuk de, ben sana ne kadar kötü çocuk olabileceğimi göstereyim*”.

Sonuç olarak birleştirici ayıplama teorisi, sosyal tepki teorilerini farklı bir aşamaya taşımaktadır. Braitwaite ayıplamanın her zaman iyi sonuçlar doğurmayacağı savını çok detaylı bir şekilde desteklemektedir. Kadınların erkeklerden neden daha az, gençlerin yaşlılardan neden daha fazla suç işlediği, neden büyük şehirlerde daha fazla suç işleniyor, göç ile suç arasında bir ilişkinin olup olmadığı, okul başarısızlığı ve suç arasında bir ilişkinin olup olmadığı, suçun yoğun olarak işlendiği sokaklarda neden suçun fazla olduğu, sorularına yanıt ararken farklı teorileri birleştirmiştir. Ve bu bağlamda suçu, toplumun bütün fertlerini dahil ederek geniş bir perspektifle ele alması nedeniyle suç çalışmalarında başarılı bir teori haline gelmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE’DE ÇOCUK SUÇLULUĞUNA AİT YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Türkiye’de literatüre bakıldığında, çocuk suçluluğu konusunda birçok çalışmalar yapılmıştır. İlk çalışma 1931 yılında Hilmi A. Malik tarafından yapılmıştır. “Türkiye’de suçlu çocuk: İçtimai dertlerimiz (1931)” adlı eserinde 1.12.1931 tarihinde cezaevlerinde bulunan toplamda 732 suçlu çocuğa ait analize yer verilmiştir. Ağırlıklı olarak psikolojik ahval üzerinden gidilmiş olsa da döneminde ülke genelinde çocukların suç işleme nedenleri, nereden suç işledikleri, aile yapıları gibi bilgiler mevcut ve aynı zamanda örnek olay ile suç olgusunun tanımlanması yapılmıştır. Çocuk suçluluğuna neden olan etkenleri “aile rabıtasızlığına, evdeki ve ailedeki ahenksizlik, sosyo-ekonomik ve eğitim olarak alt sınıf olmasına, sigara ve içki içenler, ailesinde ve yakın çevresinde mükerrer mahkûm olanlarla olan ilişkiler” olarak açıklamıştır.

1943 yılında Tezer Taşkiran ve Samet Ağaoğlu (1943) tarafından yapılan “Suçlu Çocuklarımız” adlı çalışmada, Türkiye’de çocuk suçluluğunun ferdi ve sosyal durum irsi amiller üzerinden açıklamaktadır. Çocuğun anne ve babasının sağlığı, iş hayatları, sosyal çevresi, yaşadıkları yer, maddi ve manevi durumları, ailesinin suç işleme durumu gibi değişkenlerle çocuğun suç işleme nedeninin izahı Ankara çocuk ıslah evinde kalan 86 erkek çocuklarının örnekleminde araştırılmıştır. Islah evlerinde araştırma yapılması açısından dönemin çocuk suçluluğuna açıklık kazandırılması konusunda bir ilk olmuştur: “ilk ıslah evi 19/10/937 tarihinde Edirne’de tesis edilmiştir. O tarihten itibaren bu müesseseye fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmiş olup ta 15 yaşını doldurmamış bulunan ve cezanın çektirilmesine başlandığı tarihten itibaren 18 yaşını bitirmemiş olan mahkûm çocuklar alınmağa başlanmıştır. Islah evi bir ceza müessesesi olmakla beraber adından anlaşılacağı üzere her şeyden evvel bir ıslah müessesidir” (s. 6-7).

1951 yılında Nurullah Kunter (1951) tarafından yapılan “Türkiye’de Suçluluğun İçtimai Âmilleri” adlı çalışmada, 1950 yılından önce yapılan çocuk suçluluğu çalışmalarını analiz etmiştir. Suçun neden ve nasıl meydana geldiğini irdelemiş ve Türk suçluluğunun başlıca içerdiği nedenler üzerine değerlendirme yapmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, Aile dağılmasının, ailede suçlu kişilerin varlığının olması ve yaşadıkları yerin olumsuz etkileri çocukları suça sürüklediğini tespit etmiştir.

Feyyaz Gölcüklü tarafından yazılan “Türkiye’de çocuk suçluluğu hakkında bir Araştırma (1962)” adlı çalışmasında ise 1962 yılına kadar çocuk suçluluğu hakkında yapılan çalışmaların ve Türkiye’de çocuk suçluluğu hakkında genel istatistiki bilgilerden yoksunluğu üzerine bu çalışmayı yapmıştır. Çalışma amacına uygun şekilde tamamlanmış çocuk suçluluğu ile ilgili etkenler ve etkileyen değişkenler, suç türleri nedenleri gibi verilere yer verilerek Türkiye’nin bir durum tablosu oluşturmıştır. Bu amacı destekler şekilde Güngör Orhon’un “Suçlu çocuklarla ilgili bir inceleme (1962)” adlı çalışmasında; çocuk suçluluğunda en önemli nedeninin aile olduğunu söylemektedir: *“Hiç şüphe yoktur ki en sağlam milletler, aile ocakları sağlam olanlardır. Binaenaleyh sebepleri müteaddit ve muhtelif olan fuhşun önüne geçerek cemiyetimizi daha sağlam ve kuvvetli prensiplerle tarsin edebilmek için hamisiz kızlara; çalışan kızlara ana kalbini ve kollarını açacak ve ana şefkatini hissettirecek ve verecek kuvvetli teşkilata ihtiyaç vardır”*. YÖK Tez üzerinden çalışmalara bakıldığında ise 81 adet çalışma yapıldığını görülmektedir. İlk çalışma sosyoloji anabilim dalından Recep Tayfun (1989)’un “Çocuk suçluluğu polis ve basım” ve Aylin Ok (1989)’un “Kurumlar ve Suçlu çocuklar” adında çalışması olduğunu tespit edilmiştir.

Çocuk suçluluğunu ele alış şekline göre; çocukların suçu öğrenme biçimleri, suç işleme nedenleri (aile, okul, akran), göç ve kent ile ilişkisi, mağdur ve suç ilişkisi ve son olarak suçu tekrerr etme durumları olarak sınıflandırmak mümkündür.

Çocuk suçluluğu, Hüseyin Bal, Süleyman Demirel Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projesi, 2003 (Bal, 2016: 173-194). Bu araştırmanın amacı, genel olarak çocuk suçluluğunu aile yapıları perspektifinden, ekonomik ve sosyal yetersizlik içinde olan ailelerin çocukların sokağa yönelmeleri ve suça eğilimleri yüksektir, eğitim yetersizliği sonucunda çocukların suça yönelmesi, parçalanmış ailelerde yaşayan çocukların suç işleme potansiyelleri yüksektir ve suç işlemiş aile büyüklerinin bulunduğu evlerde yaşayan çocukların suç işleme potansiyelleri yüksektir, hipotezleri ışığında Isparta, Van ve Antalya illerinden toplamda 130 çocuktan bilgi alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre; çocukları suçu öğrenmesine neden olan en önemli faktör ailedir. Ailedeki yoksulluk çocuk suçluluğundaki en önemli etken. Çünkü çalışmak için sokağa çıkan çocuk, sokakta madde bağımlılığını vb. deneyimlemekte. Sonuçlara göre çocukların genelde bally kullandıklarını ve bally kullanan çocukların yarıdan fazlası bu davranışını bıraktığını onun yerine sigara içmeye başladıklarını söylemişler. Anne babaların eğitimsizliği çocuk suçluluğunda önemli bir nedendir. Çocukların %78’nin ilk defa suç işlediğini ve ailelere, çocuklara tam destek verilmediğinden çocukların bu davranışları kaçınılmaz hale gelmektedir. Suç tekrarı çocukların %55’i bu durumda

olduğunu ve bunun da ailesinde veya yakın akrabalarında suç işlemiş insanların rol model alınmasıdır. Çocuk yaş gruplarına bakıldığında 11-18 yaş grubunda olduğunu ve çoğunun suçlu profillerine baktığımızda sokakta kalan çocukların erkek yüzdelerinin daha fazla olduğunu, suç işlemeye itildiğini görmekteyiz.

Sokakta yaşayan, suç işleyen ve suça maruz kalan çocuklar: Ankara ve İstanbul örnekleri, Tülin Günşen İçli, TÜBİTAK Projesi, 2007 (Oktik vd., 2016: 81-100). Çalışmanın amacı; farklı boyutlarıyla açıklanmaya çalışılan çocuk suçluluğuna neden olan etkenleri saptayıp, ileride bireysel ve toplumsal mahiyetleri çok daha yüksek olacağı düşünülen evden kaçan, suç işleyen, suça maruz kalan ve madde kullanan çocukları yeniden topluma kazandırılmaları için çözüm önerileri ile toplumun sivil ve resmi tüm ilgili kurumlarının alınması gereken önlemleri sunmak amaçlanmıştır. Ocak 2006 ile Ocak 2007 tarihleri arasında toplamda 1526 çocukla görüşme yapılmış. Bunlardan %50,6'sı kız, %49,6'sı erkek çocuktan oluşmaktadır. Ankara ve İstanbul illerinin merkez ve ilçelerinde hakkında işlem yapılmış olan çocuklardan %95 anlamlılıkta küme tekniği ile bir örneklem seçilmiştir. Bu örneklem çalışmasında test edilecek hipotezler şunlardır: Öz anne ve öz babanın öğrenim durumu ile çocuğun işlediği suç türü arasında anlamlı bir ilişki vardır. Çocuğun öğrenim durumu ile çalıştığı yer arasında işlediği suç türü arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ailenin oturduğu yer ve ailenin başka yerden göç etmeleri durumuyla yakından bir ilişki vardır. Çocuğun evden kaçma, sigara kullanma, madde bağımlılığı ve uyuşturucu maddenin türü ile işlediği suç arasında anlamlı bir ilişki vardır. Araştırma sonuçlarına baktığımızda; evden kaçan, sokakta yaşayan ve suç işleyenlerin büyük çoğunlukta erkeklerin olduğu görülmüştür. Bu durumda ise, parçalanmış aile ve çocuk suçluluğu arasında anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Göç eden ailelerin çocuklarının kentlerde riskli grupları oluşturmaktadır. Yani ailenin kente uyum sağlama süreci onların davranışlarını dolaylı yoldan etkileyebilmektedir. Suç türleri açısından bazı çocukların bazı suçlara kendi seçimleri ya da çevresindekilerin etkileriyle daha çok yöneldiği görülmüştür. Buradan anlamalıyız ki uzmanlık ve deneyim gerektiren suç türlerinde genelde çevre etkisi ön plandadır. Bu suçlarda tekrar kaçınılmazken bazı suçlarda vardır ki çoğunlukla bir daha tekrar edilmez, örneğin adam öldürme, trafik suçları gibi suçlar. Sonuç olarak baktığımızda toplumsal hareketliliğin ve aile yapılarındaki değişiklikler ilk olarak çocukların suçu nasıl öğrendiklerinin nedenlerini bize sunmakta sonrasında ise mükerrer suç halinde ise çevre faktörü etken durumdadır.

Mükerrer suçlulukla ilintili değişkenler, Zahir Kızmaz, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (Kızmaz, 2007). Zahir kızmaz bu çalışmasında genel perspektifte suça

maruz kalan, suç işleyen cezasının sonucunda tekrar suç işleme olasılıklarının yüksek olduğu suçluların hangi özelliklere sahip olduğunu göreceğiz. Belki de bu şekilde geniş perspektiften bize anlatmasıyla önemli olacaktır. Mükerrer suçluluğun haberci unsurları olarak; demografik, ailesel, sosyal, zihinsel, klinik ve suçlunun art alanına ilişkin birçok değişken irdelenmiştir. Bunun sonucunda mükerrer suç işleme durumunu Statik değişkenler ve dinamik değişkenler olarak iki başlık altında incelemiştir. Dinamik değişkenlerin, değişimi mümkün olduğunu ve ileride mükerrer suç işleminin durdurulabilir olduğunu, örnek olarak uyuşturucu ve suçlu akran grubu örnek verirken bunların rehabilitasyon sürecinde önlenilebileceğinden bahsetmiştir. Diğer yandan statik değişkenler, değişimi mümkün olmayan süreçleri içermektedir. Bu süreçlerin suçluların gençlik daha ziyade çocukluk dönemleriyle ilintili olduğu görülmüştür. Geçmişte yanlış ve eksik sosyalleşme biçiminden kaynaklı aileye ilişkin sorunlar ve suçu yeniden üreten alanlar yoğunluğu gibi etkenler, ekonomik koşullarının yetersizliği, cezaevine girip çıkan, uyuşturucu madde kullanan suçlu akran grubunun varlığı suçlunun suçu deneyimlemesine, suçluluğun kalıcı olmasına/ yaşam biçimi olmasına neden olmuştur. O halde sapkın davranışın kökeninin çocukluk dönemlerinin olduğunu, çocukluğunda bu davranışları işleyen bireylerin ileride de ciddi suçlar işleyebilecek potansiyelde olduğu ileri sürülebilir.

Mükerrer suçluların sosyo-kültürel özellikleri: Çanakkale E tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu örneği, Mehmet Devrim Topses, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Topses, 2013). Bu araştırmada Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz kurumunda hükümlü bulunan mükerrer suçluların toplumsal özelliklerinin saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç kapsamında ölçüt tutulan suç türleri kasten adam öldürme, hırsızlık, kız kaçırma, ırza geçme, yaralama, gasp, uyuşturucu, fuhuşa teşvik ve parasal dolandırıcılık suçlarıdır. Kuramsal çerçevesini sosyal organizasyonluk kuramı, gerilim kuramı, sosyal süreç teorileri ve güdüleme (motivasyon) kuramı oluşturmaktadır. İlk kez suç işleyenlerin mükerrer suçlu olma durumlarını ele alacaktır. Buna göre test edeceği hipotezleri şunlardır:

İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer suçlular arasında; şehirde ikamet edenleri, köyden kente göç edenlerin, ilgisiz çocuk yetiştirme tarzıyla, parçalanmış aile yapısından gelmesi, çocukluk çağlarında aile içinde yaşadıkları tartışma ve kavgalar gibi etkenlerin oranı daha yüksektir. İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer suçlular arasında evlilerin oranı daha düşüktür. İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer suçluların aile üyeleri arasındaki suçlu bireylerin sayısı daha fazladır. İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer suçluların yakın arkadaş çevresi arasında suçlu bireylerin sayısı daha fazladır. İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer

suçlular arasında işsizlerin oranı daha yüksektir. İlk kez cezaevinden çıktıktan sonra toplumdan dışlanmış olmak, mükerrer suçluların yeniden suç işleyip cezaevine girmelerindeki en önemli nedendir. İlk kez suç işleyenlere göre mükerrer suçlular arasında kendisini alt toplumsal sınıfın bir üyesi olarak görenlerin sayısal oranı daha yüksektir, olmak üzere toplamda 11 hipotez belirlenmiştir. Bu hipotezler doğrultusunda 361'i erkek, 11'i kadın, 16'sı cevapsız olmak üzere toplamda 372 hükümlü ile araştırma yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre; ilk kez suç işleyenler ile mükerrer suç işleyenlerin çoğunlukla yaşadıkları yer şehir merkezleri olduğunu, çocukluk çağların da aileniz size nasıl davranıyor? Sorusuna, beni çoğu kez cezalandırırlardı ve ev içinde şiddet ve suçlayıcı bir tavır vardı. Burada ise aile yapısındaki parçalanmışlık ve davranış şekillerinin çocuğun suça sürüklemesindeki en önemli etken olduğunu bir kez daha gördük. Göç eden hükümlülerin suç ile ilgili dolaylıda olsa bir bağlantı bulunmuştur. Sonunda ise mükerrer suçlulara, cezaevinden çıktıktan sonra ailenizin ve çevrenizin size karşı tutumu nasıl? sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplardan 102 kişi, hiçbir şey olmadı her şey eskisi gibiydi derken 78 kişi ise, benden uzaklaştılar ve yalnızlaştım cevabını vermiştir. Bu cevaplar bize bir kere suç işlemiş suçluların neden mükerrer olduklarının cevabını vermektedir. O halde mükerrer suçlu olma özellikleri arasında yaşanan çevrenin sapkın davranışların normalleştirilmesi beraberinde suçlu arkadaş çevresinin bulunması ya da tam tersi durumda ise toplumdan izolasyon sonucunda olduğu söylenebilir.

Göç ve Suç: Ankara Örneği, Özgür Sarı, Aksaray Üniversitesi (Oktik vd., 2016: 29-39). Özgür Sarı bu çalışmada, kentleşmenin çok yönlü ve karmaşık bir olgu olduğundan bahseder. Kentleşme gibi geniş bir sürecin göç ve suç önemli bir yerde olduğunu söylemektedir. Araştırmanın yöntemini Ankara'daki yaşanan göç olgusu ve gecekondulaşma süreçleri oluşturmaktadır. Buna göre göçün neden olduğu iki tip gecekondulaşma vardır.

Bunlardan ilk kuşak gecekondulaşma 80'lere kadar süren genelde akraba ve hemşerilik bağlarının kuvvetli olduğu yerlerdir. Suç oranları bu mahallelerde yok denecek azdır. Ankara'daki Mamak, Abidinpaşa ve Natoyolu semtleri örnek verilmektedir. İkinci kuşak gecekondulaşma ise 80'lerden günümüze Güneydoğu ve Doğu Anadolu terör ve işsizlik gibi nedenlerle göç eden faillerin oluşturdukları yerlerdir. Akrabalık ve hemşerilik bağları kalmadığından suça itilmiş ve suç örgütlerine katılımın yoğun olduğu bölgelerdir. Ankara'da, Ankara kalesi çevresi, Çandarlı ve Çiçin mahallesi buna örnek gösterilebilir.

Araştırma da bu özelliklerle iki grup şeklinde ele alınmıştır. Öncelikle Abidinpaşa, Mamak ve Çandarlı bölgelerinde oturan 18 kişi ile sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Bu mahalleler asgari ücretin altında yoksul mahalleler olmasına rağmen yoksulluk kültürünün gelişmemiş olduğunu söylemektedir. Bunun nedeni toplumsal kontrolün ve toplumsal dayanışmanın kuvvetli olmasıdır. Böylelikle bilinmektedir ki ne yoksulluk hissedilir ne de fazlaca sapkın davranışlar ortaya çıkar. İkinci grup ise Ankara Kalesi çevresi, Çinçin mahallesi ve Çandarlı'dan 12 kişi ile konuşulmuştur. Bu mahallelere girmenin zor olduğundan ve görüşmeleri mahallenin kanaat önderleri izniyle yapıldığını söyler. Mahalleler de alt yapı, toplumsal kontrol zayıftır. Aile içi şiddetin fazla olduğunu söyler. Bu mahallenin nüfusu genç nüfus oluşturmaktadır. Kişilerin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde şiddete maruz kaldıklarını dile getirmişlerdir. Ve muhitlerinin isimleri kente gittiklerinde onların damgalanmasına neden olmakta ve kente yabancılaşmakta ve yalnızlaşmaktadırlar beraberinde sapkın davranış sergilemeleri muhtemeldir. Bu araştırmanın teorik zeminin sosyal organizasyonluk kuramı, toplumsal kontrol, damgalama ve gerilim teorisi oluşturmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada suçun aileden ya da çevreden öğrenilen bir davranış, eylem olduğunu. Kişinin yaşadığı çevre onun kaderini tayin ettiğini görmekteyiz. Çünkü suç işlememiş bir fail sırf bulunduğu muhittin özellikleri nedeniyle damgaya maruz kalmaktadır. Diğer bir ifadeyle fail formel işler yapmak istese bile kentten dışlandığı için tekrar kendini suç mahallinde bulacaktır.

Gençlerde suça eğilim ve bağımlılık, Nurgün Oktik, Maltepe Üniversitesi, 2013 (Oktik vd., 2016: 1-18). Bu çalışma, kente göç eden ailelerin çocuklarının yaşadıkları sorunları içeren gençlik, sapma ve bağımlılık kavramlarını çerçevesinde, İstanbul Sultangazi'de Genç Olmak, Gençliğin Yaşam Kalitesi ve Yaşam beklentisi'' araştırmasının sonuçlarının değerlendirmesini içerir. Buna göre bu çalışmada sapma, kent, göç ve yoksulluk birbirleri arasında çok karma ve ilintili bir yapı oluşturur. Tek bir nedenle açıklanması güç bir hal aldığını söyler. Çalışmanın teorik zeminin alt kültür teorisi ve sosyal öğrenme teorisi oluşturmıştır.

Akers' in sosyal yapının, sosyal öğrenme için uygun bir ortam olduğundan yola çıkarak sapmış davranışlar öğrenilmiş davranışlardır, savını ortaya atmıştır. Bu sava göre, failer davranışları sosyalizasyon süreçlerinde öğrendiğini söylemektedir. Araştırmanın bulgularına göre; çarpık kentleşme, göçün getirdiği yoksulluk ve toplumsal düzensizlik

gençler için sapkın davranışlara itilmesine neden olmakta ve bağımlı olmasıyla yakında ilişkilidir. Nitel görüşme esnasında bir çocuk bunu destekler nitelikte şunu söylemiştir: “... burada uyuşturucu bölgenin ciddi problemi... her yerde uyuşturucu kullanan var ama burada uyuşturucu kullananın verdiği tahribat çok daha farklı. On iki kişilik aileden gelen çocuklar çok nüfuzlu olduğu için çevreye ve aileye verdiği tahribat Şişli’de uyuşturucu kullanan çocukla çok farklı ve çok fazla. Çünkü Şişli’dekinin sorunlarını aşacak mekanizmalar çok fazladır. Buradaki çocuğun öyle bir şansı yok. Buradaki aileler çocuğu kurtarmak için ne yapacağını bilmez. Uyuşturucu kullanan çocuğun kardeşlerinden de ona ortak olan vardır zaten... 80’li yıllarda sokaklarda gördüğünüz yazıları, sloganları bugün buralarda görürsünüz. Göç bunlara zemin hazırlıyor sonrasında uyuşturucu... Bunlar burada ne yazık ki görülüyor” (Oktik vd., 2016: 9). Sonuç olarak, kentlerde gerçekleşen göç deneyimlerinin hasarlarını en fazla çocuklar ve gençler hissetmektedir. Kentleşme ve göç olgusunu doğru bir politika ile yönlendirilemediğinde suçlu kültürün oluşmasının önüne geçemeyiz.

Hamit Hancı (1995)’nın “Gecekondulaşma ve çocuk suçluluğu” adlı çalışmasında 1991-1993 yılları arasında İzmir çocuk mahkemesinde davası sonuçlanan 3327 olgunun karar kartonlarına bakılarak çocukların oturduğu semtler araştırılmıştır. Çünkü çalışmanın hipotezi, çocuk suçluluğunu etkileyen bir süreç olan gecekondulaşma incelenmek amaçlanmıştır.

Araştırmanın yönteminde gecekondu sürecini üç kısımda ele almıştır: Gecekondu, Kısmen gecekondu, Gecekondu olmayan. Araştırma kapsamında İzmir çocuk mahkemesinde ele alınan dava kartlarının İzmir nüfusuna kayıtlı gecekonduya yaşayan 384, kısmen gecekonduya yaşayan 104 ve gecekondu olmayan 268 kişidir. İzmir dışından gelip davası İzmir mahkemesinde gerçekleşmiş çocuklardan 1043 kişi gecekonduya, 200 kişi kısmen gecekonduya, 467 kişinin gecekondu olmayan yerlerde yaşadığını tespit edilmiştir. Burada görülmektedir ki gecekondulaşmanın yoğun oldu yerlerde suçlu alt kültürü oluşmaktadır. Hancı bu çalışmasında ilk gecekondulaşma hareketlerinin 50’lerden 60’lara kadar yavaş ve kangren bir şekilde ilerlediğini, Kadifekale sırtları, yoksul bir köy olan Altındağ, Samantepe, Ballıkuyu, Boğaziçi, Gültepe, Gürçeşme, 1. ve 2. Kadriye bölgelerinde başlayıp zamanlar Halkapınar, bayraklı ve Tepeciğe ilerleyip, 1960 ve 75 dönemleri arasında ise dışarı taşarak Bayraklı bölgesinde; Çay, çiçek, M.Erenler mahallelerine oradan Kadifekale etrafında İmraniye, Yeşilyurt, Cennetoğlu, Bozyaka ve Vezirağa semtleri ayrıca Yamanlar dağında gecekondu bölgeleri kurulduğunu söylemiştir.

Gecekonduyun kurulması kentte uyumu güçleştirmiş ve toplumsal düzensizliğe neden olmuştur. Dışlanmışlık hissi gecekondu aileleri yalnızlığa itmiştir. Göçle gelen şehre uyum süreci iş bulma sıkıntısı beraberinde ekonomik sıkıntıyı getirmiştir.

Yoksulluğun bu bölgelerde mihenk taşı hale geldiğini söylemek yanlış olmaz çünkü yoksulluk üzerinden gündelik hayatta pratikler sergilenmektedir. Sonuç olarak bu çalışma İzmir özelinde yapılan ilk çalışmalardan biri olması sebebiyetiyle önemlidir. Ve bir diğer ise çalışmanın sadece 60'lardan sonraki süreci ele almasıyla gecekondu sürecini ve yansımalarını anlamamızın önünü kapatmıştır. Çünkü İzmir de göç, kent ve suç olgularına baktığımızda, başta İzmir'in kurtuluşu olmak üzere İzmir yangını ve dünya ekonomik buhranı gibi tarihsel olaylardan etkilenmiş bir kent karşımızdadır. Tüm bunları da ele aldığımızda özellikle İzmir'in merkezinde Konak, Güzelbahçe, Karataş, Alsancak vb. civarında yoğun yer değiştirme süreçlerinin olduğunu ve o yangın yerlerinin bir suç mahalline geldiği (Kaya ve Demirtürk, 2013) sürecini çalışmalarda ele alınması kent, göç ve suç olgularının görünür olması açısından önemlidir.

Muhammed Ferit Duman (2018)'in "Suçlu Habitatı ve Suçlu Gençlik Habitusu: İzmir İli Örneği" adlı doktora tezinde İzmir'in mahallelerini içeren yakında tarihte suçlu gençlik üzerine yapılmış en kapsamlı çalışma olması açısından önemlidir. Araştırmacının amacını, suç habitatı içerisinde gençlik, suç kültürünü yeniden ve tekrar yeniden üretmektedir. Suç kültürü kopyalayan ve bir sonraki nesile taşıyan bu süreçte de en temelde suçlu gençliğe ve sapkın davranış örüntülerine bakılması, oluşturmaktadır. Çalışmada görüşmeciler kota ve kartopu yöntemi ile belirlenerek nicel ve nitel ortak bir çalışma yapılmıştır.

Çalışmanın teorik çerçevesini Habermas ve Bourdieu'nun temel yaklaşımları oluşturmaktadır. Çalışmanın kapsamına bakıldığında en çok suç işleyen ilçeler verisinde konak ilçesi olduğundan, konak ilçesinde 14-25 yaş arası 31 erkek ve 3 kadın toplamda 34 kişiyle nitel araştırma yapılmıştır. Bu oran nicel veride ise 10 erkek 1 kadına denk düşmüştür yani toplamda 11 kişi ile de nicel veri analizi yapılmıştır. Görüşme sonucunda suçlu gençlik habitusuna ve gündelik yaşam pratiklerini aile, mahalle ortamı, iş ortamı, illegal ortam, legal ortam, okul gibi etkenler içerisinde gençlik alt kültürünün suçun entegrasyon süreci açıklanmaya çalışılmıştır. Görüşmede soru sorulan gençlerden alınan cevaplar özetle: *ailenizle aranız nasıl? Sorusuna, aynı evde yaşıyoruz ama hiç konuşmuyoruz cevapları alınmıştır. Peki ya esrar, suç ortamı falan? Sorusuna; çok gidiliyor oralara nedeni ise*

tamamen ailedir, cevabı verilmiştir. Mesela ben mahalleye yeni taşındım diyelim ortamın işleyişini nasıl öğrenebilirim? sorusuna, yan komşuna uy o sana neyi nasıl yapılacağını gösterir cevabını vermiştir. Okula zorbalık edenler var mıydı? sorusuna çok abi, okulda çetecilik var sen ezildiğinde bir daha okula gitmek istemiyorsun cevabını vermişlerdir. Bizim mahallemizde en ufak çocuğun bile silah çekme olayı var. Mesela beni vurdular. Ezilmemek için onlar gibi yapıyorsun onların yanında yer almaya çalışıyorsun, cevapları alınmıştır. Mahalle içerisinde oluşan gruplaşmalar ve çeteleşmelerin yoğunlukta olmasına rağmen mahallelerinden başka bir yerde yapamadıkları, mahallelerinde herkesi tanıdıklarını ve birlik içerisinde olduklarını söylemişlerdir.

Sonuç olarak suçlu geleceğin tahminini yapmak için; geçmişin suça itilmiş çocuğunu, bugününse suç mağduru çocuklarının profilini ve yaşadığı habitusu iyi anlamamız gerekmektedir. İzmir özelinde bu konuda yapılan çalışmaların sınır olmasından dolayı sadece ilk yapılan çalışma ve son yapılan çalışmayı ele aldım.

Sevgi Çoban (2014)'ın “Bazı Sosyal Etkenlerin Çocuk Suçluluğu ile İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma” adlı çalışmasının konusunu çocukların suça sürüklenmesi ile aile, çevre ve uyuşturucu bağımlılık durumlarının arasındaki ilişki incelemesi oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı ise benzer sosyo-ekonomik yapıya sahip çocukların bir kısmı suç işlerken bir kısmının neden suç işlemediği üzerine açıklık getirmektedir. Bu amaç doğrultusunda nicel yöntemle suç kaydı bulunan hüküm giyerek eğitimevlerine gönderilmiş çocuklar ile suç kaydı bulunmayan çocukları iki örneklem oluşturarak anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; suça sürüklenen çocuklarda parçalanmış aile yapısı daha sık görülmektedir. Suça sürüklenen çocukların ailelerinin diğer çocukların ailelerine oranla suçlu kişi sayısının daha fazla olduğu ve suça sürüklenen çocuklar ailelerinden daha az şiddet gördüğü sonucunu ortaya konulmuştur.

Halil Işık (2006)'ın “Çocuk Suçluluğu ve Okullar ile İlişkisi” adlı çalışmasında çocuk suçluluğunun açıklanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ise çocuğu suça iten faktörlerin arkadaş çevresi, aile, okul ve toplumla ilgili değişkenlerin olduğu görüşünden yola çıkarak çocuk suçluluğunu önleyici programlarının oluşmasını sağlamak amaçlamıştır. Genel gerilim kuramı ve kaçış kuramı çalışmasının teorik alt yapısını oluşturmaktadır. Bu bağlamda literatür değerlendirmesi yönteminden yararlanılmıştır. Sonuç olarak, tek ebeveynli ailelerden çocukların suça bulaşma riski iki ebeveynli ailelerin çocuklarından daha fazladır. Okullarda gerekli eğitim ve öğretim etkinliklerinin yetersizliği çocukları suça

yönelten riskli faktörlerdir. Suç eyleminde bulunan bir çocukla arkadaşlık eden bir çocuğun suça yönelmesinin daha yüksek bir ihtimal olduğu ve erken yaşta sigara, alkol ile tanışan çocukların suça yönelmesi daha kolay olmaktadır sonuçlarına varılmıştır.

Rüstem Erkan ve M. Yüksel Erdoğan (2006)'nın “Göç ve Çocuk Suçluluğu” adlı çalışmasında, suç işleyen çocuklar ile işlemeyen çocuklar arasından seçilen iki örneklem grubu oluşturulmuştur. Bu iki örneklem grubunun aile ilişkileri ve saldırganlık davranışları bakılarak göç ile suç arasındaki ilişki ortaya konulması amaçlanmıştır. Nicel bir araştırma yöntemi kullanılmış olup araştırmada aile değerlendirme ölçeği ve saldırganlık ölçeği kullanılmıştır. Bulgulara göre, kapkaç, gasp, hırsızlık gibi suçların artışıdaki en büyük etken ve çocukların saldırgan davranış göstermesinin kökeninde çocukların ailelerinin göç etmiş olduğudur. Kırdan kente göç eden ailelerin çocukları suça daha çok eğilim göstermektedir sonuçlarına varılmıştır.

Yakup Coşar (2005)'in “Kentleşen Türkiye’de Çocuk Suçluluğu” adlı çalışmasında çocuk suçluluğun en çok görüldüğü yerlerin şehirler olduğu savından yola çıkarak kentleşme sürecinin çocuk suçluluğuna olan etkilerini incelemek amaçlanmıştır. Şehirlerdeki plansız ve düzensiz kentleşme şehirdeki gecekondu bölgeleri ile diğer bölgelerin arasında bir ayrışmaya neden olduğunu ve bu ayrışmanın birçok olumsuz sonuçlarından çocukların ve gençlerin etkilendiğini açıklamıştır. Diğer yandan Güneydoğu Anadolu’da süren silahlı çatışmaların köyden kente göç etmeye neden olduğunu bunun sonuçlarında da göç eden kesimlerin gecekondu bölgelerine yerleştiklerini ve bu bölgelerde de suç türünde bir kayma olduğunu tespit etmektedir.

Bekir Kocadaş (2007)'in “Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya’da Çocuk Suçluluğu” adlı çalışmasında çocuk suçluluğu literatüründe suçluluk ile düşük sosyo-ekonomik yapı ile ilişkili olması varsayımından yola çıkarak çocuk suçluluğunun ortaya çıkışı, gelişmesi ve önlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Malatya ilinde çocuk suçluluğunun genel görünümü için yargı aşamasında olup tutuklanan ve cezaevinde (2004 yılı içinde) bulunan 89 çocuk ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, hırsızlık, gasp ve kapkaç gibi suçları işleyenlerin 18 yaşından küçük olduğu ve suç çeteleri tarafından bilinçli olarak seçildiği tespit edilmiştir. Bunun sebebinin yasaların 18 yaşından küçükler için öngördüğü ceza indiriminin varlığı etken olduğu söylenilmektedir. Çocukların suç işleme nedenlerindeki en önemli faktörün ekonomik boyutunun yanında aile ve çevre faktörü geldiği görülmüştür. Bu bağlamda ailenin çocuğuyla ilgilenmesi, aile bağlarının

güçlü olması, ailenin çocuğa verdiği disiplin ve çocuğun toplumla ile ilişkisinin boyutu çocuğu suçtan uzaklaştıracakı ön görülmüştür.

Özden Bademci ve Meva Demir (2016)'in “Suça Sürüklenmiş Bir Gencin Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu: Olgı Sunumu” adlı çalışmasında çocuk bakış açısını ortaya koyması ve çocuğun deneyimlerine dayanması açısından önemlidir. Çalışma çocuk suçluluğu olgusunu, suça karışmış ve mahkeme süreci devam eden 17 yaşında bir genç ve gencin devam ettiği okula gidilerek öğretmenleri ve babası ile görüşmeler üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre, aile içi olumsuzlukların çocuğu suça sürüklediği tespit edilirken çocukların aile eksikliklerini okulun sağlayacağını öğretmenlerle kurulan güvenli sosyal ilişkilerin çocukların suç eyleminden uzaklaştıracakını belirtilmektedir.

Eyüp Ensar Taşkın (2018)'in “Çocuk Suçluluğu Suça Sürüklenmiş Çocukların Tahliye Sonrası Süreçlerinin İncelenmesi (Isparta Örneği)” adlı çalışmasında Cezaevinden tahliye olan çocukların topluma entegrasyon süreçleri incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup veri toplama teknikleri olarak ise derinlemesine mülakat ve doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırmada Isparta il sınırları içerisinde suça yönelmiş ve tahliye olan 15-18 yaş arası 5 çocuk ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çocukların eğitimlerine devam etmedikleri, çekirdek aile yapısına sahip olduğu, çocukların sadece iki tanesinin yakın çevresinde suç davranışında bulunduğu tespit edilmiş, çoğunun ailesinde alkol, sigara kullandığını ve cezaevinden çıktıktan sonra toplumda uyum sağlama konusunda zorluk çektiği tespit edilmiştir.

Çoban (2016)'in “Türkiye’de Risk Altındaki Çocuklar ve Çocuk Suçluluğu Üzerine Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında çocuk yoksulluğunun kapsamlı bir tanımını yapıp mahiyetini ele almıştır. Bu bağlamda çocukların yaşadıkları sosyal problemlerin suçlulukla ilişki olduğunu söylemektedir. Risk altında olan çocukların karşı karşıya kaldıkları; yoksulluk, madde bağımlılığı, sokakta yaşama ve çalışma gibi problemlerin çocuklar için önemli tehditler oluşturduğu literatür incelemesi yöntemi ile tespit edilmiştir.

Kasım Karataş, Gamze Erükcü Akbaş ve Mehtap Gülhan Orhan (2020)'in “Ankara’da Çocuk Suçluluğu: Emniyet Çocuk Şubeye Gelen Olgular Üzerinden Bir Değerlendirme” adlı çalışmasında Ankara ili çocuk şubeye gelen 12-18 yaş arası 165 erkek çocuklar ile yapılan görüşmeler, çocuk suçluluğunun nedenleri ile ilgili görünümüleri tespit edip çözüm önerileri getirmek amaçlanmaktadır. Yapılan çalışmanın sonuçlarına göre,

çocukların çoğu ilk okul ve ortaokul mezunu olduktan sonra örgün eğitimden kopmaktadır. Ebeveynlerinin eğitim düzeyleri düşüktür. Çocukların çoğunluğunun anneleri ev hanımı babaları ise işsizdir. Çocukların önemli bir kısmı parçalanmış ailelerde ve yeniden oluşturulmuş ailelerde yaşamaktadır. Çocukların yaklaşık %40'ı daha önce suç geçmişi var iken aile ve yakın çevrelerinde de suç eylemi görüldüğü tespit edilmiştir.

Tezin örnekleminde yer alan 22 ilde çocuk suçluluğu ile ilgili yapılmış çalışmalar üzerine bir literatür değerlendirmesi yapılmıştır. Değerlendirme sonucuna göre, metropol şehirler ve yoğun göç alan şehirlerde İzmir, İstanbul, Adana ve Ankara illerinde çalışmaların yoğunlaştığı, Balıkesir, Mardin, Muğla, Kırıkkale ve Yalova illeri özelinde hiç çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Örnekleimde geçen illerde yapılan çalışmalar, Aksu ve arkadaşları (2013), Akyürek (2020), Bayındır ve arkadaşları (2007), Bekir (2016), Bulgurcuoğlu ve Çamur Duyan (2019), Ediz ve Türe (2015), Fırat ve arkadaşları (2016), Gülüm ve arkadaşları (2017), Kart (2003), İslamoğlu (2017), Sözmen ve Gürgen (1981), Yılmaz ve Keş (2019), Kılıç (2014), Kurtuluş ve arkadaşları (2009), Kızmaz ve Bilgin (2010), incelenmiş ve bulgular kısmında desteklenmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE TARTIŞMA

5.1. Genel Bilgiler

Çalışma, nitel bir çalışma olup, konunun mahremiyeti ve derinlemesine bilgiye ulaşmak için derinlemesine mülakat tekniğinden yararlanılmıştır. Suç olgusunun daha derinlemesine analizinin yapılabilmesi için de mülakat uygun bir teknik olarak kabul edilebilir. Çocuklara doğrudan ulaşmak yöntemsel olarak mümkün olmadığı için çocukların müvekkilliği olan avukatlar ile görüşülmüş ve verilere dolaylı ulaşılmıştır. Çocuklarla ilgili tüm verilere avukatların beyanları ile ulaşılmıştır. Avukatların öznel deneyimleri çerçevesinde aktardıkları çocuklarla ve çocuk suçluluğu ile ilgili bulgular olarak kabul edilmiştir.

Çalışma korona sürecinde ve kısa bir zamanda olması sebebiyle 81 il ele alınmamıştır. Bunun yerine Adem Solak'ın "Türkiye'nin suç haritası (2011)" çalışması ve Bülbül ve Doğan'ın "Suça sürüklenen çocukların durumu ve çözüm önerileri (2016)" adlı çalışmalarından yararlanılarak iller seçilmiştir. Seçilen iller Türkiye'de çocuk suçluluğunun en çok görüldüğü iller olması açısından önem arz etmektedir.

Türkiye'de çocuk suçluluğu olgusunu temsil eden iller; Ankara'dan 2, Denizli'den 1, İstanbul'dan 2, Bursa'dan 1, İzmir'den 2, Aydın'dan 1, Konya'dan 1, Muğla'dan 1, Diyarbakır'dan 1, Adana'dan 1, Antalya'dan 1, Mardin'den 1, Kocaeli'nden 1, Aksaray'dan 1, Eskişehir'den 1, Kayseri'den 1, Kırıkkale'den 1, Kütahya'dan 1, Balıkesir'den 1, Erzincan'dan 1, Düzce'den 1 ve Yalova'dan 1 olmak üzere 22 ile yer verilmiştir. Çalışmanın örnekleminde yer alan İstanbul, İzmir ve Ankara metropol şehirlerinin nüfus durumundan dolayı, çalışmanın temsiliyeti ve güvenilirliği için 2'ser avukatla görüşülmüştür.

Görüşmecilerin seçilmesinde büyük bir titizlik arz edilmiştir. Seçim avukatların çocuk ve ceza hukuku alanındaki deneyimleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır. Toplamda 80 avukatla ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşmeler ortalama 30 dk sürmüştür. Araştırmanın örneklemini, çalışmanın yer aldığı illerde kartopu yoluyla seçilmiş çocuk ve ceza hukuku alanında çalışan 22 serbest avukat ve çocuk hakları merkezinde görevli 3 avukat olmak üzere toplamda 25 avukat oluşturmaktadır. Örneklemin 25 kişi ile sınırlandırılmasının temel sebebi ise çalışmanın nitel bir çalışma olması sebebiyle sınırlı zamanda ve imkânlarla derinlemesine bilgiye ulaşmak istenmesidir. Nitel araştırmada en sık kullanılan veri

toplama yöntemlerinin görüşme ve gözlem olması nedeniyle büyük bir örneklem grubuyla çalışmak hem zaman hem de maliyet açısından mümkün olamamaktadır (Karataş, 2017).

Avukatlar ile derinlemesine mülakat yapılmış olup bu görüşmeler telefon üzerinden gerçekleşmiştir. Verilerin analiz edilmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analizde amaç ilgili formdan elde edilen verileri düzenlenmiş ve yorumlanmış şekilde okuyucuya sunmaktır. Bu çalışmada da elde edilen veriler katılımcılardan elde edildiği şekliyle aktarılmıştır. Bu çerçevede yarı yapılandırılmış soru formu oluşturulmuş ve formları; demografik sorular ve avukatların çocuk suçluluğu ile ilgili deneyimleri olarak iki ana bölümde yapılandırılmıştır.

Etik kural çerçevesinde görüşmecilerin doğrudan isimleri kullanılmamış bunun yerine sırasıyla Avukatlar için (A) kullanılmış olup kaçınıcı görüşmeci olduğu (A1, A2 gibi), cinsiyeti, yaşı, mesleki deneyim yılı, ikamet edilen il ve dosya sayıları bilgilerine yer verilmiştir.

5.2. Çocukların Demografik Bilgileri

Bu bölümde çocukların demografik bilgileri yer almaktadır. Yaşı, cinsiyeti, eğitim ve işlediği suç türleri gibi bilgilere yer verilmiştir.

5.2.1. Yaş

Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan ayıran en önemli faktör yaş kriteridir. Yeni Türk Ceza Kanunu'nun 31. maddesi, Eski Türk Ceza Kanunu'nun 53-55. maddelerine bakıldığında çocuğun yaş bölümleri üçe ayrılmıştır. Birinci bölümde on iki yaşına kadar olan, ikinci bölüm 12-15 yaş arası ve üçüncü bölüm ise 15-18 yaş arasını kapsamaktadır (Bayraktar, 2011). Üç bölüme ayrılması suç isnadı ile gelen çocuğun suç farkındalığının olup olmadığı durumlarına göre ayrılmaktadır. Çoğu zaman 12-15 yaş çocuklardan farik ve mümeyyiz raporları da istenmektedir. Bu bağlamda çocuk suçluluğunda yaşı tespit edilmesi aynı zamanda suçun nedenlerinin araştırılmasında önem arz etmektedir.

Avukatlara sorulan “Deneyimleriniz doğrultusunda Türkiye’de suça intikal etmiş veya suç şüphesi olan çocuklar ağırlıklı olarak hangi yaşlardadır?” sorusuna ağırlık olarak 15-18 yaş aralığı cevabını vermişlerdir. ‘

“Yani şöyle söyleyeyim önce şu bilgiyi vereyim ben siz biliyorsunuzdur muhtemelen ama hani araştırma konunuzda yaptığınız için... bizde ceza sorumluluğu 12 yaşında başlar. 12 yaşından sonrakiler kayda alınır. Ama hani deseniz ki bana 12 yaşın altına suç yok mu

var ama cezai sorumsuzlukları olduğu için düşünüyor. Ağırlıklı olarak 15-18 yaş arası diyebilirim. Çok fazla yani zaten şimdi genel olarak birazdan değineceğim zaten, hırsızlık üzerine fazla ağırlık gösteriyorlar 15-18 yaş grubu çok fazla suça eğilimli. 15-18 diyebiliriz.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Bu bulguyu destekler nitelikte Gülüm, Cohen ve Demircan’ın (2017) İstanbul adliyesinde 668 suça sürüklenen çocuklar ile yaptıkları çalışmalarında 15–18 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan avukatların cevaplarından gözlemlenen diğer bulgu ise metropol şehirlerde çocukların suç işleme yaşlarının düştüğüdür.

“13-15 yaşlarındadır.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Ağırlıklı olarak 10, 11, 12 yaş arası.” (A15, E, 29, 6 yıl, İstanbul, 50 dosya)

“Kendi tecrübelerim doğrultusunda genelde 11 ile 15 yaş arası.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara)

5.2.2. Cinsiyet

Çalışmaya katılan avukatlar erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla suç eyleminde bulunduğunu belirtmiştir. Dünya’da ve Türkiye’de çocuk suçluluğu üzerine yapılan çalışmalarda da benzer bulgulara ulaşılmıştır. Trillo ve Redondo (2013)’nın cinsiyet ve cinsiyet değişkenleri arasında ilişkilerin suçu açıklama amacıyla yaptığı çalışmasında da erkek çocukların kız çocuklarından daha fazla sapma, anti sosyal davranış ve suç eylemlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Thomas Winfree, Larry Mays ve Vigil-Bäckström (1994)’ün New Mexico’da yaşayan ve gözetimde olan gençlerin çetelere üye olma eğilimlerini araştırmışlardır. Gençlik çetelerinden hapsedilen tüm gençlerin yüzde 85’inden fazlası erkek olduğu tespit edilmiştir. Öter (2018)’in ise örneklemini Antalya Çocuk Şube Müdürlüğünde görüştüğü 100 çocuktan oluşan çalışmasında %88’i erkek ve %12’si kız olduğunu ve Gültekin, Akduman ve Cantürk (2007)’ün yaptığı çalışmada ise %81,6 oranında erkek ergenlerin daha fazla suça karıştığı tespit edilmiştir. Tüik verilerine bakıldığında ise 2019 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların %65,4’ü erkek, %34,6’sı ise kız çocuğu tespit edilmiştir (2020).

5.2.3. Eğitim

Eğitim, çocuğun doğduğu andan itibaren çevresinde ve kendisinde olanları öğrenmeye başladığı ve ölene kadar devam eden bir süreçtir. Eğitim kurumlarında biri olan okul

çocuğun sosyalleşmesinde ve kendisini tanımasında etkili bir araçtır. Yapılan çalışmalarda, suça yönelen çocukların eğitim ve okul ilişkisi üzerine elzemle durulduğu görülmektedir. Bu bağlamda çocuğunun okula devam etme durumları ve okul başarısı açıklanması gereken önemli kriterlerdir.

5.2.3.1. Okula devam etme durumları

Literatürde çocuk suçluluğu ile okula devam etmeme durumu arasında bir bağ olduğu üzerine çalışmalar mevcuttur. Sözen (1986)'ın Paşakapısı cezaevinde 40 hükümlü çocuk ile yaptığı araştırmaya göre çocukların büyük bir kısmı sadece ilköğretimi tamamlamış olup (%52,5) daha ileriki aşamalarda okuldan kaçma ya da terk ile eğitimleri son bulmuş olduğunu tespit etmiştir. Öter (2018)'in çalışmasında da görüşülen çocukların okula devam etme oranları oldukça düşüktür. Çocukların %13'ü okuma-yazma bilmemektedir. Çocukların %25'i ilkokul, %19'u ortaokul ve %10'u ise lise olmak üzere çoğunluğu eğitimin herhangi bir basamağında okulunu terk ettiği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan avukatlar müdafiliğini yaptığı çocukların ağırlıklı olarak ilkokul mezunu olduklarını ve sonrasını devam ettiremediklerini, devam edenlerinin ise okulla ilgili olmadıklarını bir noktada okuldan koptuklarını ve çocukların muhtelif işlerde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

“Eğitim durumu zaten mecburi eğitim olduğundan dolayı eğitim hayatları mevcut lise talebesiydi benim gördüğüm çocuklar ve okul ile genelde arası iyi olmayan okula devam etmeyen çocuklardı.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Genelde eğitim durumları şu anda aktif olarak eğitim görmeyenler. İlkokul, ilk öğretim eğitimi görmüşler ancak daha sonrasında bazı sebeplerle bırakmışlar okulu. Okula devam etmiyorlar.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

“Çoğu okul terk yani. İlk okuldan, liseden. Liseyi okumuyorlar öyle söyleyim. Liseye kayıtlılar ama gitmiyorlar. Çoğu öyleydi.” (A21, E, 28, 2 yıl, İstanbul, 20 dosya)

“Çocuklar genellikle ilk okulu yani 8 yıllık zorunlu ilk öğretimi dahi bitirmemiş oluyorlar ve çalışıyor oluyorlar. Ekseriyetle sanayide veya sokakta çöp toplayıcı veya pazarda da çalışanlar var.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

Okul, çocukların aileden sonra ikinci sosyalleşme alanlarıdır. Okulda yanlış sosyalleşen çocuk okul başarısının düşmesine, okula devam etmeme, gençlik çetelerine dahil olma ve suç eyleminde bulunma gibi davranışları da beraberinde getirecektir. Thornberry'in

etkileşim kuramında da ailenin ve okulun öz denetiminden uzak çocukların suç eyleminde bulunma durumlarının fazla olduğunu tespit etmiştir.

5.2.3.2. Okul başarısı

Çalışmaya katılan avukatların tamamına yakını çocukların okul başarısının olmadığını belirtmişlerdir.

“Okul başarıları yoktur. Yani okulu sorduğunuzda genellikle geçitirirler. Gitmediklerini söylerler. Bazıları kaçınıcı sınıfta olduğunu bile bilmezler.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Yani ben açıkçası çok okul başarısının yüksek olduğunu düşünmüyorum. Ya genelde çünkü hep okuyor musun diye sorduğumda çoğu ya okumuyorum diyor ya bıraktım diyor. Yani hiç çok fazla öyle başarılı olan bir çocukla genelde yani suç işleyen çocuklarda bana denk gelmedi açıkçası.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

Çalışmaya katılan avukatların görüşleri doğrultusunda çocukların eğitim ve okul başarısı ile suç türü arasında bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir.

“Çocukların okul başarıları yok. Okula devam etmiyorlar. Devam eden çocuklarda da tamamen arkadaş ilişkilerinden kaynaklı o şekilde lisede birbirlerini iki kişilik mesela, nasıl söylesem lisede aynı ortamda birbirlerini suça sürükleyebiliyorlar. Bu da lise ortamlarında bu şekilde denk geldik daha çok arkadaş ortamlarından kaynaklı ama genel olarak hırsızlık vakalarında veya başka suçlarda genellikle eğitimlerini tamamlamamış okula devam etmeyen çocuklar oluyor.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“Diyarbakır’da çocukların eğitim okul başarısı iyi değildir. %80’ninin okulun terk ettiğini işe devam etmediğini görüyoruz maalesef ama %20 lik kesiminde liseye devam durumu var. Hani daha ilk defa suça karışmış bir çocuk diye detaylı görebiliyoruz. Bazen de 150 dosyası olan bir çocukta gelip karşınıza çıkabiliyor maalesef bunlarda eğitim durumları olmuyor. Kötü ama genelde öyle. Tabii iyi çocuklarda var iyi çocuklara da denk geliyoruz. Mesela çocuklar kendi aralarında yaralama dosyaları olabiliyor, bunların çoğunluğu eğitimi devam eden başarılı çocuklar olmaktadır.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya, Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

Türkiye’ de okul ve çocuk suçluluğu ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda da benzer bulgular görülmektedir. Kurtuluş ve diğerlerinin (2009) yaptığı çalışmalarında suç eyleminde bulunan çocukların okul başarısının olmadığı tespit etmişlerdir. Güler, Sungur ve

Kütük (2018)'ün çalışmasına göre de suçu tekr  r ettiren çocukların okul da bir başarısı olmadığını tespit edilmiştir.

5.2.4. İkamet edinilen yer

İkamet edilen yerin belirlenmesi   ocuk suçluluğu açısından önem arz etmektedir. Çünkü   ocukların suça sürüklenmesinde etkili çevresel faktörlerden en önemlisi ikamet edilen yerdir. Literatüre bakıldığında çocukların ikamet ettikleri yer ile suç eylemleri ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. G  l  m, Cohen ve Demircan (2017)'in İstanbul özelinde yaptıkları çalışmalarına göre çocukların daha çok eğitim seviyesinin düşük, genç nüfusun fazla ve kötü yaşam standartları gibi özellikler sergileyen sosyal ve fiziksel k  hneme bölgelerinin dikkat çektiği İlçelerde yaşadıklarını bulgulamıştır. Coşar (2005)'in kentleşme ve   ocuk suçluluğu üzerine yaptığı literatür değerlendirmesi çalışmasına göre, kolluk kuvvetlerince yakalanan ergenlerin (12-18 yaş arası) %93'e yakını şehirlerde ve ancak %7'si köylerde oturduğu bulgulamıştır. Yılmaz ve Ke   (2019)'in Konya özelinde polis ve adli istatistikler ile   ocuk suçluluğu olgusu araştırmıştır. Bulgulara göre Türkiye genelinde suça sürüklenen çocukların 103,831'i %96 ile şehirde, 4,153'   %4 ile köyde ikamet ettiği tespit edilmiştir. Hancı'nın (1995) 1991-1993 yılları arasında İzmir   ocuk Mahkemesinde davaları sonuçlanan İzmir'de oturan 2466   ocuk örnekleminde yapılan araştırmaya göre çocukların %67,9'unun gecekondularda %12,3'   kısmen gecekondularda %29,7'i gecekondulu olmayan kent bölgelerinde oturan çocuklar olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan avukatların 18'i çocukların genelde   hrin merkezine ve sanayi alanlarına yakın, yoğun g    alan ilçelerin gecekondulu mahallelerinde ve gecekondulu olmayan dezavantajlı mahallerinde yaşadıklarını 6'sı ise   ehir merkezinden uzak ilçelerde, köy ve kasabalarda yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Burada Sedirler diye bir mahalle var oradan çok fazla kişi var. Bir tane daha mahalle var ama ben onun ismini size sonra mesaj olarak atayım. Bu iki mahallenin de özelliği genelde fakir ailelerin oturması, şiddete meyilli ailelerin oturması. Mesela şöyle anlatayım Sedirler de bir karakol var. Karakolun önünde kavga kıyamet olur. Karakoldan bir kişi çıkıp da işte siz ne yapıyorsunuz demez çünkü o kadar alışılmış bir şeydir o mahallede kavga. Ciddi anlamda dezavantajlı bir mahalle. Özellikle bu   ingene dediğimiz kesimlerin oturduğu mahalleler buralarda genelde oluyor. Diğer mahallenin ismi doğanlar.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Daha çok dış mahallelerde yani. Mesela Mezopotamya mahallesi, Atatürk mahallesi bir de ipek mahallesi var. Bunlar dış mahalleler ama bunların da dış olanları da var. İmkanları olan insanlar daha çok şehrin merkezinde kalıyorlar. Bunlar biraz daha kıyıda köşede kalıyor.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Hacılar harmanı, Paşacık mahallesi oralarda görebiliyoruz. Yani genelde köy kasaba türlerinde oluyor.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“Şöyle söyleyeyim yani getto diyebildiğimiz işte hani mağdur kalmış gecekondu ya da işte hizmetin, eğitimin olmadığı eğitim seviyesinin düşük olduğu mahallelerde tabii ki oran yüksek yani genel olarak suç oranının yüksek olduğu yerlerde çocukların da suça karışma oranı daha yüksek oluyor tabi.” (A15, E, 29, 6 yıl, İstanbul, 50 dosya)

“Hep aynı mahallede sanayiye yakın yerlerde hani nokta olarak dersiniz, bakın Nazilli diyorsanız yeşil mahalle ama hepsinde hiç şaşırmadığım ben sürekli dışarılara gidiyorum İstanbul olsun İzmir olsun Denizli olsun o tip yerlerde de ya en eski mahallelerin sonunda ya da ama %90 hep doğru sanayiye yakın yerlerde. Bulundukları yer ya sanayi ya fabrika hep bir ticari işletme oluyor. Fabrikanın yanı ya da sanayinin yani o tip bir faaliyet sahasının etrafında oturuyorlar.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

Suç olgusunu yaşanan yer ile açıklayan ve güncelliğini koruyan en iyi teori hiç kuşkusuz sosyal ekoloji teorisidir. Chicago ekolünün içinde büyüyen kuruma göre, düzensiz kentleşmenin beraberinde getirdiği yoğun göç, işsizlik, düşük yaşam koşulları, yoksulluk, çeteleşme, suç davranışlarının içinde büyüyen çocukların bulundukları topluluklarla yüz yüze etkileşimsel sosyalleşmeleri onları suçlu kimliklere dönüştürdüğünü tespit etmişlerdir. Çöküntü alanlarının görünmezliğinde görünür olmak için gösterdikleri suçlu davranış kalıpları, olgunun buralarda yoğunlaşmasına neden olduğunu tespit etmişlerdir.

Sosyal ekoloji teorisini destekler nitelikte alt kültür teorisyenlerinden Cohen’de suçlu alt kültür ve çetelerin, gecekondu bölgelerinde biriktiğini tespit etmiştir.

5.2.5. İşledikleri suç türü

Çocukların işledikleri suç türünün tespit edilmesi çocuk suçluluğunu önleme ve nedenlerini anlama açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmaya katılan avukatlar “Deneyimleriniz çerçevesinde Türkiye’de çocuklar en çok hangi suç türlerine karışmaktadır?” sorusuna ağırlık olarak en çok hırsızlık olduğunu ardından uyuşturucu

madde kullanımı, şiddet ve çok nadir olmakla birlikte cinsel istismar suçları olduğunu söylemektedirler. Bununla birlikte hırsızlık, yağma ve şiddet suçlarının bağımlısı oldukları maddeye ulaşmak için yaptıklarını belirtmişlerdir.

“Benim gördüğüm kafa kafaya gidiyordur muhtemelen, hırsızlık ve uyuşturucu kullanma. Evet zaten bunlar birbirleri ile de bağlantılı deminde söylediğim gibi. Uyuşturucu parası için yapılmıştır gibi düşünebilirsiniz bunu.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“Şiddet ağırlık suçlar oluyor yaralama gibi, cinsel suçlara karışıyorlar yine uyuşturucuda var. Yaralama, kavga gürültü tehdit hakaret bunlar. Hani bunları şey yapabilirsiniz. İlk üç bu şekilde diyebilirsiniz. İki cinsel suçlar olur üç de uyuşturucu olur.” (A6, E, 25, 1 yıl, Denizli, 4 dosya)

“Hırsızlık çok var, uyuşturucu da var maalesef bu bir gerçek artık uyuşturucu kullanma yaşı çok altlarda. Bağımlı oluyor bir süre sonra çocuklar ve bu hani işlenmiş uyuşturucu bonzai dediğimiz. Yani şey falan hani benim önüme gelen dosyalarda açıkçası hani öldürme ya da belki yaralama dediğimizde basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilir diyoruz biz ufak tefek hani yumruk falan yoksa hani öyle bıçaklama tarzda yaralamalar değil de kavga tarzı şeylerde geliyor mesela ama hırsızlık ve uyuşturucu daha çok.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 20 dosya)

“Hırsızlık, uyuşturucu kullanımı ve satışı. Bu fiillerin niteliğine bağlı olarak (uyuşturucu etkisi altındaki şiddet veya uyuşturucu parası bulmak için şiddet), cinsel suçlar.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya, Yalova Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

Tüik’in 2019 yılı suç türüne göre isnat edilen çocuk istatistiğine bakıldığında ilk sırada 53 bin 267 çocuk ile yaralama ikinci sırada ise 43 bin 102 çocuk ile de hırsızlık, 7 bin 656 çocuk uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma/satma, 6 bin 120 çocuk cinsel suçlar ve 2 bin 866 çocuk da yağma suçuna bulaştığı tespit edilmiştir (2020). Literatüre bakıldığında Ediz ve Türe (2015)’nin Ankara Sincan çocuk tutuk evi, Keçiören ıslah evi ve Ankara ilindeki güvenlik birimlerinde suça karışmış ya da suçlu olduğu kesinleşmiş 900 çocukla birebir görüşülerek yaptığı çalışmasına göre suça karışmış çocukların %53,04 gibi büyük bir oranın mal varlığına karşı suçlar işlediği görülmektedir. Bu suç türünü %38,03 ile insanlığa karşı işlenen suçlar izlemektedir. En az karışılan suç türü ise %9 ile topluma karşı işlenen suçlar olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Çocukların Aileleri ile İlgili Demografik Bilgiler

Aile, çocuğun dünyaya geldiğinde sosyalleşmeye başladığı ilk yerdir. Çocuğun ilk eğitimlerini, kişiliğini ve belli başlı ahlaki davranışları edindiği kurum ailedir. Aile hem çocuk için hem de toplum için önemli bir kurumdur. Bu bağlamda çocuk suçluluğu çalışmalarında ailenin demografik bilgilerinin araştırılmaya katılması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu bölümde aile yapısı ve çocuk sayısı, aile bireylerinin eğitim seviyesi, mesleği, ekonomik ve istihdam durumu yer almaktadır.

5.3.1. Aile yapısı ve çocuk sayısı

Çocukların kaç kardeşi vardır? sorusuna avukatların büyük bir çoğunluğu 4-5 kardeş cevabını vermişlerdir. Avukatların ikisi tek çocuklu olduklarını söylemektedirler. Avukatların verdikleri cevaplara göre çok çoklu ailelerde ortanca çocuğun daha çok suç eyleminde bulunduğu dikkat çeken bir noktadır.

Çalışmaya katılan avukatlara “Gözlemlerinizi doğrultusunda çocukların çekirdek bir aileye mi yoksa geniş bir aileye mi sahiptirler?” sorusuna 12 avukat çekirdek aile 11 avukat ise geniş olduğunu belirtmişlerdir. Çekirdek aile cevabını veren avukatların aynı zamanda çok çocuklu olduğu için çekirdeğin kendisinin geniş olduğunu, geniş aile cevabını veren avukatlar ise tüm akrabaların aynı mahallede temas halinde yaşamalarından kaynaklı kalabalık aile olduğunu söylemektedirler. Avukatların cevapları doğrultusunda da çocukların kalabalık ailelerde yaşadıkları bulgulanmıştır.

“Burada şimdi 11 olanda var 33 kardeş olanda var. Ama bir çocuk olanda çıkıyor yani herhalde ortalama 4-5 öyle diyebiliriz belki. Ya da hani ortalama 4-5 diyelim biz en az... Ya aslında kardeş sayısı olarak da çok olduğu için aslında çekirdekler ama bir dakika çok değişiyor. Şöyle aslında şuradan çıkalım yola, duruşmalar falan olduğunda kalabalık halde geliniyor ama biraz suça eğilimli olan o kültürün verdiği bir şey yani çok kalabalık, tüm sülalesi komşuları hep beraber geliyorlar. Aynı mahallede yaşıyorlar, geniş aile diyebiliriz aslında evet. Buradan yola çıkarsak geniş.” (A1, K, 39, 15 yıl, (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Genelde çok kardeşliler. Yani çok kardeşten kastım 5 kardeş, 4 kardeş olarak geçiyorlardı. Genelde orta yaş olanların buna meyilli olduğunu düşünüyorum yani ortanca çocuğun daha çok meyillilerdi. Geniş ailelerdi. Dediğim gibi en az 4-5 kardeş anne baba belki büyükanne ve büyükbabada onlarla birlikte yaşıyor hani biraz böyle ailelerdi benim gördüğüm. Konya için tabii ki ben konuşabiliyorum. Tabii Konya yapısı da genelde böyle

bir yapıda hani Konya 'da mesela günümüzde hala insanlar çocuklarını evlendirdiği zaman yanlarına alıyorlar. Mümkünse gelinlerini. Yani hatta %90'ı böyle ailelerin o yüzden yani yapılan binalarda bile 6+1, 7+1 daireler çok fazla görünebiliyor Konya 'da. Böyle bir özelliği var Konya 'nın.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya'nın ceza hukuk alanında çalışan tek kadın avukatı)

“Genelde daha çok çocuklu ailelerdir. Şimdiye kadar tek bir dosyamda tek çocuk görmüştüm. Diğerleri genelde 4-5 çocukluysa. Genelde çekirdek.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Valla çocuklar genelde 5 ve daha fazla kardeş oluyorlar tutuklamalarda. Böyle çok nadirdir bir kardeş veya iki kardeş olup da yani suç işleyen bir müvekkilim olmadı açıkçası şu ana kadar. En az 3-4 kardeşten aşağı değildir. Genelde 4-5 ve daha fazla kardeş sayısına sahip olduklarını gördüm. Valla geniş bir aileye sahip olduklarını düşünüyorum. Ya şöyle mesela tam anne, baba, dede falan o şekilde bir geniş aile değil de çocuk sayısı olarak geniş bir aile olduğunu düşünüyorum.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Benim gözlediğim kadarıyla çekirdek ama akrabalarla da çok yakın temas halindeler. Çoğunlukla. Bir aynı evde yaşayan anne baba çocuklar var ama genel olarak dedesi nenesi kuzenleri halası teyzesi kuzenleri hep böyle yakında oturuyor hani sürekli tüm aile bir araya geliyorlar benim gözlemlediğim kadarıyla. Yani benim duyumsadığım kadarıyla çocuklarla iletişimlerde.” (A21, E, 28, 2 yıl, İstanbul, 20 dosya)

“Yani şöyle çocuk sayısı biraz fazla yani 4 ve üzeri. Genelde çekirdek bir aileye sahipler. Yani zaten burada çocuklar biraz kalabalık olunca çekirdeğin kendisi de yoğun olunca, çekirdek ailenin kendisi geniş maalesef öyle bir durum yani.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Kardeş sayısı olarak Sarpdağ 'ın (Sarpdağ; Akt. Solak, 2009) çalışmasında ise emniyet genel müdürlüğünün herhangi bir suçtan dolayı göz altına alınan çocukların kardeş sayılarının 3, 4 ve 5 olduğu tespiti avukatların verdiği cevaplarla örtüşmektedir. Öter (2018)'in çalışmasında görüşülen çocuklarda 5 ve daha yukarı kardeşi olanların oranı %63'tür. Görüşülenlerin ortalama kardeş sayısı 5,85'tir. Bir çocuğun 28 kardeşi vardır. Tek kardeş olanların oranı ise %1 tespit edilmiştir.

Karataş ve diğerlerinin (2020) yaptıkları çalışmaların da ise ailelerdeki çocuk sayısı ortalaması 3,67'dir. İki çocuklu, üç çocuklu ve dört çocuklu aileler bulunmaktadır.

Çocukların hane büyüklüğü ortalaması 4,62'dir. Bu sayı ailenin yaşadığı evin ortalama oda sayısı ile birlikte değerlendirildiğinde oda başına iki kişi düştüğü tespit edilmiştir. Kurtuluş ve diğerlerinin (2009) yaptıkları çalışmaya bakıldığında ise kardeş sayısı 3 ve üzerinde olanların oranı %68,1 iken, %24,3'ü iki kardeş ve %7,6'sı tek çocuk olduğu bulgulanmıştır.

En çok suçu ortanca çocuk işlediği yönündeki tespitime istinaden, Kurtuluş ve diğerlerinin yaptığı çalışmada %35'i ilk çocuk iken %31'i son çocuk olduğu tespiti ile ters düşmektedir. Fakat Dinç (2013)'in çocuk mahkumlarla yaptığı çalışmasında mahkumların büyük çoğunluğun 3 çocuklu ve 4 çocuklu ailelerden geldiği ayrıca %36,4 gibi büyük bir kısmının ailenin ortanca çocuğu tespit edilmiştir.

Stark'ın sapkın yerler teorisi çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Stark'a göre, aile bireylerinin sayısının fazla olması kişilerin hem zamanının çoğunu dışarda geçirmelerine hem de ailelerinin öz denetiminden uzak kalmasına neden olmakta ve bu durumun suçun artmasına etken olduğunu savunmaktadır.

Bulgurcuoğlu ve Çamur Duyan (2019)'ın yaptıkları çalışma da ise çocukların toplam kaç kardeş olduğuna ilişkin yapılan frekans dağılımında 46 çocuk 4-5 kardeş; 39 çocuk 6 ve daha fazla kardeş; 35 çocuk 2-3 kardeş ve 4 çocuk da ailede tek çocuk olduğunu belirtmiştir. Toplam kardeş sayısı 13'e kadar çıkmaktadır. Hükümlü çocukların yarısından fazlası aile içerisinde ortanca çocuk olduğu tespit edilmiştir. Benzer olarak Yavuzer (1993)'in çalışmasında da yer alan deneklerin %59,9'unun ortanca çocuk olduğu bulgulanmıştır. Benzer şekilde İslamoğlu (2017)'nin ve Ayan (2011)'in (Bartollas ve Schmallegger, 2017: 185) çalışmalarında da suçlu çocukların çoğunla ailede ortanca çocuk olduğu tespit edilmiştir. Literatür verileri ile avukatların görüşlerinden elde edilen bulguları desteklediği görülmektedir.

5.3.2. Aile bireylerinin eğitim seviyesi

Suçta sürüklenen çocukların aile yapıları ile ilgili bilinmesi gereken en önemli kısımlardan biri ailelerinin eğitim durumlarıdır. Çalışmaya katılan avukatlar genel olarak ilk okul mezunu ve/veya okuma yazma bilmediğini, maksimum lise mezunu olduğu belirtirken hanede kadının eğitiminin erkekten daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

“Birçoğunun ailesi ya ortaokul mezunu ya ortaokul terk çok nadir şekilde liseyi bitirmiş ailelerin çocukları suça karışabiliyor. Ama genel itibariyle ortaokul mezunu belki lise terk.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Bu biraz değişik bir skala açıkçası ama çoğunlukla ilk okul mezunu ya da tamamen eğitimsiz oluyorlar.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Biz bu konuda bir çalışma yürütmüştük. Bu konuda genel olarak annenin okur yazar olmadığı. Babanın da ilk okul terk yani ilk okula kadar okuduğu çoğunlukta maalesef onların da.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Çalışmada elde edilen gözlemlere göre, farklı etnik kökenden olan ve göç ile gelen ailelerin okuma yazma oranlarının hiç olmadığı belirtilmiştir.

“Şimdi şöyle söyleyeyim, özellikle Adana’da bunu çok içtenlikle söyleyebilirim... Hani biz zorunlu tutmuşuz şu anki dönem için tutmuşuz ondan önceki döneme ne yazık ki yetişilemediği için ve herhangi bir telafi söz konusu olmadığı için ailelerinde okuma-yazma bilmeyen insanda ne yazık ki çoğunlukta. Bildiğin Türkçe dilini bilmeyende çok fazla. hani Kürtçe olarak kullanıyor hani, resmi dilimiz Türkçedir ama aileler mesela Kürtçe konuşuyor çocukları yarı Türkçe konuşuyor yani, mesela şimdi göçmenlerde geldi onlarda daha bir eğitimsiz oluyor, haliyle. Yani ailelerinde eğitim durumu çok düşük okuma yazma bilmeyen çok fazla aile var yani.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Yani bizim burada deneyimlediğimiz ailelerinde okur yazarlığı yok daha çok ilkokul mezunuysa o şekilde yani. Okur yazar ailelerin çocuklarına ben biz denk gelmedim. Bunlar bizim birebir Mardin’de görüp şahit olduklarımız. Biz şimdi aynı zamanda şeydeyiz; Mardin barosunun çocuk hakları komisyonunun üyesiyim. Komisyon açısından hani bu çalışmadan da şimdiye kadar kadın ve çocuk hakları komisyonu birlikte gidiyordu. Bizim kadın hakları merkezi ile çocuk hakları komisyonu ayrıldı oradan. Ama hani oradan takip ediyorum ve bireysel davamızda oluyor.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Barosu Çocuk Hakları Merkezi Komisyonu Üyesi)

Literatüre bakıldığında, İslamoğlu (2017)’nın ve Yağbasan (2010)’ın çalışmalarında babanın eğitim düzeyi, annelerin eğitim düzeyleri ile karşılaştırıldığında babaların eğitim durumlarının daha yüksek düzeyde olduklarını ve ailelerin genelde orta okul ve ilk okul düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Bal (2016)’ın çalışmasında da suça sürüklenen çocukların ailelerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğu gözlemlenmiştir.

5.3.3. Aile bireylerinin mesleği

Avukatlardan gelen cevaplara göre, çoğunlukla çocukların annelerinin ev hanımı olduğu ya da gündelikçilik (temizlik işçiliği) yaptığı babalarının ise ya illegal faaliyetlerde

ya da sigortasız işportacılık gibi günlük işlerde çalışmakta olduğu tespit edilmiştir. Çocukların abilerinin ise sanayi benzeri yerlerde çalıştıkları gözlemlenmiştir.

“Anne- babaları da genel olarak gayri meşru içinde yani çocuk bunu normal görerek yapıyor.” (A1, K, 39, 15 yıl, (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Eğer hapiste değillerse bir kısmı evet. Anneler genellikle ev hanımıdır ya da çiçek falan satıyorlardır hani çalışmak demeyelim ona da yol kenarlarında çiçek satıyorlardır. Anneler genelde işsizdir. Babalar çok nadir fabrikalarda çalışıyordur ya da çoğunluğunun zaten babası hapiste oluyor, sorduğumuzda.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Yani şöyle söyleyeyim genellikle zaten kadınlar hani çalışmıyor. Kadınlar bu grupta çalışmıyor. Kadınların çalışmış versiyonu da temizliğe gitme olarak olabilir. Onlarda gerçekten ama cefakâr ailelerde oluyor. Hani eğitim... Geçenlerde hatta şöyle bir şeye den gelmiştim. Hani demiştim belki durumu falan... okumak isteyende var yok değil! Ama orada genelde aile faktörü daha etkili oluyor sanırım. Ailesi çalışan çocuklarda okumayı isteyen, arzulayan çocuklar görüyorum. Onun dışında ailelerde baba çalışıyor, anne çalışmıyor.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Anne çalışmıyor genelde. Baba da günü birlik işlerde çalışıyor oluyor. Yani günü birlik iş olduğundan bazen düzenli oluyor bazen düzensiz yani ben düzenli çalışan bir veliye rastlamadım daha. Yani aileye çok hâkim değilim ama bir tanesinin sanayide çalışıyormuş abisi mesela o da düzenli asgari ücretli.” (A7, K, 35, 10 yıl, Kocaeli, 10 dosya)

“Aslında ağırlıklı olarak karşılaştığımız şu: baba aileye çok ilgisiz yaa. Baba ya çalışmıyor ya da çalışıyor ama aileye bakmıyor ya da mesela çok eşli oluyor. İki eşli oluyor mesela. Birinde çocuklarını ihmal ediyor öbür tarafa gidince çocukları sıkıntı yaşıyor. Burada gördüğümüz daha çok ya da burada baba cezaevinde olur. Şimdi bizim burada daha çok evin reisi çalışır. Kadın çok çalışmaz. İşte babada ya bakmıyordur ya cezaevindedir o yüzden ikinci eşle evlidir onları ihmal ediyordur daha çok böyle vakalardır. Anne çalışmıyor, babanın düzenli bir işi yok.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Anne çalışmıyor veya gündelik işlerde çalışıyor. Baba işsiz veya niteliksiz-gündelikli işlerde çalışıyor.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Çalışmaya katılan avukatların verdiği cevaplar literatürde de benzer sonuçlarla desteklendiği görülmektedir: Avcı (2010)’nın tutuklu çocuklar üzerine yaptığı çalışmasında,

çocukların %100'ünün annelerinin ev hanımı, babalarının ise %21,4'ünün işsiz, %64,3'ünün işçi, %7,1'inin serbest, %7,1'inin çiftçi olduğu tespit edilmiştir. Fırat ve diğerlerinin (2016) yaptıkları çalışmaya bakıldığında ise suça sürüklenen 211 çocuğun çoğunluğunun annesinin ev kadını, babalarının ise geçici işlerde çalıştığı tespit edilmiştir.

5.3.4. Ailenin ekonomik durumu ve istihdam

Görüşmeye katılan avukatlar ailelerin genellikle alt sınıfa mensup olduğunu ve ekonomik olarak düşük statüde yer aldığını, işsizlik ise aile üyelerinde yoğunlukta görüldüğünü dile getirmişlerdir.

“Anne- babaları da genel olarak gayri meşru içinde yani çocuk bunu normal görerek yapıyor. Şöyle eğer gayri meşru yapmıyorsa bir bireyin bir tanesi var. Genelde öyledir ama çocuğun kaçacak noktası yoktur çünkü çocukluğundan beri gördüğü şey odur ama genelde çalışıyorsa da baba çalışıyor oluyor. Çoğunlukta o işi yapıyorlar, gayri meşruyu ama eğer bir çalışan varsa da baba oluyor. Genelde kadın daha çok gayrimeşrunun içinde oluyor. Genelde çoğunlukta bana gelen hırsızlık. Ya bunun dışında uyuşturucu satanı da var. Onlar zaten biliyorsunuz. Genelde babalar çalışıyor. Anneler de gayri meşru içinde uyuşturucu olsun, hırsızlık olsun, tırnakçılık olsun bu tür konularda kadınlar aktiftir.” (A1, K, 39, 15 yıl, (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Kötü yani fakir. Evet alt sınıfa mensup. Yani şunu da şahsi gözlemim olarak özellikle uyuşturucu suçlarıyla uğraştığım için, zengin olan cebinde parası olupta bu işleri yapan adamlar yakalanmıyor çünkü otelde yapıyor, evde yapıyor günlük daire tutuyor kir alıyor yapıyor bu adamın da zaten bir iş için emniyetten biri gidipte işte komutlu arama izni çıkartıp da iki tane içicinin izine düşmüyor. Bu açıdan yakalanmıyor, bunlar suçun gri alanı dediğimiz kısımda kalıyor. Bunu da rahatlıkla söyleyebilirim yani.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“Eğer hapiste değillerse bir kısmı evet. Anneler genellikle ev kadınıdır ya da çiçek felan satıyorlardır hani çalışmak demeyelim ona da yol kenarlarında çiçek satıyorlardır. Anneler genelde işsizdir. Babalar çok nadir fabrikalarda çalışıyordur ya da çoğunluğunun zaten babası hapiste oluyor, sorduğumuzda.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Alt sınıf aileler yoksul aileler.” (A6, E, 25, 1 yıl, Denizli, 4 dosya)

“Yani anneler çalışmıyor babalarda da hani böyle günü birlik çalışanlar oluyordur, devamlı bir sigortadan ziyade ya da kendi işleri olup daha ekonomik olarak aslında nasıl

diyim nasıl ifade edebilirim hani çok alt seviye demek istemiyorum ama ekonomik olarak orta diyelim hani belki orta da onlar için zor olabilir ama hep... aslında aileler biraz daha yaşam mücadelesine kendilerini vermiş çocukları biraz daha başıboş büyümüş aileler oluyor açıkçası. Kardeşine çok denk gelmedim ama abileriyle şöyle oluyor bazen işte sanayide çalışanlar oluyor ya da işte günübirlik kahvelerde çalışanlar falan söylüyorlar ama genelde onların yaşları da küçük oluyor açıkçası çok böyle 18'i bitirdikten sonra işte bir eğitimi bitirdikten sonra aktif çalışana çok denk gelmedim. Ya da ne oluyor mesela daha farklı yollara sapmış oluyorlar, hukuki yollarla değil de farklı ticari ilişkilerle geçim sağlıyorlar ya da onlarda mesela suç işlemiş oluyor. Bir dosyaları oluyor genelde böyle oluyor çok değişmiyor aile yapıları açıkçası.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan)

“Anne genelde çalışmıyor, baba da ya işte serbest bir şekilde inşaatlarda vs çalışıyorsa çok az bir miktarda sigortalı çalışan, kendi işini işleten bir de mevsimlik işçi falan da burada çok fazla. Diyarbakır’da işsizlik biraz fazla çünkü şey var iş imkanı, iş olanağı çok az olan bir il burası o bakımdan şey var kurumsal yerlerde de lisans mezunu şartı arandığı için çocukların babaları genelde inşaatla çalışan babalar oluyor genelde. Genelde baba çalışıyor, annenin çalıştığı bir çocuğa denk gelmedim daha. Eee çocuklar genelde bir esnafın yanında çırak olarak çalışıyorlar. Hani bu sanayi hususu çok az burada.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Bu hem bir süreç hem de içinde bulunulan sosyo-politik ve sosyo-ekonomik eşitsizliğin getirdiği bir durumdur. Alt Kültür teorisyenlerinden Cloward ve Ohlin sosyal baskının fazla olduğu yerlerde yasadışı yollardan para kazanan alt kültürün varlığından bahsederler. Bu suçlu alt kültürler sosyal alanda görünür olmak için suçu normalleştirmekte ve araçsallaştırmakta olduğunu söylemektedirler.

5.4. Çocukları Suça İten Etmenler

Çocuk suçluluğu ile ilgili araştırmalara bakıldığında cinsiyet, yaş, eğitim durumu, düşük gelir, ikamet edilen bölge, ailelerinin sosyo-ekonomik ve boşanmış-birlikte olma durumları, akran ve okul çevresi gibi etmenlerin çocuklara suça sürüklediği tespit edilmiştir. Bu bölüm de çocukları suça iten sebepleri çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar ve literatür değerlendirmesi ile ele alınmaktadır.

5.4.1. Bireysel etmeler

5.4.1.1. Çocuk suçluluğuna yaşı etkisi

Suç araştırmalarında üzerinde çok fazla araştırma yapılan olgulardan biri de yaştır. Yaş; suçlu kişilik oluşumu ve suçun nedenlerinin belirlenmesinde açısında önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan araştırmalara göre; suç oranları gençlik yıllarında hızla yükselir, 16 ve 18 yaşlarında zirveye ulaşır ve daha sonra kişisel yaşam boyunca keskin bir şekilde düşer. Suçta bir kariyer noktasının ortaya çıktığını bunu ise istikrar ile sağladığı, söylemektedir (Hirschi ve Gottfredson, 1983). İstikrar olsa da 30 yaş civarında yavaş yavaş başlayan bir tükenmişliğin olduğu söylenmektedir (Arboleda-Flórez ve Holley, 1991). Burada yaşlar ilerledikçe suçlu davranışın azaldığı görülmektedir. Thornberry (1987) ise yaşı, Etkileşim modelleri, etkileşimli süreçlerin, etkileşimli süreçler üzerinde geliştiğini varsayar.

Sosyal kontrol değişkenleri, sosyal öğrenme değişkenleri ve suçlu davranış arasındaki etkileşimli sürecin kişinin yaşam döngüsü boyunca geliştiğini savunmaktadır. Erken ergenlik döneminde aile, ergeni geleneksel topluma bağlamada ve suçluluğu azaltmada en etkili faktördür. Orta ergenlikte, akran grubu ve okul ortamı, suçlu davranışlar üzerinde baskın etkiler haline gelir. Yetişkinlikte, geleneksel faaliyetlere bağlılık gibi yeni sosyal ortamlar ve aileye, kişinin topluma olan bağı ve suçluluğa katılımını yeniden şekillendirmek için bir dizi yeni yol sunar.

Her yaşta kişinin farklı sosyalizasyon sürecinden geçtiğini söyleyen Thornberry'e göre, erken ergenliğe denk gelen 11 ila 13 yaş arasındaki dönemde suçlu kariyerlerin başlangıcı, Orta ergenliğe denk gelen 15-16 yaşlarına ise suça karışmanın en yüksek olduğu evredir. Bu aşamada anne babaya bağlılık zayıflamaya başlar ve okul-akran ağlarındaki faaliyetlere bağlılık artmaya başlar. Çocuklar orta ergenlik döneminde olgunlaştıkça, arkadaş dünyası daha baskın ve etki haline gelir. 18-20 yaş arası ergenlikten yetişkinliğe geçiş. Kişi bu aşamaya girerken, yetişkinlere yönelik geleneksel faaliyetlere ve aileye bağlılık arttığı, evlendiğini veya askere giderek toplumla olan bağı yeniden şekillendirmektedir. Eğer bunun başaramazsa suç tekrar ettireceği görülmektedir.

Erikson'un psikososyal gelişimsel kuramı suçu açıklama ve anlamlandırma dinamikleri açısından önemlidir. Çünkü negatif kimlik kavramıyla suça katılmayı açıklar. Erikson'a göre, çocukluk döneminde çocuğun çevre tarafından dışlanması, kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla yetişkinlere karşı çıkan ve akranlarına uzak bir kimlik oluşturur ve uyum zorlaşır. Sonuçta gelişen negatif kimlik ile

çocuk kendini kanıtlamak için suça katıldığını söylemektedir (Kline, 1993). Erikson, insanın yaşamında belli başlı sekiz kritik dönem olduğunu ve her dönemde de atlatılması gereken bir kriz bir çatışma bulunduğunda bahsetmektedir.

Türkiye’de çocuk suçluluğunun açıklanmasına dâhil olan ilk beş dönem şunlardır: 0-1 yaş; temel güvene karşı güvensizlik. 2-6 yaş; özerkliğe karşı kuşku ve utanç. 4-6 yaş; Girişimciliğe karşı suçluluk. 7-11 yaş; çalışma ve başarılı olmaya karşı aşağılık duygusu. 12-17 yaş; kimliğe karşı kimlik bocalaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyin bu dönemlerde karşılarına çıkan engellerle başa çıkabildiği oranda daha sağlıklı bir kişilik yetiştirebileceğine inanılır (Özdemir vd., 2012). Türkiye’de çocuk suçluluğu 18 yaşı tamamlamamış insanlar için kullanılmaktadır. Aynı zamanda bu yaş kriteri çocuk suçluluğu ve yetişkin suçluluğu ayrımı yapılırken de kullanılmaktadır. Bu bağlamda yaş, tanımlama ve belirleme ölçütüdür.

Çalışma verileri gözlemlendiğinde çoğunlukla çocukların bunu oyun olarak gördüğü, yaş ilerledikçe sosyalleşme aracı olarak gördüğü deneyimlediği ve normalleştirdiği görülmektedir. 15 ile 18 yaş arasında ağırlıklı olarak suç işlendiği tespit edilmiştir. Diğer yandan hukuki açıdan yaşları nedeniyle suç işleseler bile ceza affı ve indirimi uygulandığından çocuklar bu nedenden suç işleme devam ettikleri ve küçük yaşta deneyimlenen ve tekrar eden suç eylemi yaşam boyu suçluluk olarak karşımıza çıkmasına neden olmasıyla yaşıncı çocuğu suça itmede büyük faktör oluşturduğu tespit edilmiştir.

“Genellikle 15 yaş olduğunu düşünüyorum ben. 15 yaşla 18 yaş arasında. Çünkü o yaşlar daha çok çocukların kendilerine cesaret kazandığı, kazanmaya başladığı daha doğrusu diyim ve ailelerinden biraz daha işte evden habersiz çıkma veya geç gelme durumlarının aileler tarafından çok sorun edilmediği yaşlar o yaşlar oluyor. 15- 18 yaş arası.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Yani şöyle söyleyeyim önce şu bilgiyi vereyim ben siz biliyorsunuzdur muhtemelen ama hani araştırma konunuzda yaptığınız için... bizde ceza sorumluluğu 12 yaşında başlar. 12 yaşından sonrakiler kayda alınır. Ama hani deseniz ki bana 12 yaşın altına suç yok mu var ama cezai sorumsuzlukları olduğu için düşünüyor. Ağırlıklı olarak 15-18 yaş arası diyebilirim. Çok fazla yani zaten şimdi genel olarak birazdan değineceğim zaten, hırsızlık üzerine fazla ağırlık gösteriyorlar 15-18 yaş grubu çok fazla suça eğilimli. 15-18 diyebiliriz.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Ağırlıklı olarak 15-18 yaş aralığında diye düşünüyorum. Tahminimce çünkü hem ergenlik döneminin vermiş olduğu o öfke hani kontrolsüz öfke hem de birazcık daha büyüdüklerini hissettikleri ve aileye karşı çevreye karşı asi oldukları dönem. Bu yüzden hani daha çok 15-18 yaş aralığında diye düşünüyorum. Daha alt yaşlara da denk geliyoruz tabii ki. İllaki her yaş grubundan oluyor maalesef ama genelde 12-15 hani 15- 18 ki özellikle 15-18 lise çağı olduğu için daha çoğunlukta oluyor. Ama daha küçük yaşlara da maalesef ki denk geliyoruz yani.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan)

Tüik (2020) Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk verilerine bakıldığında suç işleyen çocukların çoğunlukta 12-17 yaş arasında olduğu, mağdur çocukların ise 6-11 yaş arasında olduğu gözlemlenmiştir. Ayar ve Öztürk (2015)’ün çalışmalarında çocuk suçluluğunun yaşa göre değişiklik gösterdiği, daha çok 15 yaşını doldurmuş çocukların suça yöneldiği, 15-17 yaş oranında da suça yönelen çocuk sayısının çok olduğu, en az suç işleme yaşının 0-11 yaş aralığında olduğu bulunmuştur. Türkiye genelinde çocukların “Kimliğe karşı kimlik bocalaması” yani adolesan dönemde daha çok suç işlediği söylenilmektedir.

5.4.1.2. Çocuk suçluluğuna cinsiyetin etkisi

Çocuk suçluluğu araştırmalarında erkek çocuklarının kız çocuklarından daha fazla suç faaliyetleri içinde olduğunu, erkek çocukların evden kaçma dışında, neredeyse tüm suç türlerine orantısal olarak daha fazla katıldığı tespit edilmiştir. (Korkmaz ve Erden, 2010; Öter, 2018; Kocadaş, 2007; Akduman vd., 2007; Canter, 1982).

Çalışma boyunca avukatların cevapları gözlemlendiğinde erkek çocukların kız çocuklarına nazaran daha fazla suç eylemi içinde bulunması ile literatüre benzerlik göstermektedir. Toplumumuzda erkek çocuklarının suç eylemlerine yakın olmasında, ülkemizin tarih sahnesinde erkek figürünün güçle, özgürlükle sembolikleşmiş bir sosyo-kültürel veri tabanı olmasının büyük etkisi bulunmaktadır.

Erkek çocuklar kız çocuklara göre aile içinde ve evleri dışında daha serbest davranışlar gösterebilmektedir. İçli çalışmasında kültürün, farklı yer ve zamanlarda ortaya çıkan suç oranlarının cinsiyete göre dağılımı üzerinde etkisinin çok güçlü olduğunu, eğitim ve çalışma olanakları ile çalışma koşullarındaki değişmelerin suçluluk oranlarını ve işlenen suçun türünü değiştireceğini, kısaca suç aktivitelerinde cinsiyet oranının sabit olmadığını belirtmiştir (İçli, T., 1992; Akt. Ayan, 2011).

Giddens (2005) ise “Büyük kentlerin yoksul mahallelerinde rastlanan yüksek suç düzeyleri, özellikle genç erkeklerin etkinlikleriyle eşleşmektedir. Bu bölgelerde neden bu

kadar çok sayıda genç erkek suça yönelmektedir? Erkek çocuklar küçük yaştan başlayarak çetelere üye olmaktadır; bu da kimi suç birimlerinin bir yaşam biçimi olduğu bir alt kültürü nitelemektedir. Çete üyelerine yetkililer tarafından bir kez suçlu damgası vurulduğunda, bunlar düzenli suç etkinliklerine yönelirler. Bugünlerde kızlardan oluşan çetelerin varlığına karşın, böyle alt kültürler esas olarak erilliğe dayanır; serüven, heyecan ve yoldaşlığı öngören erkek değerleriyle kaynaşır” sözleri erkek çocuklarının suça sürüklenme durumlarını açık hale getirdiğini desteklemektedir.

“Şimdi bu çok çocuklu ailelerde şöyle bir problemle karşılaşyoruz, aile içi istimara çok denk geliyoruz. Çocuk zaten belli bir gelişim evresi vardır. Kendini merak eder, çevresini merak eder. Çevresinde de kim var en yakınında kardeşi var. İster istemez bakma, dokunma acaba bu ne ki, kimi zaman daha ileriye gitme... hani çünkü kulaktan duyma bazı bilgiler öğreniyorlar onları da kardeşleri üzerine deniyorlar. Hani kardeşler arasında bu olabiliyor ve aile bunu hiçbir şekilde dışarı yansıtmıyor. Dışarı yansıtmaları 3-4 seneyi buluyor diyebilirim size. Hani bize gelen örneklerde bakıyorum ne zaman yaşandı bu olay 3-4 yıl oluyor. Hani bu şekilde oluyor. Bu işte 15-18 diyebilirsiniz. Mağdur yaşı olarak ama mağdur oldukları sene 8-12 yaş arası grubu, mağdur değil mağdure oluyor. Kız çocuklarında genelde bu çok rastlanıyor. Bir gören kardeşi o da bir şey yapmak istiyor ona çünkü abisinden görmüş. Art arda bu dosyalara Adana da çok denk geldim. Yani hayata olan inancım azaldı diyebilirim size. Ailelerin bunun önüne geçmesi gerekiyor. ... Buralılar göç değil. Yani göç eden ailelerde durum genelde hırsızlık üzerine çok artış var. Öbür türlü göç eden ailelerde illaki vardır ama ben hiç denk gelmedim. Benim denk geldiğim aileler gayet adanalı olan yerleşik aileler burada.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Hırsızlık çok var, uyuşturucu da var maalesef bu bir gerçek artık uyuşturucu kullanma yaşı çok altlarda. Bağımlı oluyor bir süre sonra çocuklar ve bu hani işlenmiş uyuşturucu bonzai dediğimiz. Yani şey falan hani benim önüme gelen dosyalarda açıkçası hani öldürme ya da belki yaralama dediğimizde basit tıbbi bir müdahale ile giderilebilir diyoruz biz ufak tefek hani yumruk falan yoksa hani öyle bıçaklama tarzda yaralamalar değil de kavga tarzı şeylerde geliyor mesela ama hırsızlık ve uyuşturucu daha çok. Bana gelen dosyalar daha çok erkek. Şu zamana kadar gelen dosyalar da ssç olarak bir veya iki tanedir kız çocuk ama erkek çocuk daha fazla. Cinsel olarak mağdur kız çocuk geldi onun dışında gelmedi. Bi de ha şöyle şunu da ekleyeyim cinsel suçlarda bu erkek çocuklarından kaynaklı gelen oluyor o da şöyle çocukların küçük yaştaki merak duygusundan kaynaklı hani erkek çocuklarda bu özellikle kız çocuklarda hiç öyle bir dosya gelmedi hani birbirlerinin cinsel

organını merak edip hani bakıyım seninki nasıl benimki böyle bu tarzda hani erkek çocuklarından hani karşı cinse karşı değil de birbirlerine karşı böyle merak duygusuyla gelen dosyalar oldu.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 20 dosya)

“ (...)genelde mağdure bakımından da oluyor dediğiniz gibi veya karşı taraf suça sürüklenen çocuk bakımından da oluyor. Kız 15 yaşında çocuk 16 yaşında erkek, ikisi de birbirine aslında yakın yaşlarda belli, ikisi de rızaen yaptıklarını düşünüp cinsel ilişkiye giriyorlar. Ama 15 yaşındaki kızın rızası geçersiz olduğu için ya örnek veriyorum sevgilisi diyim 16 yaşındaki çocuk suç işlemiş oluyor yani cinsel suç, istismar suçunu işlemiş oluyor. Mesela bu tarz durumlarda oluyor. Şimdi kız diyor ki, benim rızam var diyor çocukta diyor benim rızam var diyor ama rızası hukuken geçerli olmadığı için... ya şimdi 16 yaşındaki bir çocuğa da kızamıyorsunuz şöyle bir baktığımız zaman bir art niyet yok olarak gözükiyor ama kanunumuz bunu suç olarak saymış yani bu tanınmadığı için, anneler babaların şikayetiyle davalar ortaya çıkıyor ya bir aralarında bir şey bozluyor mesela kız şikayet ediyor bir şey oluyor bir sıkıntı çıkıyor ama yani şimdi bu suçlarda ben şu konuda cinsel istismarın savunulacak bir tarafı yok ama şimdi 15-16 yaşında iki kişinin de ya şimdi 16 yaşındaki çocuğa da çok kızamıyorum yani.. Suç bu. Kanunumuza göre suç ama o da yaptığıнын bilincinde değil aslında 15 yaşındakine göre hukuken daha geçerli onunki ama o da aslında çok bilincinde değil işlediği şeyin. (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)”

“Erkek çocukları daha yoğunlukta tabii Hırsızlık, uyuşturucu kullanımı ve satışı. Bu fiillerin niteliğine bağlı olarak uyuşturucu etkisi altındaki şiddet veya uyuşturucu parası bulmak için şiddet, cinsel suçlar daha çok erkeklerde. Dediğim gibi köken itibariyle belli bir kaynak geldikleri için kızlar daha çok çekinirler o konuya yani bu çeteleşme konusunda erkek çocukları daha çok aşağıdalar sokaktalar. Dolayısıyla onların suç fiillerine bulaşmaları daha kolay, kızlar biraz daha kontrollüler.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Katılımcıların cevapları doğrultusunda erkeklerin işlediği suç türünün kız çocuklarının işlediği suç türlerinden farklı olduğu gözlemlenmiştir. Erkek çocukları daha çok şiddet eylemlerini, uyuşturucu madde satma, hırsızlık, gasp, yağma ve cinsel suçları işlerken kız çocuklarının ise daha çok evden kaçtığı ve daha çok mağdur konumundan dolayı suçu deneyimledikleri tespit edilmiştir.

Schie ve Willemsen (1989)’ın cinsiyet stereotipleri üzerinden erkek ve kız çocuklarında suç davranışına farklı tepki gösterip göstermediğini belirlemek için yaptığı

araştırmasında; Hollanda'da iki orta büyüklükteki şehirlerindeki okullardan tüm orta öğretim türlerinde 14-15 yaşlarında 377 erkek, 317 kız, 5 bilinmeyen toplamda 709 öğrenci ile anket yapmıştır. Anket sonucuna göre; suç davranışına ilişkin değerler ağırlıklı olarak erkeksi bulunulmuştur.

Cinsiyet stereotipleri üzerinden algılara göre suçların ve cezaların farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkeklerin şiddet içeren suçlar işledikleri için daha ağır bir şekilde cezalandırıldıklarını görürken, sarhoşken bisiklete binmek, bir gece evden uzak durmak, gece kulüplerinde takılmak ve çok sayıda erkek arkadaşına sahip olmak gibi bazı suç dışı sapma davranışları için kızlar daha ağır cezalandırıldıkları tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere suçlu davranış bireyin doğasına ne kadar çok yüklenirse, ceza o kadar sert olur ve cinsiyette yaş gibi suçun nedeninden ziyade hukuki ve toplumsal bir belirleyici olarak yer almaktadır.

5.4.1.3. Çocuk suçluluğu ve çocuğunun eğitim etkisi

Eğitim, çocuğun temel haklarından birisidir. Ailede başlayan eğitim çocuğun gelişimi ve sosyalleşmesi için okul kurumunda devam etmektedir. Okul, eğitim durumu ve çocuk suçluluğu üzerine yapılan çalışmalarda çocukların eğitim haklarından yararlanamadıklarını, okulda başarısız olduklarını, okula devam sorunlarının olduğunu, küçük yaşta okulla birlikte çalışmaya başladıklarını, okuldan kaçtıklarını ve okulda damgalandıklarını tespit edilmektedir. Bu bağlamda okulun, eğitimin çocuk üzerinde değerinin yitirmesine beraberinde yetersiz sosyalleşme ve suça neden olduğu söz konusudur.

Yavuzer, eğitim öğretime devam etmenin, çocuğun kötü çevrelerle olan ilişkisini kesebileceğini ifade etmekte, düzenli okula gitmenin toplumsal kurallara uymayı da sağlayacağını bildirmektedir. Yazar, okulun bazı durumlarda çocukların uyum güçlüklerini çözmeye yardım edemediğini ve hatta farkında olmadan ek güçlükler yarattığını ve sonuç olarak da okuldan kaçmak, hırsızlık, vb. gibi sorun ve suçların ortaya çıktığını ifade etmiştir (Yavuzer, 2009; Akt. Karataş vd., 2020).

Çalışma verilerine bakıldığında suça sürüklenen çocukların çoğunun zorunlu eğitim düzeyinde olup okula devam etmeyen, okulu terk etmiş olduğu tespit edilirken göçmen, mülteci çocuklar ise okuldan kaçmakta okula gitmemekte hatta dilimizi bile bilmedikleri gözlemlenmiştir.

“Şöyle bunu iki kategoriye ayırabiliriz. Özellikle Türk vatandaşı çocuklar zorunlu eğitime tabii oldukları için genelde ortaokul veya lise öğrencileri olmuş oluyor. Tabii bunların genelde az bir kısmı eğitim görmüş oluyor. Diğerleri ya okumamış oluyor ya da

orta okuldan sonra okumamış eğitim terk oluyor. Bir de ülkemizin sosyolojik yapısı gereği alınan mültecilerden Suriyeliler özellikle çok fazla. Bu çocuklarında birçoğu ya yeni ilkököl zaten dilimizi konuşmıyor birçoğu. Ortalaması maksimum ortaokul o da öğrenci olarak bitirme değil genelde ilkököl öğrencisi şeklinde.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Şöyle şimdi ikiye ayırıyoruz. Bir mülteci çocuklar var gözlemlediğimiz kadarıyla bir de normal Türk vatandaşı çocuklar var. Çoğu için durumu hani, şey değil, devam etmeyen öğrenciler. En iyisi lise mezunudur. Yani yüksek öğrenimine devam eden sayısı çok az zaten hiç yok. Ya orta okul mezunu ağırlıklı bir kısmı da dörtte biri de lise diyebiliriz.” (A14, K, 24, 2 yıl, Ankara, 9 dosya)

“Genel olarak şimdi 15-18 yaş gurubu için konuşuyorsak genelde lise çağındalar ama Diyarbakır özelinde soruyorsak burada genelde şey oluyor 15-18 yaş arası çocukların %80’ninin okulun terk ettiğini işe devam etmediğini görüyoruz maalesef ama %20 lik kesiminde liseye devam durumu var. Hani daha ilk defa suça karışmış bir çocuk diye detaylı görebiliyoruz. Bazen de 150 dosyası olan bir çocukta gelip karşınıza çıkabiliyor maalesef bunlarda eğitim durumları olmuyor maalesef okul terk.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“Okula devam ediyorlar fakat benim anladığım kadarıyla okulla çok bir ilgileri yok. Yani dersleriyle pek odaklı değiller benim gördüğüm kadarıyla” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“Genellikle okulu terk etmiş çocuklar. Yani kayıtlı eğitim kapsamında olup ama okula devam etmeyen terk etmiş çocuklar.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Çocuklar genellikle ilk okulu yani 8 yıllık zorunlu ilk öğretimi dahi bitirmemiş oluyorlar ve çalışıyor oluyorlar. Ekseriyetle sanayide veya sokakta çöp toplayıcı veya pazarda da çalışanlar var.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Kötü. Yani okulu sorduğunuzda genellikle geçirirler. Gitmediklerini söylerler. Bazıları kaçınıcı sınıfta olduğunu bile bilmezler, yani.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Yani çocukların genelde bizim gördüğümüz her zaman duruşmalarda soruyoruz okulla ilgili olarak herhangi bir eğitim alma istekleri yok, okula devam sıkıntıları var. Okula devamsızlık hat safhada. Çocukların eğitimle ilgisinin olmadığını gözlemliyorum ben duruşmalarda çünkü soruluyor, hakimlerimiz tarafından bu soruluyor. Okuyor musun?

Okulun nasıl diye sorulduğunda çok iyi değil işte çok ilgili değilim gibi cevaplar alınıyor.”
(A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Okula devam etmiyorlar. Devam eden çocuklarda da tamamen arkadaş ilişkilerinden kaynaklı o şekilde lisede birbirlerini iki kişilik mesela- nasıl söylesem lisede aynı ortamda birbirlerini suça sürükleyebiliyorlar. Bu da lise ortamlarında bu şekilde denk geldik daha çok arkadaş ortamlarından kaynaklı. Ama genel olarak hırsızlık vakalarında veya başka suçlarda genellikle eğitimlerini tamamlamamış okula devam etmeyen çocuklar oluyor... okul başarısı yok.” **(A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)**

Farklı bölgelerden avukatların anlattıkları deneyimleri çerçevesinde çocuğun eğitim düzeyi, okula devam durumu ve okul başarısı suça eğilimi bakımından belirleyiciliği bulunmaktadır.

Katılımcıların cevapları doğrultusunda eğitim düzeyleri birbirinden farklı olan çocukların işledikleri suç türü arasında bir farklılık gözlemlenmiştir. Suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun ilkokul mezunu veya eğitime devam etmeyen ilkokul terk, suçu tekrerrüt ettiren ve hırsızlık, gasp, yağma gibi suçları işleyen çocuklar olurken lise okuyan, okul başarısı olan çocukların ise genelde ilk defa suç eylemine bulaştıklarını ve basit suç türlerini işledikleri tespit edilmiştir. Bu bulgu Lemert’in Birincil ve İkincil sapma kuramı ile birbirini destekler ve geliştirir niteliktedir. Lemert’e göre birincil sapma, çeşitli nedenlerden dolayı ilk defa suç işlenmesini ifade eder. Kişi ilk suçtan sonra işlediği suçu unuttur ve gündelik hayatına devam eder. İkincil sapma ise toplumun suçunu unutturmayıp cezalandırıcı ve yaftalayıcı tepkileri kişileri topluma karşı suç işlemeye devam eder, bu duruma ise ikincil sapma ortaya çıktığı tespit etmiştir.

Yıldız (2004) çalışmasında da eğitim düzeyi değiştikçe suç türleri arasında da farklılıklar meydana geldiği tespit edilmiştir. Araştırmasının bulgularına göre; Okuma yazma bilmeyen ve okuryazar ama okula devam etmeyen çocukların hırsızlık, uyuşturucu madde kullanmak ve satmak, para ve mal kaçakçılığı eylemlerinde bulundukları ve bu suç türleri arasında bir bağ olduğu görülmektedir. İlkokul düzeyi ile ırza geçme, sarkıntılık, cinayet, yaralama eylemlerinde bulunduklarını ve bu suç türleri arasında yüksek düzeyde sıkı bir bağ olduğu gözlenmektedir. Lise ve dengi meslek okulu düzeyi ile dolandırıcılık suçu yüksek düzeyde bir bağ olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde benzerlikler ve farklılıklar mevcuttur. Kızmaz (2015)’ın ve Sözen (1986)’in çalışmasında da “ilkokul mezunu” olanların, oransal suç büyüklüğü çalışmayı

destekler niteliktedir. Avcı (2010)'nın hükümlü çocuklar ve Karataş ve diğerlerinin (2020) emniyet şubeye gelen çocuklar üzerine yaptıkları araştırmada ise çocukların eğitim düzeylerinin çoğunlukla lise terk ve/veya lise mezunu olduğu gözlemlenmiştir.

5.4.1.4. Çocuk suçluluğu ve şiddet-istismar maruz kalması

Şiddet/istismar ve ihmal; aile, kültür, yaşanan yer, sosyo-ekonomik faktörler göz önünde bulundurularak özellikle çocuklara uygulandığında, çocuklar üzerinde ileriye dönük yıkıcı etkileri olan önemli bir toplumsal sorunlardır. Literatürde insanların şiddete neden ve nasıl yöneldiği üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Araştırmalar sonucunda suça yönelme nedenleri olarak yanlış sosyalleşme durumu içine alan aile içindeki şiddet, suç geçmişi ve ihmalkar davranışlar, arkadaş ve akran ortamı, yaşanan çevre gibi etkenler bulunmuştur.

Edwin H. Sutherland'e göre insanlar şiddete başkalarının davranışlarının etkisiyle yönelir, demektedir (Güçlü vd., 2018). Bandura 'ya göre şiddet, taklit edilen bir davranış olduğunu ve insanlar şiddet davranışı paternleri ile dünyaya gelmediklerini ancak daha sonra bir şekilde dezavantajlı davranışları öğrendiklerini söylemektedir (Bandura, 1973; Akt. Dolu, 2010: 46). Ailede, okulda, mahallede ve diğer mekanlarda da görülen şiddet toplumsal hayatın her alanında bulunmaktadır. Felson ve diğerleri (1994) okul düzeyindeki bireylerin, değerlerinin şiddet üzerindeki doğrudan etkisini tahmin ederek toplumsal kontrolün şiddet altı kültürü üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmaya bakıldığında; şiddetin sadece sosyalizasyon süreci içinde öğrenilmediğine aynı zamanda toplumsal kontrol gibi alternatif bir süreç ile bireyin içselleştirdiği alt kültürlerden öğrenebileceğini ileri sürmektedirler. Suçlu gruplar şiddet ve sertlik, heyecan, risk alma **gibi** değerleri içeren suç türlerini işleme eğilimindedirler sonucuna varmışlardır.

Çalışmaya katılan avukatlara sorulan “Suça karışmış veya şüpheli durumundaki çocukların aileleri, akranları vs. tarafından şiddete ve istismara maruz bırakıldığı yönünde bir izleniminiz veya deneyiminiz oldu mu? Çocukların geçmişlerinde şiddet deneyimi bulunmakta mıdır?” sorusuna verdikleri cevaplar doğrultusunda çocukların çoğunluğunun şiddete-istismara uğradığı bulgulanmıştır. Suçun faili çocuklar şiddete uğrasa bile genellikle bunu söylemediklerini, mağdur konumunda suçu deneyimleyen çocukların ise devlet korumasında olduğu için bu durumu rahatlıkla anlattıkları tespit edilmiştir.

“Özellikle psikolojik şiddetin ben çok fazla olduğunu düşünüyorum. Fiziksel şiddet olarak da daha dar gelirli aileler olduğu için buna meyilli insanlar.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Şahsi kanaatim bulunur ama şöyle bir şey, siz bir çocuğu adliyeye getirdiğinizde çocuk aileden şiddet görüyor olsa bile bunu kesinlikle itiraf etmez. Asla söylemez çünkü yurda alınma korkusu vardır. Alıştığı ortamdan kopmak istemez çünkü onun için doğal ortam odur yani aileden ne gördüyse devam ettirmek ister bu nedenle de şiddete uğruyorlarsa da bunu asla itiraf etmek istemezler, Adliyede. Siz sorduğunuzda sonuna kadar inkâr ederler ama görüş olarak bizce var şiddet geçmişi oluyor.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“(…) akranlarından kasıt genelde kardeşleri arasında bu tarz istismara zaten denk geldim az önce de istismar örneği de vermiştim. İstismar özellikle cinsel olarak istismarı yaşayan çocuklar, hani o ailede artık aidiyet duygusu hissetmediği için çünkü korunmuyor hani o aile onun için korunak değil, huzur bulduğu yuvası değil. O yüzden dışı karşı daha açıklar. Bu çocuklar ya suç işleyecekler ki suç işlemeye çok müsait oluyorlar bunun içinde geçerli sebepleri var demek istemiyorum ama o evden uzaklaşmak için her yolu deniyorlar. Zaten şeyi bilirsiniz kayıp- silik karakter denilir çünkü karakteri daha oturmamıştır, aileden bastırıldığı için. Şimdi bu şiddetle bastırıldığı zaman cinsel istismarla bastırıldığı zaman o çocuğun orada artık kalmasının hiçbir geçerli sebebi kalmamış oluyor. Büyük suç örgütlerinde genellikle biliyorsunuz ki bu tarz çocuklara bir eğilim var hani bu çocukları buluyorlar. Genelde böyle üçüncü kişiler genelde şöyle olur; özellikle cinsel istismar mağdurlarında, güvenerek hani başka insanlara yöneliyorlar oradan da zaten evden kaçıyorlar, erken evlilikler hani nasıl denir genelde bu tarz kişiler suç işleyenden ziyade hani hayatın mağdurları, mağdureleri gibi oluyor.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Şöyle birkaç dosyamda oldu. Özellikle bu istismar dosyalarında malum yani birçok davada da hatta bizim elimize geçen elmalı davasında da dikkat etmemiz gereken çok husus var. Yani salt beyana dayalı olması da aynı zamanda sıkıntılı. Derneklerde çok fazla oluyor özellikle bu dini derneklerde çok fazla oluyor genelde bu işler. Evet aileleri ve akranları tarafından çok az gördüm yani öyle söyleyebilirim. Onu da zaten çocuk söylemek istemiyor yani o konuyla ilgili olarak genelde bir yorum yapmıyor. Ama benim düşündüğüm birkaç dosyada hani böyle bu çok nadir gördüğüm bir şeydi benim. Aileleri tarafından cinsel istismara uğrayan çocuklar zaten bir şekilde anlatabiliyorsa da devlet koruması altına alındığı için genelde o şekilde olmuyor. Akranları, akrabaları yalnızca şu açıdan yapıyor; özellikle yabancı mülteci olan çocuklarda akrabaları çok fazla olduğu için akraba çocukları yapmış oluyor, özellikle cinsel istismar dosyalarında. Amcası, dayısı, dayısının oğlu... Birde aralarında bunların o kadar yaş farklı olmadığı için örnek veriyorum mesela sizin dayınızla

aranızda 5-10 yaş rahat vardır bilmiyorum daha fazladır belki ama onlarda öyle bir algı yok. Çünkü arka arkaya örnek veriyorum babası ile amcası, annesi ile annesinin kardeşi hemen hemen benzer yaşlarda oldukları için o zamanlar, ikisi de benzer yaşlarda oldukları için birbirlerine şey yapmış oluyorlar farklı olmuş oluyor yani onlarda biraz süreç.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Evet kesinlikle şiddet yani yüksek oranda şiddet var. Daha çok hani aile içerisinde ciddi huzursuzluklar olduğunda ve o çocuklar daha çok suçluluğa meylediyor daha çok bulaşılıyor. Ve onların da çoğu zaten evlerinde şiddet gören çocuklar. Ailelerinden yani. Hem ailelerinden şiddet gören çocuklar hem de biraz da toplumda hor görülen çocuklar. Şöyle açıklayayım; ne yazık ki kötü bir toplumsal sistemde tabii bunun analizini çok daha iyi yaparsınız ama öğretmen olarak söyleyeyim ben size bunu bir avukat olarak değil, yani ekonomik durumu kötü olan işte yani işte babası bilmem bir suça bulaşmış çocuklara ne yazık ki toplumumuzda böyle bir şeyle yaklaşmıyor yani o çocuğun o anki yaşadığı tramvayı atlatabilmek için o bizim bahsettiğimiz o komşuluk ilişkileri o toplumsallığın gerekli olan şeyleri ya sorumluluk al yani yerine getir. Rahatına kaçıyor sonra suç diyor yani şimdi sen yani kimin çocuğusun falan gibi şimdi öyle olunca, çocukta bir yerden sonra o toplumdan soyutlanır ve çocukta aynı zamanda o topluma karşı bir şeyde hissetmiyor bir tepkide hissetmiyor içten içe. Belki de bazı içine girdiği bazı suçların için de yani kendinin için de bulunduğu suçları işlemesinin bir tarafı da belki budur yani toplumun, toplumdan biraz da böyle bir öç almak aslında, yani ben öyle düşünüyorum biraz bu da var sanki.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Tabii oldu. Ailesi tarafından doğrudan diyemem ama yakın çevresi tarafından evet hem istismara uğramış hem ekonomik anlamda bazı sömürülere maruz kalmış emeği sömürülmüş yakın çevresi tarafından, bunları gözlemlemiştim.” (A14, K, 24, 2 yıl, Ankara, 9 dosya)

“Şiddete dayalı vardır yani çocuklar genel olarak bazen adliyeye işte tutuklanma amacıyla veya adli kontrol amacı ile sevk edildiğinde savcılıkta ifadesi alınırken birçoğunun ailesi geldiğinde işte çıkışta seninle görüşücez! ya da bunun hesabını sorucam! Şeklinde beyanları oluyor ama istismar kısmına hiç şahit olmadım açıkçası.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Yani şöyle bir istismar var aile tarafından hani çocuğu da bir ekonomik kazanç olarak görme bir iş gücü olarak görme açısından ailenin çocuğu istismar ettiği durumlar

var maalesef hani ne olursa olsun bir şekilde para kazanıp eve gelmen lazım artık anlayışı ama o yaştaki bir çocuğunda ne kadar farklı bir yerde çalışabilmesini düşün o da çok zor olmuyor. Ve bir yerde çırak olarak çalıştığı zaman aldığı ücrette belli ve bu konuda ailenin de baskısı olunca çocuk farklı yönlerle evirilebiliyor yani suça sürüklenebiliyor bu konuda. Akranlar tarafından bir baskı şöyle var özenme durumu çok mevcut çocuklar, okul çağında olan çocuklar özellikle birbirine çok özeniyorlar bir çocuğun telefonu olması diğerinin olmaması ve bunu özendirmesi çocuk açısından onu daha farklı bir yöne itebiliyor bazen.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“İlgisizlik ile birlikte ebeveynlerin çocukları ile iletişimindeki sorunlar suça yönelimi arttırmakta, çocuklara şiddet ilk uygulanan eğitim yöntemi.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Çalışma da fazla çocuk sahibi olmak, kalabalık ailenin varlığı ve ekonomik yetersizlikler nedeniyle şiddet gören ve ilgisiz- ihmalkar ebeveynlerin çocukları daha çok şiddet- istismar eyleminde bulunduğu ve bunu normalleştirdiği görülmektedir. Wolfgang ve Ferracuti bu duruma şöyle bir açıklama getirmektedirler: “şiddet içerikli eylemlerin normalleştirilmesi, bütün çıplaklığıyla, kimseden çekinmeden ve kanuna aykırılığına aldırmadan sergilenmesi, hem bu alt kültürü benimseyen insanların alt kültür kurallarına ne denli bağlı olduklarını göstermekte, hem de nu insanların sahip oldukları temel değerler itibariyle toplumun geri kalanından ne kadar farklı olduklarını ifade etmektedir” (Wolfgang ve Ferracuti, 1967; Akt. Dolu, 2010).

Araştırmada avukatların söylemlerinden gözden kaçırılmaması gereken kısım ise sosyo-ekonomik yönden iyi olan aileler çocuklarına psikolojik şiddet uygularken, sosyo-ekonomik olan aileler çocuklarına daha çok fiziksel şiddet uyguladığı gözlemlenmiştir. Korkmaz ve Eden (2010)’in çalışmasında da etkili yetiştirme yöntemlerinin ve yakın ilişkilerin gözlemlendiği ailelerde, çocukların şiddet davranışı sergileyen akranlarla arkadaşlık kurma olasılıklarının daha düşük olduğunu; buna karşın, duygusal yakınlığın ve yetiştirme yöntemlerinin yetersiz olduğu ailelerin çocuklarında, olumsuz akran etkisine bağlı olarak, şiddet ve suç davranışlarının daha sık görüldüğü bulgulanmıştır. O halde suçlu çocukların geçmişinde şiddet-istismar hikayelerinin olduğu sonucuna varılmaktadır.

5.4.1.5. Çocuk suçluluğu ve çocuğun suç farkındalığı

Farkındalık, öğrenme sürecinde kazanılan bir özelliktir. Çocuğun farkındalık kazanmasında yaş, cinsiyet, içinde doğduğu aile, mahalle, arkadaşlık ilişkileri etkili

olmaktadır. Bir nesnenin ya da olgunun farkına varmak bir bilinç gerektirmektedir. Sutherland'ın Ayırıcı Birleşimler Teorisi suç farkındalığını, suçlu davranış bireyin kendisine en yakın hissettiği kişiler ile olan iletişiminde öğrenilir, olarak açıklanmıştır.

Öğrenme öncelikle, basit ve karmaşık suç işleme tekniklerinin öğrenilmesi daha sonra güdülerin, dürtülerin rasyonelleştirilmesi ve tutumların öğrenilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Güdülerin, dürtülerin alacağı belirli yönler hukuk kuralını onaylayan veya onaylamayan tanımlardan öğrenilirler. Bireyi suça sürükleyen bu gerekçeler ve itici nedenler, kanunlarda ifadesini bulan suç tanımlarına karşı hoşla giden ve hoşla gitmeyen diye iki tür tepki ile öğrenilirler. Hukuk ihlalini onaylayan tanımların hukuk ihlalini onaylamayan tanımlardan daha fazla olması nedeniyle bireyler suç işler (Sutherland ve Cressey, 1960; Akt. Bal, 2016), ele almaktadır.

Suç işleyen çocuklar eylemlerinin ne kadar farkında olmaktadırlar? Sorusu suçun nedenini açıklamaktan daha önemli bir konudur. Bu bağlamda çalışmaya katılan avukatlara sorulan Çocuklar suç konusunda kendilerini nasıl savunmaktadır? Yaptıklarının suç olduğunun farkında oluyorlar mı?" sorusun aldığımız cevaplar şu şekildedir:

"Suç olduğunun farkında ama bunu yapmakta bir beis görmüyor yani sıkıntı görmüyor. Sanki şöyle haklıymış gibi galiba yani benim bu kafamda düşündüğüm bir şeydir hani bu işlere girdim gireli bu işlere yani bunu yapıyor olmamın, şöyle deniliyor olabilir ailede çocukluğundan beri ya o da çaldırmasın ya da onun parası var biz de o paradan faydalanalım. O anlamda bir haklılık zemini oluşturuyor galiba çocukların kafasında ailenin içerisindeki konuşmalar falan. Kendini haklı görüyor bence. Ben hırsızlıktan bahsediyorum ama CMK ya çok geldiği için uyuşturucu diyeyim bende bunu yaptım, cezası da var mı varsa da çekiyorum ne var ki, yani onların kafasındaki düşünce, tahminimce öyle. Yani bir pişmanlık görmüyoruz. Bırakıyorsunuz tahliye ediyor ya da serbest bırakıyorsunuz ne biliyim 3 ay sonra, 2 gün sonra bazen yapıyor, yine yapıyor. Haklı olarak görüyorlar diye düşünüyorum kendilerini. Cezası olduğunu ya da bir suç olduğunu biliyorlar ama felsefesi olarak mantığı olarak haklı görüyorlar. Suç olduğunun farkında fakat bizce suç olmamalı da diyor olabilirler." (A1, K, 39, 15 yıl, (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

"Konut dokunulmazlığının ihlali mesela hırsızlık suçlarında Konut dokunulmazlığının ihlali suçu da oluşuyor hırsızlık suçu da oluşuyor. Orada konut dokunulmazlığını ihlal ettiğinin farkında değil ama tabi ki gidip oradan bir nesne aldığını ve sonra onu satacağını hırsızlık suçunda çalınan nesne sonra gidip satılır, bunların gayet

bilincinde ve bunların suç olduğunu bilerek yapıyor. Ama mesela bir konut dokunulmazlığının ihlalinin suç olduğunu bilmiyor orada. Gece vakti bir suç işlemenin artırımı süreci olduğunu bilmiyor tabii orada. Ama temel eğilimi biliyor çocuk genelde.”
(A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Yaşı 17-18’e yakın olanlar evet. Bunu yaptığında yakalanırsın işte karakola gideceğini savcılığa gideceğini biliyorlar. Yaşı küçük olup arkadaşının çantasından defter kalem almayı suç olarak kabul etmeyen çocuklarımızda oluyor. ‘o da suç mu canım aldım kullandım ne olacak’” şeklinde geliyorlar. Yaş küçüldükçe biraz daha algılama seviyesi düşüyor. Zaten şöyle bir şey var, biz 12 ila 15 yaş arası çocuklar farik ve mümeyiz raporu verilir. Bu tarz bir rapor adı var ve Adli tıptan alınıyor bu rapor. 12-15 yaş arası çocuğa mutlaka bu rapor aldırılır formda da şu belirtilir yani çocuk işlediği şeyin suç olduğunu algılayabiliyor mu algılayamıyor mu! bu da zaten cezayı etkileyen bir faktör. Algılayamıyorsa zaten ceza verilmez zaten çocuğa. Yani cinayet, cinsel suçlar bunların suç olduklarının bilincindeler, çok büyük olaylar olduğu için suç olduğunun evet bilincindeler. Ama onun dışında terör dosyalarında bazen çocuk gelir, anne baba terörden suçludur. Çocuğun ifadesi alınır filan onların da suç olduğunun bilincinde olurlar. Ama dediğim gibi hırsızlık filan eğer çok küçük bir şey aldılarsa “verirdim ya ne olacak, bu suç değil ki, tabiriyle gelirler yani.”
(A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Ya yaptığının suç olduğunun farkında oluyorlar ama bunu çok affedilir buluyor. Çünkü aileler genelde var olan suçları ört bas etmekte çok başarılar ya sanıyorlar ki bu hukukta da böyle. Böyle düşünüyorlar hani tamam biz yapıpta hocam hani o da vurdu bana, o da bana küfretti, tamam seninki daha ağır ama sen onun burnunu kırmışsın o sana küfretmiş ama sen onun burnunu kırmışsın bu eşit bir şey mi, o küfrettiyse sen de küfür et da hiçbir şey olmayacak hiçbir şey!! ama hayır burnunu kırdığın zaman o kemik kırıldı burada zaten kasten yaralamanın ağırlaştırıcı sebebidir yani, kemik kırığı varsa tutukluluk alırsın hani gözaltı sürende seni tutuklu olursun yani. Yani hırsızlığı pek suç olarak görmüyorlar öyle söyleyeyim size. Yaralamayı suç olarak görmüyorlar
(A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“(…) en son ifadem de sence suç nedir? Demiştin birine, küfretmek diye cevap vermişti. Özellikle 10-15 yaş arasında birine küfretmenin, hakaret etmenin suç olduğunu, eşyasını izinsiz almanın suç olduğunu ondan sonra birine izinsiz dokunmanın suç olduğunu biliyorlar. İzinsiz vücuduna dokunmayı ya da kendi vücutlarına dokunmanın suç olduğunun

bilincindeler yani o da birazda toplumla alakalı. Toplum artık zamanla bu oturulduğu için ya da haberlerde televizyonlarda gördükleri için suç olduğunu biliyorlar. Mesela uyuşturucu kullanmayı suç olarak görmüyorlar, düşünmüyorlar yani. Uyuşturucu satmayı ya da. Özellikle uyuşturucu kullanmayı hiç suç olarak düşünmüyor yani sigara kullanmak, alkol kullanmak gibi düşünmüyorlar. Çünkü artık sigara içme yaşı artık daha da düştü yani ilkokul seviyelerine düştü (...)" (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

"(...) Ehliyetsiz olarak araba kullanmanın suç olduğunun farkındalar. Bir başkasına ait bir eşyanın suç olduğunun farkındalar bir başkasına zarar verdiklerin de yaraladıklarında bunun suç olduğunun farkındalar ama mesela birinin telefonunun bir başkasına vermenin suç olduğunun farkında değiller. Benim bir dosyamda çocuk, WhatsApp grubuna girmiş. Hani WhatsApp grubunda bir sürü foto vs. var ya. Çocuk orada bir görsel paylaşmış demiş ki bu resim benim arkadaşşıma ait. Çıplak bir resim ama fotoğraf internette bir foto aslında. Bu seferde gruptan bir kişi diyor ki ben o şahsı tanıyorum bana onun telefon numarasını verir misin, çocukta numarasını veriyor. Yani görsel kıza ait değil ama numarasını paylaşıyor. Karşı taraf kızı rahatsız etmeye başlıyor. Ve bunlar ortaokul çocuklar bunlar 15 yaşında altında. (...) En son girdiğim dosyada mağdure de çocuk suça sürüklenen de çocuk, ikisi de lise öğrencisi hani demiştim ya zorla alıkoyma ama nasıl alıkoyma; yolda yürürken kolundan tutup zorla çekiştiriyor hani alıpta bir eve kapatma yok ya da öpmeye çalışmış bu da ne oluyor cinsel istismar yani çocuk bunların suç olduğunun farkında değil baktığımız zaman. Yani onlara göre bunlar küçük şeyler gibi görünüyor. Ama aslında hiç de küçük şeyler değil." (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

"Suç olduğunun farkındalar ama gücün ağırlığının farkında değiller. Yani belki biraz hani ben örnek vereyim onlardan şunları dinlemiştim; hırsızlık yapmışlardı kendi komşularının evlerine girmişlerdi, çocuklar böyle hiç şeye almamış o an böyle ihtiyaçları yok olduğu kadar atıyorum para buldularsa alıyorlar ve çocuk şunu diyor: hani ne oldu yani 1000 TL çalmışım zaten zenginler bu kadar niye büyütüyorlar yani. Çocuklarla konuştuğumuzda bunu söylüyorlar. Onlara biraz böyle o aradaki yani sosyal adaletsizliği kendilerince bu şekilde bir dengeleme mantığı ile hareket ediyorlar. Yani hırsızlık çok şey bizim girdiğimiz dosyalarda çocuklar hırsızlığın suç olduğunu biliyorlar bunun farkındalar mesela uyuşturucu kullanımının suç olduğunu bilmiyorlar. Hani satmanın suç olduğunu biliyorlar ama kullanımının suç olduğunu bilmiyorlar. Ama şunu gördük bizim büyüklerdeki suç algısı, suçun ağırlığındaki algılama ile çocuktaki çok farklı. (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Tabii tabii oluyorlar genelde belirttiğim yaş seviyesi zaten büyük bir yaş seviyesi olduğu için durumun farkındalar ve zaten hani kamera kayıtları dahi olsa yani elinde sağlam veriler olsa dahi genelde ‘ben yapmadım arkadaşım yaptı’ gibi savunmalar yapabiliyorlar. İşte kavgayı suç olarak görebiliyorlar ama kavgayı şu şekilde; işte sopa kullandıysan, kemer kullandıysan, bıçak kullandıysan bu onlar için bir suç ama hani normal bir şekilde yumruk yumruğa kavga ettiysen bunu suç olarak görmüyorlar.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“... Yani farkındalar hani zaten hani bir anlık gaflete düşüp yapmışsa pişman oluyor çocuk yani gerçekten hani onu görebiliyorsunuz anlayabiliyorsunuz onu ama diğer çocuklarda umursamaz bir tavır oluyor genelde sürekli yapan çocuklarda. Yaa hırsızlık, uyuşturucu satışı kullanımı onları görüyorlar ama cinsel suçlarda sanıyorum onu biraz şey yapamıyorlar yani idrak edemiyorlar neyin cinsel suç olacağını. Çünkü kanun o konuda biraz daha sert yani hani bir merak duygusuyla ben baktım arkadaşımın cinsel organına diyor mesela onun suç olduğunun farkında değil ama bu sürekli işte medyadan gördüğü işte hırsızlıktır yaralamadır, öldürmedir hı işte uyuşturucudur onların farkında ama cinsel suçunda boyutunun farkında değil. Tabii ki biriyle zorla cinsel bir birliktelik yaşadığında evet bunun suç olduğunun farkında ama cinsel organına bakmak, kendi cinsel organını göstermek ya da başkasının cinsel organını ellemek hani bunların çok da suç olduğunun farkında değiller.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 20 dosya)

“... Şey ben iki gün önce bir davaya katıldım. Tepecik’te oturuyorlarmış, bütün aile Tepecikte oturuyor 5 kişi. Ya bunlar böyle mide kazan ilaçlar var belki duymuşsunuzdur. O ilaçları çok fazla almışlar ve işte polis bunları yakalıyor tutuklandılar işte bende sorgularına girmiştım bir tanesinin. Muğla’ya ilacı almaya gelmişler. Hatta haberlerde de çıktı. Ya şöyle söyleyeyim, beş kişi var arabada iki tanesi 40 yaşında diyim bir tanesi 35 yaşında diğer ikisi çocuk. Hatta 18 yaşında aynen. Aradaki kişilerden birisinin biri çocuğu biri damadı öyle söyleyim o çocuklar ve çocukların olayla hiçbir alakası yok. Yani demiş ki babası hadi bodruma gezmeye gidiyoruz. Ya zaten şey bile dese oğlum ben bu ilaçları alacam bile dese çocuk şey değil ki babaya boşver almayalım bu suç diyecek değil yani. Çocuğun olaylarla alakası olmadığı belli. Ama mesela babaları yüzünden baba ve kayınpederi yüzünden iki çocuk tutuklandı yani beşi de tutuklandı o dosyada. Ben açıkçası suç olarak bir şey gördüklerini düşünmüyorum. Yani bir şeyin kötü olduğunu ve suç olduğunu düşünmüyorlar. (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)”

“Hayır olmuyorlar çoğunlukla yani yaptıkların şeyin ağırlığının farkında değiller mesela az önce verdiğim örnekte berber salonuna girip 5 liralık tablo çalan çocuk ne kadar cezaevinde kalacağını bu sebeple bilmiyor. Kesinlikle oyun olarak düşündüklerini düşünüyorum. Çünkü gece bir başlıyorlar yan yana bütün camileri geziyorlar hepsinin kırıp geçiyorlar kapılarını tekme atıyorlar yumruk atıyorlar kırıyorlar giriyorlar içeriye ve şey yani motor hırsızlıklarında genellikle çocuklar motora biniyorlar oynuyorlar hani böyle kedilerin oynaması gibi yavru kedilerin oynaması gibi motorun üzerinde birbirleriyle oyun oynuyorlar yani bunun altında haksızlık ağırlığının ne şiddete olduğunu başlarına ne geleceğinin hiç farkında değiller bunları yaparken. Ya onların daha ziyade sanmıyorum belli bir şeyi suç olarak gördüklerini ama kendi kalplerini kıran şeyleri suç olarak görüyorlar. Mesela bir arkadaşı onun için hakaret ya da tehditte varmayan bir şekilde kaba bir söz sarf ettiyse bu onun için suç oluyor. Çünkü mesela diyelim ki bir basit yaralama suçu olsun kardeşine ya da arkadaşına karşı neden yaptın dediğimizde ama işte o da benim çok şişman olduğumu söyledi. Yani bir suça karşılık yaptığını düşünüyor ve yaptığının eşli olduğunu düşünüyor. Bu bağlamda yetişkinler gibi ya da hukukçular gibi bir suç mantığını ürettiklerini düşünmüyorum.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Yani bilinçsiz... direk aslında sorumluluğu kendi üzerlerine alıyorlar. Bilinçsiz oldukları çok belli çok açık ediyor kendini ve ailelerinde korkusundan dolayı hemen hani kabul edip suçu hıu yolumuza bakalım şeklinde bir tavırları var. Kendilerini savunama konusunda da genelde masumane bir şekilde evet oldu diyip bütün sorumluluğu kendi üzerlerine alıyorlar. Hayır genelde olmuyorlar. Hıu neleri suç olarak ... bak mesela hırsızlık konusunda bunun suç olduğunun bilincindeler ve tabi ki arkadaş ortamının getirdiği veya kendi sosyal hayatlarının getirdiği şeyde biraz sanırım heyecan odaklı olarak bunu yapmakta ama beis de görmüyorlar. Ama mesela uyuşturucu kullananlar tabii bunun suç olduğunun farkında değiller veya alkollü araba kullanıp trafik güvenliğini tehlikeye sokmak gibi çok istisnai bir suç olduğunda bilmeyenlerde oluyor. Babasından annesinden habersiz gizliden almış daha iki metre gitmeden arabayı vurmuş. Hem ehliyeti yok hem yaşı küçük annesinin babası olmasa hırsızlık olarak addedilecek bir şey. Yani suçuna göre değişiyor mesela. Hırsızlık yapanlar bunun suç olduğunun farkında ama mesela uyuşturucu kullananalar ve anne babasının arabasını çalanlar gece vakti suç olduğunun farkında değil.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara)

“(...) sanırım yaşlarının küçük olması sebebiyle ufak tefek hırsızlıklar ya da kendi aralarındaki kavgaları çok önemsemiyorlar. Onlar için hani bir gece vakti suç işleme fikri

belki onlar için gerçekten evet bak ben suçladım düşüncesini oluşturur. Ya da 18 yaşından sonra artık yaptıkları her hareket her şeyin illaki suç oluşturacağına bilincindedirler yani. Birazcık herhalde şey düşünüyorum ben, yaşları küçük olduğu için bu konuda rahatlar ve hırsızlık ya da işte zarar verme ya da kavgayı, şiddeti çok suç gibi görmüyorlar.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

“Şahsi fikrim ve karşılaştığım çocuklardan yola çıkarak şöyle söyleyim aslında farkındalar yaptıklarının öyle ifade edeyim hani çünkü bilemem işlediği suç itibariyle baksak ona göre çok iyi bir şey halletmiş gibi ama aslında suç olduğunun farkında diyelim ki bir basit yaralama bıçakla veya silahla yaralayabiliyor o anda suç olduğunu sonradan idrak edebiliyor hani yanlış bir şey yaptığının. O tamamen kişinin işlediği suç yani hangi suçlar konusunda eee hangi yaptıkları eylemlerinin suç olarak teşkil edeceğini yaptıkları konularda sonradan iradelerinin daha bilinçli hale geldiklerinin farkına varıyorlar en başta olduklarını zannetmiyorum. Bu durumda zaten onları mahkemece sevk yapılabiliyor hani bu çocuğun yaşı daha sonra bu yaptığı eylem ve davranışlarının sonuçlarını algılayabilecek durumda mı değil mi o da olayın şeyine göre değişiyor yani işlenen olaya göre değişen bir durum. Yani 16-17 yaşında olan çocuklar işlenen suçlarla 12-15 yaşında çocuklarla işlenen suçlar arasında tabii ki de farklılık arz ediyor. _Su işlediklerinin farkında olduklarını da zannetmiyorum açıkçası...” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“(...) yaptığının yanlış olduğunu biliyor ama suç olarak kabul etmiyor buradakiler. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme davranışlarını yönlendirebilme yeteneği var bu çocuklarda. Zaten cezai sorumluluk noktası da burada başlıyor 12-15 yaş arası artık şimdi geçerli olan bir şey. Hani dediğim gibi o SİR raporu geç alındığı için genelde cezalandırma gibi bir yargılama sistemi var. Ya onlar şey öldürmeyi, adam öldürmeyi suç olarak görüyorlar böyle ağır bir olay o gerçekten suç diyorlar yani. Uyuşturucu ticaretinin suç olduğunu biliyorlar yani çünkü bunun bir suç burada ha o artık biliniyor yani herkes biliyor yani bizde çocukken görebiliyorduk bunu.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Araştırmalardan elde edilen verilere göre; çocuklar suçu oyun olarak doğdukları mahallede deneyimleyerek öğrenmişlerdir. Basit yaralama, şiddet, hırsızlık, kavga, hakaret, uyuşturucu madde kullanma, ehliyetsiz araba kullanma ve izinsiz bir başkasına ait olan bilgilerin paylaşılması gibi suçları suç olarak görmezlerken cinsel istismar, adam öldürme ve büyük meblağ hırsızlık, suç türlerinin suç olduğunun farkındadırlar. Çocuklar, suçlarının

sonucunda ağır cezayı gerektiren “nitelikli hallerini” anlayamamaktadır. Hırsızlığı yaş faktörü sebebiyle cezalandırılmamaları ile daha çok oyun olarak görmektedirler. Bu durum ise cezai hükümlülük olmayınca çocuklarda suç işlememiş olduğunu düşünmekte ve suç farkındalığının kazanılmamasına neden olmaktadır. Suça teşvik edilen çocuklar eylemlerinin suç olduğunu ceza aldıklarında farkına varmaktadırlar.

Vural (2016)’ın çocukların suç algıları üzerine çalışmasında ise çocukların; hırsızlık, yaralama, cinayet, gasp, uyuşturucu satma, ehliyetsiz araba kullanma gibi davranışların suç olduklarını bilseler de özellikle uyuşturucu ve uyarıcı madde satın almanın, kullanmanın suç olduğu konusunda bir farkındalık geliştirmiş değiller; ancak madde kullananların diğer suç türlerine bir yatkınlık geliştireceğine ortak bir algı geliştirmiş durumunda olduklarını tespit etmiştir. Erener (2015) ise çocuklarda suçun anlam ve sonuçlarını algılayabilmelerinde etki eden sosyal-kültürel faktörlerin etkisini incelediği çalışmasının sonucuna göre; 13-14 yaş çocuklarının suçun anlamını kısmen algılayabildikleri, suçun sonuçlarını hemen hiç algılayamadıkları, taksir içeren suçları algılayamadıkları, suçların hukuki bakımdan daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerini anlayamadıkları ve hukuki muhakemeleri, bulundukları kültürün ahlaki değerlerinin öznel algılayışlarıyla şekillendiği tespit edilmiştir.

Bu durumda çocukların suç farkındalıklarının olup olmadığını mahkeme aşamasında görülmektedir. Çocuk mahkemeleri, sadece çocuğun eyleminin suç olup olmadığı ile ilgilenmez, çocuğu tanımaya ve söz konusu eylemin hangi koşullar içinde gerçekleştiğini de anlamaya çalışır. Bunun için CMK tarafından müdafî bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilir (CMK 150/1). Çalışma boyunca elde edilen gözlemlere göre mahkeme aşamasında atanan Avukatların çocukların suç algılama yeteneklerinin gelişmemiş olduğu üzerinden savundukları gözlemlenmiştir.

“Şöyle bunu da zaten mahkemeler özellikle adli tıpa sevk ederken çocuğun suçun vasfının ve niyetini algılayabilecek nitelikte olup olmadığına istinaden rapor istiyorlar, adli tıptan. Suç algısının ne olduğunu özellikle neyi yaptığının farkında olup olmadığı... benim gördüğüm genelde çıkan raporlarda çoğunun genelde suç olduğunu bildiği ama algılama yeteneğinin zayıf olduğu yönünde gelen raporlar. Yani aslında hırsızlığın suç olduğunu biliyor çocuk ama onunla ilgili cezai olarak bir algılama yeteneği zayıf hani bir şey olmayacak algısıyla hareket ediyor. Özellikle de bunda da mahkemeler takdir ederken biz savunmamızı yaparken özellikle çocuğun suç bilincinin, suç algılama yeteneğinin

gelişmemiş olduğundan yöne hata hükümleri dediğimiz hükümlere dayanmaya çalışıyorum. İşlediğinin suç olduğunu bilmeyen üzerinden gitmeye çalışıyoruz.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

Suç farkındalığını anlamamız için önemli olan çocukların mahkeme aşamasında kendilerini nasıl ifade ettikleridir. Bunun için avukatlara sorulan “Mahkemede çocuklar kendilerini nasıl savunmaktadır?” sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

“Arkadaşlarının yönlendirdiğini genelde söylüyorlar işte arkadaşım bana bir yere gidelim dedi, bende gittim aslında benim olaydan haberim yoktu, böyle bir şey de yapacağını bilmiyorduk, genelde bu şekilde konuşuyorlar.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya)

“Yapmadık!’ diye başlarlar sonra da hemen hemen hepsi inkâr eder, suçu işlemediğini söyler. Kendilerince mantıklı olan senaryoları üretirler ama işinde deneyimli bir savcı ya da avukat bunlara inanmaz çoğunlukla. Şöyle bir durum var; bazı çocuklarında artık dosya sayısı o kadar artıyor ki çocuk şunu da geçiyor; ‘ya zaten var ha bir eksik ha bir fazla, bir tane daha eklensin’’ diyerek bazısı da gelir şakır şakır anlatır. Ama dediğim gibi adliyeye alışmakla alakalı bir şey. Çocuk sürekli gelip savcıya ifade veriyorsa bir yerden sonra; ‘anlatayım geçeyim ne olacak hani, diğer dosyamdan zaten yatmadım bundan da yatmam’’ derdi şeyiyle anlatıyor. Ama ağırlıklı çocuklarımız reddeder yani. Haa bir de şu vardır; yaptıkları şeyin suç olduğuna inanmaz. Mesela bisikletini zorla almıştır arkadaşının, yumruk atmıştır bu da suçtur TCK kapsamında, ‘Naptım canım bir tur attım bisikletle geri verdim bu da suç mu!’ tarzında savunmada bulunurlar.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Yani kendilerini suçludan ziyade genel olarak mağdur olarak tanımlıyorlar. Onların çünkü çok fazla sebebi var hani kimisi ihtiyaçtan, kimisi öyle olması gerektiğini düşündüğünden çünkü bir zorlama var bir baskı var. Hiç unutmuyorum yani o çocuğun var olma çabasını hiç unutmuyorum, çocuklar şunu söylüyor: ‘ben bunu yapmazsam abla eğer beni kabul etmezler’’ diyorum ya abla diyorlar (gülüşmeler), bu şekilde hani ifade ediyor. Çocuk çünkü o kadar muhtaç ki sevgiye herhangi birinin sevgisi bile ona kötü şey yaptıran adamın, topluluğun sevgisi bile onun için o kadar önemli ki.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Yalan söylüyorlar. İlk giren çocuk doğrusunu anlatıyor. Bir utanma korkma oluyor. Evet diyor ben çaldım diyor ne var ne yok anlatıyor. Ama ikinci giren çocuk mesela şimdi cezayı arttıran haller vardır düşüren haller vardır mesela kilitli bir bisikleti çalmak cezayı

arttırır. Ama boşta duran bir bisikleti ya da açık kapıdan girmek bunlar cezaya pek etki etmez. Çocuk kilit kırmışsa kapı açıktı diyor kırmamışsa da gene kapı açıktı diyor ya da kapkaç yaptıysa olur, yaşlı teyzelere tekme atıyorlar ondan sonra yere düştükten sonra çantasını alıp kaçıyorlar. Ondan sonra diyor ki hayır diyor ben tekme atmadım diyor. Teyzenin çantasını aldığı diyor şey oldu diyor kendi düştü diyor ya da arkadaşı varsa onu koruyor ben tektim diyor.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

“Yani genelde olanı anlatmayı tercih ediyorlar. İşte hırsızlık yaptıysalar ‘yaptım işte ben bunun hırsızlık kastıyla yapmadım!’ Ya da yanında iki üç arkadaşı varsa ‘ben kenarda durdum onlar yaptılar’” gibi savunmaları oluyor genelde.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“Yani hırsızlık olarak bakarsam yapmadıklarını ya da biraz üzerine gidildiğinde arkadaşlarıyla beraber yaptığını ama birazcık böyle alaya alır şekilde diyebilirim. Ciddiyetinin farkında değiller. Alacakları suçun ciddiyetinin de farkında değiller özellikle uyuşturucuda da öyle ki uyuşturucuda gerçekten şu anda çok ciddi yıllar aslında kapsıyor. Elllerine bir poşet verildiğinde git bunu sat dediğinde bunu çok kolay yapabiliyorlar ama satıcılık çok ciddi bir yatışı olan bir suç aslında. Hani bir anda yetişkin biri için 10-12 yıla karşılığında hani çocukta yine 8-9 yıla karşılaşılabiliyor aslında ama bunun bilincinde kesinlikle değiller.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Yani girdiğim birkaç ifade de şöyle diyorlar işte, arkadaş grubuyla olduysa işte; biz orada değildik, biz görmedik ya da arkadaşının üstüne suç atabiliyor hani ben orada değildim onlar oradaydı diyebiliyor. Bir girdiğim ifade; biz aldık ama onları sahibi olduğunu bilmiyorduk. Biz orada hurda demirler hurda malzemeler olarak biliyorduk o şekilde aldık, diyorlar. Bir grup işte – ya hep ben yapmadım, ben değilim, o kişi ben değilim diyor. Genelde böyle karakolda verdiği ifadeyle ya da savcılıkta verdiği ifadeyle mahkeme aşaması %90 çelişiyor oluyor. Hani o an anlattıklarıyla sonradan değişiyor. Ama kabul etmiyorlar hiçbir zaman. Ben kabul edip suçu ben yaptım diyeni görmedim yani.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

“Yani şöyle ayırabiliriz şöyle bir den fazla kez oraya gelmiş çocuklar suçu kabul ediyorlar bunu yaptık pişmanım falan çünkü hatta bir savcı ile görüştüğümde şey demişti: ya avukat bey ben yolda giderken ifadesini aldığım çocuklardan şey duydum ya işte bir şey olmaz işlesen de zaten hâkim serbest bırakıyor bir şey olmuyor. Yani tutuklamayı ön görmediği zaman çocuk hani adliyeye gittik ifade verdik çıktık bir şey olmuyor, diyorlar.

Avukat siz aktarabilir misiniz ya işte bu olay burada bitmiyor sen ceza alırsın ilerde işte yargılanacaksın gibi bu durumların hepsini aktarmamız gerekiyor zaten aktarıyoruz da. Bir o var bir de ölümüne inkâr. Böyle bir şey yapmadım, etmedim, görmedim bilmiyorum bu kısım daha çok fazla tabii. Çocukların görüntü olmasına rağmen ben orada değildim diyenler var bile hep inkâr.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“SİR raporlarında suçu bildikleri belirtiliyor ancak çocuklarda özellikle cezaevine giren çocuklarda ve çevre arkadaş ilişkilerinde bu durum bir sosyal kariyer olarak algılanıyor ve övünç vesilesi oluyor.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

İfadelere bakıldığında genelde ilk suçlarını işleyen çocuklardan bazılarının evet bunu ben yaptım ama suç olduğunu bilmiyordum, birden fazla suç dosyası olan çocuklar ise eylemlerini kendilerince haklı sebepler beyan ederek inkar ediyorlar. Kimi çocuklar kendilerini suç işleyen birey olarak değil mağdur olarak tanımlayıp işledikleri eylemleri suçluluk duygusu duymamaktadır. Yaptıkları eylemlerin mağdura zararlarını kabul etmediklerini ve çoğu çocuğun suçu profesyonelleştirdiğini ve yaş durumundan dolayı ceza almamasını ifade esnasında suçu açık bir şekilde beyan ettikleri görülmektedir. Suçlu alt kültürlerin suçu normalleştirdikleri kendi içinde bulunan toplumun değerlerine ayak uydurmaları yaptıkları suç davranışının normal olarak karşılanması çocukları suçun farkında olmasını engellemektedir.

Çalışmanın bulguları Nötrleştirme kuramına ile benzerliklerin olduğu görülmektedir. Matza ve Sykes’ a göre; suçlular genel değerler sisteminde bazı eylemlerinden ötürü suçluluk duyarlar fakat bu suçlu alt kültürün değerleri ise bundan suçluluk duymazlar. Bunu ise sorumlulukları üzerine almamak, verilen zararın büyüklüğünü kabul etmemek, mağdurun varlığını kabul etmemek onu yaralamayı hak eden bir kişi olarak kabul etmek, suçlayanları suçlama olarak dört temel nötrleştirme tekniklerinden bahsetmektedir (Matza ve Skyes,1962; Akt. İçli, 2013). Bu bağlamda çocuklardaki suç farkındalığı; suça yakınlık, suçlu alt kültürün değerlerine aidiyet, suçun niteliği ve cezanın niteliğine göre şekillendiği söylenilmektedir.

5.4.2. Ailesel Etmenler

Aile, toplumun en küçük ve önemli bir yapı taşı olmakla birlikte geçmişin, şimdinin ve geleceğin belirlenmesinde önemli bir kurumdur. Aile ve ailesel etmenler, bilimsel araştırmalarda olgunun açıklanmasında sıklıkla kullanıldığından önem arz etmektedir. Çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan araştırmalarda ise aile yapısı, ilgi ve ihmalkar davranışlar,

eksik ve bilinçsiz eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, aile içi cinsel istismar ve şiddet, ebeveyn eksikliği ve ailede suçlu bireylerin varlığı gibi sebepler çocuğun tercihlerinde ve kimlik oluşumunda önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın olgusu olan çocuk suçluluğunu açıklama da etkili olan ailesel faktörler ele alınmaktadır.

5.4.2.1. Çocuk suçluluğu ve ailelerinin demografik özelliklerinin etkisi

Çalışma boyunca avukatların sorulara verdiği cevaplara göre, suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun çok kardeşli ve akrabalar ile komşu konumunda iç içe oturduklarından kalabalık bir aile tipine sahip oldukları, aile içinde uyuşturucu madde kullanımını ve satılması gibi illegal faaliyetleri normalleştirici bir tutumların olduğu, aile içinde şiddet ve cinsel istismarın içselleştirilmesinin yaygın olduğu bir demografik durum gözlemlenmiştir.

“... yani birlikteler hani denk geldiğim kısım için ama çoğunlukla ya ailede problem yaşıyorlar ya aile bir arada değil hani dışarıdan bakıldığında bir aile olgusu var ama tabii bu çocukla ne kadar ilgilendiğiniz çocuğa ne kadar verimli olabildiğinizle alakalı. Çok fazla ben ailenin ilgilenmediğini düşünüyorum. Birazcık o yüzden zaten hani suç işlemek yatkın oluyorlar ya da mesela ailede dediğim gibi akrabalar ya da aile çevresinde hep suça yatkın kişilerle büyüdükleri için onlara kimse bunların yanlış olduğunu bunun doğrusunun aslında şöyle olmasının gerektiğini öğretmemiş. Çünkü hani mesela bazılarında fark edersiniz mahkemeye geldiğinde, bir suçluluk ya da hani bir utanma duygusu olur o bir yüzünde efendiliği vardır. Hani bir şeyi yanlış yaptığını bilir hani orada o an başına gelmiştir. Bir şekilde uydurmuştur diyelim. Ve bir grup var ki mesela artık çok şeyler rahatlar, bir sürü dosyaları var mesela artık çok aşınalar bana buradan; şu ceza çıkar! işte ben bunu alırım diye mesela fikirde yürütebiliyorlar. Çünkü çok ailenin içinde büyümüşler o anlamda yani ben hani aile birlikteliğini fiziki olarak bakarsak evet ama bence birebir de anne babanın bir arada olması o çocuklar üzerinde anne baba olgusunun çok da olduğunu düşünmüyorum açıkçası.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

“... Yani çocuk sayısı çok fazla çalışmıyorlar, yardımla geçiniyorlar yani çocuk yapmaya devam ediyorlar hani. İşte sorun burada zaten. Ve mesela şunu da belirtmek istiyorum hani, bu örneği vermem sizin işinize yarayacağını düşünüyorum: Şimdi bu çok çocuklu ailelerde şöyle bir problemle karşılaşıyoruz, aile içi istimara çok denk geliyoruz. Çocuk zaten belli bir gelişim evresi vardır. Kendini merak eder, çevresini merak eder. Çevresinde de kim var en yakınında kardeşi var. İster istemez bakma, dokunma acaba bu ne

ki, kimi zaman daha ileriye gitme... hani çünkü kulaktan duyma bazı bilgiler öğreniyorlar onları da kardeşleri üzerine deniyorlar. Hani kardeşler arasında bu olabiliyor ve aile bunu hiçbir şekilde dışarı yansıtmıyor. Dışarı yansıtılmaları 3-4 seneyi buluyor diyebilirim size. Hani bize gelen örneklerde bakıyorum ne zaman yaşandı bu olay 3-4 yıl oluyor. Hani bu şekilde oluyor. Bu işte 15-18 diyebilirsiniz. Mağdur yaşı olarak ama mağdur oldukları sene 8-12 yaş arası grubu, mağdur değil mağdure oluyor. Kız çocuklarında genelde bu çok rastlanıyor. Bir gören kardeşi o da bir şey yapmak istiyor ona çünkü abisinden görmüş. Ard arda bu dosyalara Adana da çok denk geldim. Yani hayata olan inancım azaldı diyebilirim size. Ailelerin bunun önüne geçmesi gerekiyor.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Genelde ortalaması 2 veya 2’den fazla kardeşi oluyor. Bu sayıdan benim maksimum gördüğüm 6 ya 7 ye kadar çıkanlardır. Türk ailelerinde yani Türk çocuklarında benim gördüğüm toplum olarak bizim çok fazla yok benim gördüğüm maksimum 3 veya 4 ama daha doğu kökenli kalabalık ailelerde 6- 7 ye kadar çıkmış oluyor. Örnek veriyorum ailenin en az 3-4 çocuğu var ve çocuklarla bir ilgilenilemediği için çünkü çocuk yapması çok kolay sorumluluk alma yok hani saldım çayıra Mevla’m kayıra biraz bizim dediğimiz tabirle üzerlerinde bir hakimiyet yok, bir kontrol yok, yönlendirme yok eğitim verilerek de üzerine düşülmediğinde de çocuklar ilgisizlikten yani 3 tane çocuk daha var yani hangisiyle düzgün ilgilenenler ki, ilgilenmedikleri içinde genelde hani üzerine düşülmeyen yani çocuklar olmuş oluyorlar hani.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

Hawkins ve Weis’in Sosyal Gelişimsel teorisinde duygusal bir bağlılığın çocukları suçlu davranışın oluşup oluşmamasını belirlediğini, ebeveynler ve yerel topluluklarla anlamlı ilişkileri sürdürebilmesi için gereksinim duyulan entelektüel ve fiziksel becerileri kazanabilmelerini gerektiğini söylemektedirler (Kızmaz, 2006). Solak (2009)’ın “Çocuk suçluluğu ve aile” adlı eserine bakıldığında ise aile içi ilişkilerde anlaşmazlık, şiddet, istismar ve aile üyelerinin suça yakın olmaları gibi sebebin çocuk suçluluğunda önemli bir etken olduğuna değinilmiştir.

Avukatlarla görüşmeler ve literatür taraması neticesine göre aile, çocuğun suça itilmesinde önemli bir faktör olmaktadır. Özellikle ailenin ilgisizliği ve kalabalık olması çocuğun sosyalleşme ve bağlılık durumunu etkilediği ve beraberinde çocukların suça sürüklendiği görülmektedir. Bulgular sosyal süreç teorisyenlerinden olan Sutherland’ın çocuk suçluluğuna ilişkin olarak ailede var olan suç geçmişi, ebeveyn yokluğu, ebeveyn

kontrolünün eksikliği ve aşırı kontrolü, geçim sıkıntısı ve işsizlik gibi faktörlerin çocuğu suça sürüklediği görüşünü desteklediği görülmektedir.

5.4.2.2. Çocuk suçluluğu ve ailesinin eğitim ve sosyo-ekonomik etkisi

Yağbasan (2010) suça sürüklenen çocukların anne-babalarının eğitim seviyelerinin çok düşük olduğunu, özellikle annelerin babalara göre daha düşük seviyede eğitime sahip oldukları belirtmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşük olması; onların, çocukların bazı sorunlarını fark etmemelerine, bu sorunlara çözüm getirememelerine, çocuklara yeterli eğitimi verememelerine ve bazı durumlarda sosyal denetim eksikliğine neden olabilmektedir. (Karataş vd., 2020).

Çalışmaya katılan avukatların cevaplarına göre, suça sürüklenen çocukların ailelerin eğitim durumunun genellikle ilkokul mezunu ya da eğitimlerinin olmadığı yönünde olurken 4 avukatta lise ve ortaokul seviyesinde oldukları tespit edilmiştir.

“Aileleri de okumamış hani ilk okul mezunu. Hatta birçoğunun annesi genelde okuma yazması da yok.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

“Valla ailelerin eğitim durumu da genelde ilkokul ve ortaokul mezunu aileler oluyor. Yani hiç babası üniversite mezunu olan bir kişi olmuş olabilir onun dışında genelde anneleri zaten ya ev kadını ya ilkokul ortaokul mezunu. Çalışmayan kişiler oluyor genelde. Babalar çalışıyor daha çok anneler çalışmıyor öyle söyleyim tecrübelerimle.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Eğitimsiz veya ilk öğretim mezunu.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Bulgulara göre suça sürüklenen çocukların ailelerinin ekonomik durumlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Çocukların annelerinin çalışmadığı çalışsa da ev temizliği gibi işlere gittiği, babalarının ise sosyal güvencesi olmayan gündelik işlerde çalıştıkları gözlemlenmiştir. Çocukların ailelerinin çoğunun geçimlerini sağlamak için suçu araç olarak kullandıkları tespit edilmiştir.

“Anne babaları da genel olarak gayri meşru içinde yani çocuk bunu normal görerek yapıyor. Onu bir meslek gibi görüyor.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Çoğunlukla hırsızlıktan gelirler. Motor, çanta kapkaçtan çok alınır çocuklar. Bu da ailelerin maddi durumu olmadığını gösteriyor bize genellikle. Para ihtiyaçları olduğu için hırsızlığa ya da yağmaya yönelirler. Mesela basit bir örnek vereyim bisiklet ister çocuk aile alamaz o da gider mahalle de bir çocuğu döver bisikletini alır yani. Parasızlıktan dolayı suç

işleme çok yüksektir. Bir de şöyle bir durum var; çocuk suçlular yaşadıkları bölgede genelde çevrelerden kaynaklı olarak çoğu tiner ve bale çekiyorlar. Bunun için paraya ihtiyaç duyuyorlar. Ailelerinden alamayınca bu işe bulaşıyorlar. Gene suça yöneliyorlar yani içkiye, baleye, uyuşturucuya bulaşmak için hırsızlık yapıyorlar.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Anne çalışmıyor genelde. Baba da günü birlik işlerde çalışıyor oluyor.” (A7, K, 35, 10 yıl, Kocaeli, 10 dosya)

“Ya bu çocuklar dediğim gibi yardım alan bu aile sosyal politikalar bakanlığından da yardım alan aile çocukları oluyor açıkçası. Hani dediğim gibi eğitilmiş ailelerin çok az diğer taraftan da eğitimsiz olanlarda yardım alan aileler oluyor ya da anne babası hapiste oluyor işte aile büyüğü varsa o bakmış oluyor çocuklara. Ya da artık bazı ailelerde de bir tane dosyamda da öyle karşılaşmışım; anne var çocuğu kurtaramıyor yurda vermiş mesela kendine bir çıkar yol bunu görmüş. Yurda vermiş hani kurtarmaya çalışmamış ya da çalışmış ama çocuk istemiyor bunu elimden geleni yaptım ben diyor, belki de kendini aklamak adına ya da vicdanını rahatlatmak adına, öyle söyleyim. Yani hani suçun içinde olan çocuklar oluyor genelde ya ailelerde pek çalışmayan aileler ya da hani uyuşturucudan geçimini sağlayan aileler.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 20 dosya)

“Ya açıkçası işsizlik oranının ben çok yüksek olduğunu düşünüyorum ikisinde de. Genelde annelerin ben hiç çalışmadığına şahit oldum neredeyse hepsinde. Babalarda da ben çok fazla düzenli işi olan yani çalışıyor ama özel sektör böyle örnek vereyim işportacıdır böyle düzenli sigortalı işler değil de daha fazla böyle özel sektör işlerinde çalıştıklarına şahit oldum. Serbest meslek diyeyim.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Kesinlikle var olduğunu düşünüyorum çünkü, bir noktada şimdi maddi durumu iyi olan sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklara sağladıkları olanaklarda daha fazla oluyor. Mesela örneğin, bir çocuk Pandemi sürecinde buradan birçok çocuk internette tableten erişim sağlayamıyor. Haliyle burada bu çocuklar dışarıda sokakta çalışan çocuk şeyinin bu artık 15 yaş altı çocuklarda onu görüyoruz. 9-15 diyebiliriz yani. İşte sokakta tartı yapan bu tartıcılık, insanların kendisini tartması karşılığında belirli bir ücret veren o işi yapıyorlar. Bu da şeydir okulda eğitim zaten yok evde de internet yok tablet yok, ee ailenin de maddi durumu zaten yok. Çocukta sokakta bu işi yapıyor ve bu çok fazla. Hatta böyle bir veri var elimde paylaşabilirim sizinle. Bir dakika bekleteceğim. Bu veri Diyarbakır aile sosyal politikalar müdürlüğünün mobil ekip projesi kapsamında alınan bir veri. Yani son üç

yilda sokakta çalıştırılan, çalışan veya ocuk sayısı 0-12 yaş arası 492, 12-15 yaş arası 319, 15-18 yaşa arası 149 ocuk tespit edilmiş. Yani şeye mobil ekip vasıtasıyla bu tüm çocuklar değil, onların ihbar edilen hakkında işlem yapılan ve aileleriyle görüşülen ocuk sayısı bu. Bu da maalesef sosyo-ekonomik durumla ilişkilendirilen bir suçtur. Ama şey yapıyorlar mobil ekip vasıtasıyla bu çocuklara ulaşılıp danışmalık tedbiri, eğitim tedbiri, koruma, barınma tedbiri uygulanıyor çocuklara onlara ilişkin verilerde mevcut.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Suçu bir meslek ve/veya istihdam alanı, ekonomik bir araç olarak kullanan ailelerin içinde de ekonomik anlamda kırılmaların olduğu bulgulanmıştır. Avukatların beyanına göre uyururucu işi (uyururucu teminatı, torbacılık, aracılık) ile ilgilenen ailelerin sosyo-ekonomik durumu diğer suç türü ile ilgilenen ailelerin durumuna göre daha iyi olduğu bulgulanmıştır.

“Yani şunu da şahsi gözlemim olarak özellikle uyururucu sularıyla uğraştığım için, zengin olan cebinde parası olup da bu işleri yapan adamlar yakalanmıyor çünkü otelde yapıyor, evde yapıyor günlük daire tutuyor kir alıyor yapıyor bu adamın da zaten bir iş için emniyetten biri gidip de işte komutlu arama izni çıkartıp da iki tane iicinin izine düşmüyor. Bu açıdan yakalanmıyor, bunlar suçun gri alanı dediğimiz kısımda kalıyor. Bunu da rahatlıkla söyleyebilirim yani.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“Yani genel olarak alışmıyor şeklinde. Staj dönemimde de gördüğüm üzere alışmıyor diyebilirim. Dediğim gibi su tanımlamasına göre değişiyor yani hırsızlığın yaygın olduğu kesim o ingene mahallesi biraz daha alt tabaka diyebileceğim bir kesim uyururucuda he türlü kesimden olabiliyor. Hatta biraz daha böyle aile ekonomik durumu daha iyi olan gençlerin.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Var. Yani az önce de dediğim gibi uyururucuda onu fark edebiliyorum çocukların kıyafetleri vs. daha da düzgün oluyor ya da ailesi gelebiliyor çok düzgün bir aile gelebiliyor görüntü itibariyle ama hırsızlıkta hem çocukların üzeri kötü hem ailelerin üzeri kötü durumda oluyor tabi ama biz miktar olarak veremiyoruz ne gibi bir gelirleri var ama görünüş itibariyle.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Arapların ağırlıklı olarak bulunduğu Akkapı ve Hadırlı taraşlarında uyururucu hakimdir ve bu civarda aileler o kadar fakir değiller zaten bunun ticaretini yapıyor adamlar fakir değiller.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Çalışmanın en spesifik ve önemli gözlemlerinden biri ise; sosyo-ekonomik yönden iyi durumda olan ailelerin çocuklarının işledikleri suç türü ile sosyo-ekonomik yönden kötü durumda olan ailelerin çocuklarının işledikleri suç türlerinin birbirlerinden farklı olduğu bulgulanmıştır. Sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailenin çocukları; ailesinin arabasını çalma, kişisel verilerin korunmasının ihlali, kamu malına zarar verme, uyuşturucu kullanma gibi ekstrem suçlara bulaşırken düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip ailede yaşayan çocuklar ise daha kompleks ve büyük çapta hırsızlık, yağma, uyuşturucu satıcılığı gibi suçlara bulaştığı tespit edilmiştir.

“... çocuk çok dar gelirliyse yani çocuğun ailesi çok dar gelirliyse hırsızlığa meyil çok daha fazla oluyor. Çünkü çocuk televizyonda görüyor ya da internette görüyor haliyle hırsızlığa meyil oluyor ya da gasp ya da para alma kendinden daha küçük çocukları sıkıştırıp para alma yani şöyle bir davamızda çocukları yolda sıkıştırıp 2 lirasını 3 lirasını alan bir çocuğun yargılanmasına şahitlik yaptım yani ben o çocuğu savunandım. Çalınan paranın miktarı 2-3 TL yani her çocuktan 2 TL 3 TL alıyor. Baktığında bu çocuk 10-11 yaşlarında bir çocuktu yani düşünürsen yapabiliyor yani. Bizde suçun tanımında paranın miktarının önemi yok, önemli olan o gaspın işlenmiş olmasıdır. Tabii ailesinin refahı orta dereceye çıkıyorsa bu genelde şöyle olmuş oluyor örnek veriyorum adam yaralama daha fazla olmuş oluyor çünkü bu daha çok kullanılan şey ile ilgili olarak kavgalar çok çıkıyor olabiliyor. Bu tür şeyler oluyor. Dediğim gibi aile durumu en iyi olanlarda ise uyuşturucu olmuş oluyor. Çünkü kendisine verilen harçlığı uyuşturucu kullanmak için harcıyor o yüzden skala bu şekilde değişmiş oluyor. Cinsel suçlarda da zaten zengin veya fakir yani alt ve orta sınıf olmasının bir ayrım yok. Tabii yine alt sınıfta daha fazla var çünkü hiçbir şekilde yani çocuklarda bu baya baya arttı yani ilginç bir şekilde artış gösteriyor cinsel suçlar. Genelde bu şekilde onun dışında düşündüğüm bir de bu özellikle internet üzerinden yapılan dolandırıcılara katılma çok fazla var. O da çünkü işte bu youtuberlık, sosyal medya üzerinden bir şey yapalım, para kazanalım da diye bir anda suç örgütünün eline düşmüş oluyorlar. Özellikle dolandırıcılıkta, internet banka dolandırıcılığında çok fazla kullanılıyor çocuklar. İşte kendileri isteyipte yapanlar da ya buna şöyle katılanlar da var: örnek veriyorum çocuğa kart çıkartıyorlar ve diyorlar ki işte yurt dışından size para gelecek tabii 18 yaşını geçtikten sonra olanlar da var tabii bu 18 yaşını geçtiği için artık SSÇ olmuyor ama 17-18 e giren aslında baksanız kemik yaşı 15-16 yaş çıkacak çocuklara bile nüfus süresi 18 e giren hemen bir kart açtırıp internet bankacılığı şifrelerini aldırıyorlar işte başka birinin banka dolandırıcısı parasını çekiyorlar onun hesabını yaptırıyorlar çocuğa

çekiyorlar bunun karşılığında 100 TL para veriyor çocuk. Yani işte o tanıdığı abisinin yurtdışından parası geldi zannediyor ama halbuki dolandırıcılık suçuna karışmış oluyor. Para bunun hesabına yatmış oluyor, parayı bu çekmiş oluyor ve bundan dolayı dolandırıcılıktan yargılanıyorlar. Özetle toparlamam gerekirse suç tipleri her ne kadar alt orta gelirlere dağılmaktaysa yani anlattığım şekilde dağılım gösteriyor. Genelde katıldığım duruşmalarda benim izleminim bu şekildeydi.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“En son karşılaştığım ailesi okumuş bir çocuktuk, işte bu kişisel verilerin korunmasını ihlal. İşte bu hani telefon numaralarının paylaşma durumu var ya, bu yani suç olarak en extrem suç bu diyebilirim. Ha ama hani şeyde var mesela şu an elimde bir dosyam var çocuk istismarı olarak geçiyor, çocuğu hürriyetinden yoksun kılma. Onun da ailesi hani karşı taraf olduğu için ben mağdur vekili olduğum için ailesini bilmiyorum hani şey durumunu ama çocuk lise öğrencisi.” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“... yani genelde sosyo ekonomik durumu biraz daha normal olan çocuklarda atıyorum mesela uyuşturucu madde kullanımı biraz daha yüksek görülebiliyor. Ama ekonomik durumu daha düşük olan çocuklarda hırsızlık durumu daha yüksek görülebiliyor.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“... eğitim durumu ve ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocukları genelde biraz haşerelik diye tabir ettiğimiz kamu malına zarar verme suçu oluyor yani park bahçedeki kamelyalar olsun kutular olsun bu tarz suçlar oluyor. Ama daha çok ailenin desteğini görmeyenler ya da okul hayatından kopmuşlar hırsızlık oluyor genelde ağırlığı hırsızlık.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

“Eğitimli ailelerin çocuklarında genelde sadece uyuşturucu oluyor, diğer suçlar çok az. Eğitim durumu düşük olan ailelerin çocuklarında ise hırsızlık daha çok. Hırsızlık tabi çok yaygın burada diğer suçlar yani birbirlerine karşı istismarda olabiliyor bazen de dolandırıcılık kendileri dolandırabiliyor, dolandırılabilirler.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Anne babasının eğitimi ve ekonomik durumu iyi olan yüksek olan üniversite mezunu ya da memur ailelerin çocuklarıyla da karşılaşıyoruz. Ama onlar genelde mesela en son bir tane vardı girdiğim çocuk SSÇ olarak, alkollü ve yüksek hızda araba kullanmıştı. Bu çocuğun ailesi hem maddi durumu iyi hem de eğitim durumları olarak da iyiydi. Ama işlediği suç trafik güvenliğini tehlikeye sokmak üzerine bir suçtu. Diğer türlü çocuklar genelde

hırsızlık üzerine. Geçimden kaynaklı anladığım kadarıyla zaten.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara, 20 dosya)

“Elbette. Çoğunlukla hırsızlıktan gelirler. Motor, çanta kapkaçtan çok alınır çocuklar. Bu da ailelerin maddi durumu olmadığını gösteriyor bize genellikle. Para ihtiyaçları olduğu için hırsızlığa ya da yağmaya yönelirler. Mesela basit bir örnek vereyim bisiklet ister çocuk aile alamaz o da gider mahalle de bir çocuğu döver bisikletini alır yani. Parasızlıktan dolayı suç işleme çok yüksektir. Bir de şöyle bir durum var; çocuk suçlular yaşadıkları bölgede genelde çevrelerden kaynaklı olarak çoğu tiner ve bale çekiyorlar. Bunun için paraya ihtiyaç duyuyorlar. Ailelerinden alamayınca bu işe bulaşıyorlar. Gene suça yöneliyorlar yani içkiye, baleye, uyuşturucuya bulaşmak için hırsızlık yapıyorlar.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

Literatüre bakıldığında (Bal, 2007; Kızmaz ve Bilgin, 2010; Çoban, 2016; Arıkan, 2020) çocuk suçluluğunun nedenlerini yoksulluk, ailelerinin sosyo-ekonomik olarak düşük bir statüde olmasıyla açıklayan çalışmaların aksine bu çalışmada sosyo-ekonomik durumu yüksek olan ailelerde yaşayan çocukların da suça sürüklendiği görülmüştür. Bu bağlamda çocuk suçluluğunu toplumsal eşitsizlik ve yoksulluk olarak ele aldığımızda sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelerin çocuklarının suç eylemlerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda ailelerin sosyo-ekonomik durumları çocukları suça itmesinde bir belirleyici olmasından ziyade çocukların suç türünün bir belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

5.4.2.3. Çocuk suçluluğu ve ailesinin sağ- ölen, ayrı- birlikte olma durumu etkisi

Çocuk suçluluğunu anlamlandıran ve açıklanmasında önemli faktörlerden biri ise parçalanmış ailedir. Parçalanmış aile; terk, boşanma, ayrı yaşama ve ebeveynlerden birisinin veya her ikisinin ölümünün gerçekleştiği aile şeklinde tarif edilmektedir (Güçlü ve Akbaş, 2019; Saran, 1979).

Çalışma da parçalanmış ailelerin ekonomik seviye ile ilgili olmadığını çocuğun suça itilmesinde her ekonomik seviyede parçalanmış aile tipinde olabileceği belirtilmektedir.

“... anne baba boşanmış çocuk anne ile de iletişim kuramamış baba ile de iletişim kuramamış bu da daha çok ailelerin yeterli gelememesi veya çocuğun farklı ihtiyaçlarının olması veya yine ailelerin manevi olarak yeterli gelemeyip çocuklarının farkı arkadaş ortamlarına girmesi ve bu nedenle de hırsızlığa yönelmesi söz konusuydu. Yani ailelerin her türlü sosyo- ekonomik durumu ile alakalıydı çocukların hırsızlık veya diğer suçlarla

ilgilenmesi.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

Çalışmada anne baba kaybının çocukları etkilediği üzerine durulmuştur. Babanın olmaması sosyal kontrolün eksikliğine neden olmakta bu nedenden dolayı çocukların suç eylemlerinde daha çok eğildiği tespit edilmiştir.

“Anne babalar zengin çocuklarda ayrıydı ama fakir çocuklarda birlikteydi. Babalar ölü olabiliyordu. Babaların ölü olduğu dosyam çoktu. Anneler genelde sağdı. Ebeveynlerin boşanmış olması çocukları çok etkiliyor veya babasının olmaması çok etkiliyor. Yani annenin olmaması o kadar etkilemiyor belki ama babanın olmaması suça meyletme konusunda çok etkiliyor çocuğu.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

“O hususta çok fazla görüşme yapma şansımız olmadı ama aileleri bir kısmı ailelerini kaybetmiş oluyor. Ya anne, baba birisi cezaevinde veya ölmüş oluyor ve yahut ikisi de yanında olmuyor çocuğun. Olanlarda zaten babalarıyla birlikte çalıştıklarından onların da ilköğretim ya da eğitimsiz olduklarını düşünüyorum.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“... çok eşli ailelerde ve baba ölümünde özellikle daha çok etkili çocuklar üzerinde, suça bulaşmaktadır.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Boşanmadan ziyade ölmüş oluyorlar. Ölmediyse büyük ihtimalle birlikte oluyorlar çok nadirdir boşanma durumu.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

Boşanmış ailelerin çocukları olduklarının daha fazla suç eyleminde bulunduğu dile getirilmiştir.

“Ailesi genelde boşanmış oluyorlar. Bende ki birçok dosyada boşanmış ailelerin çocukları var ama hani kimle yaşıyorsunuz dediğimizde annemle, babamla cevaplar veriyorlar genelde ama diğer ebeveynlerini de gördüklerini söylüyorlar. Görüşüyorlar. Ama boşanma çok yüksek. Ya da terk ediyor ebeveyn.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Valla genel itibarıyla boşanmış aile çocuklarında biraz daha bu çocuğun zaten suça sürüklenmesindeki en önemli sebep başta ailesinin o kontrolü sağlayamamış olması yani bozuk aile ilişkileri, anne babanın ayrı olması, evde şiddet görülmesi, şiddet hakaretin o yaştaki bir çocuğun psikolojisini çok etkilemesi ve çocuk aile içinde bulamadığı ilgiyi ve

kontrolü dışarıda araması. E tabii ki arkadaş çevresi de çok önemli oluyor. Bu şekilde de kandırılmaya daha çok müsait oluyorlar ve benim gözlemlediğim her ne kadar tabii ki evli olan normal hayatta olan olsa da genelde birçoğu boşanmış aile çocuklarının olduğu oluyor. Ama genelde evli olanlar bile muhakkak bir şeyi görüyorsunuz izleniminiz o oluyor yani ailenin düzenli sağlıklı bir aile yapısı olmadığını gözlemleyebiliyorsunuz. Yapılan SİR sosyal inceleme raporlarında zaten bu hususlar belirtiliyor. İşte çocuğun kendisine ait bir odası yok, çocukla ilgili olarak herhangi bir iletişim kurulmuyor. Takip edilmiyor hani dersleri nedir çocuğun ilgi alanları ile ilgili hiçbir şey yapılmıyor. Çocukta kendini haliyle o ortamın akışına bırakıyor yani. Kim nereye yönlendirirse arkadaş grubu ne yapıyorsa ona takılıyor onunla birlikte yöneliyor yani yönlenmiş oluyor diye bilirim” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“... her annesini babasını kaybeden de ya da ayrılarda suça meyilli olmuyor. Ama şöyle söyleyeyim bir oran vermek istersem %50 faktör bu olabilir. Bu kişinin kendisiyle alakalı işi. Yani kendisini haya yönlendirmesiyle sadece anne baba olarak düşünüyoruz ama biz Türk yapısı ve ananeleri olarak aslında akrabalık ilişkilerine de önem veririz aslında anneannemiz dedemiz varsa onlarda genelde geri kalanlara sahip çıkmak ister. Çıkar umudıyla bakıyoruz hani sadece anne babadan boşanmış olabilir ölse bile hani o savunma iç güdüsü biraz daha fazla çünkü hani bizde görüyoruz yani annesi babası olmasa bile dedesi takip etmeye çalışıyor. Ya da koruyuculuğu onda olmuş olabiliyor vasiliği onda olmuş olabiliyor. Ama etkisi %100 var demem. Ama %50 den fazlası etki etmiş olabiliyor yani benim gözlemim o yönde çünkü; gördüğümde genelde onlarla da karşılaştım.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Şu ana kadar baktığım bütün dosyalarda bana hiç birleşik hiçbir aileye şahit olmadım. Hepsi ya baba vefat etmiş ya anne vefat etmiş ya da boşanmış ve ayrı yaşıyor yani normal bir evlilik bana hiç denk gelmedi.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“... aile yapısı düzenli olmayan boşanan ailelerde çocuklar biraz daha evden kaçma suç işlemeye daha müsait hale, daha sonra daha çok dış çevreye arkadaşlara düşkün hale geldiklerinden dolayı tabii ki de ailelerin, anne babaların boşanması yine düzensiz bir hayat onların suç işlemeleri konusun da fazlaca etkili oluyor.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

Anne baba ölümü ve birden fazla evlilik büyük sorun olduğunu belirtmektedirler. Göçmen çocukların kendilerini olmayan aile büyüğünün yerine koymaktadır.

“Ya şimdi biz çocuklarda tabi ebeveynlerini kaybettikleri zaman garip bir şekilde yaşlarına başlarına bakmadan direk şunu düşünüyor, artık bu evin büyüğü benim! Yani bu moda giriyor biliyor musunuz çocuklar. Bazı çocuklar gerçekten çok şansız hani az önceki çocuğun ya 13 yaşındaki bir çocuğun evine çamaşır tozu götürmek gereksinimi duyması gibi. Çünkü evinde ebeveynlerinden bir tanesi yok, baba yok annenin tek başına olduğu zamanlarda zaten çocuklar kendilerinde daha fazla sorumluluk alıyorlar. Çocuğun babası Suriye’den gelmişlerdi hani ya, baban nerede? Savaşta kaybettik şeklinde hani genelde onlarda hikayeler var ne yazık ki! Ee anneleri zaten şimdi şöyle söyleyeyim göçmen ailelerin şimdi her göçmen için değerlendirmiyorum ama Suriyeli kadınlar, biliyorsunuz hani çalışan kesim değil. Şimdi buna toplumsal olarak bakmak gerekiyor. Çalışan bir kadının olmadığı bir yerde, baba yoksa en büyük erkek çocuk baba rolünü benimser. Göçmen çocuklarda en fazla gördüğüm şey ailenin sorumluluğunu üstlerine almaları bu şekilde. Hani öbür türlü genel olarak ailelerini kaybeden çocuklarda tabii aileye bağlılık o kadar azalıyor, bir o kadar azalıyor yani şöyle düşünün bir ebeveyn evin kapısı bir ebeveyn evin çatısı dersek hani hangisinin eksikliğini hissetmezsiniz ki! Bu durumda suç oranı artıyor çünkü çocuklar yani ben bir şey yapmalıyım ama başkaları için bir şey yapmalıyım kendi kardeşleri olabilir, yani dediğim gibi çok çocuklu oldukları için kendisinden küçük mutlaka kardeşleri oluyor ya da en küçük kardeş bile bu sorumluluğu benimseyebiliyor. Genelde ölüm durumları çok oluyor. Hani bu tarz şeye de çok denk geldim hani boşanma ve ayrılıktan ziyade resmi tabi ki değil ama hani imam nikahlı evliliklerde çocuklarda da suç oranı ne yazık ki fazlaA5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Bekar ebeveynler tarafından yetiştirilen çocuklar eskiye göre daha az seçkin olsa da birçoğu hala kesin hassas ve ortaya çıkan problemler için tehlike. Örneğin, tek ebeveynli ailelerin çocukları, okulu bırakma olasılıkları daha yüksektir ve ayrıca alkol ve uyuşturucu kullanımına daha yatkındırlar. Tek ebeveynliğin çocukları nasıl etkilediğine ve bekar ebeveynlerin çocuklarından nasıl geçebileceğine gerçekten bir geçiş yapmak için. Bu aksamalardan yoksun çocuklar, olumsuz bir etkiye sahip olabilecek birçok faktöre bakmak zorunludur. Bu Sorunların temeli kesinlikle tek ebeveynliğin kendisi değil, finansal baskıların bir bileşimidir. Aile değişkenliği ve ebeveynler arasındaki kavga. Sonuç olarak, makul mülklere sahip tek bir ebeveyn, ailenin sürekli büyümesini sağlayabilir. Hangi çocuklar iki ebeveyni olanlar kadar iyi gelişir. Öte yandan, bekar bir ebeveyn, Ebeveynlik görevleri için daha az zaman, canlılık veya yetenek, çeşitli problemler için tehlikede olan çocuklara sahip olabilir.

Babanın cezaevinde olması ve ailenin çok eşli olması çocuk suçluluğunda önemli bir etken olduğu tespit edilmiştir. Parçalanmış aile tanımına bir yenisinin de eklenmesi elzemdir.

“Aslında ağırlıklı olarak karşılaştığımız şu: baba aileye çok ilgisiz yaa. Baba ya çalışmıyor ya da çalışıyor ama aileye bakmıyor ya da mesela çok eşli oluyor. İki eşli oluyor mesela. Birinde çocuklarını ihmal ediyor öbür tarafa gidince çocukları sıkıntı yaşıyor. Burada gördüğümüz daha çok ya da burada baba cezaevinde olur. Şimdi bizim burada daha çok evin reisi çalışır. Kadın çok çalışmaz. İşte babada ya bakmıyordur ya cezaevindedir o yüzden ikinci eşle evlidir onları ihmal ediyordur daha çok böyle vakalardır. Anne çalışmıyor, babanın düzenli bir işi yok. + Peki çalışan çocuklara rastladınız mı? Yani rastladık şöyle şimdi daha çok beden işçiliği olarak çalışan çocuklar. Şöyle ee nasıl söyleyim el arabasıyla eşya taşımacılığı yapan, inşaatlarda ustanın yanında çalışan çocuklar var. Tabii bunlar sigortasız işte günlük yevmiye ile çalışan çocuklar işte.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Bu genelde baba oluyor burada hani annenin bir suça karıştığını bu bölgede çok ben hiç rastlamadım daha doğrusu ama illaki vardır bu durumda. Ama babanın da suça karıştığı ve suçunda burada en azından uyuşturucu ticareti olduğu yani birkaç çocukta bunu gördük. Babanın cezaevinde olmuş olması da boşanma gibi değerlendirilebilir. Babanın cezaevinde olması geçim sıkıntısı ile beraber çocuğunda artık bir ekonomik kazanç sağlaması ve kolay kazanma mantığıyla farklı yollara saptığı sürüklendiğini görebiliyoruz.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“Doğrudan bağlantı olmamakla birlikte suçtan hüküm giymiş ve hapisshaneden yatan ebeveynlerin çocuklarında suça yönelim oldukça fazla.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Parçalanmış aile, genellikle ideal aile yapısından sapan bir aile yapısı olarak kabul edilir. Amerikan toplumunda ideal aile yapısı iki ebeveynli (tek erkek, tek kadın) çekirdek ailedir. Parçalanmış ailede, ebeveynlerden biri veya ikisi, ölüm, boşanma, ayrılık veya terk etme nedeniyle yoktur. Bu tür bir ailenin, uygun rol modellerinin olmaması, çocuğu kontrol edememesi ve yetersiz baba veya ebeveyn yetersizliği nedeniyle çocuk üzerinde olumsuz etkileri olması beklenir.

Yurtta kalan çocuklar okumak için başka şehre giden çocuklarda da çok fazla görüldüğü tespit edilmiştir.

“... ve şunu da ifade etmek istiyorum; yurttan kalan çocuklarda buna çok meyilli olabiliyorlar. Yani eğitim vasıtasıyla küçük yaşta çocukların yurtlarda kalması... diyelim aile köyde oturuyor ve de bu kişinin lise hayatı devam ederken yurttan kalması gerekiyor, yurt ortamında da bu tarz mevzular çok çıkıyor. Hatta ağır cezada yargılanan 14 yaşında bir direktanık olduğum bir dosya olmuştu. Kişi çocuk arkadaşına cinsel istismarda bulunuyor ve bu çocuk 14 yaşında ve ağır cezada yargılanıyordu. Çocuk mahkemesi sıfatıyla ama ağır cezadaydı denk gelmiştim.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

Görüldüğü üzere her boşanmış, ölmüş ya da aile bireylerinden birinin cezaevinde olan ailede yer alan ekonomik ve kültürel düzeylerde yer alan her çocuk suç eyleminde bulunamayacağı tespit edilmiştir. Parçalanmış ailede olup suç işlememiş çocukların nedeni ni görmezden gelmek olacaktır. Çocukların suça itilmesinde parçalanmış ailenin ve ailenin çocuklarına karşı ilgi, ihmal ve tutumları belirlemektedir. Çalışmaya katılan avukatların verdikleri ifadeye göre; eğitim durumu iyi olan ailelerin çocukları için ilgilendiklerini, eğitim durumu iyi olmayan ailelerin ilk defa suç eyleminde bulunan çocukları için endişelendikleri. Birden fazla suç eyleminde bulunan çocukların ailesi ise durumu normalleştirdiğini ve bu durumdan kurtulması için bir tutum sergilemedikleri gösterildi hatta çoğunun anne babaları çağrılmalarına rağmen adliye gelmedikleri bildirilmiştir. Ailesinde suç geçmiş olan aileler çocuklarla ilgilenmedikleri tespit edilmiştir.

“... Yani şey yapmazlar dediğim gibi neden yaptı falan değil çünkü zaten ailenin de gördüğü ve izin verdiği bir şey o yüzden sadece odaklandıkları sonra tahliye olmasıdır, tutuklandıysa. Ya da sonunda içeride az yatacak şekilde çıkması ya da beraat etmesidir. Sadece yani şey ceza kısmına odaklanırlar. Neden yaptığına değil çünkü onu yaptığını biliyorlar.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Genelde çok ben ilgisiz görüyorum aileleri. Mesela benim başıma böyle bir şey gelse ailem böyle evhamlanır ne olacak diye düşünür ama bu tip ailelerde ilgisiz olduklarını düşünüyorum zaten buna meyilli olduklarını biliyorlar mı hani yapsın cezasını çeksin olarak yaklaşıyorlar. Ben hiçbir ilgi göremiyorum yani ailelerde çok ilgisiz davranıyor çocuklara.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

“Valla çok ilgisizler. Hani ben hiç daha bir davamda o SSÇ’nin de annesini babasını kapıda hiç görmedim, hiç görmedim. Ben aradım yani bir tanesini ısrarla aradım. Şimdi dedim ki; çocuk yani elinden tutmaya müsait bir çocuk, ulaştım ailesinin bilgisine ve aradım bir gelin yani görün, bakın diyorum işte çocuk şimdi tutuklu, şey yapılması lazım yani çocuğa

üst baş bir şey getirilmesi lazım yani en azından. Çocuğu görüyorum iki gün sonra üzerinde yine aynı şey, aileni aradım gelmedi mi diyorum, -hayır abla hiç kimse beni aramadı sormadı yani böyle olduğu zaman ne diyebilirsiniz ki. Bu konuda artık aileler şunu yapmalı bunu yapmalı diyemiyorum çünkü bu zaten neden sonuç ilişkisi aileler yapmadığı zaman çocuklar suç işliyor, bu durumlara geliyor zaten.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Ekonomik düzeyi iyi olan aileler çocuklarına daha çok ilgi gösterdikleri tespit edilmiştir.

“Çocuk eğer ilk kez suç işlemişse, ilk suçuyorsa aileler adliyededir. Çocuklarının arkasındadır, gelirler duruşmaları izlerler. Hatta kavga çıkartırlar benim çocuğum yapmaz öyle şeyler tarzında. Ama bir yerden sonra işte çocuğun suç dosyası arttıkça ailelerde ilgilenmez olur. Mesela benim bir müvekkilim var CMK’dan atandığım bir dosya. CMK baronun görevlendirmesi oluyor. Bu durumda çocuğun 86 tane açık dosyası vardı. Ve aile asla çocuk tutuklansa da gelmiyorlar adliyeye. İsterseniz cezaevine gönderin gelmiyorlar. Çıktığında tek başına eve gidiyorlar. Sadece ilk suçlarıysa gelirler bir iki sonra onlarda bırakır. Alt sınıf. Gelme sebepleri de şeydir yani; ‘‘çocuklarının bunu yaptığına inanmadıklarını söylerler’’. Aslında herkes bilir yani kimin ne yaptığını ama çocukları kurtarmak için gelirler sonra artık herhalde onlara da bıkkınlık geliyor bilmiyorum zaten gidiyor kafasıyla asla gelmiyorlar. Çok nadirdir adliyeye gittiğiniz zaman bir çocuk suçlunun yanında ailesini görmenez. Sadece tek bir dosyamda ekonomik düzeyi iyi olan bir aile vardı, eğitim düzeyi de iyiydi. Çocuk, suçlu olduğu düşünülerek adliyeye alınmıştı gerçi masum olduğu ortaya çıktı o ayrı bir mesele ama mesela o aile adliyede idi, ‘‘Çocuğumuz yapmadı böyle bir şey’’ şeklinde koşturup, günlerce bizi arayıp hani kurtarın bizim çocuğumuzu böyle bir şey yapmadı şeklinde gelen hatırladığım tek aile. Orada da çocuğu yanlış teşhis konulduğu konusuydu. Suç tarihinde başka bir yerde olduğu kanıtlandı hani çocuk gerçekten masumdu. Ama benim Adliye’de dediğim gibi çocuk suçluluğu olup da ailesiyle konuştuğum çok ender dosyalardan biriydi. Mağdur çocuklarda aileler daha çok Adliyelerde olur. Çocuk eğer suç mağduruyorsa o durumda aileler adliyededir. Zaten çocuk mağdurdur o durumda aileler adliyei bırakmaz. Ama çocuk, suçluysa aileler pek peşine düşmezler yani. Zaten genellikle suç işlenen bir çevreden geliyorlardır aileler içinde onlar içinde suç işlemek çok normaldir. İşlememek değil. Onlar Adliye’ye bile niye alındıklarını anlamazlar çoğunlukla, yaptıkları şey çok normal gelir onlara.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Yani şöyle söyleyeyim şimdi eğitim durumu yüksek olup maddi durumu da iyi olan ailelerde görüyorum görmüyor değilim ama daha az oranlarda. Mesela bu ailelerde genellikle çocuklarıyla bir iletişim eksikliği mevcut oluyor. Hani çocukla iletişim eksikliği söz konusu olduktan sonra biliyorsunuz şimdi kitle iletişim araçları diyoruz ama hani sosyal medya da her şey elimizin altında. Kişisel veri ihlali, özel hayatın gizliliğinin ihlali bunları ne yazık ki genç nesiller daha fazla yapıyor. Böyle bir durumda genelde hırsızlıktan ziyade hani çıplak fotoğraflarını istemek ya da hani ne bileyim seni işte tehditler olabilir, hakaretler olabilir. Ya da ufak yaralamalar olsun bu ailelerde genelde bu tarz eğilimler sergiliyor çocuklar. O da ailesine anlatmak istemediği, ailesinden çekindiği ve aslında ailesinde tanındığı kişiden çünkü o annesinin babasının çocuğu o kimlikten farklı bir kimlik benimsemek istediği bir var olma çabası güttüğü durumlarda bu tarz durumlara eğilim sergiliyor.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Benimle konuşurken çocuklarına karşı çok iyiler. Hani çocuğumu nasıl böyle bir suç işledi biz de anlamıyoruz. Aslında okulu çok iyidir bu tarz şeyler. Ama genelde eğitilmiş aileler bu tarz şekilde bize ulaşıyorlar diğer aileler dönüp dosyanın durumunu dahi sormuyorlar. İlgisizler. Yani ailenin eğitim durumu yüksekse ilgileniyorlar. Hatta gerekirse biz çocuğumuzu psikoloğa götürelim neden böyle bir şey yaptı hani bu duruma giriyorlar ama ailenin ekonomik durumu kötü kültürel seviyesi düşükse o zaman çocuklar ilgilenmiyorlar açıkçası.” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“Çok üzülerek söylüyorum maalesef ben hiçbir görüştüğüm çocukta annesini ve babasını yanında görmedim maalesef. Hani çocuklar işte okula gidiyorlar karakoldan çağrılıyorlar ya da adliyeden savcılık önüne çıkıyorlar ama ben daha hiçbir anne babayı evladının yanında görmedim ne yazık ki. Ama sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan aileleri çocuklarının yanında görebiliyoruz. İlgi alaka görebiliyoruz çocuklara karşı. Resmen çocuklarının yanında bulunuyorlar.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“Eğer hani dediğim gibi okumuş belli bir statüde ailelerse üniversite mezunu işinde gücünde ailelerse tabii ki de hani psikoloğa da götürüyorlar çocuğu ellerinden geleni kat ve kat fazlasını yapmaya çalışıyorlar ama eğitimsizse belli bir çevreden insanlarsa onlara zaten bu normal geliyor ilgilenmiyorlar bile çocukla.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“Birçoğu şöyle söyleyeyim %85'i adliyeye bile gelmiyor. Yani çocuktan ifadeler alınıyor zaten günümüzde de çocuklara da ifadeler biraz daha esnek alındığı için çocuklarda

şeyin farkında aman ne de olsa ifademi veririm buradan tutuklanmadan çıkarım, ne de olsa serbest kalıcam! Şeklinde bir yaklaşımları olduğundan dolayı birçoğunun ailesi adliyeye dahi gelmiyorlar aramıyorlar sormuyorlar. Ama kalan %15 lik kısımlarda bazen çocuklar kendi işte yolda açıkta mesela bir şey görüyorlar. Kilitlenmemiş atıyorum bisiklet tarzı görüyorlar. Terk edilip gidilmiş zannedip alabiliyorlar. O tarz suçlarda genelde aileler tabi ki çocukların yanında ama Balıkesir genelinde %85 çok fazla aileler adliyeye dahi gelmiyorlar. Çocuklar duruşmaya çıktığı zaman yani duruşmada kapıda bekleyen bir insanı yok. Yani onlar kendi arkadaş grubu ile geliyorlar işte duruşmada anlatacaklarını anlatıyorlar, beyanda bulunuyorlar ondan sonra kendileri çıkıp gidiyor zaten.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Yani daha geçenlerde dün bir tane çocuğun şeyine girdim de ya çocuk basit olarak hocam discord adlı sunucuda önüne gelen linke tıklayarak kendi olmayan okulunun zoom linkine giriyor. Yanlışlıkla ve o şey diyor bana; tıkladım diyor o zoom linkine giriyor orada başka bir derste ve hocaya Atatürk’e bazı küfürler falan oluyor discord dan gelen başka çocuklarda var ve tabii bizim çocuk hakkında bi de artı bilişim sistemine hukuka aykırı girmeden şey yapıyor isnat var. Şimdi ailesiyle konuştuğumda bana şey dedi aile; biz ne yapacağız bu çocuğu YouTube da çok takılıyor vs. aslında bu çok istisna bir örnek olabilir. Çocuğun aslında bilişim teknolojik olarak merakı var ama aileler bu çocuğu mesela bu olay özelinde gördüğüm anlayamıyorlar ve diyorlar ki işsizlik mesela bizim dava da işimize yarayacak mesajları da silmişler aileler. Evet hıı yani çocuk aslında bunu akıl etmiş silinmesin diyor. Ya aileler nasıl desem tedbirsiz hareket ediyorlar biraz bu adli vakalarda ve çocuklara karşı tavırlarında da yasaklamaya çok gidiyorlar ama çocuk neden bunu yaptı ve hani yasaklayarak bunun önüne geçebileceklerini sanıyorlar yani genelde yasaklama yoluna gidiyorlar kısaca.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara, 20 dosya)

“Yani birazcık şey gibi galiba alıştıkları için aileden de çok bir tepki görmüyorlar gibi geliyor bana. Hani ailede onlara bak bu doğru değil, bu yanlış ya da sen bunu nasıl yaparsın gibi bir tepki ile geliyor o ya da babalarında ya da aile büyüklerinden çekiniyorlar olsalar bence bu kadar olmaz ama evet onlardan da böyle bir alışılmışlık olduğu için tepki görmediklerini düşünüyorum ben.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

“Genel olarak şey var yeniden bir şiddet durumu var hani böyle bu suçu neden işledin tarzında ama bir kesimde de aşırı bir rahatlık sanki böyle kendi çocuğu değilmiş de adliyeye almaktan imtina ile gelen bir şey yaşayan aşırı bir ilgisizlik var. Çocuğun o suçu işlemiş

olması onun için bir önem arz etmiyor artık. Tabii aile bu duruma alışıyor ve şeyde hani çocuğun bu cümleyi kurmamız ne kadar doğru da çocuk öldü kaldı umurumda olmuyor bazen.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Bazı suçlu rollerin, sosyal sınıfa bağlı olmaksızın aile ve diğer sosyalizasyon deneyimleri tarafından üretildiği bulgulanmıştır. Ebeveynin çocuğu reddetmesi, ebeveynin cezaevinde oluşu ve ebeveynlerinin hiç olmaması durumları çocukların sosyalleşmesinde olumsuz rol almaktadır.

5.4.3. Toplumsal Etmenler

Çocuk suçluluğunda çocuğu suça iten bireysel ve ailesel etmenlerin yanında çevresel etmenlerde önemli bir yer almaktadır. Çocuk suçluluğunda, çocuğun içinde yaşadığı çevre ve aktörlerle sosyalizasyonu, yaşadıkları yer ve yaşadıkları yere geliş süreçleri, çocuğun tüm bunlarla etkileşimleri önem arz etmektedir.

5.4.3.1. Çocuk suçluluğu ve akraba-arkadaş çevresi etkisi

Avukatların verdikleri cevaplara göre suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun ailelerinde, arkadaş ve/veya akraba çevrelerinde suç eylemlerinin oldukları, çocukların bunu bulundukları çevrede normalleştirdikleri tespit edilmiştir.

“Genelde şöyle biz de çok fazla suç tipi olduğu için ama özellikle üniversite mezunu ailelerin en büyük suçu uyuşturucu madde kullanımı ve ticareti. Denizli’de çok fazla var. Bu tür ailelerin çocukları genelde uyuşturucu kullanımı işte artık liselimi liseli arkadaşlar, liseli gençler bu şekilde uyuşturucu kullanıyorlar yani ailelerinin genel olarak bizim gördüğümüz genellikle işte alkol ve uyuşturucu birlikte aslında diğerlerinde de genelde suç tipi olarak hırsızlık, gasp, adam yaralama yani ufacık çocuklar 11-12 yaşında çocuklar artık hırsızlık yapıyor. Yani çok kötü senaryolar olarak da cinsel taciz var birbirlerine karşı yaptıkları ya da başkalarına karşı karıştıkları özellikle bu ortaokul lise çağındaki öğrencilerin kız çocuklarına ya da erkek çocuklarına yapmış olduğu cinsel istismarlar var. Birbirlerine karşı.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Yani mesela işte uyuşturucu dediğimiz ... Ailelerinden gördüğü için ya da bundan belli bir ya da çocuk da bağımlı oluyor belli bir süre sonra onun da hem satışını yapayım hem kullanayım zihniyetinde hani şunu da eklemek istiyorum mesela ıraktan İran’dan Suriye’den Türkiye’ye gelip yaşamakta olanlarda ona göre hırsızlık mesela sahip olamadıkları için bazı şeylere onlarda gidiyor hırsızlık yapmayı tercih ediyorlar o şeye sahip olmak için. Durumları olmadığından. Şey de hani yadsınamaz hani sadece Türkler değil bu

Irak, İran, Suriye'den gelenlerden de çok yüksek oranda suç oranı var o çocuklarda da.”
(A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“Şimdi şöyle oluyor geniş bir aileden hani şimdi ailevi ilişkileriyle ilgili çok tabi bir şey söyleyemeyeceğim ama genelde SSÇ'ler hani yanında ortak olan suçu birlikte işlediği diğer SSÇ'ler ya amca çocukları oluyorlar ya teyze çocukları oluyorlar genelde böyle oluyor. Arkadaş ortamından ziyade biz akraba şeklinde daha çok denk geliyoruz. Ya da o diyor ki benim uzaktan bir akrabasının ismini söylüyor benim aslında buyum olur diye. Aslında bir aile ortamında bir birlik ortamındalar ama kendi aileleri içerisinde hani 2-3 kardeşleri yapıları olabilir diye düşünüyorum hani illaki kardeşleri var ama hani çoğunlukta nedir ortalama kaçtır desek 3'tür. Çekirdek ailedir ama çevre olarak hep tanıdık çevre içinde büyüyorlar açıkçası aslında aşağı yukarı soyadları hep benzerdir bunların akrabalarıdır hani hep bilinen soy isimleri duyarsınız açıkçası SSÇ'ler deki aşına olduğunuz kişilerde en azından Erzincan küçük bir şehir olduğu için Erzincan için bu böyle.” **(A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)**

“(…) liselerde çok fazla kavgalar oluyor, Adana da çok daha fazla. Eskişehir'de çok denk gelmedim açıkçası. Eskişehir de denk geldiğim kavgalar kız çocuğu kavgalarıydı hani Adana'da tamamen erkek çocukları gayet yaralamalı gayet ellerinde bıçaklarıyla... “Şimdi büyük olan çocuk yeni bir okula gidiyor ama bu yeni okuldan da bazılarını tanıyor hemen gruba uyum sağlamaya çalışıyor. Ebeveynleri ayrı bir çocuk bu. Boşanmış bir çocuk. Daha sonrasında bu yeni aidiyet beslemek istediği grupta bazı istekleri oluyor bu grubun. Hani okula yeni başlayan bir çocuğun kendi sınıfındaki çocuklara çömez diyorlar yani çömlerine baskısı varmış sende bunu – bak burası bizim okulumuz sen burada ahkam kesemezsin- şeklinde uyarmalarını istiyormuş. O uyarma neye mal oldu biliyor musunuz; o çocuğun burnu kırıldı, yüzü dağıldı çocuk estetik ameliyat olmak zorunda kaldı. Çünkü hani vücutta yani hani tahribata sebebiyet verdi. Yani o çocuğun şu an sicilinde hani koskocaman bir hapis cezası var. Yani hengâmeye çevrildi. Çünkü çocuklarda biliyorsunuz hani yaşa bağlı hani bir yetişkinin kalmasıyla onunki bir olmaz hani yaralaması. Çocuklarda yaştan ötürü, eğitimden ötürü indirimler olur. Yalvarıyoruz biz şöyle oldu diyoruz, öyle oldu diyoruz, indirim sebepleri diyoruz, karşı tarafın masraflarını karşılıyoruz diyoruz. Hani öyle oluyor ki ceza insin diye yani. Onlarda HAGB oluyor HAGB'den kastım, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı oluyor. 5 sene boyunca hiç kasten bir suç işlemediği taktirde o çocuğun sicilinde herhangi bir şey görülüyor. Yani geleceğini de etkileyen bir durum bu ve

tamamen ailevi boşluk temelli. Çünkü temellendirmek istediği bir şey var bir aidiyet duymak istiyor.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Çocukların suç eylemlerinde akrabalarının da destek olduğu görülmektedir.

“Mahalle ismi mi vereyim yoksa tarifi mi vereyim. Mesela yamanlar, tepecik. Gecekondu mahalleleri diyebiliriz. Bir de şöyle bir de etnik kökenler falan onları sevmem ama şimdi geliyor buraya diyelim doğudan belki de geldiği zaman bir umutla geliyor ama başka çaresi kalmıyor. Yani çok şey bakamıyorum ben anneden babadan sülaleden görenlere çocuklara kötü bakmıyorum. Yani çocuklar başka bir şey bilmiyor. Yani bu gelip taşınanlarda bu böyle. Eğitimsiz herhangi bir vasıf yok vasıfsız eleman olarak çalışacak ama iş bulamıyor, umduğu şeyi bulamıyor ve çok çocukla geliyor öyle başlayabiliyor bu süreç. Genelde doğudan. Bir de hani çingene tabir ettiğimiz kesimde yaygın. Şu çok önemli yani benim çok takıldığım; iki tarafta doğudan göçten de bahsettim bir de çingene tabiri çok geniş şopar tabi çok farklı oluyor falan onları tabi tam bilmiyorum da yani çingene kesimin de daha farklı bir versiyonu belki aralarında bunlar bölünüyor da olabilirler bilemem ama bu çok önemli bir şey bence mahallece haklı, yanında olmak. Yani tüm mahalle o suçlu çocuğun kurtulmasının peşinde. Para yoksa öbür taraf veriyor. Topluyorlar aralarında ve çocuk çıkmalı hani suç işledi bu çocuk değil. İnanılmaz bir sahip çıkma var. Duruşmalara 15-20 kişi gelirler. Yani çocuğun kendini haklı görmesi bundan dolayı çünkü hepsi görüyor çocuğu haklı.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

Sosyo-ekonomik yönden farklı olan ailelerin mahkemede çocuklarına davranış şeklinin değiştiği tespit edilmiştir.

“... Hayır, hiçbir boşanık değil, anne baba hep beraber babaanne anneanne toplanıp geldiler yani (güldü). Öyle bir etkisi yok. Yani şey de değillerdi, nasıl diyim; aile sen bunu nasıl yaparsın da demiyor anlatabiliyor muyum? Denk geldim yani onlar büyük bir utanç içinde geliyorlar. Ya bizim çocuğumuz nasıl yapar işte hiçbir şeyini de eksik etmedik hani nasıl olur falan çocuklarda da sessizlik. Şu nedenle yaptım özür dilerim falan değil. Tamamen sessizlik. Ya konuşmaya çalışıyorsun ama ağzından bir iki kelime anca alıyorsun. Açıklama yapmıyorlar yani, şundan yaptım, şöyle oldu, buna uydum, pişmanım falan gibi herhangi bir reaksiyon yok.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

Çocukların arkadaş çevresi, ailelerinden sonra kendilerini keşfettikleri alanlardır. Çocuklar, ailelerinde bulamadıkları huzuru arkadaş çevresinden bulmaktadırlar. Cezaevine giren çocukların arkadaş çevresinde bir kariyerinin olduğunu, bir övünç meselesi haline

gelmesi suçun tekrar ettirmelerinde bir etken olmaktadır. Çocukların bulundukları çevreye kendilerini kanıtlama, çevreden özenerek deneme yoluyla başladıkları tespit edilmiştir. Suçların türlerine göre işlenme şekillerinin değiştiği; hırsızlığı çevreden öğrenerek kolektif yaptıklarını, hakaret ve adam öldürmede ise münferit gerçekleştirdikleri, tespit edilmiştir.

Ailenin sosyo ekonomik nedeninin çocukların sokaklara ittiğini ve suçu da sokakta çevrede öğrendiği tespit edilmiştir. Çocukların suça bulaşmasında ailelerinin içinde suç geçmişinin olmuş olmasının bir kıstas olmadığını çocukların genelde bunu çevrede öğrendikleri tespit edilmiştir. Cezaevlerinde çocukların suçu deneyimledikleri ve profesyonelleştikleri, ilk çocuk neden yatarsa sonraki çocuklarda aynı suçtan yatıyor- suçu ailede deneyimleme. Çocuklar suçu ailede normalleştiriyorlar. Sadece tek başına ailede suç geçmişinin olmasının yetersiz olduğunu aktif bir suçlu ailenin yanında çevre olarak aktif bir soy aile birliğinin varlığı etkili olmaktadır. Suç türlerine göre suçu öğrenme şekli değişmektedir.

“Ben şeyi bilirim yani kuzeni, kardeşi, annesi hepsinin sorgusuna girdiğimi bilirim. 3-5 ay arayla, 1 sene arayla. Yani ben artık böyle sülale avukatı gibi olduğum durumlar çok oldu. Hep aynı işi yaparlar. Amca ve dayıda dahil.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Arkadaş çevresi ben çok denk geldim. Hep arkadaş çevresinden kaynaklı ailelerinde bulamadıkları mutluluğu huzuru bence o ekonomik dediğiniz gibi huzuru dışarıda arama çabasına girdiklerinden dolayı onlara daha yakın olabiliyorlar yani arkadaşlarını koruma konusunda da çok şey davranıyorlar “o bir şey yapmadı bütün suç benim” hani suç üstlenme konusunda da daha çok bu şekilde davranmaları olabiliyor yani.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“SİR raporlarında suçu bildikleri belirtiliyor ancak çocuklarda özellikle cezaevine giren çocuklarda ve çevre arkadaş ilişkilerinde bu durum bir sosyal kariyer olarak algılanıyor ve övünç vesilesi oluyor.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

“Bir çocuk vardı çok küçüktü yaşı. 6 yaşından beri çocuk esirgeme kurumu değil de çocuk bakım evinde kalıyormuş. Ailesi terk etmiş daha doğrusu ailesi vefat etmiş. Çocuk 6 yaşından beri muhtelif illerimizde kalmış doğu illerimizde, en son Kayseri de kaldığı bakım evinde görevliler ilgileniyorlar esasında ama bu suça meyilli çocuklarla beraber kendilerinden 3-5 yaş büyük çocuklarla da kalınca onların yönlendirmeleriyle bu şekilde bir meyil kendilerine de hasıl olmuş. Aslında suç işlemeye halleri yok ama ya bulundukları

ortamda kendilerini kanıtlamaya çalışıyorlar ya da onlara özenme şekliyle özentilikle bu şekilde hareket ettiklerini gözlemledim.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

“... O biraz arkadaş grubu diyelim ya da kendini bir şekilde kanıtama çabasıyla suça giren var. Kendini çok yönlendirilmeye hazır çocuklar var aile durumu eğitimi maddi durumu iyi olmasına rağmen. Ama çok az denk geldi bana. Çok az yani baya.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“İyi kötü vardır diyebilirim. Zira hani şöyle anlatayım size; daha önce alkollü araç kullanırken yakalanıp işte trafik güvenliğini tehlikeye sokmaktan yargılanan müvekkilimde oldu benim. Ama 17 yaşındaydı. Ailesinin durumu da çok iyiydi. Ama babasından habersiz aldığı arabayla ufak bir kazaya karıştığı için yargılanmıştı hani, bunu suçluluk olarak değerlendiriyor musunuz da hani hukuken suç olsa da çok da ağır bir suç değil bakıldığında çoğu erkek çocuğunun da yaptığı şeyler aslında. Yani kaza dediğimde cana mala karşı değil, park halindeki bir araca sürme gibi bir olay. Ama olay emniyete intikal ettiği için baktığınız zaman suçluluk tabii. Onun dışında sosyo- ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde özellikle çevresel faktörlerden kaynaklı olduğunu düşünüyorum çünkü hepsinin bir arkadaş hikayesi var. Uyuşturucu suçları ve uyuşturucuya bağlı olarak işte yapılan gasp, darp ve hırsızlık suçlarının olduğunu söyleyebilirim. Ya çevresel olarak mahallesinde illa uyuşturucu madde kullanan insanlar oluyor deneme yoluyla görerek özenerek başlıyorlar buna.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“... şöyle söyleyebilirim; Balıkesir’in biraz mafya vari tipleri çok fazla ve çocuklar bu suçlarda çok özeniyorlar. Genellikle 2-3 kişi bir araya geldiklerinde küçük küçük mafyacıklar oynama peşindeler. Yani büyüklerden bunları görüyorlar bunları kendilerine yansıtıyorlar. Kendilerine örnek olarak alıyorlar onları ve onlarda işte asarım keserim moduyla hayatlarına bir şekilde devam ediyorlar.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Şöyle ifade edeyim evet bağlantı olduğunu düşünüyorum. Yine denk geldiğim bir hırsızlık mevzusunda anne babalarından gelen bir gelir yok. Çocuk kendisi hiçbir şekilde belli bir geliri olmadığı için hırsızlık yapmakta yani ve yıllardır bunları bu şekilde meslek edinmiş oluyorlar. Tabii ki de bağlantısı var çünkü yine sosyo-ekonomik durumdan ziyade ailenin yapısı yani örf ve adetlere bağlı ailelerde farklı şekilde çocuklar çıkıyor. Çocukların yani şöyle, anne babanın yaşam şekli düzgün değilse yani bizim yaşadığımız şekillere aykırı yani şöyle deyim uygunsuz bir hayat yaşadıkları zaman çocukların da o yollara kayma ihtimali çok oluyor. Sosyo-ekonomik bakımından hem ekonomik olarak etkilenebiliyor

çocuklar hem de yaşam şekilleri itibariyle etkileniyorlar. Hırsızlık olur uyuşturucu ticareti olur yani bir tek aileden kaynaklanmıyor maalesef. Bildiğiniz gibi çevredeki arkadaşlar daha çok etkiliyor bu suça sürüklenen çocukları. Çevre dış faktörler daha fazla hatta. Aileden zaten çocuk beklediği o maddi desteği beklediği o sıcak şefkatli bir aile yapısını görmeyince dışarı kaymış oluyor. Dışarı kayınca da suç işlemeye daha müsait bir hale geliyorlar.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“Yarı yarıya yani. Hiç bulaşmayanda var ama ailesinde suça bulaşmış çocuklarında olduğunu gördük. Biraz çevresel faktörler daha etkili. Çocuğun birlikte olduğu arkadaş ortamı etkili oluyor.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“... Bir de şöyle bir şey var; ilk çocuk neyden yatarsa devamı da ondan yatıyor. Hani birincisi uyuşturucudan yattı ikinci hırsızlık üçüncü adam yaralama değil. Ya bu sosyal bulunduğu çevreden kaynaklanıyor, düşünce tarzından yapı olarak kaynaklanıyor. Ben şöyle söyleyeyim ben her zaman şunu diyorum; Türkiye’de cezaları arttırmak sadece bizim profesyonel suçlu yetiştirmemize neden oluyor. Anladınız dimi. Çocuk biraz daha işinde kendini profesyonelleştiriyor. Bu işin ceza ile akıllandırma ile bir alakası yok. Cezaevi dediğiniz kavramda çok temiz değil. Şimdi o çocuğu aldınız o çocuğu aldınız ama o çocuğun ilk girişi o çocuğun yanındaki arkadaşının da beşinci girişi, bunlar bir de içeride kader birliği yapıyorlar daha samimi oluyorlar bir de buna artı olaraktan birbirlerine suç işlerken davet ediyorlar. Örnek veriyorum mesela adam Muğla’da yakalanmış bak ha şöyle söyleyeyim ben size, aydın Nazilli de çocuk cezaevi yok, İzmir yeni Şakran’a gidiyor. İzmir’deki çocuklarda orada yatıyor bu sefer ne oluyor biliyor musunuz iki suçluyu biz tanıştırmış oluyoruz, Nazilli de ki çocuk suçlunun İzmir’de de bir kapısı oluyor bu tip iş yapan kişilerde olabildiğince farklı yüzler kullanmak ister. Çocuk şimdi bir başını belaya sokuyor iki başını belaya sokuyor e üçte çocukta uyanıyor, ona diyor ki tamam sen şunları şunları yap diye başka bir ayak işi veriyorlar. Ne oluyor arkadan yeni gelen var çünkü. Sadece biz çocuklara aslında asker ocağı gibi bir kapı açıyoruz. Bir de bunun yanında şimdi iyi veya kötü bakın bir itibarınız oluyor. Belki sizin ailenize göre birini dövme çok ayıp bir şeydir ama birçoğunun ailesine göre birini dövmek çok böyle erkekçe bir davranıştır. İlk kardeş ilk büyük abi birini bıçaklayıp da cezaevine girdi mi doğal olarak insanlarda bir çekinti oluyor. Ya işte bu birini bıçaklamış başımıza bela olmasın diye. Bu sefer bu abi bunları fark edince etrafa daha rahat saldırıyor. Rahat rahat saldırınca yanındaki ufağa da örnek oluyor. Anladınız mı o da onun hoşuna gidiyor. Doğal olarak ilk adam bıçaklayan

arkasından ikinci de adam bıçaklıyor üçüncü de adam bıçaklıyor. Böyle yani ilk kardeşin suçu neyse sonrakilerde o yolda gidiyor.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

“... anne uyuşturucudan hapiste babaanne uyuşturucudan hapiste bu çocuklar zaten ben uyuşturucu bağımlısıyım diyor 18 yaşından küçük, bütün ailede bir uyuşturucu geçmişi var yani. İllaki oluyor ama olmayanda var tabi ki. Ama şey konusunda artık bu suç normalleştirmiş çocuklarda zaten yaşadıkları yer o tarz bir yer olduğu için o tarz mahallelerde büyüdükleri için normal geliyor. Ve ailede de olmuş oluyor çocukta diyor ki bu normal ve ben bunu yapabilirim.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“... Yani şimdi bakıyorum mesela benim şimdi müvekkillerim mesela en basitinden müvekkilim vardı. Ben onun yeğeninin davasına baktım iki yeğenin davasına baktım. İkisi de 18 yaşının küçük yani çocuk. Bir tane işte onun başka akrabaları vardı yani işte. Tanıdığım bir kişi yüzünden 3 veya 4 çocuk davasına baktım. İşte uyuşturucu, hırsızlık o tarz suçlar aile avukatı gibi oldum birazcık dediğiniz gibi ve şey hep böyle birbirleriyle hep ilişkili ben şeyde gördüm mesela “Özenme” de var gibi geldi bana. Yani eğer şey bir aileden gelmiyorsa suçun falan biraz daha efendi bak bunlar yanlış falan gibi düzgün bir aile şeyinden terbiyesinden gelmiyorsa tabii siz sosyoloji olarak iyi yorumlarsınız anlayın beni, yani böyle umursuz bir aileden geliyorsa öyle söyleyim ben size genelde ya çocuklar suç işlemeyi şöyle gibi görüyorlar mesela ya abisi suç işlemiş kardeşi de suç işliyor ve abisine özeniyor yani. Onu anlıyorum ben konuşurken ederken. Hiç böyle şey yapmıyor utanmıyor mesela kendini şey gibi görüyor kahramanlık gibi görüyor, normalleştiriyor. Mesela dayısı suç işlemiş, yeğeni işliyor. Yeğeni mesela dayısına özeniyor. İşte diğeri abisine özeniyor. O kadar çok buna şahit oldum ki, hoşlarına gidiyor yani bunu hiç ayıp, günah bunu suç olarak görmüyorlar açıkçası. Ben onu çok gözlemledim.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Oluyor zaten aileden gelen bu hırsızlık yaygın bir gelenek. Mayalı ailesi denilen bir aile vardır. Kırıkkale’de çok meşhurdur. Çok geniş bir aile hırsızlıkla meşhur bir aile diğer çocuklarında ama genelde böyle uyuşturucuda kendi etrafından ailesinden gördüğü şekilde devam ediyorlar hırsızlıkta da nispeten yine böyle.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Çoğunlukla oluyor. Özellikle abi ve baba figüründeki insanlar ya cezaevinde oluyorlar ya da bir suç şüphesiyle öldürülmüş oluyorlar. Muhakkak ki oluyor. Ailede çekirdek ailenin içinde eğer suça bulaşmış biri varsa suça sürüklenen çocuk o suçun birebir aynısını işlemiş oluyor.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Genelde oluyor evet. Ya benzer suçlar oluyor ya farklı oluyor ama genelde hep ailevi olarak da dedim ya hani soy isimler hep benzerdir mesela bazı soy isimler vardır ki burada bilirsiniz hani aileden. O çocuğun siz ifadesine gittiğiniz de o bunların akrabaları ya da bu bunların grubu, grup diyorum ama bunlar akraba işte soy isimleri aynı. Üç aşağı beş yukarı aynı olaylar. Hani ya kavgaya karışmıştır ya hırsızlıktır ya uyuşturucudur vs. çok denk geldiğimiz şeyler. O yüzden aileden de bunlar böyle gördükleri için gelen nesil de inanın onlardan sonra gelen nesilde de bu böyle devam edecek.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

Görüşmeciler suçun babadan çocuklarına geçtiğini, aynı yerlerde aynı suç bir gelenek gibi olduğu tespit edilmiştir.

“O çevre artık bazı meslekleri babadan oğula, uyuşturucu mesleği babadan oğlana geçer kesinlikle onu söyleyim size. Baba yapmamışsa bile onun üstündeki akraba kesin yapmıştır yani hani babadan oğlana doğru geçen bir ticaret durumu söz konusu.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

Akers’in sosyal öğrenme teorisi çocuk suçluluğu ile akran- arkadaş çevresi ilişkisini açıklar niteliktedir. Öğrenme yaşanan ailede ve toplumda inşa edilir. Çocukların çevrelerinde suça teşvik eden tutum ve davranışların olması, suç sonucunda elde edilen itibar ve haz pekiştireçlerin güçlü olması çocukları suç davranışına yönelmesine ve sürdürülebilir olmasına neden olmaktadır.

5.4.3.2. Çocuk suçluluğuna çevresel sorunlar ve kentleşmenin etkisi

Çocukların boş zamanlarında en çok vakit geçirdikleri mekanlar mahalleleridir. Park alanları, sokaktaki oyun alanları, bulundukları yani kentsel alan içinde mahalleleridir. Kentsel mekandan uzak izbe yerlerde yaşam insanı gözden uzakta gibi göstermekte ve yaptıkları faaliyetleri illegalleştirmede. Daha gizemli ve gizli hareket etmesini sağlamaktadır. Sosyal kontrolden uzaklaştıkça insanlar daha fazla suç ve sapma eğiliminde bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle çevresel aksiyonlar ve kentleşme toplumsal hareketliliğe anomi’ye neden olmakta bu anomi insanlarda suç eğiliminde itmektedir. Bu kaosta çocuğun dikkatini kendi üzerine çekmesi için bir dikkat çekme ya da eylemlerini gizleme aracıdır. Kentsel dönüşüm büyük şehirlerin suçlu mahallelerini temizlemek için kullandığı bir arıttıcı yöntemdir. Kentlerin içinde kentlileşemeyen mahalle insanları kentsel dönüşümle suçu dağıtma özelliği mevcut olmaktadır. Bu da cezaevinin ilde olmayıp başka ildeki cezaevlerine aktarılan çocukların suçu deneyimlemesi gibi. Kendi bulundukları

mahalleden çıkartılan failler gittikleri mahallede bir suçlu alt kültürü kurmakta etkilenmekte ve etkilemekte olacağı aşıkardır.

Deprem, kentsel dönüşüm, mahalle engelleri etkenler çocukların sosyalleşmesini oyalanmasını azaltmakta bu nedenle çocuklar farklı uğraşlara sevk edilemediğinden suça eğildikleri görülmektedir. Mahallede sürekli polis arabalarının gezmesi. Çatışmalı eylemler ve kavgaların sıklıkla rastlanması buna örnek verilebilir.

Mahalle yaşadıkları yer;

“Ailelerin eğitim durumu da yani orasını tam bilemeyeceğim ama bu Kırıkkale’de böyle yerleşmiş bir kesim var ve o kesim genelde hırsızlık, uyuşturucu gibi şeylerde bulunuyorlar. Çingene mahallesi diye tabir edilen bir mahalle. Genelde bizim görevlendirilmemizde hep o şekilde oluyor. CMK görevlendirilmelerimiz o mahallelerin çocuklarından oluyor. Eğitimli ailelerin çocuklarında genelde sadece uyuşturucu oluyor yani diğer suçlar çok az. Diğer ailelerin çocuklarında ama hırsızlık, daha çok hırsızlık tabi çok yaygın burada diğer suçlar yani birbirlerine karşı istismarda olabiliyor bazen, dolandırıcılık kendileri dolandırabiliyor, dolandırılabilirler.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“... şimdi Ankara’da bu değişiyor genellikle ben görüyorum hırsızlık yapanların evet sosyo ekonomik bağlam da bir pozitif etki var. Ankara’nın Sincan ilçesi baya bu konuda kendini açık ediyor. Orada gelir düzeyi hem çok düşük hem de sosyo-kültürel olarak alt sınıf hem de sosyo-ekonomik olarak da alt sınıf oluyorlar. Buradaki çocuklar arasında uyuşturucu, uyuşturucu kullanımından hırsızlığa kadar genelde geçim ve bir aidiyet yoksunluğu sanırım bir şey var bir meyilleri var ama Ankara merkezde genelde çocukların sosyo-ekonomik durumları ile alakalı olmuyor.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara, 20 dosya)

“Suç olaylarının fazla yaşandığı mahallelerdeki tek farklılık sadece artış olarak değişiyor. Yani mesela Adana da Şakir Paşa, Yüreğir, Dağlıoğlu’na zaten girilmez denir öyle denir yani öyle söylenir, kiremithane mahalleleri ağırlıkta olmak üzere yani Seyhan tarafını kaldırım hani nezih semtlerde çünkü ailelerde daha bilinçli oluyor. Eğitimle birlikte bu azalıyor. Eğitim konusu çok önemli çünkü eğitimli insan şunun farkında sicilime bir şey olmasın zaten memur çocukları oluyor, çevresinde memur çocuğu çok fazladır genel olarak şunu düşünürler; siciline bir şey olmasın çocuğun, doğruyu yanlış bilir. Hani anne baba çocuğu mutsuzsa bile o evliliği sürdürür. Çok dikkat etme peşindedir. Çok düz bir ailedir yani uçlarda bir aile değildir genel olarak. Ama bu kiremithane duymuşsunuzdur

muhtemelen Adana 'da kiremithane çok meşhur bir mahalledir yani kiremithane bir semt adı hani Kiremithanenin mahalleleri biraz başı bozuk yerlerdir hani. Sürekli bir her yerde bir polis arabası görürsün. Bir vaka duyarsınız. Hep gençler arası çatışmalar, sen bana baktın, o ona bakmış... yani bu tarz kavgalar emin olun temelinde sadece bu var. Biraz hani nasıl derler ben buranın lideri benim. Ben aidiyet duymak istiyorum sende hani benim çöplüğümde ötüyorsun gibi. Hani var olma çabası. Hep ailenin eksikleri bunlar.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Artı buranın bir ilçesi inanılmaz istismar dosyaları çıkan bir ilçe var burada. Yığılca ilçesi. Ve insanlar oraya gidene kadar açıkçası mideniz bulanması diye sürekli pencereyi açık tutarsınız öyle söyleyim. Yol çok kötü, sürekli insanların uğradığı bir yer değil, kapalı bir yer, kapalı bir ortam. Orada intihar edenlerin sayısı da çok oluyor. Kendi içinde yaşadıklarından dolayı çok çevreden insanlar gitmediğinden dolayı orada suç işleyen insan sayısı çok fazla, aile bireyleri arasında birbirlerine istismar uygulayan insan çok fazla. Burada denk geldiğim konu bu yani. Küçük kız küçük oğlan hiç fark etmiyor yani. Küçük çocuklara karşı.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

Sosyal düzensizlik teorisinde görülen çevresel düzensizliğin toplumsal sapmaya neden olacağı savını üzerine kültürel sapma teorisi inşa edilmiştir. Miller’e göre suç, gecekondulu yaşamının çevresel koşullarına bir tepki olarak çıkmaktadır. Çevresel düzensizlik, sosyal politikalardaki eşitsizlik kişileri kaygılandırmakta ve durumun içinden çıkmak için illegal yollara sevk ettiğini savunmuştur.

Kentsel kamusal bir alan olan mahallenin görülebilir yerlerinde kırık ve virane yerlerin varlığı, çevrenin kullanışsızlığı, verimsizliği ve sosyal yardımların eksikliği kişilerin kendi kurallarını oluşturmaya neden olduğu tespit edilmiştir.

5.4.3.3. Çocuk suçluluğuna göçler ve gecekondulaşmanın etkisi

Mahalle, toplumu yöneten yasaların içinde bulunan en küçük tüzüklerin olduğu yerdir. Mahalle çocuğun sosyalleştiği en önemli alandır. Mahallede başlayan ve mahallece birlik beraberlik duygularının yeşermesine neden olan ve toplumsal kontrol mekanizması yaratan bir alandır. Suça sürüklenen çocuklarda, göç ve gecekondunun etkisi araştırılması önemlidir. Çünkü göçle geline yere sadece bedenler gelmez tüm kültürel kodlarla geldiği ve bu kodlarla toplumsal adaptasyon süreçlerinden geçirilmesinde geçen sosyalleşme sürecinin nasıl olacağı elzemdir.

Avukatlara Çocuklar en çok hangi mahallelerde yaşadıklarını ve buralara nerelerden geldikleri? Sorularına verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Siz direk Kiremithane mahalleli yazın. Şakir Paşa, Dağlıoğlu, hürriyet, istiklal o civar... ben Adanalıyım ama iki senedir buradayım daha öncesinde burada değildim, mahallenin isimleri birazcık şey geliyor bir dakika biraz düşünüyüm. İncirlikte çok fazla var, onun haricinde bir yer vardı onun adını bir hatırlasam Arap mahallelerinin çok olduğu bir yerdi orası Hadırlı mıydı oranın adı siz Hadırlı olarak yazın çünkü hadırlıydı oranın adı. Hadırlı mahallesi. Evet Arapların yoğunlukta yaşadığı yerlerden orası. Akkapı'yı da yazın zaten orası da uyuşturucunun zirve olduğu yer zaten. Bu mahallelerin ortak özelliği genelde şöyle söyleyeyim daha ataerkil ailelere sahip bir toplumdan bahsediyoruz bu kısımda. Genel olarak çok da fakir aileler diyemeyeceğim ama genel olarak fakir aileler. Fakir mahalleler bunlar. Bu Hadırlı, Akkapı tarafında fakirlikten ziyade zaten bu bölgede biraz daha uyuşturucu üzerine bir eğilim var. O çevre artık bazı meslekleri babadan oğula, uyuşturucu mesleği babadan oğlana geçer kesinlikle onu söyleyim size. Baba yapmamışsa bile onun üstündeki akraba kesin yapmıştır yani hani babadan oğlana doğru geçen bir ticaret durumu söz konusu. Kiremithane daha bir fakirdir ama bu Arapların ağırlıklı olarak bulunduğu Akkapı ve Hadırlı taraflarında uyuşturucu hakimdir ve bu civarda aileler o kadar fakir değiller zaten bunun ticaretini yapıyor adamlar hayır fakir değiller. Zaten o civarda çocukların hiç kıymeti yok. Zaten çocuk sayısı çok fazla ama çocuğun hiç kıymeti yok. Uyuşturucuda özellikle zaten hep araç olarak kullanıldıkları için hani çocuklara nasıl olsa bir şey olmaz gözüyle bakıyorlar çocukların psikolojisini hiç düşünmüyorlar ama çocuğun şimdi hukukta hafifletici sebepleri var. 12 yaş altındaysa zaten ceza almaz 12-15 yaş arasındaysa hakimine göre değişir onu bir kontrol eder durumuna göre eğer çocuğun öyle bir şey yapmadığına ikna olursa ceza ehliyeti yoktur şeklinde kararı verebilir. Hep bunlara güvendikleri için çünkü yetişkin biri yapsa onda ehliyet sorunu yok bilerek kasten isteyerek yapmış. Bu kasti iradi isteği etkileyen bir durum yaş. Biz o yüzden indirim sebepleri olarak yüksek bir şekilde kullanabiliyoruz. Onlarda çocuklarını ne yazık ki alet ediyorlar böyle kötü emellerine. Arap aileler yerleşik çok 5-6 nesildir onlar yerleşik. Genel olarak yerleşik aileler. Hani bu hırsızlık konusunda daha sonrasından ailesel olarak orada aile hükmünün ihlali var ama siz onu sormuyorsunuz hani hırsızlık olarak ele alalım ve dilendirilme konusunda. Hırsızlık olarak göçmenlerden çok çocuk var özellikle Suriye göçünden itibaren Adana çok kilit bir noktadadır hani Hatay'dan Kilis'ten zaten hani normalde de bizim vatandaş önümüze şuradakilere bakacak olursanız kürdü var, Zaza'sı var Çerkez'i var Arabı

var hani Alevisi var. Farklı kùltùrlere zaten çok ev sahibiyiz bununla birlikte göçte çok alıyoruz. Çünkü Adana işlek bir yer bu aldığımız göçlerle de zaten şimdi temelsiz bir şekilde göç geldiği için hani kalacak yerleri dahi ayarlanmadan gelinen o yoğunluk göçler olduğu için tabii ki onlarda hırsızlık hikayeleri çok daha fazla artıyor. Hepsinde diyemem hani suç işleyen çocukların göç hikayeleri vardır diyemem ama göçmen çocukların hırsızlık yani suç hikayeleri tabi ki biraz yoğunlukta ne yazık ki. Ben son birkaç aydır hep Suriyeli çocuklara kalkıp gidiyorum.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Tabii, tabii ki var. Bu doğrudan zaten hani bağlantılı bir şey. Yani şöyle söyleyeyim hani çok canımı sıkan bir olayla denk gelmiştim bu tarz şeyler beni üzer gerçekten... Ailesinin durumu olmayan göçmen bir çocuk, Suriyeli bir çocuktan bahsediyorum size. Geçenlerde ifadesine gittim onun. Çocuk 13 yaşındaydı ne çalmış, hırsızlık zaten suçu, ne çalmış hemen söyleyeyim: İki tane 50’şer liralık elli elli yüz lira yapıyor, çamaşır tozu alıyor çocuk. Yani şimdi küçük bir çocuk 13 yaşında bir çocuğun ne çalmasını beklersiniz top çalsın, yiyecek bir şey çalsın çocuk çamaşır tozu alıyor. Hani anlatabiliyor muyum yani ailede demek ki ona ihtiyaç var bunu belirtiyor çocuk ailem çalışmıyor diyor, BİZ Suriye’den geldik, diyor. Burada hep dilenme yoluna gidiyorlar ya da zaten Adana’da dilenci sayısı çok fazla. Suriyeliler ùlkemize göçünden sonra çok fazla oldu. Hani onlara destek mi olduk köstek mi olduk inanın bilmiyorum yani bu konuda. Yani ekonomik sebeplerle tabii ki doğrudan bağlantılı. Yani ùlkemizde bu çocuk suçların 2000’li yılların başındaydı %57-58’lerdeydi, hırsızlık en fazla revaçtaydı. Şu anda aradan bir 20 yıl geçmiş muhtemelen yine yarıdan çoğudur yani öyle tahmin ediyorum. Yine ekonomik sebepler yani ihtiyaçtan ötürü hırsızlıklar oluyor. Meblağlar düşük çünkü.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Mahalle ismi mi vereyim yoksa tarifi mi vereyim. Mesela yamanlar, tepecik. Gecekondu mahalleleri diyebiliriz. Bir de şöyle bir de etnik kökenler falan onları sevmem ama şimdi geliyor buraya diyelim doğudan belki de geldiği zaman bir umutla geliyor ama başka çaresi kalmıyor. Yani çok şey bakamıyorum ben anneden babadan sùlaleden görenlere çocuklara kötü bakmıyorum. Yani çocuklar başka bir şey bilmiyor. Yani bu gelip taşınanlarda bu böyle. Eğitimsiz herhangi bir vasıf yok vasıfsız eleman olarak çalışacak ama iş bulamıyor, umduğu şeyi bulamıyor ve çok çocukla geliyor öyle başlayabiliyor bu süreç. Genelde doğudan bir göç mevcuttur. Bir de hani çingene diye tabir ettiğimiz kesimde yaygın. Şu çok önemli yani benim çok takıldığım; iki tarafta doğudan göçten de bahsettim bir de çingene tabiri çok geniş şopar tabi çok farklı oluyor falan onları tabi tam bilmiyorum da yani çingene kesimin de daha farklı bir versiyonu belki aralarında bunlar bölünüyor da

olabilirler bilemem ama bu çok önemli bir şey bence mahallece haklı, yanında olmak. Yani tüm mahalle o suçlu çocuğun kurtulmasının peşinde. Para yoksa öbür taraf veriyor. Topluyorlar aralarında ve çocuk çıkmalı hani suç işledi bu çocuk değil. İnanılmaz bir sahip çıkma var. Duruşmalara 15-20 kişi gelirler. Yani çocuğun kendini haklı görmesi bundan dolayı çünkü hepsi görüyor çocuğu haklı.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

Yaşanılan mahalle çocuğun içine düştüğü durumdan birlikte kurtulmaya çalışmaktadır. Kolektif bir eylem söz konusudur.

“Bursa’da Araba yatağı, Gürsoy bizim garaj ağası diye nitelendirdiğimiz birkaç mahallenin toplamı genel olarak ya da emek bölgesi. Buralar dezavantajlı mahallelerdir. Çoğunluğunun göç hikayesi bulunmaktadır. Bir kısmının bulunmasa da roman vatandaşlar dediğimiz elemanlarda genelde göçtükleri için. Çoğunluğu doğu ve güneydoğu illerinden göçmüşlerdir bursa için. Bir azınlık bir kısmı da Erzurum ve Trabzon, Rize bölgesinden göç etmişlerdir.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“Genelde doğudan gelen çocuklar çok olabiliyor. Genelde köyden kente göç eden çocuklar çok olabiliyor tabii var. Doğudan ve Konya’nın köylerinden, genelde doğudan. Yani ben size şunu da söyleyebilirim. Şimdi mesela biz bir vaka da atıyorum üç çocuk hırsızlık yapmış oluyor ben tek bir tanesinin vekili oluyorum ama diğer iki çocuğu da gözlemlene şansım oluyor. O esnada benim müvekkilim Konyalıysa bu iki çocuktan biri muhakkak ya doğulu ya da işte bu çingene dediğimiz çocuklardan olabiliyor. Hani onları da gözlemleyerek söyleyebilirim ki çok göç noktasında çok fazla var çocuklarda şiddete veya suçluluğa meyil.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza Hukuku avukatı)

“İzmir açısından söyleyebilirim; Tepecik, Kuruçay, Gültepe, naldöken, Eşref Paşa, Bozyaka, bu ilçelerden çok fazla çocuk gelir suçlu olarak. Buralar dezavantajlı mahallelerdir. Doğudan göç eden çocuklar var. Yani kütükleri doğu illerine kayıtlıdır, Mardin, Diyarbakır, Ağrıdan gelmişlerdir. Zaten tepecik nüfusunun çoğunluğunu doğu göçmeni. Göç hikayeleri bulunuyor. Kimi terörden kaçıp geliyor, kimi aileleri yıllar yıllar önce göç etmiş oluyor evet Mardinli oluyor ama hiç bilmiyor mesela Mardin’i geliyor, Ailelerden önce kuşakları da olabilir. Göç hikayesi olanlarda oluyor ama bu göç hikayesinden çocuklar bu kadar çok etkilenmiyor. Çünkü zaten görmemiş oluyor çoğu. Yani aileleri daha çok etkileniyor göç durumundan. Yani şöyle düşünün doğudan batıya göç son on yılda daha azaldı yani en azından terör sebebiyle göç biraz daha azaldı. Köyleri boşaltma

durumları... E Bu durumda bizim önümüze gelen çocuklar İzmir'e geldiklerinde en büyüğü 3-4 yaşlarındaydı. Hatırlamıyor da nerden geldiğini hatta sorduğunuzda nüfusta oraya kayıtlı olduğunu bile hatırlamıyor bazı çocuklar. Göç hikayesi... olur ama dediğim gibi ifade alınırken bu çok fazla öne çıkan şeyler değildir. Ya da ifade alınırken genelde savcı şeyleri sorar; nasıl oldu, neredeydin, olayın akışı ile şeyler sorar ve sadece birkaç tane beylik cümle; evde kimle yaşarsın, kaç kardeşsiniz bazısı sorar bazısı sormaz, eğitim durumun nedir, gelir durumun nedir, bunları sorarlar onun dışında da şeye geçilir zaten olayın akışına geçilir. Çocuklara bizde aynı şekilde neden getirildiklerini bilip bilmediğini soruyoruz önce hani algılayıp algılayamadıklarını bazısı çünkü niye geldiğini bile anlamıyor adliyeye, önce onu anlamaya çalışırız. İkinci olarak şiddet görüp görmediklerini mutlaka sorarız. Çünkü karakoldan getirilmiş oluyorlar ve bazısı direndiği için karakolda da şiddete uğrayabiliyorlar. Daha sonra ailelerinin olup olmadığını işte ailelerine karakolda olduklarının haber verilip verilmediğini sorarız. Yüzde yüz verilmiştir haber. Aileye ulaşılabildiyse eğer. Ama dediğim gibi '‘aileniz dışarda mı?’’ diye sorduğunuzda çoğunluğu '‘hayır, burda değil’’ der yani. Bir de şunu da söyleyebilirim bilmiyorum işinize yarar mı ama: Çocuk suçluların neredeyse tamamında alkol, sigara alışkanlığı hat safhadadır. İfade alınırken beklemesi gerekir çünkü sırayla alınıyorlar o arada polisler yalvar yakar abi bir sigara, abi bir sigara hani çocukları defalarca dışarı sigara içirtmeye çıkarmak zorunda kalır. Durmazlar çünkü. Sigarayı vermediğiniz zamanda Adliye'nin altını üstüne getirirler. Hani madde bağımlılığı, sigara bağımlılığı, alkol kullanımı yüksektir. Bir de genelde zaten üst baş dökülür halde gelirler Adliyeye. Kılık kıyafet asla muntazam değildir. Onun dışında çelimsiz olurlar, sıska uzun ya da işte şişman bir suçlu çocuk hatırlamıyorum ben mesela, geneli zayıftır. Bu da bakımsızlıktandır yani anlarsınız onu görünce ve madde kullanımından tabii.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Daha çok dış mahallelerde yani. Mesela Mezopotamya mahallesi, Atatürk mahallesi bir de ipek mahallesi var. Bunlar dış mahalleler ama bunların da dış olanları da var. İmkanları olan insanlar daha çok şehrin merkezinde kalıyorlar. Bunlar biraz daha kıyıda köşede kalıyor. Mesela bu 90'larda bu 92-93'ler de falan bu köy boşaltmaları oldu. Neredeyse Mardin bütün köyleri boşaltıldı ve onlar şehirlere geldiler. Tarımla hayvancılıkla uğraşan aileler geldiler şimdi Kızıltepe de ne tarım var ne hayvan. Çünkü toprakları yok yani. Bu durumdan sonra suç oranları daha da arttı mesela ekonomik düzensizlikler ve uyum problemleri oluştu. Ve bugün onların yansımaları ciddi bir şekilde gözüktüyor. Suriye'den

gelen çocukta var ama çocuklar değil de aileleri gördü çocuklar daha çok sonuçlarını görmüş.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Hacılar harmanı, Paşacık mahallesi oralarda görebiliyoruz genelde ya da ilçelerde olabiliyor. Yani genelde köy kasaba türlerinde oluyor. Çok genel bir şey yapamam ama daha alt kademe insanların yaşadığı bir türler genelde gecekondular tarzı yerler. Girilmesi tehlikeli suç oranları yüksek mahallelerdir. Şu şekilde söyleyebilirim bu civarda genelde Afgan ve Suriyeli göçler mevcuttur ve bu çocuklar çok olduğu için belki bu kıstasa girebilir. Tüm çocuklar bu mahallelerde sürekli olarak aynı ortamda bulundukları için birçok suça ortak olabiliyorlar. Yani önceden hani şu şekilde bir ayırım yapabiliyorduk; Afganlar genelde uyuşturucu konusunda birazcık daha fazla duyan bir ırktı ancak şu anda karışık. Çocuklar için işledikleri suç tiplerinde hepsini karışık olarak gözlemleyebiliyoruz.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“Kayseri çok fazla göç alan bir yer değil esasen bu arada mesela Suriyeliler çok fazla gelmeye başladı onun dışında çevre illerden çok fazla göç alan bir yer değil esasen. İlçeler alıyor merkezler çok fazla almıyor. Evet gecekondular mahallelerinde yaşıyorlar daha çok. Yaşam standartı çok yüksek olan mahallelerde bu tarz olaylar çok fazla olmuyor. Haa yok o şekilde yapamayız esasen, büyük illerimiz gibi kozmopolit bir il değil ama göçün etkisi oluyor tabii canım oluyor. Şimdi ben hırsızlık dedim ama bu seferde bu tür yerlerde mesela farklı mesela cinsel suçlar meydana geliyor. Nasıl söyleyim, yani bu reşit olmayanlar arasında cinsel ilişki suçları çok fazla olabiliyor. Aileler bilmiyorlar. Esasen bu birazda toplum baskısından kaynaklı sesini çıkaramadıkları oluyor. Çocuk aslında bu suçun mağduru ama bu sefer ne gözüyle bakıyorlar ona hani toplumumuzun maalesef ki ahlaki yozlaşmışlıkla alakalı evet çok ahlaklı bir toplum olarak geçiniyoruz ama yani atıyorum 13 yaşında çocuğa bu yapıyor çocuk bunu söylediği zaman bu sefer çocuğa kötü gözle bakıyorlar sanki bu suçu o işlemiş gibi. Ve çocuklar kendini çok fazla ifade edemiyorlar korkuyorlar çünkü hem ailenin hem çevrenin bu iş bu olay duyulursa okulda arkadaşlarını tarafından bana ne gözle bakılır. Kolay kolay itiraf edemiyorlar maalesef. Yıldırım Beyazıt mahallesi var herhalde Gaziosmanpaşa mahallesi var, Barbaros mahallesi var yaklaşık olarak buralar diyebilirim. İldem TOKİ tarafları olabilir veya Beyazşehir oralarda fazla. Ya genelde fark etmiyor bu, birçok ilçede karşılaştım ben hani özellikle yoğunlaştığı bir yer yoktu benim gözlemim. Evet gecekondular mahalleleri kesinlikle çünkü alkol tüketimi, uyarıcı madde kullanımı bunlarda suç bu tür mahallelerde daha fazla oluyor.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

Sadece gecekondu yerlerinde suçun olmayacağını daha farklı lüks yerlerinde farklı zengin semtlerde suçun olabileceğin sadece tür olarak farklılaştığı görülmüştür.

“Genellikle göçmenlerin yaşadığını mahallelerde yaşıyorlar bir de çingene tabir ettiğimiz yine buranın yerlisi olan ama toplumdan büyük bir şekilde dışlanmış insanların yaşadığı yerlerde yaşıyorlar. Bu mahalleler genellikle şehrin ilk yerleşim yerleri oluyor daha sonra şehir ileriye doğru genişledikçe oralara çingene ve Suriyeli göçmen tabir ettiğimiz insanlar gelip yerleşmiş ve oralarda suç oranı çok daha yüksek oluyor. Kütahya’da Osmangazi mahallesi var. Orada çingene nüfus çok yoğun orada o yüzden fazla suç oluyor. Maltepe mahallesinde de çok suç işleniyor. Orası da ilk yerleşim yeri sayılabilecek yerlerden Kütahya’da. Orası daha ziyade kozmopolit yapısından göçmen kaynaklı yapısından dolayı daha fazla suça yatkın insanların yaşadığı yer diyebilirim. Suriyeli, Afgan çocuklar geldikten sonra çocuk suçluluğunda daha çok artış gözlemledim. Hani yerliler kadar çok olmasa da onlarda suça fazlasıyla karışıyorlar genellikle aile içi suçlar oluyor bunlar. Mesela kız kardeşe karşı bir darp ya da babanın çocuğa yaptığı bir şey var. Bizim bir bildirim daha doğrusu bakım yükümlülüğünü yerine getirmeme şeklinde bir suç var. Ekseriyetle suçun mağduru oluyorlar ama şu düşünceyle onların geldiği yerdeki aile yapısı ve Türk aile yapısı farklı olduğu için suç olduğunu bilmeyerek kız kardeşini dövüyor, hakaret ediyor ve sanıyor ki bu normal bir şey çünkü kendi ülkesinde bu suç değil ve bu şekilde yetişmiş. O bağlamda aile içi suçlar eşe karşı hakaret yani her ne kadar bu çocuklar on sekiz yaşında küçük ve çocuk olsa da evli ve çocuk sahibi oluyorlar.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Şimdi bizim Balıkesir’de Dinççiler mahallesi var. İkinci Gündoğan tarafı var. Uyuşturucu suçu özellikle Macarlar mahallesinde önceden köydü şimdi mahalle oldu. Macarlar mahallesi zaten tabiri caizse uyuşturucu ile anılıyor artık. Herkesin bahçesinde kenevire kadar ekilidir. Onun haricinde Edremit’te İbrahimce mahallesinde çocuklar genelde uyuşturucudan işlem görüyorlar. Balıkesir merkezde bir de Sakarya denilen bir mahalle var yeni yeni düzelme aşamasında ama önceden oralarda da tabii ki çocuklar için büyük sıkıntılar oluyordu, hırsızlık suçu, yaralama suçu özellikle. Yani bu mahalleler şöyle Macarlar mahallesi ve İbrahimce mahallesinin uyuşturucu olarak ayrıldığından eminiz ama geri kalanının genelde kasten yaralama, hırsızlık gibi suçlarla daha fazla biliniyor ama bunu kültürel olarak değil de ekonomik durum olarak ayırt edebiliriz açıkçası. Yani bu mahallelerde oturanların ekonomik durumları biraz daha alt sınıflarda olup şimdi diğer mahallelerde oturanlar en azından asgari ücretle yaşayabilecek insanlar olabiliyor.

Macarlar ve ibrahimcedekiler daha çok uyuşturucu ile biliniyor yani oranında ekonomik durumu kendi çaplarında iyidir veya kötüdür oranın çok gelir durum ile alakalı bir durumu yok ama oranın tamamen uyuşturucu retimindeler satımındalar kendileri zaten kullanıcılar yani kendi beyanlarına göre tabiri caizse bahçede yeşillik olsun diye kenevir eken insanlar. Genel olarak buralar gecekondlu mahalleleri. Yani benim babamın çocukluğunda Diniler biraz daha yani yerlilerin durduğu ama gene de o dönemde dahi yerliler dursa da gelir tabakası olarak biraz daha alt sınıfta yerlilerin olduğunu söylemişlerdi. Ama ok Balıkesir'in genel olarak şimdi şöyle dediğim gibi yani ekonomik olarak da o tarafta evler şimdi Bahçelievler mahallesinde 2 buçuk bin TL ye bir siz dairede otururken o tarafta 500 liraya 600 liraya kirada oturabilirsiniz. şimdi yeni gelinen glerle beraber insanların durumu eğer elverişli değilse tabii ki genelde Diniler, İkincigndoğan, Sakarya tarafında çocuklar veya işte aileler oralarda ikamet edebiliyor ama genel olarak belli bir ekonomik sınıfın üzerindeyseniz eğer zaten o mahallelere de çok fazla kimse gitmiyor. Benim girdiğim genellikle S'ler de nadir olarak var yani aslen ağrılı veya İğdirli olup da işte çok uzun süre önce buraya gelmiş olanlar var ama genel olarak Balıkesir'in yerlileri.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

Çocukların doğrudan g hikayeleri olmadığını, ailelerinin g hikayeleri olduğu ve ailelerin geldikleri yer g ten daha çok etkiledikleri tespit edilmiştir.

“Ankara'nın gettolarında. Özellikle Sincan ilçesi sonra Mamak. (...) benim karşılaştıklarımnda istisnai olarak var ama genelde yerli ve bu getto çevresinde doğup bymiş ailelerden.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara, 20 dosya)

Doğal afetlerden kaynaklı g insanların toplumsal kontrolden uzaklaştırmakta. Bu durum ise insanları sapkın davranışlarda bulunmasına ve beraberinde ise suça neden olmaktadır. Suça başvuran insanların gecekondlu yerlerinde yaşamış olması bir etkindir.

“Genellikle şöyle ifade edeyim karşılaştığım olaylar hep duyduğum bir mahalle var insanların dediği tek şey şu; ‘orada çok olay olur, orada hep uyuşturucu satanlar olur’. Hep de karşılaştığım kişiler o mahalleden çıkar. Kendini geliştirmemiş, okuma seviyesi düşük, meslek sahibi insanların olmadığı daha çok nasıl ifade edeyim bilemiyorum ama böyle kendini geliştirmemiş, köyden yeni taşınmış insanların olduğu mahallelerde çıkıyor (...) karaca mahallesi. Gecekondlu mahallesi değil de suç oranı yüksek olan uyuşturucuların satıldığı yaralamaların olduğu o şekilde ya çok da iyi şekilde anılmıyor ki merkeze yakın olduğu halde yani öyle söyleyim. (...) şöyle ifade edeyim; burası deprem bölgesi. Burada

aslen Düzceli bulmak çok zor yani insanın Düzce yerlisi burada çok zor yani daha çok Almanya'da Avusturya'da yaşayan insanlar ve hep dışarıdan göç almış bir il. Buna Erzincan'a da örnek gösterebilirim. Erzincan da dışarıdan göç almış. Ama düzce bilmiyorum, Ankara İstanbul arasında kalan hani böyle geçiş bir bölge zaten. Çünkü Erzincan da öyleydi. Ben Erzincan'da okudum az çok arkadaşlarım vardı ki avukat tanıdığımda vardı Erzincan'da hukuk okuduğum için gidiyordum yani meraklıydım. Erzincan'da aynı şekildeydi, Erzincan'ın yerlisi de hep yurt dışında yaşıyor ve Erzincan'da çevre illerden çok göç almış. Orada da hiç tahammül edemeyeceğim şeylere denk geldim mesela duydum daha doğrusu. Düzce ili de aynı şekilde düzce ili de dışarıdan göç almış bence bunun sebebi bunlardan kaynaklı olabilir. Ki Düzce'nin yerlisi de dışarıdan gelen insanları çok kabullenemiyor. Mesela ben ağırlıyım ve Düzce ilinde ağırlı çok vardır çok yani bir mahalle sadece ağırlı vatandaşlardan mevcut. Ben hiç gitmedim bilmiyorum ama sevmezler mesela bir başkasının gelip burada yerleşmesini etmesini anlatabiliyor muyum, kalanlar için söylüyorum gidenler zaten yurtdışında. Ama dediğiniz gibi bakın Düzce ve Erzincan dedin çok farklı bir yere değindik ikisi de dışarıdan depremden kaynaklı olarak çok fazla göç aldığından dolayı bozuk bir düzen oluşmuş. Yani aile kavramının çok da yerleşmediği şeyler oldu. En azından şöyle bir şey ben böyle bir çıkarımda bulundum: insan kendi çevresinde yaşayınca hani böyle karışık bir toplumda olmayınca bir suça yatkınlığı olacaksa bile aile kendi içinde karı koca eşine karşı eee olmaması gereken sadakatsiz davranışlar sergileyecekse bile dışarıya çıktığında bir akrabasının bir ailesinin yüzüne bakma durumu söz konusu oluyor ve bunlar çekiniyor. Ama bu dışarıdan göç alan, karışık ortam olunca ailenin hepsi yan yana olmayınca buralarda daha çok suç işleme yani şey gibi ipini koparan tabiri caizse o şekilde yani ben hep denk geldim, Erzincan'da da denk geldim Düzce de de aynı şeye denk geldim yani. Ki Düzce'de yaptığım meslekten ötürü daha çok gördüm. Ben bundan kaynaklı olduğunu düşünüyorum.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“(…) şöyle bir göç hikayesinden bahsedebiliriz belki; hani bilmiyorum bizde göçle gelmişiz Diyarbakır'a ben doğmadan önce falan olan bir şey. Bu şey var bu köyden kente göç durumu var. Örneğin işte Lice'deki depremin köye yakın olmaları zaten Avrupa insan mahkemesi nezdinde Türkiye devletinin ihlal edildiği yani yargılandığı tazminata hükmettiği köy yakma dosyaları işte şeyle terör nedeniyle köyü boşaltma durumlarından dolayı göç çok fazla zaten hani insanlar artık köy vs. kalmadıkları için o durumda göç ama bu zaten çok daha eskiye dayanan bir şey. Bu neden oluşturur mu suça sürüklenme bakımından ama sanmıyorum. Çünkü o dönemin bireyleri bizlere falan bakınca şeyler daha bir kuşak olarak

daha üstler bir de o dönemin göç yoğunluğunda suça sürüklenme oranı çok daha az. Şimdi daha fazla hani medya faktörü olsun çocuk sayısında hızla artması ekonomik durumu bile güçleştiriyor yani. Çocukların bir noktadan sonra çünkü şey var; baba tek çalışıyor asgari ücretle ama 5 çocuk var 6 çocuk var. Geçinme zorlaşıyor. Yani göçten ziyade ekonomik durum çocukları suça itiyor yani burada durum böyle en azından. Çocukların göç hikayesi yok ama ailelerin var.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Türkiye’de suça sürüklenen çocukların genellikle gecekondlu mahallelerinde yaşadıkları gözlemlenmiştir.

“Kenar mahale tabir edilen yoksul mahallerdeki yerleşik olan ailelerin çocukları ile son dönemde aşırı göç nedeni ile bozulan toplumsal yapı içinde yaşayan yabancı uyruklu çocuklarda suç işleme oranı yüksek. // çingenelerin yaşadığı mahalleler, çingeneler yaşıyor. Çünkü onlar dışarıya karşı kapalı tutulan mahalleler kendileri iç içe oldukları için daha çok bundan kaynaklanıyor. Yani bu bir ön yargı değil bu istatistik bir bilgi bunda da bilginiz olsun. Çünkü okuma oranı olarak çok okumaya karşı hevesli değiller. Dediğim gibi mahalle içerisinde onlara nasıl bir yön çizilirse o tarafa gidiyorlar. Ama şey tarafından kabulleri yok bu insanların biz işe alalım fabrikada işe alalım böyle bir durumları yok Kabul görmüyorlar yani. Çingenelerde romanlarda değil de diğerlerinde var. Diğerlerin de mesela para toplayan, mendil satan özellikle Türkmen’iz diyen çocuklarla konuştuğumuzda çoğunun anlattığı öyküler var. Nasıl geldikleri ne şekilde geldikleri burada ne yaptıkları ne yedikleri ne ihtiyaçları olduğu bunların hepsi var tüm öyküleri var ama benim 1-2 kişi ile konuşmalarımız oldu ama bunlar aktarabileceğim şeyler değil. Hani farklı bir çalışma program olabilir yani bu bir çalışma program olabilir ama dediğim gibi yani bi biraz okumasına teşvik ettiğimiz dilenmenin yanlış olduğunu belli bir yaşa geldiğinde özellikle kız çocuklarının belli bir yaşa geldiklerinde bazı miktar taşıyabileceğini ulaşabildiğimiz ailelerine anlattığımızda bile çok fazla bir şey değişmediğini gördük. Okuma şanlıları varken bile okuyamadıklarını gördük.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

“Ekonomik durumu iyi olmayan aileler açısından söyleyeyim şimdi çocuk bir tanesine ben rastladım. Çocuk diyor ki, benim kardeşlerim diyor yani kendisinden küçük olan kardeşleri için söylüyor, onların ihtiyaçlarını karşılayamıyoruz diyor bende böyle bir yoldan gittim diyor. Kendimden küçükleri bir anlamıyla kurtarmak için hırsızlık yaptığını söylemişti bir çocuk. Onun dışında evin diğer tarafında kendisi okula gidiyor ama babası ihtiyaçlarını karşılamıyor o şekil bir kendi ihtiyaçlarını karşılama babında ama çocuk çok

da farkında değil yani yaptığı şeyin suç olduğunu anlayacak farkındalıkta değil yani. O anlık aldım ne oldu yani falan biraz böyle düşünüyor çocuklar. Ve daha çok dedi bir ihtiyaç ortaya çıkıyor ve çocuklar ondan sonra bir suça meyilli oluyor. Belki burada şeyinde belki devletin bu konuda sorumluluklarının yerine getirmemesi ortaya çıkabiliyor. Aile çocuklarına bakamıyorsa bakmıyorsa devletin bu konuda çok da bir şeyi yok çok da merkezi bir şeyi yok. Yani bir çocuk bana onu söylemişti yani sosyal yardımlaşmalardan bir tanesi sosyal yardımlaşmalardan benim anneme 100 lira veriyorlar yani. 100 lira kime yetecek diyorlar mesela. Ve böyle yani, bu şekilde toplu bir şekilde 18 yaşından küçükler için biz suça sürüklenen diyoruz aslında bir de bunun hukuki anlamda gerçi bu da tartışılıyor ama neden öyle deniliyor falan ama belki şu anlamda genel bir suça sürüklenme tarzının oluşmasından kaynaklı çocuklarda suç işliyor. Eminim devlet bu konuda kanunlarda, uluslararası hukukta yüklenmiş olduğu sorumlulukları yerine getirmiş olsaydı, bu çocukların bu suçluluk oranlarının çok çok ciddi anlamda düşeceğini ben inanıyorum ben açıkçası. Ama ne oluyor işte anne babalara bırakıyor. Anne babalar bu konuda zaten hani sorumluluklarını yerine getirmedikleri zaman devlet onu yerine getirmiyor hani. Ben size bir davadan bahsedeyim beki sizin konunuza uygunsa. Şimdi bir tane çocuk 15 yaşında bize bu CMK dediğimiz sistemden atamadan geldi. Neyse girdim lehine çocuğun, 4 tane hırsızlık dosyası vardı. Yeni cezaevinden çıkmıştı şimdi çocuk o kadar bir de gurur yapıyor ki. Hani diyorum ki senin annen baban nereden falan söyle bana diyorum neyse en sonunda çocukla diyalogu biraz daha kurunca en sonda dedi ki benim annem babam ölmüştür. Biz 6 kardeşiz. Üç tane çocuğun işte yurdunda üç kardeşimde ben yeni ceza evinden çıktım. İşte biz çıktım hani gene yatacak yerim yoktu neyse bir tane adam işte beni almış demiş ki; ben sana bakıcam ama sana hırsızlıkta yaptırıcam diyor ki hem bana kalacak yer de veriyor ben iş yapıyorum ama ilginç olan şuydu o çocuk bunları bana anlattığı şekilde emniyete de anlattığı halde, emniyet o adam hakkında hiçbir işlem yapmamış. Böyle bir şeye ihtiyaçta duymamış. Biz savcılığa çıktık savcılıkta çocuk bunu söyleyince ben savcıya dedim ki, şey yani tamam yani hırsızlığı çocuk yapmış olabilir bak bir şeyde söylüyor yani bu dosyanın buraya gelinceye kadar araştırılması gerekiyordu. Sonra savcı dedi ki tamam ben talimat vericem tutuklama emri verdiricem dedi. Sonra dedim bu çocuk tutuklanınca ne olacak yine cezaevine çıkacak zaten bir yurda falan yerleştirelim en azından öyle bir güvenlik tedbiri uygulayalım çocuğa. Sonra böyle biraz baştan savma dedi ki ben tutuklama sevk edeyim hakim karar versin. Sonra biz çıktık hakimın karşısına, hakim tutuklayacaktı ben artık orada şey söyledim ne kadar kolay yani çocuk yani biz hemen birimiz oradan tutuklamaya sevk edecek. Çocuğun anlattıkları çok vahim şeyler yani. Biri onu suça teşvik ediyor yani, kalacak yeri yok. Çocuk belki zorla

tehditle bu işi yaptırıyor önce bunu araştırın burada çocuğun planı nedir yani. Hepimiz bizim gücümüz ona yetiyor diye mi çıkışacağız çocuğa. Sonra hâkim girdi çıktı çocuk hakkında tutuklama kararı verdi. Biz ondan sonra tekrar suç duyurusunda bulunduk bu sefer o adamı getirttiler falan sonra suçu böyle yeni yeni ortaya çıktı ve sonrasında çocuk zaten tahliye edildi. Yani biraz böyle genel olarak devlet kurumlarının hani çocuktur küçüktür bir de hani ona vuralım çünkü imkanı olan birisine biz hiç bulaşmayalım hani biraz böyle kanunları uygulayanlarında devleti aldığı sorumluluk birimini değil de biraz böyle hiç sorumluluk almak istemiyor. Bu tür şeyler kim çocuk yani küçük, küçük çocuktur yani suçlanıyor böyle bir durum var.” (A9, E, 43, 3 yıl, Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“... çocuğun şimdi hukukta hafifletici sebepleri var. 12 yaş altındaysa zaten ceza almaz 12-15 yaş arasındaysa hakimine göre değişir onu bir kontrol eder durumuna göre eğer çocuğun öyle bir şey yapmadığına ikna olursa ceza ehliyeti yoktur şeklinde kararı verebilir. Hep bunlara güvendikleri için çünkü yetişkin biri yapsa onda ehliyet sorunu yok bilerek kasten isteyerek yapmış. Bu kasti iradi isteği etkileyen bir durum yaş. Biz o yüzden indirim sebepleri olarak yüksek bir şekilde kullanabiliyoruz. Onlarda çocuklarını ne yazık ki alet ediyorlar böyle kötü emellerine.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Genelde dar gelirli yoksul mahallelerde yaşamış oluyorlar. Denizli özellikle Karşıyaka dediğimiz mahalle, Gültepe, Esentepe o taraf İstanbul’ un bağcıları gibi düşünelim. Bu mahalleler Denizli’ nin dezavantajlı mahalleleridir. Gecekondu mahalleleridir. Suç oranı yüksek, toplumsal karışıklığın daha fazla olduğu, göçmenin daha fazla olduğu mahalleler.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Genelde akran ve yakın çevre ile birlikte işliyorlar.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan, 50 dosya)

Avukatların görüşlerinden yola çıkarak göçmen çocukları ile Türk çocuklarının suça eğilimleri, suç farkındalıkları ve işledikleri suç tipi üzerinden söylemlerin olduğu gözlemlenmiştir. Uluslararası göçle gelen çocuklar hırsızlık suçunu ihtiyacının bir karşılığı olarak alırken, cinsel istismar suçlarında ise kültürel öğrenme durumu ile normalleştirerek sergilemektedirler.

“Bu suçların hemen hemen hepsi göçmen çocuklarda daha fazla hatta. Özellikle Afgan çocuklarda var hatta bunu sosyolojik olarak araştırabilirsiniz belki araştırmışsınızdır bilmiyorum ama Afganlarda ‘ ‘ Bacha Bazi ‘ ‘ denilen bir şey var yani çocukların bilmiyorum

belki araştırabilirsiniz, çocukların erkeklerin içinde oynatılması denilen bir ritüel. Böyle kadın kıyafetleri giydiriliyor özellikle 13-14 yaşında çocuklara kadın kıyafeti giydiriliyor, onun gibi makyaj yapılıyor ve erkeklerin arasında oynattırılıyor. Yani birazda şu eğilim var o çocuklar birazda erkeklere daha yatkın oluyor ve Afganlar da erkeklerle olan bağ çok ilginç şekilde bizden çok farklı. Yani bunun etkisini görüyoruz. Geçen gittiğim bir suçta; her iki çocukta Afganlı mesela biri 11 biri 13 birbirlerine karşı cinsel istismar vardı yani apaçık derecede tespit edilmiş derecede vardı yani. Ve çocuk bunu anlatmıyordu yani. Korkuyordu yani. Cinsel istismarlarda bu tarz fazla var. Özellikle Suriyeliler yönünden de hırsızlık çok fazla. Çünkü bir şey olmayacak algısı ile sanırım öyle düşünüyorlar. Gönderemiyorsunuz, edemiyorsunuz. Bu şeye benziyor işte mendil satmaktan başlayıp sokaklarda artık gördüğünüz dolandırıcılığa, hırsızlığa, gaspa eğilim artmış oluyor. Ama o dediğim sosyolojik olguyu eğer tabii yani kendiniz değerlendirebilirsiniz bu biraz daha kendi etkin kültürlerinin bir bakışı. Bizim son zamanlarda çocuk ifadelerinde çocuk şubelerinde katıldığımız ifadeler çok fazla. İlginç bir şekilde toplumu çok fazla etkiliyor ve ileride ne olacağını bilemiyorsunuz yani 11 yaşındaki çocuklar 13 yaşındaki çocuklar ileride büyüyünce bir 10 sene sonra hangi suçlara karışacaklar bilmiyoruz. Eğer düzenli bir önlem alınmazsa ki o yönde bir adım atılmıyor. Toplumun yapı taşlarında dinamik yani. Bu hepimiz için geçerli kardeşlerimiz, akrabalarımız sürekli iç içeyiz. Bu ülkenin sınır uçlarında ne üdüğü belirsiz insanların alınmasıyla alakalı, kayıt kürek bir şey yok. Adını soruyorsunuz belki yanlış söylüyor bilmiyorsunuz. Bu çocuğun pasaportu yok, adı yok, kimliği yok yani. Denizli’de mesela İranlılar çok fazla. Neden çünkü Denizli pilot şehir buradan direk İran’a uçuş var. Denizli’de özellikle uyuşturucuyu İranlılar getiriyor. Şimdi Afganlar getiriyor ama ondan önce İranlılar getiriyordu. Buraya gelen İranlıların birçoğu zaten ülkesinde uyuşturucu kullanan, din değişikliği yaşamış, daha serbest yaşamak isteyen kişiler ister istemez bu toplum yapısını etkiliyor. Kadın cinsel istismarla çok karşılaşmadık varsa da duymadık ama erkeklerin birbirine karşı cinsel istismarla çok fazla.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Kesinlikle var. Örneğin hırsızlık suçunu yapan belli başlı gruplar ve bu çocuklar ya abilerinden öğreniyorlar ya mahalledeki çocuklardan. Onun dışında adam öldürme, hakaret gibi suçlarda böyle bir şey görünmese de hani onlar münferit oluyor yani kendi başına birkaç tane nadiren görülen suç olsa da hırsızlık için belli bir profil var. Özellikle yaşadığım yerde çingene olarak nitelendirilen veya Suriyeli olan çocuklar hırsızlığa yatkın oluyorlar. Onun dışında bir mahalledeki yaşayan çocuklar abilerinden veya mahalledeki diğer bir

yaşça büyük çocuklardan parkta öğrendiklerini yaparak birbirlerine hakaret ve tehdit ediyorlar. Bu şekilde belli bir profil çiziyorlar genellikle.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Afganlar biraz nispeten şeyde ama Suriyeli, İranlı, Iraklılar daha çok. Afganlar nispeten daha iyi yani suç oranı en azından bana gelen dosyalarda çevremden duyduğum bilgilerde de Suriye, İran, Irak o tarz oradan göç eden ama diğer Türk olupta şimdi zan altında bırakmak istemiyorum ama belki doğudan göç etmiş olabilirler. Çünkü hani Kürt kökenli olanlarda oluyor ama annesinin annesinin annesi göç etmiştir Eskişehir’de yaşıyordur annesi babası Eskişehir’de doğmuş büyümüştür. O tarz insanlarda da var bu. Zaten bu Irak İran’dan daha yeni gelmişlerse hani çocuk burada doğmamışsa ya da doğsa bile hani kendi zaten onlarla bire birçoğu Türkçe bile konuşamıyor hani şey vasıtasıyla tercüman vasıtasıyla konuşuyoruz. O yüzden hani birebir anlattıkları bir şey olmadı açıkçası hani benim 3-4 dosyam öyle hani göç etmiş çocuklardan onlarla da öyle bir iletişim vs. kuramıyoruz. Kursak bile yani bu zamana kadar hiç aklıma gelmedi açıkçası zaten çocuklara ulaşamıyoruz ki hani bir savcılık ifadesine girmişsek görüyoruz çocuğu onun dışında çocuk duruşmaya bile gelmiyor.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

Göç ve gecekondu etkisi çocukların suç eylemde bulunmalarında etkili bir faktördür. Çocukların çevre ile ilişkisini sağlayan mekanizmaların bulunduğu yerde toplanacaktır. Sokakların hapisanelere döndüğü ve kontrol edilemez bir suç ve göç durumları çocukların eksik sosyalleşmesine neden olacaktır. Bu bağlamda kentin gecekondu mekanizmalarının iyi araştırılması ve yerel yönetimler tarafından üzerinde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

5.5. Çocuk Suçluluğunu Mükerrer Ettiren Toplumsal Nedenler

Suçun mükerrer etmesi suçun tamamen engellenememesinde bir alt faktördür. Toplumlar için evrensel bir gerçeklik olmakla birlikte her toplumda farklılık göstermektedir. Suçun mükerrer etmesini araştırırken iki hukuki kelimenin manasını tam anlamıyla bilmek gerekmektedir: Mükerrer ve Tekerrür. Her iki kelimedede tekrar etmek anlamında kullanılmaktadır. Burada kritik bir fark vardır. Mükerrer, kişinin suçu tekrar ettirmesi anlamında kullanılmakta iken Tekerrür ise aynı suçun tekrar edilmesi anlamına gelmektedir. Örneğin, bir kişi tekerrür ettiği suçu işlemiş cezasının kesinleşmesinden belli bir süre sonra farklı bir suç işlediğinde, suçta tekerrür hükümleri uygulanan suçlu kişiye “mükerrirlere özgü infaz rejimleri” çerçevesinde infaz edilmektedir. Hukuk dilinde ve adli yazışmalarda

Mükerrer olarak kullanılan kavram, bu tez çalışmasında konuyu bilim alanına taşıması ve ortak bir dil oluşturmaları açısından mükerrer olarak kullanılmıştır.

Suçun tekrar edilmesinin nedenleri adli tıp, biyoloji, psikoloji, sosyoloji gibi metodolojik yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada toplumsal olarak ele alınmıştır. Bu bölümde çocuk suçluluğunun mükerrer ettiren toplumsal nedenler arasında çocukların, aile, çevre, işledikleri suç türü, suç türü ile sosyo-ekonomik ve suçu bireysel-organize işleme ilişkileri ele alınacaktır.

5.5.1. Çocuk suçluluğu ve aile ilişkisi

Çalışmanın bulgularına bakıldığında ailesinde suçlu rol modellerinin olduğu çocukların suçu bir meslek olarak algılamalarına ve beraberinde suçu tekrar ettirdikleri görülmüştür.

“Aynı şey yani bunu bir meslek olarak görmesi ve bunu yapmak istemesi. Yani kendini haklı görmesi. Ailede çalışayım, okuyayım, şu işi yapayım diyen kimse olmadığı için. Çok normal geliyor herhalde. Ve ilk suçu işledikten sonra tekrar işliyorlar bunu hayat boyu suçluluk haline getiriyorlar. Değişmesini ben mümkün görmüyorum. Benim 14 yaşında bir tanesi hiç onu unutmam. 13- 14 civarıydı yaşı 27 tane dosyası vardı hırsızlıktan o yaşta. Girmiş çıkmış 27 dosya ve ben aradan birkaç yıl geçti ve ben CMK’dan gitmiştim. Aradan birkaç yıl geçti ben başka bir duruşmama gittim. O duruşma da birisi tutuklu önde oturuyor. Ben tanımadım. Kelepçeli falan gerçi çocukları kelepçeli almıyorlar ifade kısmına. Sonra benim dosya, o bitti çocuk kalktı işte döndü gayri ihtiyari hani böyle götürecekler artık bende sıra bana geldi geçicem ‘‘Abla’’ dedi, böyle kaldım ‘‘beni tanımadın mı?’’ dedi. Uzamış, büyümüş baya 3 yıl geçmiş boy atmış falan. ‘‘aaa dedim Vedat sen misin?’’ yani çocuğu hatırladım, çocuk mahkeme salonlarında evden çok giriyor çıkıyor, giriyor çıkıyor gene yapıyor üç yıl sonra hala yapıyordu. 14 yaşında 27 dosya bu çocuğun zor değişme ihtimali. Ya zaten toplum kabul etmez. İş bulma ihtimali zor. Ya bir kere bulaştığı zaman artık biraz toplum olarak da çok nasıl deyim hani bir taraftan şeyiz de normalde vicdanlı gibi hani üzülür, acır falan ama bir taraftan da çok katıyız. O yüzden içine kabul etmesi çok zor oluyor. Çocukta zaten niyet etse bile bir yerden yaftalama çıkacak geri dönecek yani adım atmak isteyecek atamayacak. Toplum artık gelişmekte olan mı deyim, üçüncü dünya mı deyim ya bu toplumumuzun sıkıntısı yeniden adım atmasına sayfa açmasına çok izin veremiyor. Bu çocuğun zaten ömür boyu suçlu olmaya iter. Vedat dediğim bu çocuk başlarda 14 yaşında 27 dosya bu çocuk ne yapacak, nasıl bir hayat sürüyor, nasıl bir şey demiştim ilk defa

karşılaştığımda. Yani biz 14 yaşımızda hatırlıyorum ben daha ip atlıyor suçtan habersiz yaşıyorduk. 27 dosya beni çok etkilemişti mesela, bu hiç unutamadığım bir çocuk o benim. Sonra ne oldu ne bitti daha ağır suçlara bulaştı mı hiç bilmiyorum ama ara ara aklıma gelir.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Şimdi biraz şöyle var, belli başlı aileler var mesela bir aile ciddi anlamda bize bazen devlet görevlendirmesi olarak girdiğimiz dosyalarda özellikle işte suça sürüklenen çocuklarda soyadını gördüğümüz zaman suç tipine bakmıyoruz direk hırsızlık diyoruz çünkü, bu çocuk daha 3 yaşından itibaren kendilerini bilmeye başladıkları andan itibaren bu suçlar zaten bu suçun içerisinde ve ailenin %95 i bu suçtan işlem görmüş insanlar. Ama şunlarda var Balıkesir’in kendi çapında küçük küçük mafyacıkları var yani çocuklar bu çetelere örgütlere üye olmak istiyorlar ya da kendilerine bir yer edinip arkasında bir güç arıyorlar. İşte bu güç sayesinde de birbirlerine evet ayakta kalabilmek istiyorlar kendilerini ispatlamak istiyorlar. Bu suç sayesinde de insanlara işte asarım, keserim işte öldürürüm gibi tehdit vari hareket ve hakaretleri çok yüksek.. Bu aileler suçu meslek olarak getirdikleri için bu çocuklarda çok fazla başka yol bilmiyorlar ama bunun haricinde çocuklar işte alkol veya uyuşturucu alımıyla ilgili kendilerini yüksekte görme veya kabul ettirme çabalarında olduğu için buna tekrar tekrar devam edebiliyorlar yani suç türü ne olursa olsun sicilinde bir kabarıklık onlar için bir korku sebebi değil aksine benim bu kadar suçum var, diye övünülecekmiş bir şeymiş gibi görüyorlar.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Bence temelinde aile yatıyor. Çünkü ailenin temelinin iyi olması bunun önünü alması için harekete geçmesi gerekiyor. Hani bu çocuğun yani suçu ilk işlediği anda ailenin belki farklı bir yere yönlendirebilir ne bileyim çocuğun eğitime önem verebilir hani ne bileyim çocuğu okula göndermesi, eğitim devam etmesi sağlanabilir ve bu konu da yardım mekanizmasının da hani şeyi çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin maalesef suça sürüklenen çocuklarda güvenlik tedbiri uygulanıyor ama mağdur çocuk açısından da koruyucu ve destekleyici tedbirleri uygulanıyor hani suça sürüklenen çocuk açısından da koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması gerekiyor aslında ama uygulamada bu yapılmıyor. Bu durumda etkisi fazla mesela eğitime devam eden bir çocuk bir suç işlediği zaman bence çocuk mahkemesinin de yapması gereken şey bu çocuğun eğitim tedbiri uygulanıp bu konuda 3 ay aralıklarla bu konuda ASPB’ nin bu konuda şeyi var, normalde hani gelip bakması lazım ve tedbir inceleme yapması gerekiyor. Hani bu durumda yapılmadığı için koruyucu yönelik tedbirler çocuk açısından uygulanmadığı içinde çocuk suçu tekrar ediyor. Evet aile büyük bir faktör. Yani temelinde aile yatıyor ama ikinci

noktamızda devlet mekanizmalarının iyi çalışmaması.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

Akers’ın inşa ettiği sosyal öğrenme kuramı bu bölümü açıklamada işlerlik göstermektedir. Çocukları suç davranışına yönelten etmenlerin başında öğrenmenin geldiği, ilk suçu öğrenerek deneyimlediği, işledikleri suçtan fayda beklemeden bunu bir onur olarak görmesi ve yaptıkları davranışlarında ödüllendirilip bunu normal kabul etmeleri suçu mükerrer etmelerine neden olmaktadır.

Gottfredson’un ve Hirschi’nin genel suç kuramında ise çocuğun yetiştirilme şartları ve durumlarının öz denetimli ailelerde yetişmeyen ailelerinde suç geçmişi olan çocukların suçlu davranışlarda bulunduğunu ve bunu devam ettirdiklerini dile getirmiştir. Görüldüğü üzere iki kuramda da çocuk suçluluğu ve aile ilişkisini açıklamakta yeterli fakat çocuk suçluluğunu genel olarak kapsayıcı özellikte değildirler. Bu kuramlarda çok dezavantajlı ailelerde yaşayıp ama suça hiçbir şekilde deneyimlememiş çocuklar ve sosyo-ekonomik olarak iyi hatta iyi bir öz denetimin yapıldığı ailelerde yaşayıp suçu deneyimleyen çocuklar görülmeyen bir kısımdadır.

5.5.2. Çocuk suçluluğu ve çevre ilişkisi

Çocukların mekan olarak ilk sosyalleştikleri yer olan evlerinin bulundu mahalle, oyun oynadıkları sokak, park ve zamanlarının en önemli alanlarını geçirdikleri okullarda çocukların suçlu motivasyonlarını pekiştirecek bir çevrenin varlığı ve görmezden gelinen bir sokak ve çevre çocukları vandallığa, şiddete ve suçun tekrarlanmasına zemin hazırlamaktadır.

Çalışmanın bulgularına bakıldığında, çocuk suçluluğu ve çevre ilişkisini üç etkenle ele almak mümkündür: 1.Yaşadıkları çevrenin çocukların olumlu sosyalleşmesine açık olmaması, 2. Çevrelerinde suçlu kişilerin, grupların varlığı ve gruplara kendini sevdirmesi 3. ise çevresel bir damgalamanın olmasıdır.

“Burada Sedirler diye bir mahalle var oradan çok fazla kişi var. Bir tane daha mahalle var ama ben onun ismini size sonra mesaj olarak atayım. Bu iki mahallenin de özelliği genelde fakir ailelerin oturması, şiddete meyilli ailelerin oturması. Mesela şöyle anlatayım Sedirler de bir karakol var. Karakolun önünde kavga kıyamet olur. Karakoldan bir kişi çıkipta işte siz ne yapıyorsunuz demez çünkü o kadar alışılmış bir şeydir o mahallede kavga. Ciddi anlamda dezavantajlı bir mahalle.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

“... Buranın inanılmaz istismar dosyaları çıkan bir ilçesi var, Yığılca ilçesi. Ve insanlar oraya gidene kadar açıkçası mideniz bulanmasın diye sürekli pencereyi açık tutarsınız öyle söyleyim. Yol çok kötü, sürekli insanların uğradığı bir yer değil, kapalı bir yer, kapalı bir ortam. Orada intihar edenlerin sayısı da çok oluyor. Kendi içinde yaşadıklarından dolayı çok çevreden insanlar gitmediğinden dolayı orada suç işleyen insan sayısı çok fazla, aile bireyleri arasında birbirlerine istismar uygulayan insan çok fazla...”
(A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“Ya şöyle toplumda sanırım bu şekilde bir damga yediğini düşünüyor. Artık bu saatten sonra okusam bir şey olmaz. Zaten hırsızlık işte sicilim şey olacak da gerçi okumadığı için herhangi bir şekilde toplumda gittiği bir yer de ister istemez Denizli gibi çok büyük olmayan şehirlerde ister istemez duyuluyor sizin ne yaptığınız, iş bulamıyorsunuz ya da ne bileyim toplum sizi biraz dışlıyor. İşte toplum sizi dışladığı içinde tek çareleri oymuş gibi düşünüyorlar aslında. Tekrar etme sebepleri büyük oranda bu. Hani ne yapacağım çünkü eğitim almıyorlar, herhangi bir iş, meslek, sanat öğrenmeye yönelik çabaları olmuyor zaten onları yapsalar birçok şey zaten kendiliğinden iyileşmiş olacak.” **(A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)**

“Nasıl söyleyebilirim bu durumu, hani aynı arkadaş çevresi ile takıldığı için bunlarda bir huy edinilebiliyor. Mesela o hırsızlıkta hani onlar kendi açısından menfaat sağlayabildilerse buna devam edebiliyorlar maalesef.” **(A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)**

“Yani açıkçası bunu bizde bilemiyoruz. Buradaki savcılarla da hani daha evvelinde de polis, savcılar ve avukatlar birlikte bir çalışma yapmışlar. Biz bu çocukları suçtan nasıl uzak tutabiliriz diye. İşte bahsettiğim gibi suçun değeri çok az mesela 5 liralık tablo çalınıyor ya da 20-30 lira 200-300 liralık bir yardım kutusu çalınıp gidiliyor. Bu bağlamda çocuklarla savcılarımız görüşmüş demişler ki hani eğer siz bu işi para için yapıyorsanız biz size belli fonlar var oradan para sağlayalım ama yeter ki bu işi yapmayın çocuklar tamam işte biz para için yapıyorduk, yapmayalım diyorlar. Birkaç kere polisten para istiyorlar birkaç kere gelip savcılıktan para istiyorlar ondan sonra yine aynı suçu işlemeye devam ediyorlar. Anladığım kadarıyla bir sosyal statü göstergesi diğer çocuklar arasında bu hırsızlık veya canları sıkılıyor yani hani bilemiyoruz yani neden olduğunu.” **(A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)**

“... Sanki bir kere yapıklarında artık o toplumun gözünde küçük düştüğünü artık iyi bir şeyler yapsa da düzelmeyeceğini düşünmesi, alışkanlık edinmesi. Çok önemli bir konu. Karşılaştığım bir olay var içler acısı açıkçası. Yani şöyle anlatayım, anne baba evlenmiş boşanmış, birbirleriyle evlenmişler daha doğrusu şey aslında baba üvey anne baba ya kaçmış şeye kaçmış yani başka bir adama kaçmış, kızını yanında götürmüş ve daha sonrasında tabii araya bu mirasçılık meseleleri falan giriyor. Anneanne işte bu kızının sonradan evlendiği adamın, torununa cinsel istismar uyguladığını söylüyor. Daha sonra ifadeler alınıyor. Tabii bu kız küçük 8 yaşında eee ifadeler alınıyor adli tıpa sevk ediliyor çocuk ama çocuğun affedersiniz yani adli tıpta bir şey çıkmıyor çocuk hakkında tabii iddialar bunlarla da sabit değil. İddialar adamın kendi öz kızına da yaptığı şeklinde beyanlar mevcut. İkisi de adli tıpa sevk ediliyor. İkisi de kız çocuğu. İkisinde de bir şey çıkmıyor ama okuldan öğretmenlerinin beyanları vs. mahkemece üvey babaya kendi öz kızından beraat, sonradan evlendiği eşinin kızından da kırk yıl hapis cezası alıyor. Daha sonra bu 3 yıl cezaevinde kaldı. Dosya bize sonradan geldi tabi. İstinaf vs. biz yazdık. İstinaf a gitti istinaf bozdu kararı aynı dedi aynı eylemler aynı iddialar sırf kız öz kızı olduğu için sen bu kadar yedin. Sadece cinsel istismar değil, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma Netsis sebebiyle ağırlaştırılmış haller uygulanınca 40 yıl hapis uygulanmış. Bu dosya bize sonradan geldi. İstinafa gönderdik. İstinafta bozuldu. Hani ne kadar kızı olsa da aynı iddialar aynı raporlar olduğu halde beraat veriyorsunuz da niye buna ceza veriyorsunuz diye bozuldu karar. Tabii 3 yıl gibi bir cezaevi süreci ardı sonra tahliye oldu. Daha sonra bu kız çocuğu yine aynı iddialarla eve gelen misafirlere bu durumu anlatıyor adam cezaevinden çıktıktan sonra tekrar bana böyle böyle yapıyor diye. Bu kız çocuğu anne bilinçsiz bir kadın, anne kızını küçük çocuğu şu an 12 yaşlarında 13-14 yaşlarında gerçi bu çocuğun başını kapattırmaya falan çalışıyor, kuran kurslarına falan gönderiyor. Çocuğun psikolojisinin de çok iyi olduğunu düşünmüyoruz açıkçası. Aynı iddialarla eve gelen kişiler tekrar gidip savcılıkça suç duyurusunda bulunuyorlar. Ekstra bir dava açılıyor. Daha sonra anne kızının psikolojisinin iyi olmadığını kızının bu tarz şeyleri telefonda da izlediğini, hayal kurduğunu hayal gücünün yüksek olduğunu tarzında bir dilekçe verip yine ... dosya o kadar karışık ki bu çocukların psikolojik durumları şeyleri bin bir türü olay var açıkçası bu benim çok etkilendiğim bir olaydı. Halen davası devam ediyor bu şekilde. İşte bu çocuklar şu an zaten yetiştirme yurtlarına alındılar. Hem adamın hem kadının çocukları. Sağlıklı bir ortam değil zaten kimin kimle olduğu da belli olmayan bir ortam. tabii çocuk hangi psikolojide hangi şeyde onu da bilmiyoruz. O şekilde... belki de gerçekten olmayan bir durum bilmiyoruz.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

Bir mekan olarak Hapishane, suç davranışında bulunan çocukların sosyalleştikleri mekanlar olarak geçmektedir. Görüşmecileri çocukların hapishanenin bir suç okulu olduğunu ve hapishaneden çıktıktan sonra suçu profesyonelleştirdikleri hatta kariyer haline getirdikleri tespit edilmiştir.

“... Çocuk suçlu diye bir kavram yoktur ben bu kavramın kendisine çok karşıyım. Suça sürüklenen çocuk ssç diyoruz. Suça sürüklenen çocuk hem çocuğu küçülten başka bir konuma getiren kavram hem de bir şeylerin üzerini kapatıyor, bana öyle hissettiriyor öyle söyleyim. Maalesef ki bazı konularda yerleştikten sonra değişmiyor. Yani elimizden geldiğince kendimiz kullanmamaya çalışıyoruz. Ben SSÇ demem çocuk suçluda demem ama SSÇ demem yani kolay kolay çok kullandığım bir tabir değildir. Ama mesela bakın benim tutanaklarıma duruşma tutanaklarıma ben sanki SSÇ demişim gibi SSÇ yazmışlardır. Çünkü onların alıştıkları o. Artık ona döndü çünkü kolaya kaçmadır. Şimdi hakimlerin savcılarının işi zor çoğu hakkaniyetli de çalışmıyor... Hakimler ve savcılarla biz pek anlaşılamayız biliyorsunuz. İhmalkâr bir tutumları da olabiliyor çoğunlukla. Mesela o kadın evet çocuğa karşı çok merhametli davrandı ama ben her zaman denk gelmiyorum. Öyle ki o kadın avukatlarla kavga eden bir hakimdi yani ama çocuğa karşı yaklaşımı benim çok hoşuma gitmişti. Şunu gözlemledim hakimler savcılar bir sürü dosyaya baktıkları için artık duygusuzlaşıyorlar, duyarsızlaşıyorlar. Ve bir yerden sonra dosya üzerinden karar verdikleri için duygusuzlaştıkları için empati kuramaz oluyorlar. Çocuğu düşünmüyorlar, çocuğun devamında ne olacağını düşünmüyorlar. Hep biz şey deriz- ileriye dönük telafisi imkânsız hatalar- ona yol açıyorlar mesela bir çocuğu tutuklarken. Tutuklama kararının ne olduğunu bilmiyor mesela hâkim ve savcılar çoğunluğu. Tutuklama kararı, kaçma şüphesi tanıkları etkileme ve delilleri karartmış ihtimali olan durumlarda verilir. Bir ceza aracı değildir tutuklama ama uygulamada böyle değil. Uygulama da şüphe varsa daha ötesinde sicili iyi değilse tutuklayın. Niye! Yetişkinler için yapın! Çocuklar için yapmaları çok daha büyük ıstırap. O çocuklar bir müddet sonra şey zannedilir düzelir zannediliyor ama hayır! O çocuk potansiyel suçlu oluyor. Çünkü evet orada yaptığı şeyin ne kadar ağır olacağını öğreniyor korkuyor ama oradan çıktıktan sonra karşısında büyük bir toplum var. Ve o zaman hatasını telafî etmek yerine daha fazla hataya yaklaşmak zorunda kalıyor. Bir de hapishanede tanıştığı çocuklar oluyor ya da yetişkinler oluyor. Bu sefer potansiyel hani şöyle söyleyim potansiyel ortaklaşa çalışabileceği hırsızlar, uyuşturucu satıcıları demek bu da. Çocuklar o çevreye uygun değiller. O hapishanelere uygun değiller. Sokak çocuğu tabiri

nasıl kötü bir tabirse hapishanelerde çocuklar için aynı şekilde.” (A21, E, 28, 2 yıl, İstanbul, 20 dosya)

“... Yani söyleyeyim hazır konusu açılmışken biz de müvekkillerimizden görüyoruz bir çocuk ceza evine giriyor ya emin olun daha suçlu bir şekilde çıkıyor yani. Yani mesela kendi müvekkillerim çocuklar bana geliyorlar, çocuklarla ne konuşuyordunuz içeride ne yapıyordunuz? diye soruyorum diyorlar ki atıyorum hırsızlıktan girmiş, şimdi bütün hırsızlıktan girenler orda. Diyor ki abi öyle yöntemler öğrendik ki, önceden bunu bilmiyorduk ki diyor. Kanım donuyor ya resmen. Siz ne yapıyorsunuz oğlum? diyorum yani biz onları suçtan kurtulması için hapishaneye koyuyoruz orada adamlar daha çok suç makinesine dönüşüyorlar. Ne yazık yani gerçek bu. Biz uslansın diye koyuyoruz adam taktik öğrenmek için girenler var böyle bir şey var mı? Farklı taktikler öğrenmek için. Şaka gibi yani ama ne yazık ki ülkenin gerçeği bu yani.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

Becker’ın Sapkın kariyerler tezinde ise ele aldığı sapkın davranışların toplumsal olarak öğrenilen isteklerden doğması ve organize gruba dahil olması ile sapkın kariyer geliştirmiş olduğunu söylemektedir. Suç ve çevre ilişkisinde çocuğun hapishanede mahallede deneyimleyip hapishanede organize olmasını açıklamaktadır.

Hirschi’nin sosyal bağ teorisinde bağlılık, adanmışlık, Sürekli meşgul edici faaliyetlerde bulunma ve inanç bu üçü çocukların içinde bulunduğu çevreyle suç ilişkisini açıklamaktadır. İçinde bulunduğu geleneksel ve kültürel kodlara bağlanan çocuk, doğduğundan beri aynı aktivite içinde yoğun olarak bulunması ve en önemlisi de bunu itibar kazanmak için yapması çocukların suçu mükerrer ettirmesini açıklamaktadır.

Tannenbaum ’un Kötülüğün dramatizasyonu teorisinde de ele aldığı gibi bireyi suçlu yapan şey toplumun geliştirdiği kurallara ters düşme ve kuralların çocuğu damgalanmasıdır. Çocuk tutuklanma, hapishanede yatma, hüküm giyme vb. gibi durumlarda etiketlenmenin daha pekiştiğini ve beraberinde ve beraberinde suçlu kimliği oluştuğunu söylemektedir (Güçlü ve Akbaş, 2019).

Çalışmaya katılan görüşmecilerin bir kısmı cezaevlerinin çocukları daha çok suç deneyimlemelerinde bir okul görevi bir sosyalleşme aracı olarak görürken bir kısmı ise yaptırımların yetersizliği, cezaların caydırıcılığının olmamasının ve çocukların hayata karışacakları bir tampon kurumun olmaması suçun tekrar etmesine ve suçu meslek haline getirmesine neden olduğunu, dile getirmişlerdir. Genelde hırsızlıktan içeri girenlerin suçu tekrar ettirdikleri gözlemlenmiştir.

“Evet. Yani hatta şuna denk geldim: yol boyunca iki tane üç tane market varmış oraya girmiş çalmış oraya girmiş çalmış oraya girmiş çalmış zaten uyuşturucu için satmış yani bir sokak gezerek bütün bunları halletmiş. Çocuğun işlediği suç türü ile alakasını şöyle bir düşünelim aslında bu birazcık da çocukların yakalanma süresiyle de alakalı. Hırsızlıkta genelde kameralar falan olduğu için daha çabuk yakalanıyorlar böyle bir durumda suçtan cayma durumu da söz konusu olabiliyor hani tamamen benimsemesiyle alakalı. Ya yok hiç de bir şey olmuyormuş canım dediği zaman suç işlemeye devam ediyor. Düşünün yani çocuğun suç işlemesini o kadar önemsemiyor yani onca şey söylememe rağmen hani bir sonuçtur diye düşünüyorum. Hani bundan sonraki aşama önemli olan çocuk mükerrer suç işler mi hani işler bakar ki hem zaten bir şey olmuyormuş o bir şey olmuyormuş da ne biliyor musunuz ceza almıyor ki rahatlığı ama mesela bizde düzgün işleyen bir Rehabilitasyon konusu olsa çocuğun takibi iyi bir şekilde yapılmış olsa ben mükerrer suç olacağına çok fazla inanmıyorum. Birincisi hangi içtihatta yönelik olarak yani hangi sebepler doğrultusunda bu suçu işlediğini bilmiyoruz ama vev ki bildiğimizi varsayalım şimdi bu sorun çözülmediği için hani o soruyu tamam evet yakalandım geride beni bıraktılar dedi çocuk hırsızlık olarak ele alın çünkü fazlaca o işlendiği için bence buna bir çözüm bulun bence ülkece rahatlayacağız yani. Mesela hırsızlıkta o çocuğun hırsızlığına bir çözüm bulunduğu zaman ben çocuğun tekrar mükerrer suç işleyebileceğini düşünmüyorum ama çocuk evinden çıkıyor evinin bir ihtiyacı var onu almaya çalışırken çalmaya çalışırken yakalanıp geri bırakılıyor akşam yine eve geliyor hiçbir şey değişmiyor ki sen çocuğu sadece cezalandıramazsın sen çocuğu sadece sorgulayamazsın sen sebeplerine bir çare bulmalısın. Çocuk sebeplerine bir çare görmediği için bir iyileştirme bulmadığı için aynı suçları tekrar tekrar işliyor çünkü değişen bir durum yok, ihtiyacı var muhtaç.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“... Bence yani en basitinden bir konuda şunu eleştirebilirim: Caydırıcılık birazcık olabilir çünkü, ya şimdi örnek veriyorum hırsızlık yapıyor giriyor mesela 15 gün sonra tahliye alıyor çıkıyor şimdi bu çocuk zaten sabıkalı. Eee şimdi bu çocuk diyor ki ben zaten 15 gün yattım diyor gidiyor bir daha çalışıyor eee zaten yakalanmıyor sonuçta çocuk 13 yere giriyor birinde yakalanıyor, giriyor içeri çıkıyor tekrar hırsızlık yapıyor yani çünkü ona alışmış yani. O zaten helalinden ne bileyim bir işte çalışmamış bir şey yapmamış yani o his şey gibi bir kere çalmış ya şeyden bahsetmiyorum düzgün bir ailede yetişmiştir bir şey olmuştur yani bir şey canı çekmiştir almıştır, pişman olmuştur bu tarz bir kişiden değil de genelde o hırsızlık suçunu böyle cesurca işleyen biraz böyle umursuzca işleyen diyim bir

işliyor içeri giriyor 15 gün sonra çıktığında diyor ki ulan ben çaldım, hiçbir şey olmadı bir daha çalayım diyor. Ya bu mesela uyuşturucu suçunda 5. Kez işlemiş şimdi satıcı, mesela kullanıcıym diyor kabul görüyor mahkemeden bırakıyorlar. İkinci kez yakalanıyor gene kullanıcıym diyor delil yoksa zaten bir şey yapamıyorsunuz satıcıysan. Yani beşinci kere düşünün dört kere kullanıcılıktan yargılanmış. Beşincisinde artık satıcılıktan yargılanacak ama bunda da kullanıcılık ortaya sürülüyor. E şimdi adam bir kere girmiş eee çıkmış zaten hiç yatmamış, adam yatmadığından ikinciye de yapıyor sonra ikincisinde adam 1 ay yatıyor. Sonra diyor ki bunda bir ay yattım diğerinde de 3 ay yatarım diyor en fazla. Bir daha yatıyor zaten hele ona alışmış yani bir şeyi de yok okumamış bir mesleği yok bir şeyi yok hani kolay para kazanıyor. Uyuşturucuyu satıyor para kazanıyor atıyorum telefon alıyor bilgisayar alıyor erkekse atıyorum kızlara hava atıyor arabasını alıyor. Şimdi bakıyorsunuz çocuk 18 yaşında arabası var, lüks telefonu var. Uyuşturucu suçundan müvekkilim mesela normalde 20 yaşında yani alamayacağı şeyi alıyor, almış yani. İşte alışıyor buna. Mesela hırsızlık yapıyor, bir şey çalıyor kolay para elde edince çalışmak istemiyor. Caydırıcı da olmadığı için cezalar, tekrar işliyor ama bu tabii dediğim gibi yine ayrı tutuyorum yani bir şans eseri ne bileyim bir zorunluluk halinden veya böyle işte çok böyle uç bir şekilde böyle normalde çok düzgün ama bir böyle denk gelmiştir, gözü kaymış bir şey olmuş sonra çok pişman olmuş bu tarz çocukları tabii ediyorum o çocuk bir daha işlemez zaten bir kere olmuş yaşadktan sonra ama öyle çocuklar çok az yani, tek tük bir suç işledikten sonra pişman olan. Diğerleri genelde meslek ediniyorlar yani suçu.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Şöyle bunu hırsızın cezasının, yani cezaevinde kalma süresinin düşük olması ve getirdiği fayda açısından düşünüldüğünde bunu meslek haline getirdiklerinden dolayı bu işi onla alakalı olduğunu düşünüyorum. Bu hani belli bir şeyden sonra şimdi çocukluk bu şekilde geçtiği sürece bu alışkanlık haline geliyor, emek harcamadan para kazanma durumu. Mesela bir işe girme, işe girip karşılığında bir şey kazanma da olmuyor, olmayınca da durum bu noktaya geliyor.” (A15, E, 29, 6 yıl, İstanbul, 50 dosya)

“Evet, tekrar ediyorlar maalesef. O da şöyle işte hani bahsettiğim olay vardı ya, ceza verip- vermek kesinlikle çözüm değil. Çocuklar bu şekilde, bunun yapılanların yanlış olduğunu bir daha yapmamak üzere ona ona nasıl farkındalık verilirse çünkü çocuk hani ceza veriliyor eee belli bir yerden sonra şartlı tahliye alıyor çıkıyor, aynı suçu tekrar işliyor. Onun için bir kaçış... şey gibi artık alışkanlık haline gelmiş bu diyor, tekrar edemediği zaman.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

“... Zaten hem polisi tanıyor hem savcısı tanıyor. İsimlerine kadar biliyorlar ailelerine kadar biliyor oluyorlar. Yine mi geldin şeklinde hatta polisler ifade ediyor. Hırsızlık özellikle bu ailelerin dediğim gibi yerleşmiş. İstismar ben çok denk gelmedim. İstismar sadece şu noktada oluyor. Yine CMK’da görevlendirildiğim bir dosyada okuldaki hizmet personelinin şikayetçi 15-20 kız var. Buna yönelik bir istismar olduğunu iddia etmişler. Yoksa istismar bu ailelerin arasında bize gelen görevlendirilmelerde yok. Hırsızlık ve uyuşturucu ağırlıklı. Özellikle çocuk oldukları için hemen işleme alınmıyor. Bir de erteleme diye bir müessese var ve bu ertelenen müessese belli bir yıl içerisinde suç işlemezsen biz sana diğer o suçunu işleyeceğiz şeklinde açıklama yapılıyor çocuğa ve çocuk ilk gittiği yaptığı suçtan bir ceza almadığında mutlaka tekrar ediyor. Yani özellikle caydırıcı nitelikte olması için bence o ertelemenin biraz özellikle çocuklar için değiştirilmesi lazım ki hapse girmiş çocuk artık normal dünyaya tekrardan adapte olamıyor. O insanların direkt niteledikleri şey şu zaten ben ailemden ayrıldım. Ailem benim yokluğuma alıştı ben tekrar onların yanına dönemiyorum şeklinde niteliyorlar bu durumu. Tekrar hapse dönmek de istiyorlar çünkü orada bir çevresi oluşmuş oluyor ve adapte olamıyor tekrar normal hayata adapte olamıyor bunu hem küçüğü söylüyor hem büyüğü söylüyor. Ailem bensiz olmaya alıştı diye niteliyorlar.” (A17, K, 25, 2 yıl, Kırıkkale, 12 dosya)

“Bir çocuğun 10 dosyası olduğunu biliyorum. İşte birinin var 3-5 dosyası. İşte genelde ne oluyor adli para cezası veriliyor işte, adli para cezası da ödeme yükümlülükleri olmadığı için bir sonraki suçu daha rahat işliyorlar çünkü onlara göre ceza almadılar. Onlara göre herhangi bir yaptırımı olmadı. Eğer onlara yansıyan bir durum olmadığı için ya da sicil kayıtlarından çok haberdar olmadıkları için ve mahkeme sonucunu da çok algılayamadıkları için kimse onlara sen böyle böyle yaptın hani ileriye dönük bunlarla karşılaşsın ya da böyle sıkıntı yaşarsın demedikleri için ya da bu konuda bilmedikleri için o verilen cezanın da çok farkında olmuyorlar açıkçası. Ne olur belki belli bir yaştan sonra sicilleri bir işe gireceği zaman sicillerine baktıkları zaman aa evet bak ben zamanında bunları bunları yapmışım, bunlar yanlışmış yani keşke bana öğretilseydi ya da keşke bilseydim diyolardır ama şu aşamada genelde hani işte HAGB dediğimiz Hükmün açıklanmasının geri bırakılması ya da erteleme ya da güvenlik tedbiriyle herhangi bir eğitim alıyor olmaları ya da para cezası ya bunlar onlar için çok da üst ceza anlamında hani görmüyorlar. Çok da bilmedikleri için ister istemez tekrarlanıyor bunlar.” (A22, K, 25, 3 yıl, Erzincan)

“Daha çok yapılan yargılamadan ders almıyorlar. Dediğim gibi onların algısında bir hapis cezası hani hapis yatmanın etkisi onlar için bir cezadır. Hani özgürlüğü bağlayıcı bir ceza deyim sana. Bir hapis cezası yatarsa belki onun için o zaman evet ben bakın suç işledim hani cezasını çekiyorum gibi. Birazcık toplumsal zihniyet de bu olduğu için hani ona göre dediğim gibi diğer hani herhangi bir yaptırım sürüyor onda somut bir ceza oluşturmadığı için bu sefer yapılanın çok da hani nasıl deyim kötü bir şey olduğunu çok da büyük bir şey olduğunun farkında olmuyor tekrarlayabiliyor. Tekrarladıkça bu sefer hani her mahkemeye gelip gittikçe, duruşmaya gelip gittikçe ya ben yapmadım diyor hâkim hani en son onun değerlendirmesini yapıp bir eza veriyor ama bu ceza onun dünyasında yaptırımı olmayan bir ceza olduğu için ona göre ben yapmadım dedim, ceza almadım, ben suçsuzum gibi bir algı oluşturuyor. Bu sefer ne oluyor o algı ile birlikte tekrar devam ediyor. Tekrar aynı suçu işliyor çünkü ona aynı suçu işlediği zaman ceza almıyor ona göre. Ben mesela hani denk geldiğimde bir adli para cezası vardı mesela çocuklarda adli para cezasını ödemediğiniz zaman bunu yaptırımı olarak tekrar hapis cezasına çevrilmiyor hani ödemedikleri zaman ödemiyorlar. Herhangi bir şekilde bir şeyde olmuyor hani iki yıllık bir süreç oluyor. İki yıl içerisinde ödemediğiniz taktirde ceza kalkıyor. Ve ben hani denk geldiğimde bunu söylemiyorum genelde hani bak bunu ödeyin aileniz ya da sen bir şekilde öde diye. Çünkü eğer onu ödeme zorunda olduklarını hissederse onun bir yaptırım olduğunu ve bir ceza aldığını hisseder. Ve bu da belki ileriye dönük olarak bir suç işlemesinin önüne geçebilir diye düşünüyorum. Hani bu benim şahsi kanaatim ama ya ödemene gerek yok hani zaten iki yıl boyunca hiçbir suça karışmazsan bu cezanda ortadan kalkar dediğiniz zamana çocukta bu ister istemez tekrar bir suç işlemeye meylediyor. Hatta şundan örnek verebilirim içeri girmiş ve bu pandemi döneminde karantinada izne ayrılmış, dışarı çıkmış zaten geçici bir süre, o iznin alımında bile tekrar aynı mükerrer suçu işlemiş böyle bir durumla da karşılaştık ne yazık ki.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

Görüşmecilerden elde edilen verilere göre çocukların sürüklendikleri suça ilişkin alınan kararların ve yaptırımların caydırıcı etkisi olmadığı aynı zamanda devam ettirici etkisi olduğu tespit edilmiştir. Karataş ve Mavili (2019)’nin yaptıkları çalışmalarında da çocuk adalet sistemi uygulamalarında refah yaklaşımı yerine cezalandırma yaklaşımının benimsendiği; adli kolluk, soruşturma, kovuşturma ve ceza infaz aşamalarında çocuk haklarına ve çocuğun psiko-sosyal gelişimine uygun davranılmadığı, sistemin çocukları

yeniden toplumsallaştırmada yetersiz kaldığı, müdahaleye rağmen çocukların suç işlemeye devam ettiğini bulgulanmıştır.

Burada önemli olan kısım suça nasıl bakıldığıyla ilişkilidir. Hapishaneye giren ve yıllarca yatan çocuklar ile para cezası verilerek serbest bırakılan çocukların sonuç olarak sürüklendikleri suçları tekrar ettirmesi, ceza yönünden bakıldığında Beccaria'nın cezaların caydırıcılığı ilkesinden yola çıkarak bir bu durumun tek başına bir etkisinin olmadığını kanıtlar niteliktedir.

5.5.3. Çocuk suçluluğu ve işlediği suç türü ilişkisi

Görüşmecilere sorulan sorularda çalma eyleminde adli olarak hırsızlık suçunda bulunan çocukların aynı eylemleri tekrar ettikleri tespit edilmiştir. Bu durum suç türü ile mükerrerlik arasında bir ilişkinin olup olmadığını sorgulanmasına neden olmaktadır.

Avukatlara sorulan “Mükerrer durum ile suç türü arasında bir ilişki var mıdır” sorusunda verilen cevaplar şu şekildedir:

“Mükerrer durum ile suç türü arasında bir ilişki var, uyuşturucu suçlarında oluyor. Hırsızlıkta da çok genelleme yapmaya müsait mi bilmiyorum ama toplamda 100-120 örnek dosya üzerinden konuşuyorum sizinle. Önümde de açık bir şekilde evraklar. Özellikle uyuşturucu suçundan gelenlerin genelde ilk dosyası olmuyor. Ya bağımlılık olduğu için, bir kısmı da özellikle tutuklanmadığı için adliyeden serbest bırakıldığı için olayın devam ettiğinin yargılanmasının devam ettiğinin farkında olmuyor sanki hani tamam bir daha yapma deyip göndermişler gibi hissediyor ve devam ediyor cezasız kaldığı için.” (A2, E, 25, 2 yıl, Bursa, 100 dosya)

“Evet hırsızlık genellikle suçları biz çocukları bu suç türlerinde genellikle savunuyoruz. Bir hırsızlık suçunu yapmış kişiler genelde tekrar tekrar yapıyor özellikle uyuşturucu suçlarında yine aynı şekilde bırakmıyorlar. İşte bu şekilde mükerrerlik ne yazık ki mevcut. Bunun nedeni de o arkadaş çevresinden kopamamaktır bence. Ortamını değiştirememesidir.” (A3, K, 27, 4 yıl, Konya, 20 dosya, Konya ilindeki tek kadın ceza hukuku avukatı)

“...Tabii birçok defa karşılaşıyorum. Ya dediğim gibi hani bu çocuğun eğer aileden gelen bir şey varsa ya da bir bağımlılığı varsa hırsızlıkta bir bağımlılık bence sırf uyuşturucu bazında değil bir bağımlılığı varsa onu birden çok kez tekrarlıyor.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“... çocukların genellikle dosya sayıları çok fazla. Bu da zaten tekerrür anlamına geliyor. Yani, Hırsızlık işleyen bir çocuğun bir daha ki suçu da hırsızlıktır, gibi gider böyle. Şuna çok dikkat eder mesela savcı acaba sabıkası olup olmadığını mutlaka sorarlar çocuğa ve o sabıka türlerine bakılır. İşte hırsızlıktan gelen çocuk gene büyük ihtimalle ya hırsızlıktan gelmiştir ya da yağmadan gelmiştir. Hırsızlığı bir tık arttırmıştır işin içine şiddeti sokmuştur, yağmaya dönmüştür. Ama mesela bu da yaş arttıkça artan bir şey. 14 yaşındaki bir çocuk hırsızlığa başladıysa 18 yaşına doğru yağmaya, gaspa doğru gider yani.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Evet karşılaştım. Görüştüğüm her çocuk tekerrürü zaten kanunda okumuşsunuzdur biliyorsunuzdur zaten aynı şekilde işledikleri için hep şöyle bir şey oluyor artık; alışkanlık haline getiriyorlar özellikle işte hırsızlık, gasp, dolandırıcılık çok fazla var. Suçu meslek haline getiriyorlar. Şöyle tekerrür biçimleri düşünürsek tekerrür demek tekrar eden şey anlamına geliyor zaten yani suçun türü tabii ki kişilerin mal ve can güvenliğine karşı işlenen suçlar yönünde bu gasp, hırsızlık, dolandırıcılık ve diğer türlerinde daha fazla uygulanmış oluyor. Uyuşturucu madde de eğer kişi aynı zamanda uyuşturucu madde kullanıcıysa onun çok, tedavi olmak istemediği sürece yine aynı suçu işlemiş oluyor yani, yine aynı şekilde yapılıyor yani. Daha önce bir dosyamızda öyleydi; çocuğun ya ikinci ya üçüncü doyasıydı ceza alıyor erteleniyor cezanın davasının açılması erteleniyor kamu davasının, o esnada tekrar işliyor. Bundan ceza alıyor sonra o başlıyor. Daha 17 yaşına gelmeden birden iki üç tane suçu olmuş oluyor yani.” (A6, E, 29, 4 yıl, Denizli, 150 dosya)

“Şöyle söyleyeyim şimdi aynı çocukla alakalı ikinci bir dosya bize gelmediği için bu konuda çok yorum yapamayacağım. Anladınız demi demek istediğimi. Yani genelde CMK’dan görevlendirildiğimiz için aynı çocuk ikinci defa bir suç işledimi... Ama şu var sicil kaydı diyorsanız hani mahkeme açıldığında sicil kaydını görüyoruz ya evet çocuklarda özellikle hırsızlık suçunda öncesine dayalı bir hırsızlık suçu var. Hırsızlık olabilir, kavga olabilir, şiddet durumu olabilir. Bunlar genelde hırsızlık dosyalarında var. Ama araç kaçırma dosyalarında çocuklarının hiçbirinin sicil kaydı yoktu. Genelde benzer suçlar. Hırsızlık özellikle. Yani çocuk onu bir kere daha yapıyor. Çünkü bizde şu var, biz ilk suçta çocuğu ceza evine koymuyoruz işte tedbir uyguluyoruz, 3 yıl denetim veriyoruz dedim ya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar veriyoruz. Yaşları küçük olduğu için. Şimdi bir de çocuk kanunu çıktı biliyorsunuz. O yüzden çocuk belki de ceza almadığı için ben zaten ceza almam kafasında belki yakalanmam ben düşüncesinde bir tekrar mevcut.” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“Tabii tabii tabii karşılaşıyorum. Hırsızlıkta mesela birçok kez karşılaşabiliyoruz aynı çocukla. Suçun tekrar etmesi suç türü ilişkisi oluyor. Genelde hırsızlıktan ilk başladıysa gene aynı şekilde devam edebiliyor.” (A11, K, 24, 2 yıl, Aksaray, 50 dosya)

“...Yani bana gelen dosyalarda çocuklar hep aynı suçu tekrarlıyor. Başka dosyaları olanlarda illaki var ama çoğunluğu aynı suçu tekrarlıyor. Artık hani ilk suçu yaptıktan sonra ben bunu yaptım çok da şey olmadı bundan devam edeyim diye düşünüyor olabilirler ya da uyuşturucu konusunda bir bağımlılık olduğu için hani is olduğu için, kullandıkları için ve ulaşabilme açısından devam ediyorlardır. Hem kendim kullanayım hem satışını yapıyorsa satışımı da yapayım gibi. Onun dışında başka yok sanıyorum.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“Valla tekrar etmeme durumları ile karşılaşmadım. Ben o kadar söyleyim. Yani daha ben bir suç işleyip de ikinciye işlemeyen müvekkilim olmadı yani. Mesela bir cinsel suçun yani şu aşamada söyleyim bir sapık boyutunda söylemiyorum da iki tarafında çocuk olduğu konularda söylüyorum. Genelde erkek pişman olup ben o suçun tekrar işlenmediğini ben gözlemledim. Yani ya böyle iki taraf rızasıyla yapıyor bir şeyi sonrasında rıza olmadığı için ceza alma durumu şu bu sonra erkek pişman olduğu zaman o pişmanlığı görüyorsunuz. Yani ulan nereden girdim bu işe der gibi! O da çocuk zaten ama mesela hırsızlık gibi suçlarda, uyuşturucu gibi suçlarda kesinlikle bir kere işleyen ikinciye de işliyor. Üçüncüyü de beşinciye de asla bırakabileceklerini düşünmüyorum yani. Uyuşturucu hırsızlık gibi suçların.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“... iki bağlamda söylemek istiyorum. Hırsızlık suçunda %99 karşılaşıyoruz. Diğer suçlar zaten münferit ve anlık öfke patlamalarına dayalı olduğu için onlarda çok fazla karşılaşmıyoruz ama hırsızlıkta çok karşılaşıyoruz. En çok hırsızlıktır. Hırsızlığı nedense çocuk bir kez yaptıktan sonra o caminin ya da ilkokulun camını bir kez kırıp içeri girdikten sonra yandakine de yapıyor, bir sonrakine de yapıyor, yarım yapıyor adliyeye gelip gittikten sonra ya da karakolda işte herhangi bir işleme maruz kaldıktan sonra tekrar yapıyor. Ailesine teslim ediliyor ertesi gün başka bir mahallede yine aynı şekilde camiye giren çocuklar belli mesela okula giren çocuklar belli o çocuk yine okula giriyor yine camiye giriyor.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Daha önce çocuk hırsızlık suçundan işlem görmüşse bu çocuk hep bu şekilde işlem görmeye devam ediyor. Bir daha yapmayacağım, deseler de genellikle savcılık aşamasında hakimler söylediği zaman veya savcılar söylediği zaman çok fazla dinlemiyorlar. O an

tutuklanmaktan korktukları için evet yapmayacağız diyorlar ama çıktıktan bir ay içinde tekrar aynı çocuğu gene hâkim karşısında görme ihtimalimiz yüksek. Hırsızlıktan işlem gören çocuk hırsızlık yapmaya, uyuşturucu kullanan çocuk uyuşturucu kullanmaya devam ediyor.” (A19, K, 28, 5 yıl, Balıkesir, 10 dosya)

“Ya hırsızlık yapan çocuk hırsızlık yapmaya devam ediyor. O tutuklanan çocuk babası beni sürekli arayan çocuk sicili vardı o yüzden tutuklandı market hırsızlığı yapmış daha öncesinde inkâr ediyor kavga ettim güvenlikle falan diyor büyük ihtimalde öyledir zaten eee orada ama işleme potansiyeli daha çok aynı benzer suçlar alıştıkları şeyi yapmaya meyilleniyorlar. Yani uyuşturucu satan uyuşturucu satıyor hırsızlık yapan hırsızlık yapmaya devam ediyor. Yani konu değişiyor yani şey değişiyor mesela motor çalmıyor da başka bir şey çalıyor ama devamı genelde güttüğü karı genelde şey olarak alıyor 4 kişilik bir suçlu değerleri alıyor.” (A21, E, 28, 2 yıl, İstanbul, 20 dosya)

“Tekerrür kesinlikle var, nedenlerinin en önemlisi yasal düzenleme gereği belli yaş aralığındaki çocukların suç işledikleri sabit olduğunda tutuklanmamaları veya adli kontrol uygulamasına tabi tutulmaları (örnek olarak belirli zamanlarda kollukta imza zorunluluğu). Bu durum çocuklar tarafından işledikleri suçun cezasının olmayacağı düşüncesini pekiştiriyor suç işlenmeye devam ediliyor veya yargılama sonucunda verilen ceza erteleniyor. Bu dönemde çocuk ile uzman görüşmesi ve yardımı yeterli değil. Çocuk 18 yaşını bitirdiğinde bu kez tüm ertelenmiş cezaları infaz edilmeye başlandığında eğer cezaevinde meslek edinemezse ve sosyalizasyonu sağlanamazsa daha nitelikli suçların faili oluyor. Bir ayrıntı, hurda toplayan çocuklar için hırsızlık suçu çok kolay ve doğal olarak işleniyor.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Görüşmecilerin söylemlerine bakıldığında suç türü ile mükerrerlik durum arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. Çocuklar daha çok uyuşturucu ve hırsızlık suç türlerinde tekrar ettirmektedirler. Yani uyuşturucu satan kişi uyuşturucu içicisiyse suçu tekrarlamaktadır. Uyuşturucu suçunun tekrar etmesini bağımlılık ile açıklayabilirken hırsızlık suçunun tekrar ettirilmesinin nedenin kompleks olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan İşledikleri suç türünü mükerrer ettirme durumu ile yaş arasında bir ilişkisi gözlemlenmiştir. Bulgulara göre; çocuğun yaşı ilerledikçe ve tekerrür ettikçe suç türünde katılma olmaktadır. Aynı suç türünün daha şiddetlisi yapılmaktadır.

Becker (2017) “Hariciler” adlı kitabında “Esrar kullanımı, kişinin esrar kullanmaya ve esrarla yapabileceklerine ilişkin kavrayışının bir ürünüdür. Bu kavrayış da kişinin

uyuşturucuyla deneyimi arttıkça gelişir” demektedir. Sosyal bir problem olan bağımlılık konusunda birçok çalışmalar yapılmıştır bunlardan en önemli çalışma ise Tülin İçli (1984)’nin “Uyuşturucu Madde Bağımlılıkları ile Sosyolojik bir Çalışma” adlı çalışmasında da uyuşturucu madde bağımlılığının öğrenilmiş bir davranış olduğunu ve görüşmecilerin uyuşturucunun zararları hakkına bir fikre sahip olmadığını tespit etmiştir. Çalışmanın bulgularına bakıldığında öğrenilmiş davranışın normalleştirilmesi ve beraberinde bu davranışın tekrar edilmesi de davranış kadar normal bir hal aldığı görülmüştür.

5.5.4. Çocuk suçluluğu ve çocuğun işlediği suç ile sosyo-ekonomik ilişkisi

Çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalarda sosyo-ekonomik durum ile ilişkilendirildiği görülmüştür. Çocukların ilk işledikleri suçu tekrar ettirmelerinde sosyo-ekonomik durumun etkisi var mıdır? sorusu merak edilmektedir. Bu bağlamda görüşmecilerden elde edilen bulgular şu şekildedir:

“Çaresizlik diyebiliriz, ekonomik çaresizlik bir de şöyle bir şey var öğrenilmiş çaresizlik var. Onlar için normal olan suç işlemek olduğu için siz istediğiniz kadar ceza verin, lafta kalıyor zaten verdiğimiz cezalar. Yaşları küçük olduğu için ceza da veremiyoruz vs. tabii ki ceza verilmiyor anlamında değil ama çocuk yaptığı şeyin sonucunu aslına görmüyor. “Ya ben geldim ifade verdim gidiyorum, demek ki bir daha yapsam gene bir şey olmayacak” mantığına bir süre sonra kavuşuyor. Ve hayatını hırsızlık yaparak geçirmeye alıştıysa yine hırsızlık yapmaya devam ediyor. Ta ki başı ciddi bir şekilde yanan kadar devam ettiriyor bunu.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“.... 10 dosyadan 6-7 çocuk suçu mükerrer ettiriyor diyebilirim. Hep aynı suçlardan hırsızlık ve yağma. Ekonomik ve aynı çevreyi terk edememe tekrar etmesine neden oluyor.” (A7, K, 35, 10 yıl, Kocaeli, 10 dosya)

“Suçun tekrar etme nedeni Ekonomidir.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

“... Önemli olmuyor olması, çözüm üretilmiyor olması yani bağımlılığa mı alışkanlığıma mı dönüşüyor o sosyo-ekonomik çözümü getirilmiyor ekonomik anlamda. Çocuklar daha refaha kavuşturulmuyor çocuklar tekrar hani eğitim hayatına devam edemiyorlar çoğunlukla hani ilk okul terk olduğu için söylüyorum. Hani eğitime de devam etmiyorlar bir şekilde çocuklar sokağa salınıyorlar hani. Çıkıp tekrar aynı suçları işliyorlar ve geleceğin suçlusu olma potansiyeli taşıyorlar öyle söyleyeyim. Yani 20-22 yaşında da çocukluktan beri bunu yapan CMK’dan görevlendirmelerim olduğu için bunu söylüyorum. Yani 18 yaşını açmış ama ondan öncesi sicili temiz olmayan 18 yaşından öncesinden beri

birtakım vukuatları olan hapse girip yatıp çıkmış çocuklara da denk geldim gençler hani onlardan yola çıkarak da söylediğimde gayet rahat söylüyorum hani potansiyel suçlu da yetişmiş oluyor. Çünkü geleceklerini kurmaları kurtarmaları... 22 ve 23 yaşında sanırım iki çocuk vardı daha yeni çıkmış ve mecburiyetten devam ediyor suçlara bariz belli. Yapmak istemiyor başka bir şekilde hayat kurmaya çalışıyor ama şartlar el vermiyor. Bir kere hüküm giymiş, sicili temiz değil, iş bulamıyor. Belki de bir yaşı aştıktan sonra onların hayatlarını kurtaracak birine birilerine ihtiyaçları var şimdi benim en mesela ben ayakkabı alacağım zaman gidip mağazadan marketten ayakkabı almak yerine özellikle hani takım elbise giyindiğimiz için onun altına uygun bir ayakkabı alacağım zaman kemer alacağım zaman çoğunlukla mahkûmların yaptıkları şeyleri almak için şeye adliyelerde biliyorsunuz hani mahkumların hapishanelerde yaptıkları malzemeler satılır arada da kermes düzenliyorlar zaten böyle yemekler orada satılıyor genelde süs eşyaları... mahkemelerin çok güzel uygulamalar var bunlarla alakalı ama bunun çocuklarla ben çocuk çok fazla denk gelmedim hatta demek ki çocuklara çok fazla o konuda üzerine düşülmüyor. Yani mahkemelerin kendileri yapıyor bir de bunu tabii ki devlet destekli ama artık mahkumlar bunu dernekleştirmeye çevirmişler bana öyle geldi, kermeslerden kaynaklı. O kermeslerde çalışanlar daha önce hüküm giymiş insanlar bildiğiniz dernekleşmişler yani devlette bir şekilde onlar kendileri bunu yaptığı için çok büyük ihtimal destek oluyorlar. Güzel bir kapı açılmış ama bu çocuklar için yapılmıyor gözlemlediğim kadarıyla.” (A21, E, 28, 2 yıl, İstanbul, 20 dosya)

“Evet, bunu başta da söylemiştim. Şey var suçu tekrar edenler... mesela suç ikinci defa gelen çocuk artık 150’yi de buluyor. Çünkü 151 dosyası olan çocuklar var burada. 151’i de hırsızlık öyle söyleyebilirim yani. Burada şey var hatta böyle tüm baro onları tanıyor artık. Şey olarak çünkü duruşma aşamasında bir avukat gitmiş soruşturma aşamasına bir avukat gitmiş. 150 dosya 300 tane avukatla bu çocuğun tanışmış olması demek yani. Ve herkes tanıyor artık yani ismini soy ismini. Böyle kaç çocuk var yani Diyarbakır’da böyle bir cezaevine girip çıkma. Ama artık bir nokta da kesilecek çünkü 18 yaşına girmek üzere sanırsam çocuk artık bir noktadan sonra hükümleri kesinleşince bir süre uzun bir süre cezaevinde kalmasına neden olacaktır büyük bir ihtimalle. Evet onu çünkü meslek haline getirme var oradan kazanç sağlama. Kolay kazanç. Bir yerden sonra kolay kazanca alışan insanlar şey yapmıyorlar yani hani sekiz saat çalışıp günde 50 lira almak ona çok zor geliyor ama biz saatte 50 lira kazanabilirim anlayışı var. Aslında burada

yetişkinlerde de şey var, hani bu artık farklı işlere girme falan burada da insanların kolay kazanma hırsı çocuklarda da oluşuyor maalesef.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“Evet. Hırsızlık ve uyuşturucu genelde. Çünkü Rehabilite edilmiyorlar diyebilirim. Yani bonzai gibi düşük ama ölümcül şeylerin kullanımı veya hırsızlığı genel kullanıyorum işte gasp, yağma, zorla birilerinden bir şey alma yani bu çocuklara bilinç aşılanmıyor. Bu çocuklar Rehabilite edilmiyorlar. Bir de cezası bittikten sonra çocuklar gene aynı çevrenin içerisinde oluyorlar. Yani normalde çocuk koruma kanununda da belli şeyler var yapılabilecek. Yani çok şey AMATEM olabilir işte savcı anneannesine, babaannesine teslim edebilir çocuğu çocuk yurtlarına verebilir ama bu tür şeyler yapılmıyor ve anne baba tekrardan geri alıyor. Çocuğun dosyaları da genelde HAGB (Hükmün açıklanmasının geri bırakılması) ile kalıyor ve bu bir hem caydırıcılıktan uzak hem de Rehabilite etkisi hiç olmayan sonuçlar doğuruyor. Ve çocuk özellikle bu hırsızlık ve uyuşturucu konularında aynı suçu işlemeye devam ediyor. Şimdi çocuklar bizim geleceğimiz yani ekonomiden, eğitimden bağımsız olarak da bizim geleceğimiz. Ve yani buna tabii ki devletin bir şey yapması lazım ama öncelikle ailelere bu konuda eğitim verilmesi gerekiyor. Nasıl -biraz büyük bir laf olacak ama- nasıl çocuk yetiştirilir diye. Ya bunun eksikliği çok fazla. Şimdi ben bakıyorum alt gelir grubundan ailelerde de mesela suça karışan çocuk var ama üst gelir grubundan da var. Yani kimisinin derdi ailesinin işte parası olmadığından dolayı ama ailesinin durumu olanlarda bunu geçim olaraktan yapmıyor günlük bir tatmin aracı olarak yapıyor ve bundan haz alıyor heyecan duyuyor çünkü arkadaş çevresinde de bunun şeyi var nasıl derler forsu var bir racon haline geliyor. Yani ama aileler çocuklarına neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretmek konusunda çok boşladıklarını görüyorum ben ama şunu anlamak gerekiyor yani insanların kendi geçim derdleri vardır ama çocuk sahibi olmak çocuk yapmak da affedersiniz sanki doğurdum sokağa saldırm büyüyecek bir şey değil çocuk. Ya özellikle ailelerin bu konuda dikkatli ve eğitilmiş olması üzerine kamu mekanizması tarafından bir şeyler yapılması gerektiğin düşünüyorum ben.” (A20, E, 29, 5 yıl, Ankara, 20 dosya)

Düşük ekonomik statünün getirdiği imkan boşluğu ve Kolay yoldan para kazanma istediğinin çocukların suçu tekrar ettirmesine neden olduğu gözlenmiştir. Çalışma da yer alan bir kısım gözlemci tarafından ise suçun mükerrer etmesinde sosyo-ekonomik durumdan ziyade devletin politikalarının yetersizliği üzerine durulduğu tespit edilmiştir.

5.5.5. Çocuk suçluluğu ve çocuğun suçu bireysel- organize işleme ilişkisi

Çalışmada genellikle çocukların bunu arkadaş arasında oyun olarak başlattığı ve organize olarak yaptığı bulgulanmıştır. Suç türlerine göre münferit ve organize suç işleme şekillerinin değiştiği görülmüştür.

“Genelde akranları ile işliyorlar. Kuzenleri olabiliyor hani aynı evin içinde kalabalık bir şekilde kalabiliyorlar genelde ya da mahalleden arkadaşlarıyla olabilir ama genelde akranlarıyla işliyor suçu. Bence genelleme yapılabilir çünkü çocuğun tek başına cesaretiyle topluluk halinde çocukların cesareti asla eşit değil. Bir çocuk zaten kimlik benimsenme duygusu çok olan varlıklar oldukları için çocuklar hani mesela bir topluma girdiği zaman hani şey gibi düşünün; bir kişinin yaptığı suçtur ama herkes yapıyorsa suç değildir gibi bir algı vardır ya, çocukları o zaman yaptıkları şey vicdanen bile üzemiyor emin olabilirsiniz. Tek başına yaptığı bir suçtan daha çok etkileniyor çocuk. Ama herkesin yani kendi çevresinde o herkes olarak nitelendirdiği akranının yaptığı suçta vicdani yükümlülüğü de azalıyor o yüzden bence genelleme yapılmalı.” (A5, K, 27, 4 yıl, Adana, 120 dosya)

“Bu araç kaçırma olaylarında genelde tek başlarına oluklarını gördüm ama sonrasında mesela arkadaşlarını arayıp ya ben arabayı kaçırdım sende gel diyorlar ama hırsızlıklarda mutlaka onları yönlendiren bir arkadaş çevresi var. Çevrede çok etkili bu konuda. Ya da belki de sigara içmek gibi bir kereden bir şey olmaz diyorlar. Yani suça göre bir genelleme yapılabilir. Hırsızlık suçundan çevrenin çok etkisi var ve arkadaşlarıyla yapıyorlar bu işi.” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“Akran ve yakın çevreden biri ile. Çocuğun önünde arkasında kesin biri oluyor. Şimdi çocuklar pek şeyleri söylemiyor, akran biri olsa bile bakın! %90 nı sağında solunda 34-35 yaşında bir adam oluyor onları uzaktan koruyup kollayan. Anladınız mı yalnız bu koruyup kollayan da onlara manevi destek anladınız mı? Türbinde şakşakçı dediğimiz kavram var ya, çocuğu oraya götürü yaparsın edersin der yakalandı mı çocuk sonra vınnn motosikletle kaçır. Genellikle etraflarında ailelerinden yaşı büyük biri oluyor. Yakalandıklarında kaçıyorlar ama suçu hep birkaç kişi işliyor fakat ne kadar zorlasakta şey olsakta çocuk onu itiraf etmiyor etrafında birinin olduğunu. Bir de bakın çok acı bir şey hani çocuk yalvarıyor abi işte kimseye söyleme o da vardı ama onun bir şeyle alakası yoktu, şöyleydi böyleydi tabii biz bunların içeride adlarını veriyoruz ama ondan sonra da çocuk samimi gelmiyor çocuğa bir dahakinde bir daha avukatla hiç konuşmuyor mesela. Suçun

işleniş durumuna göre daha ileride facia olmasını engellemek için hani savcının da haberi olması doğrultusunda tabii iki çocuğu da korkuttuğum oluyor bak bu sefer adını vermedim falan diye. Oluyor ama genelde kendi akranlarında biri oluyor.” (A10, E, 33, 5 yıl, Aydın, 100 dosya)

“Genelde akranlarıyla işliyorlar. Suç türüne göre bir genelleme yapılabilir. Hırsızlığı akranları ile yapıyorlar. Uyuşturucuyu topluda olabilir bireysel olabilir. Bu kavga durumlarında toplu bir şekilde o da akranlarla oluyor zaten. Öyle birkaç dosyam var böyle meydan savaşı diyebileceğimiz tarzda bir sürü çocuk birbirine girmiş o da öyle ama cinsel suçlarda bireysel oluyor. Bir çocuk ya bir den fazla çocuğa yapıyor ya da bir çocuk bir çocuğa yapıyor gibi. Yani suç bazında onu genelleyebiliriz.” (A12, K, 27, 3 yıl, Eskişehir, 12 dosya)

“Yani suçun niteliğine göre değişiyor mesela uyuşturucu madde kullanmaktan hep örnek verdim. Zaten bu muhitlerde ekonomik durumu olmayan çocuklar madde bağımlısı. Ne yapıyor! paralarını birleştiriyorlar öyle alıyorlar suçu dolayısıyla birlikte işlemiş oluyorlar. Ama hırsızlıkta hiç karşılaşmadım toplu bir çocuk çetesi işte ne bileyim çocukların toplu bir hırsızlık suçu işledi ile karşılaşmadım daha çok bireysel ama madde kullanımında toplu hareket ediyorlar o da yine ekonomik nedenlerden dolayı yani. Nasıl deyim maddeyi alacak imkânı olmadıkları için o yönde bir yol izliyorlar. Bu yönde genelleme yapılabilmesi mümkün hatta yakın zamanda bir dosyada okudum hani kendi dosyam değil ama tanığın ifadesi direk oydu hani niye beraber alıyorsunuz diye soruluyor. Oda diyor ki tek başımıza alacak bizim zaten imkânımız yok!” (A14, K, 24, 2 yıl, Ankara, 9 dosya)

“Genellikle akranlarıyla. Ya da yetişkinler tarafından. Yakın çevreden birileriyle akrabaları ya da kendi akranlarının akrabaları sürükleniyorlar. Ya bana suça sürüklenen çocuk kullanılan çocuk gibi geliyor. Kullanılan yani kişi. İlk etapta çocuk suça sürükleniyor sonrasında yatkınlığı çok olunca devam ettirebiliyorlar yani bu yetişkinlerde de mevcut yani. (...) 12 yaşında başlamış 80-90 tane dosyası olan bir çocukla tanıştım, daha yeni 18 yaşına girdi yani bunu meslek edinmiş kendisine ve bunu ifade ediyor ‘ben bunu meslek edindim!’” diyor. Hatta hırsızlık suçundan yargılanıyordu, stajyerken denk geldim ona. Ben savcılıkta stajımı yaptığım vakit denk geldim oturdum konuştum onunla bayağı, ‘Ya abla ne yapalım artık yapıyoruz işte 80-90 tane dosyam var ne olacak ki yatıyoruz çıkıyoruz yatıyoruz çıkıyoruz hesabı’” demiştir o zaman hatta burada çocuk cezaevi yok diye Maltepe’ye göndermişlerdi bunu. Meslekte de yine denk geldim. Meslekte de şöyle oldu o çocukla tekrar

karşılaştım bu sefer müdafisi olarak atandım yine hırsızlık suçu, eczaneden hırsızlık yapıyor. Bu sefer tabii buradaki cezaevine gitti artık 18 yaşında doldurduğu için, ‘Hiç bırakmadım!’ dedi mesela. Hatta hakime şey anlatıyordu, ‘kayıyı nasıl açtığını’ anlatıyordu yani. Kartla açtım şöyle açtım...artık alışkanlık haline getirdi normal bir şeymiş gibi.” (A23, K, 26, 3 yıl, Düzce, 5 dosya)

“Genellikle akranla birlikte işliyorlar. Hani bunu artık oyun haline getirme ve yarıştırmada çok fazla. Bir de bilmiyorum hiç kulağınıza geldi mi de çok saçma ama şey algısı var bende cezaevi gördüm algısı çok fazla burada. Hatta dün iletişime girdiğimiz çocukta şey vardı: işte ben biliyorum cezaevini, şu kadar mahkûm tanıyorum bilemem ne bunu artık eee hava atılabilecek özenilecek yan bununla övünülecek bir şey olarak anlatıyorlar yani.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya)

“Akran ve yakın çevre ile birlikte işleme daha yoğunluklu. Akran zorbalığı veya basit hırsızlıkla başlayan suç profili çeteleşme ile daha nitelikli hale geliyor.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya)

Çalışmanın verilerine bakıldığında organize ve bireysel suç işlemenin suçu mükerrer ettirmesiyle bir nedeninin olmadığını, suç türüne göre organize ve münferit işleme durumunda değişiklik gösterdiği bulgulanmıştır.

Son olarak görüşmeye katılan avukatlara sorulan, “Özel deneyimleriniz sonucunda Türkiye’de çocuk suçluluğunun en önemli nedenleri sizce nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar şu şekilde olmuştur:

“Ya tabii ki ekonomik etkenler. Yani ekonomik etkenler aa şimdi onun annesinin de babasının da annesi ya da babası yapıyordu. Birazda eğitim diyeceğim de bazı ihtiyaçla başlayıp da hoşuna gidip sonra çocuklarına aktarılabilir. Yani bunun en suçlusu en başta yapan. Sonra diğerini okutmuyor artık onlar için çok normal bir hale geliyor. Küçüklikten öğreniyor. Onun komşusu da yapıyor o da yapıyor falan zaten mahalleler bunlar, mahalle kültürü var. Bu yüzden hani ülkenin ekonomik durumu en büyük etken sonra eğitim. Çünkü o çocuğun annesine de eğitim verilmemiş hani. Vicdanlı olma, başkasının malına dokunmama, onu almaması gerektiğini bilme durumları en büyük etken ekonomi. Ekonomi diyorum daha sonra eğitim.” (A1, K, 39, 15 yıl, İzmir, 30 dosya)

“Ailelerin ilgisizliği, eğitim düzeyinin düşük olması, yaşadıkları çevrede suç işlenmesinin normal görülmesi mesela her il de vardır belli bölgeler suça yatkındır. Mesela

İzmir’de tepecik dediğimizde gözünüze bir portre canlanır. Bu tarz ortamda büyüyen çocuk suçu normal karşılıyor zaten ve o da suç işlemesi gerektiğini, o ortamda var olması için suç işlenmesi gerektiğine inanıyor. Ve ister istemez bazı bölgelerden gelen çocukların artık gözüne bakınca anlıyoruz niye geldiğini. Hırsızlıktır ya diyerek gidiyoruz adliyeye. Yaşadıkları yerin suç oranlarının yüksek olması çocukları da suça sürüklüyor. Aileden biri cezaevindeyse bu da keza aynı şekilde, küçük yaşta uyuşturucu, tiner, Bali kullanımı başladıysa bu da suça sevk ediyor çocukları. Zaten bu bir suçta hırsızlık ve yağmaya da sevk ediyor çocukları. Okulda dışlanıyorlarsa, arkadaşları tarafından dışlanmışlarsa ve öğretmenleri ilgisizse yani okulla bir bağlantı kuramıyorsa çocuklar kurtuluşu sokaklarda arıyorlar bu da suça yönlenmelerine sebep oluyor.” (A4, K, 25, 3 yıl, İzmir, 70 dosya)

“Bence ekonomik yetersizlikler ve eğitimsizlik. Yani benim gördüğüm kadarıyla aile eğitimsiz olsa bile bazı aileler çocuğunun eğitimleriyle ilgililer. Hani ben bu haldeyim çocuğum bu halde olmasın. Ama bazı ailelerde çocuklarının eğitimleriyle okul düzenleriyle hiç ilgili değiller açıkçası. Bence bu ikisi en büyük sebepler.” (A8, K, 28, 3 yıl, Antalya, 50 dosya)

“Birincisini gerçekten ekonomik. Ailenin sosyo ekonomisi bu çok bariz önemli bana göre. İkincisi ailelerin okur yazarlık durumları. Diğeri aslında toplumun duyarsızlığı yani. Ve bu suç işleme potansiyeli olan hani düşün aile ve ekonomik durumda olan çocuklara toplumun davranış şeklide biraz çocukları suça itiyor. Çünkü böyle şey hani nasıl söyleyelim vebalı muamelesi hani benzetme açısından söylüyorum bunu ailesinde bazı suçların işlenmiş olması ve yapısının toplumunda çocuğa bu durumun sirayet ettirilmesi noktasında çocuğun böyle kötü bir refleksi var bana göre. Yani ailenin yaşamış oldukları diyelim ki örnek vereyim, bizim burada bu çingene dediğimiz daha çok göçebe yaşayan ya da ne bileyim işte şehirlerin böyle taşra kısımlarında en derme çatma bir yerde yaşayan daha çok belki sadaka toplayarak ya da ne bileyim işte bir hurda murda toplayarak geçimini sağlamaya çalışan insanların yani ailesinden kaynaklı işte belki işte yani yanlışlık var kültürel yapısından kaynaklı toplumun bir ön yargısı var yani. Kendi içine almayınca bir karşıtlaşma bir cephe alanı oluşuyor işte böylelikle çocuklar suç işlemeye başlıyor. O da belki bir oç alma gibi mesela. Belki çocuklar toplumun refleksi olmasa işte bu diyelim kültürel farklılıklardan kaynaklı refleksi olmasa o çocuklarda topluma çok daha iyi uyum sağlayacaklar belki öyle bir suçluluk davranışında da bulunmayacaklar yani. Bu küçüklükten başlıyor yani ben size öğretmenliğimden bir örnek vereyim, mesela ben 4. Sınıfta ilk öğretim olarak ilk girdiğim sınıftı iki tane işte bu çingene çocukları var ve sınıfın bütün çocukları onları bir

şekilde böyle şey yapmış yani kimse onların yanına oturmak istemiyor. Onlarla oynamıyor ve kendi aralarına da almıyor. İşte bu seferde o çingene çocuklarda böyle bir tepki geliştirmişler şiddete meyilli oluyorlar. 4. Sınıf çocukları. Böyle böyle çocukluktan başlıyor böyle bir itilmişlik dışlanmışlık ve ön yargı. Ötekileştirme başlamış oluyor. Bu da zamanla toplum içerisinde sıkıntılar yaratır. Bu eğitim kurumları içerisinde bunlar ile ilgili ciddi tedbir alınırsa mesela ben kendi özel yaptıklarımı söyleyeyim, mesela sınıfta çocukların her hafta oturdukları yeri değiştiriyorum ve kura ile değiştiriyordum hani ve bir süreden sonra çocuklar birbirilerine karşı bir ön yargı ile davranıyorlar hani. Ve o çocuklarda sınıf içerisinde kaynaşmış oluyor. Çocuklarında bakış açısı değişiyor muhtemelen çocuklarda hiç oynamıyor artık normal yanı sırada oturuyor işte her ley normale dönüyor aslında insanı normale dönüyor ve politikaların da bu şekilde düzenlenmesi gerekiyor.” (A9, E, 43, 3 yıl, **Mardin, 40 dosya, Mardin Çocuk Hakları Merkezi Üyesi**)

“Öncelikle anne ve babanın maalesef ki eğitimsizliği, çocuklarla olan iletişim eksikliği, çocukların okul hayatındaki öğretmen olsun arkadaş çevresi olsun bunların çocuklar için gerekli önlemlerin alınmaması; yani bir okulda uyuşturucu kullanılabiliyorsa bu tabii ki okulun yönetim eksikliğinden kaynaklıdır. Bunun dışında dediğim gibi toplumda hani genel olarak çok kötüye giden bir toplum olduğumuz için maalesef artık her suç herkes tarafından benimsenmiş bir şekilde ilerliyor bu da çocuklar için bir aşinalığa sebep oluyor.” (A11, K, 24, 2 yıl, **Aksaray, 50 dosya**)

“Açıkçası bana göre bence en büyük nedenden bir tanesi, eğitimin düzgün verilmemesi ama bu eğitimde illa okul eğitimi değil de ailede başlayan temel eğitimin, ahlak anlayışının artık ne diyorsanız o temel eğitimin doğru verilmemesi, ikincisi de bence ekonomik olarak alt gelir durumu yani; açıkçası hem eğitim seviyesi daha yüksek olsa temel eğitim ahlak seviyesi daha yüksek olsa ve ekonomik durumları da bütün ülkenin genel olarak daha gelişmiş bir ülke olsa bunu yani en azından bizim ülkemizdeki şekilde suçlar değil de bak mesela ekonomik suçlar işlenir. O çocuk atıyorum dolandırıcılık suçunu işler banka üzerinden şu bu hükümlülük yapar mesela. Ekonomik suçlar her zaman işleniyor mesela gelişmiş ülkelerde de işleniyor ama bizde daha böyle alt gelir seviyeye ilişkin suçlar daha fazla sanki. Yani suçun asla biteceğini düşünmüyorum ya şunu diyemem mesela eğitimi de iyi olsa parası da çok iyi olsa bitecek diyemem işleyecek olan yine işle bence. Ama yani ben kendim bile en başından beri düşünüyorum böyle bir işin olmadığı zamana boş olduğun zaman insan böyle suça daha meyilli oluyormuş gibi geliyor bana açıkçası. O boşluğunda çok etkilediğini düşünüyorum yani. Çocukların böyle ne bileyim bir artık sosyal aktivitelerde

bulunmalıdır. Genel olarak ülkemizde sadece zenginlere hitap eden değil de bütün ülkelerde bütün çocuklara hitap eden devlet parasını daha fazla yatırırsa devlet, halk evleri gibi şeyler oluyor ya tam ismini bilmiyorum da şu anda ya öyle şeyler var mesela eğitim birimleri var mesela benim annem gidiyordu orada falan öyle çocuklara yetiyor. Öyle şeyler belki daha fazla olsa bilmiyorum suç oranı belki düşebilir gibi geliyor. Hiçbir zaman yok olmaz ama bu kadarda çok olmaz gibi geliyor ya bazı şeyler değişse. Kesinlikle öyle. Bitmesi mümkün değil hani kabullendik ama azaltmak için elimizden geleni yapmalıyız diye düşünüyorum. Şeyle de bence alakalı değil, oradan böyle konuşuluyor ya cezalar caydırıcı değil vs. falan ya cezalar müebbette versen suç işleyecek adam gene işliyor yani önemli olan o herifin kafasında o suçu işlemenin yanlış olduğunu yani bir artık ahlaki mi deyim başka bir şekilde mi bunu bence bilinmesi ve temel olarak verilmesi lazım eğitim olarak.” (A13, E, 27, 2 yıl, Muğla, 16 dosya)

“Kesinlikle ekonomik nedenler başta çünkü aile ilişkileri sosyal devlet ilkesinin bilmiyorum hani sosyal devlet bilincinin yeterince oluşmamış olması bu çocukların da topluma daha güzel bir şekilde kazandırılmış olsalardı. Anne babasını kaybetmiş bir çocuğumuz ya da daha farklı yetim kalmış ne bileyim ekonomik anlamda çok zor durumda çocuğumuz topluma daha güzel bir şekilde kazandırılmış olsaydı ayrılmasaydı yani toplumun bir parçası ne kadar bizim çocuklarımız deyip bizim bir parçamız olarak görüp toplumu kucaklamaya çalışsak da maalesef ekonomik sebepler bu tarz ayrımları yapıyor. Şu an mesela baktığımızda hani Ankara ilini görüşmek gerekirse belli ilçelerde okul çevrelerine bakın o muhitlere o yaş aralığının suç oranı daha fazladır. Belli çevrelerde yaş aralığının suç oranı yok denecek kadar azdır. Maalesef ekonomik durumlar olduğunu düşünüyorum. Çok ciddi anlamda etkiliyor.” (A14, K, 24, 2 yıl, Ankara, 9 dosya)

“Bence ailede o temel eğitimi alamamış olmaları ve bir bu sonuçta çevrede bence çevrede çok önemli takıldıkları arkadaş gurubu işte televizyonların etkisi çok fazla olduğunu düşünüyorum. Dizi filmlerin etkisinin çok fazla olduğunu düşünüyorum. Günümüzde hani o bir dizi ve filimler izliyoruz ki hırsızlığı şey yapıyorlar hani kahramanlık gibi gösteriyorlar mesela la casa del papel dizisi gibi ya da komikleştiriyorlar benim gördüğüm eşkıya dünyaya hükümdar olamaz dizisinde bir karakter hırsızlığı komik bir şey gibi anlatıyorlar; duyamıyorum diyor illa bir şey çalacağım diyor. Bir saygınlık göstergesi olarak görüyorlar. Yani Robin hood şeyinden çıkılması gerekiyor artık, zenginden alınıp fakire verme olayının bir kahramanlık olayı gibi görüyorlar ama o da sonuçta bir hırsızlık yani zenginden alınıp fakire vermekte bir hırsızlık, bu dizi filmlerin etkisi çok fazla ailenin yani bunun yanlış

olduğunu izah edebilmesi çok önemli dediğim gibi bir de çevre çok önemli. Ama günümüzde o sosyal medyalar ve dizi filmleri çok etkiliyor diye düşünüyorum. Kendilerini ispat etmeye çalışıyorlar ya da artık neyi ispat edeceklerse onu da bilmiyorum ama ya çocuk psikolojisini ben çok fazla bilmiyorum.” (A16, E, 26, 3 yıl, Kayseri, 12 dosya)

“Bence önleyici suç politikasının yetersiz olmasıdır. Şu bağlamda eğer bu çocuklar bir camiye belli bir saatten sonra girilmenin yasak olduğunu düşünse, bilseler ya da sınıflarındaki kız çocuğunun saçını çekemeyeceğini bilseler böyle şeyler yapamayacaklar. Mesele çocukların yaptıkları eylemlerin suç olup olmadığını veya haksızlık ağırlığının bilmiyor olmaları. Bu bağlamda ben ilk okuldan itibaren hak nedir bizim kendi haklarımız nedir hayatımızdaki insanlara kendimiz için ne yapabiliriz ne yapamayız hangisi doğrudur hangisi yanlıştır. Bunları bilmeleri gerektiğini ve öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu bağlamda eğitimsizlik olduğunu düşünüyorum ilk sebebin, ikinci sebep de maddi durum olduğunu düşünüyorum.” (A18, K, 29, 3 yıl, Kütahya, 98 dosya)

“Başından beri söylediğimiz sosyo-ekonomik durum hem ailenin hem çocuğun yoksunluğu olarak yani çocuk suçluluğunun temelinde bu yatıyor. Eee çünkü ailenin gerek maddi durumu gerekse bulunduğu ortam yaşadığı çevre çocuğu suça itebiliyor bir de çocuğun bulunduğu ortam, yaşadığı çevre çocuğu da suça itebiliyor. Taa başından beri bütün sorduğunuz sorular iten nedenler. Mesela şeyi sordunuz boşanmış aileler var mı evet bu bir nedendir. Ebeveynlerden biri hüküm giymiş mi evet bu bir nedendir. Maalesef bunların hepsi birer neden oluşturuyor aslında.” (A24, E, 28, 4 yıl, Diyarbakır, 100 dosya, Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

“Eğitimdeki eşitsizlik ve yoksulluk, eğitim biçiminin pratik ve meslek edindirmeye yönelik olmaması veya mevzuatta düzenlenen uygulanan programlardaki personel veya bina yönünden yetersizlik.” (A25, E, 56, 25 yıl, Yalova, 600 dosya, Yalova Çocuk Hakları Merkezi Üyesi)

Çalışma, 11 Erkek avukat ve 14 kadın avukat ile toplamda 25 avukat ile yürütülmüştür. Çocuk suçluluğuna hassasiyet bağlamında yaklaşımlarında avukatların cinsiyetlerinin belirleyici olmadığı gözlemlenmiştir. Meslekte bulunma süreleri ve baktıkları çocuk davaları sayısı, çocuk suçluluğuna bakış açılarını değiştirdiği gözlemlenmiştir.

Avukatların öznel deneyimlerine göre, genellikle çocukların ailelerinin eğitim düzeyleri, ailelerin çocuklara verdikleri temel eğitimde ve öz denetimdeki eksiklik, Devlet politikalarının yetersizliği, sosyo-ekonomik koşulların yetersizliği, çocuğun yoksunluğu,

Çocukların su farkındalıklarının olmaması, oyun olarak görmeleri ve normalleştirmeleri, çocuklara okullarda verilen eēitimlerin yetersizliēi, yanlış akran çevresi, cezaların caydırıcılıēının olmaması, Türkiye’de ocuk sululuēunun nedenlerini oluřturduēunu söylemişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hukuk, toplumlarda düzeni tesis eden toplumsal olgular ile etkileşimde olan önemli bir kavramdır. Hukuk, toplumsal yapı içinde kanun ve uygulamaları, avukatlar ile sağlamaktadır. Avukatlar toplumsal olgular ile iç içe, konumu itibari ile çocuk suçluluğunun tüm dinamiklerine hakim olmaktadır. Mikro bağlamda çocuk suçluluğu olgusu çerçevesinde düşünüldüğünde avukatların ayrı yeri vardır; çocuğun kendini ifade etmesinde ve üstün yararının korunması için zorunlu olarak bir avukatın çocuk yargılamasının ilk aşamasından mahkemeye kadar tüm süreçlerde etkin ve önemli bir görev üstlenmektedir. Bu bağlamda çocuk suçluluğu olgusuna en yakın isimler avukatlar olmaktadır.

Bir çocuğu savunmak, her zaman çocuğun yararına olan mekanizmaları hesaplamaya uğraşmak, dahası yılmadan bu mekanizmaların harekete geçirilmesini sağlanması kolay olmamaktadır. Bu nedenle de bir çocuğu savunurken, yapılan işin mahiyeti ile aslında ne anlama geldiğini doğru ve tam olarak anlamak gereklidir. Bir çocuğu savunmak, temelde adalet mekanizması içerisinde çocuğa yönelen tüm tehditlere çocuk adına karşılamak demektir. Bir çocuğu savunmak, bütün sistem tersini bile düşünse, bütün koşulları hesap edip gerçekten çocuğun yararına olan hukuki sonuç için yılmadan çabalamak demektir. Bir çocuğu savunmak, her şeyden daha öte, çocuklar için daha güvenli bir dünyayı savunmak demektir.

Tezde Türkiye’de çocuk suçluluğunun nedenlerini makro perspektiften bakarak açıklamaya çalışılmıştır. Bulgularda nedenler arasında birden fazla kırılmaların ve fonksiyonlarının olduğu tespit edildi. Yaşlarına göre kırılma, cinsiyet stereotiplerine göre kırılma, Sosyo-ekonomik düzeni iyi olan ailelerin çocuklarının işlediği suç türü sosyo-ekonomik yönden iyi konumda olmayan ailelerin çocuklarının işledikleri suç türü arasındaki kırılma, göçmen çocukları ile Türk çocuklarının işledikleri suç türü arasındaki kırılma, okul başarısı olan ve eğitime devam eden çocuk ile okul başarısı olmayan okuldan kaçan çocuğun suç farkındalığı ve işledikleri suç türü olarak farklılaşması, okuma yazma bilmeyen çocuk ile ilk okul mezunu olan çocukların işledikleri suç türü arasındaki farklılık, yaşadıkları yer, sosyo-kültürel farklılıklar, aile yapıları arasında farklılıklar ve aile, akran, akraba faktörlerinin sosyalleşme ve öğrenme durumlarına göre farklılıklar, çocuklarda suçun nedenlerini araştırırken birden fazla fonksiyonun doğmasına neden olmaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

- Görüşmeciler 15-18 yaş aralığının çocuklarda yoğunlukla suça sürüklendiğini tespit edilmiştir. Bu durum kalabalık ve karışık şehirlerde suça sürüklenen çocuk yaşı 10'a düştüğü tespit edilmiştir.
- Cinsiyet stereotipi bağlamında suçların ve cezaların farklılaştığı gözlemlenmiştir. Erkek çocuklarının kız çocuklarından daha fazla suç işlediği bulgulanırken, erkek çocuklarının işledikleri suçlar hırsızlık, uyuşturucu kullanma-satma, yağma, şiddet, gasp, cinsel istismar iken kız çocukları evden kaçma, hırsızlık ve cinsel istismarın mağduru konumunda oldukları tespit edilmiştir.
- Suça sürüklenen çocukların okuldan kaçma, okula devam etmeme davranışları sergiledikleri, eğitim düzeylerinin ilkokul olduğu tespit edilmiştir. Bu da çocuk suçluluğu ile çocuğun okul başarısı arasında bir bağ olduğunu göstermektedir.
- Okul başarısı iyi olan çocukların suç eylemini ilk defa gerçekleştirirken, okul başarısı olmayan çocukların suçu 18 yaşına kadar tekerrür ettirdikleri tespit edilmiştir. 18 yaşından sonra ise mükerrir suç işledikleri gözlemlenmiş ve bu durumda hayat boyu suçluluğunun nedenleri arasında bir bağ olduğunu göstermektedir.
- Çocukların yaşadıkları yerler genellikle yoğun göç alan gecekondu mahalleleri ve gecekondu olmayan dezavantajlı mahallelerde yoğunlaştığı bulgulanmıştır. Kalabalık illerde merkezde yer alan dezavantajlı mahallelerde gözükrken küçük şehirlerde çocukların merkezden uzak ilçe, köy ve kasabalarda yaşadıkları tespit edilmiştir.
- Çocuklar genelde 4-5 kardeşli olup geniş ve kalabalık çekirdek ailelerde yaşadıkları tespit edilmiştir.
- Çok çocuklu ailelerde genelde ortanca çocuğun daha çok suç eyleminde bulunduğu tespit edilmiştir.
- Suça sürüklenen çocuklarının aile bireylerinin eğitim düzeyine bakıldığında genellikle ilkokul mezunu ve okuma yazma bilmedikleri tespit edilmiştir. bu bağlamda anne-baba eğitim durumu ile çocuk suçluluğu arasında bir bağ olduğu söylenilmektedir. Fakat bu eğitim durumu iyi olan ailelerinin çocuklarının suç işlemediği anlamına gelmemektedir.
- Ailelerinin ekonomik durumuna göre çocuklarda suç niteliğine göre göre farklılaşma görülmüştür. Suç ile geçimini sağlayan ailelerinde kendi arasında farklılıkların olduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan sosyo-ekonomik olarak yüksek olan ailelerin

çocuklarının işlediği suç ile düşük gelirli ailelerin çocuklarının işlediği suç birbirinden farklılaşmaktadır. Düşük gelirli ailelerin çocukları ekonomik sebepler ötürü suçu araçsallaştırmıştır. Sosyo-ekonomik yönden iyi olan ailelerin çocukları ise ehliyetsiz araç sürme, uyuşturucu kullanma suç türlerine karıştıkları tespit edilmiştir.

- Yaş aralıklarının çocukların suç eylemlerinde ve hayat boyu suçlulukta önemli bir etken olduğu bulgulanmıştır. 8-15 yaş aralığı çocukların suçu oyun olarak deneyimledikleri ve suç farkındalıklarının olmadığını, eğer suça uygun ceza-yaptırım uygulanmadığında bu davranışı devam ettirdiği tespit edilmiştir.
- Suç farkındalığı, çocuk suçluluğunda incelenmesi önemli olan etkenlerden biridir. Çalışma bulgularına göre, çocuklar suçu içinde doğdukları aile ve mahallede bir oyun, heyecan olarak deneyimledikleri itibar kazanma, ödül gibi pekiştireçlerle öğrendikleri ve beraberinde normalleştirdikleri bulgulanmıştır. Çocuklar basit yaralama, hırsızlık, kavga, hakaret, uyuşturucu madde kullanma, ehliyetsiz araba kullanma ve izinsiz bir başkasına ait olan bilgilerin paylaşılmasını suç olarak görmezken cinsel istismar, adam öldürme ve büyük meblağ hırsızlıkları suç olarak gördükleri tespit edilmiştir.
- Çocukların ailelerinde ölen bir ebeveynin (özellikle anne) olması, aile bireylerinin özellikle babanın ceza evinde olması, ailelerinin olmaması, ailenin öz kontrolünün ve ilgisinin yetersizliği çocukları suça sürükledikleri bulgulanmıştır.
- Çocukların ailelerinde şiddet ve istimara uğradığında bunu söylemekten korktuklarını gözlemlenmiştir.
- Çocukların sosyalleşme mekanizmaları olan evlerinin bulundu mahalle, oyun oynadıkları sokak, park ve zamanlarının en önemli alanlarını geçirdikleri okullarda çocukların suçlu motivasyonlarını pekiştirecek bir çevrenin varlığı ve görmezden gelinen bir sokak çevre çocukları vandallığa ve suçun tekrarlanmasına zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda çocukların yaşadıkları mahalle ve alt kültür ile çocuk suçluluğu arasında bir bağ olduğu bulgulanmıştır.
- Bağımlılık davranışı beraberinde suçu doğuran bir durumdur. Bağımlılığın suç eyleminde bulunmayı desteklediği ve çocukların suçu mükerrer ettirmelerine neden olduğu bulgulanmıştır. Uyuşturucu madde kullanan çocukların en çok hırsızlık ve uyuşturucu satıcılığı suçunu işledikleri tespit edilmiştir.
- Çocukların suçu genellikle arkadaş arasında oyun olarak başlattığı ve organize olarak yaptığı bulgulanmıştır. Suç türlerine göre münferit ve organize suç işleme

şekillerinin değiştiği görülmüştür. Hırsızlık, yağma suçunu organize olarak yaparken uyuşturucu satma, kullanma ve cinsel istismar suçunu münferit olarak yaptıkları tespit edilmiştir.

- Kentsel alanlar çocukların sosyalleşme alanlarıdır. Göç ve sanayileşme ile artan nüfus düzensiz kentleşmeye neden olmuştur. Çalışmada gecekondu mahallerinde ya da gecekondu olmayan dezavantajlı mahallelerde çocukların daha fazla suça yöneldiği tespit edilmiştir. Gecekondu olmayan dezavantajlı mahalleler kentsel dönüşümle yer değiştiren kişilerin gittikleri düzenli sitelerde oluşturdıkları yapılanma için verilen tanımlamadır. Bu bağlamda göç ile çocuk suçluluğu arasında bir bağ olduğu tespit edilmiştir. Ama çevresel düzensizliklerle çocuk suçluluğu arasında kesin bir bağ olduğu söylenemez. Bu durumda başka etkenlerinde incelenmesi gerekmektedir.
- Göçmen çocukları ile Türk çocukları arasında hatta çocuklar ve geldikleri ülkelere göre suç türleri olarak farklılaşmaların olduğu bulgulanmıştır. Sürüklenme durumları birbirinden farklı ihtiyaçları doğurmaktadır. Suriyeli, Iraklı, İranlı çocuklar ekonomik yetersizlikten dolayı hırsızlık suçunu işlerken, Afganlı çocukların cinsel istismar ve uyuşturucu satışı suçlarını işlemektedir.
- Suçum mükerrer etmesinde; Suç türü ile sosyoekonomik durum arasında bir ilişki gözlemlenmiştir. ekonomik durumunu düzelmedikçe çocuklar hırsızlık yapmaya devam edecekleri bulgulanmıştır. Fakat durumu iyi olan çocukların ise bir defa suçun yaptırımının suçu tekrar işlemesine de bir etken olduğu bulgulanmıştır. Hırsızlık yapan çocukların tüm dosyalarında hırsızlık olarak işlenmesi bunu desteklemektedir. Hırsızlıkta bir süre sonra ihtisaslaşanlar içeri girdiklerinde daha farklı teknik bilgiler öğrenerek çıkmaktadır. Hapishanelerin bir yaptırım değil bir suç okulu işlevinin olması suçun tekrar etmesine neden olmaktadır.
- Araç kaçırmada çocuklarının öncesinde sicil dosyasının olmaması gözlemlenirken hırsızlık ve uyuşturucu suçlarında çocukların işledikleri suçların öncesinin olduğu tespit edilmiştir. Suçun tekrar etmesinde cezaların caydırıcılığının olmaması ve uygulanmasındaki sorunlar, çocuklarda yakalanmam, yakalansam da ceza almıyorum düşüncesi suçu tekrar ettirmelerine neden olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen öneriler şu şekildedir:

- Aile kurumu, toplumun devamını sağlaması açısından toplumun içindeki aktörleri sosyalizasyon ve kültürel fonksiyonuna sahip olarak toplumda aktif

rol oynayan bir kurumdur. Toplumun bireyleri yanlış veya eksik sosyalleşme ile yanlış yollara sapmaktadır. Başta evliliklerin bir rapor sonucunda yapılması gerekmektedir. Evliliğe bir aile kurmaya uygun olup olmama raporu. Türkiye’de aile kurumunu güçlendirecek düzenli olarak aile araştırmalarının ve 5 yıllık aile planının yapılması gerekmektedir. Aile, sosyal ve politikalar bakanlığı 5 yıl boyunca her çocuğun aylık gelişim planı hazırlamalı ve psikolog, sosyolog ve pedagoglar tarafından kontrolleri sağlanmalıdır.

- Türkiye jeopolitik konumu, göç politikalarındaki hassasiyet ve şeffaflığı nedeniyle yoğun göç alan bir ülkedir. Ekonomi politikamız ve para birimimizin Dünya’da en çok kullanan para birimlerine karşı değer kaybettiği gerçeği göz önüne alındığında Dünyanın her yerinden ülkemize göç kaçınılmaz olacaktır. Bu bağlamda göç politikaların başat olarak çocukları ve beraberinde toplumu kapsayıcı bir şekilde düzenlenmesini ve hazırlıkların yapılması gerekmektedir.
- Kalabalık şehirlerde yerel yönetimler ilinde bulunan her mahallesi için önlemler almalı ve tematik izleme yapmalıdır. Okullar ile projeler üretip, suç eğilimi olan çocukları okulda ilgi alanlarına göre yönlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için İl milli eğitim müdürlükleri, üniversiteler ve yerel yönetimler eş zamanlı faaliyet planları yapmaları gerekmektedir.
- Cinsel istismar mevzularında failin ve mağdurunda çocuk olduğu durumlar muğlak bir durumdadır. Adalet Bakanlığı tarafından Çocuk haklarının kanunun tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.
- Hayat boyu suçluluğun önlenmesi açısından çocuk suçluluğunun araştırılması önemlidir. Bu demek değildir ki belli bir yaşa kadar suç işlememiş bir insanın yetişkin suç işlemeyeceği anlamına gelmemektedir. Ama kişilik gelişiminin olduğu yaşlarda suç eyleminde bulunan bireylerde suçlu kişilik geliştirmektedir. Bu bağlamda hayat boyu suçluluğu önlemek için suça sürüklenen çocuklara ilişkin 10 yıllık eylem planının hazırlanması gerekmektedir.
- Suç oranı yüksek mahallelere genç ve çocukların ilgilerini çekebilecek, kendilerini geliştirebilecekleri bir jimnastik salonu açılmalıdır.
- Bağımlılıkların kökenine ve nedenlerine ilişkin köklü analizlerin yapılması gerekmektedir. Şehirlerin görünmez alanları olan dezavantajlı, gecekondu

mahallelerine hakim olan muhtarlarla yakın iş birliği içinde olunarak mahallelerin görünür hale getirilmesi gerekmektedir.

- Türkiye'nin her şehrinde bölgesel ve ulusal eş zamanlı çocuk suçluluğu ve çocuk yoksulluğu üzerine araştırmaların yapılması gerekmektedir.
- En önemli gereklilik ise bu önerilerin teoride kalmayıp Türkiye Cumhuriyeti Devleti, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları tarafından ciddi bir şekilde ele alınıp ulusal-bölgesel politikalarda, sivil toplum kurumlarının projelerinde ve toplumsal düzenin pratiklerinde uygulanması gerekmektedir.
- Çocuk suçluluğunu önleyici politikalar geliştirilmesinde ve kanunların uygulanmasında Çocuk ve ceza hukuku alanında sahada deneyimli avukatların gözlemlerinden yararlanılmalıdır.
- Tez çalışmasının örnekleminde yer alan illerde kapsamlı ve detaylı çalışmalar yapılmalıdır.

Çocuk suçluluğunun nedenlerine bakıldığında birden fazla nedenin etken olduğu görülmüştür. Çocuğun suç eyleminde bulunmasının nedenini yalnızca sosyo-ekonomik zayıflık olarak açıklasaydık, sosyo-ekonomik yönden zengin olan ailelerin çocuklarının suç işleme nedenlerini açıklayamazdı. Diğer yandan yaşadıkları çevre bağlamından bakıldığında, aynı mahallede suç işleyen çocukla suç işlemeyen çocuğun arasındaki farklılığı tespit ederken zorlanırdık. Bu bağlamda çalışma, mikrodan makroya doğru giden bir metodolojik amaç ile oluşturulmuştur.

Makroda perspektifte çocuk suçluluğu olgusuna, mikroda ise çocuğun sosyo-ekonomik durumu, aile yapısı, çevresel faktörler, sosyalleşme durumlarını, kentsel alanda görünürlükleri, yaşları, eğitim düzeyleri gibi etkenlere değinilmiştir. Literatüre bakıldığında çocuk suçluluğu ile ilgili yapılan çalışmalar suçluluğu anlamayı amaçlamıştır. Bunun nedenlerinden biri ise mükerrer suçluluğun temelini oluşturduğudur. Fakat çalışmalar mikro perspektiften ileri gidemediğinden kolektif çalışmalar yapılmadığından sorunlara çözümler üretilenmemiştir.

Bu tez çocuk suçluluğu olgusunu anlamlandırılmasında kullandığı metodolojik yaklaşımı ve örnekleme çocuk suçluluğuna en yakın isim olan avukatların perspektifinden değerlendirmesi ile Türkiye'de çocuk suçluluğuna bir pencere olmuştur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Avcı, M. (2015). *Çocuk Suçluluğu (Erzurum İl Merkezi Üzerine Bir Çalışma)*. Serüven Kitap.
- Ayan, S. (2011). *Suçlu Kim? Türkiye'de Çocuk Suçluluğu* (1. b.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Bal, H. (2016). *Suç Sosyolojisi* (2 b.). İstanbul: Sentez.
- Bartollas, C., & Schmallegger, F. (2017). *Çocuk Suçluluğu* (9. b.). (D. Yücel, & B. Gönültaş, Çev.) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Beccaria, C. (2016). *Suçlar ve Cezalar Hakkında* (6 b.). (S. Selçuk, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Becker, H. (2017). *Haricîler (Outsiders)* (3 b.). (B. Bakırlı, Dü., Ş. Geniş, & L. Ünsaldı, Çev.) Ankara: Heretik.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri* (Cilt 2). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Durgun, Ö. (2019). *Gelişmiş Ülkelerde Çocuk Yoksulluğu Teorik ve Güncel Bir Bakış* (1 b.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Durkheim, E. (2004). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. (C. Saraçoğlu, Çev.) İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (Z. Zühre İlgelen, Çev.) İstanbul: Pozitif Yayıncılık
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (2 b.). (C. Güzel, Dü., & H. Özel, Çev.) Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Goffman, E. (2014). *Damga* (1 b.). (B. Bakırlı, Dü., Ş. Geniş, L. Ünsaldı, & S. Ağırnaslı, Çev.) Ankara: Heretik.
- Gölcüklü, F. (1962). *Türkiye'de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.
- Güçlü, İ., & Akbaş, H. (2019). *Suç Sosyolojisi* (2 b.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güçlü, S., Öztürk, A., Baygal, A., Köse, B., Akkaya, C., Ertan, C., . . . Burkey, S. (2018). *Sosyal Problemler Sosyolojisi* (3. b.). (N. Adak, Dü.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gürsoy, M. (2019). *Göç ve Kentleşme Bağlamında Suç*. (A. Atik, Dü.) Ankara: Gece Akademi.
- İçli, T. (2013). *Kriminoloji* (8. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kılıç, M. (2014). Gençliğin Şiddet Algısı: Düzce İli Örneği. A. Ertuğrul (Dü.) içinde, *Düzce'de Tarih ve Kültür*. Bursa: Gaye Kitabevi.
- Kızmaz, Z. (2015). *Mağdurlar ve Suçlular*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Love, R. L. (1978). Blau. inequality and heterogeneity: A primitive theory of social structure (book review). *Rural Sociology*, 43(4), 726.

<https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/blau-inequality-heterogeneity-primitive-theory/docview/1290878306/se-2?accountid=15272>
adresinden alındı

- Malik, H. (1931). *Türkiye’de Suçlu Çocuk : İctimai derterimiz*. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Marx, K. (2010). *Yabancılaşma* (4 b.). (B. Erdost, Dü.) Ankara: Sol Yayınları.
- Orhon, G. (1962). *Suçlu Çocuklarla İlgili Bir İnceleme*. Ankara: Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Oktik, N., Önkal, G., Sarı, Ö., Çelen, H., İrtiş, V., Ünal, H., . . . Özkan, B. (2016). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi, Uygulamalar ve Örnekler* (1. b.). (N. Oktik, G. Önkal, & Ö. Sarı, Dü) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Oktik, N., Sümer, O., Gökulu, G., Bilgiç, Ş., Ünal, H., Çukur, C., . . . Önkal, G. (2013). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi- Temel Kavramlar ve Tartışmalar* (1 b.). (Ö. Sarı, & G. Önkal, Dü) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Park, R., & Burgess, E. (2018). *Şehir* (3. b.). (L. Ünsaldı, Dü., & P. Karababa Kayalığıl, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Piaget, J. (1932). *The Moral Judgment of the Child* (Cilt 3). U.S.A.: Semantic Scholar. doi:10.2307/1416357
- Platon. (2011). *Sokrates'in Savunması* (1 b.). (A. Cevizci, Dü., & F. Akderin, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Solak, A. (2009). *Çocuk Suçluluğu ve Aile* (2. b.). Ankara: Hegem Yayınları.
- Solak, A. (2011). *Türkiye'nin Suç Haritası*. Ankara: Hegem Akademisi Yayınları.
- Tarde, G. (2019). *Monadoloji ve Sosyoloji*. Ankara: Doğu Batı.
- Taşkıran, T., & Ağaoğlu, S. (1943). *Suçlu Çocuklarımız- Ankara Çocuk Islah Evinde Bir Araştırma*. Ankara: Titaş Basımevi.

MAKALELER

- Ayar, D., & Öztürk, C. (2015). Türkiye’de Lisansüstü Çalışmalarda Çocuk Suçluluğu. *The Journal of Pediatric Research* , 2(1), 17-20. doi:10.4274/jpr.86580
- Bayındır, N., Özel, A., & Köksal, E. (2007). Çocuk Suçluluğu Demografisi: Kütahya Şehri Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi*, 9(1-4), 95-108.
- Braithwaite, J. (1989). Criminological Theory and Organizational Crime. *Justice Quarterly*, 6(3), 333-358. doi:10.1080/07418828900090251
- Braithwaite, J. (2000). Shame and Criminal Justice. *Canadian Journal of Criminology*, 42(3), 281-298. doi:10.3138/cjcrim.42.3.281
- Çoban, S. (2016). Türkiye’de Risk Altındaki Çocuklar ve Çocuk Suçluluğu Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları*, 0(52), 791-810. doi:10.18368/IU/sk.24682

- Erdener, E. (2015). Examination of the perception of the legal meaning and the consequences of crime among children and the socio-cultural factors influencing these perceptions with respect to criminal responsibility. *Journal of Forensic Medicine*, 29(2), 92-111. doi:10.5505/adlitip.2015.48379
- Felson, R. B., L., A. E., S., S. J., & M., T. L. (1994). Subculture of Violence and Delinquency: Individual vs. School Context Effects. *Social Forces*, 75(1), 155-173. doi:10.2307/2579921
- Fırat, S., Gülmen, M., & İltaş, Y. (2016). Adana'da Suça Sürüklenen Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri. *Adli Tıp Bülteni*, 21(2), 86-92. doi:10.17986/blm.2016220393
- Güler, G., Sungur, M., & Kütük, M. (2018). Suça Sürüklenen Çocukların Klinik ve Sosyodemografik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 23(1), 39-46. doi:10.17986/blm.2017332628
- Hancı, İ. (1995). Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu. *Adli Tıp Dergisi*, 11(1-4), 55-62.
- Kaplan, H. B., Johnson, R. J., & Bailey, C. A. (1987). Deviant Peers and Deviant Behavior: Further Elaboration of a Model. *Social Psychology Quarterly*, 50(3), 277-284. doi:10.2307/2786829
- Kızmaz, Z. (2015). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(2), 149-174.
- Kline, P. (1993). *Personality: The Psychometric View* (1. b.). London: Routledge. doi:https://doi.org/10.4324/9780203168431
- Korkmaz, M. N., & Erden, G. (2010). Çocukları Suç Davranışına Yönelten Olası Risk Faktörleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 76-87.
- L. Thomas Winfree Jr., G. Larry Mays, & Teresa Vigil-Bäckström. (1994). Youth gangs and incarcerated delinquents: Exploring the ties between gang membership, delinquency, and social learning theory. *Justice Quarterly*, 11(2), 229-256. doi:10.1080/07418829400092241
- Lasley, J. (1992, Jun 1). Age, Social Context and Street Gang Membership: Are "Youth" Gangs Becoming "Adult" Gangs? *Youth and Society*, 23(4), s. 434. doi:doi.org/10.1177/0044118X92023004003
- Sözen, E. (1986). Sosyolojik Açıdan Çocuk Suçluluğu ve Paşakapısı Cezaevi'nde Bir Deneme. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(21), 261-285.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- Aksu, H., Karakoç Demirkaya, S., Gürbüz Özgür, B., & Gün, B. (2013). Aydın ilinde bir yıldaki çocuk ve ergen adli olguların değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, s. 369-377. doi:10.5455/apd.43501
- Akyürek, B. E. (2020). Çocuk Suçluluğunun Önlenmesinde Yerel Yönetimlerin Rolü: Kayseri Örneği. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Alexander, J. C. (1984). Structural analysis in sociology . *Sociological Quarterly*, 25(1), 5-26. Haziran 17, 2021 tarihinde <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/structural-analysis-sociology/docview/1308397552/se-2?accountid=15272> adresinden alındı
- Arboleda-Flórez, J., & Holley, H. (1991). Antisocial Burnout: An Exploratory Study. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry & the Law*, 19(2), 173-183. <https://psycnet.apa.org/record/1991-33472-001> adresinden alındı
- Arıcan, M. (2009). Ceza Muhakemesi Hukukunda İfade Alma ve Sorgu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(1), 43-66. doi:<https://doi.org/10.15337/SUHFD.2017.118>
- Avcı, M. (2010). Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 49-73. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/2821/38037> adresinden alındı
- Bayraktar, K. (2011). Yeni Türk Ceza Kanununda Çocuklarla İlgili Hükümlere Genel Bir Bakış. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 25(1-2), 45-60. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iumhmohb/issue/9365/117174> adresinden alındı
- Bekir, H. (2016). Erzincan İlinde Suça Sürüklenen ve Suç Mağduru olan Çocuklar. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 267-280. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisobil/issue/26738/281818> adresinden alındı
- Binder, A. (1987). Criminology: Discipline or Interdiscipline. *Oakland University Libraries*(5), 41-67. <http://hdl.handle.net/10323/4025> adresinden alındı
- Bulgurcuoğlu, S., & Çamur Duyan, G. (2019). Hükümlü Çocuklar: İstanbul ve Ankara Çocuk Eğitimevi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 0(30), 167-190. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/755424> adresinden alındı
- Bülbül , S., & Doğan, S. (2016). Suça Sürüklenen Çocukların Durumu ve Çözüm Önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 0(59), 31-36. https://www.cshd.org.tr/uploads/pdf_CSH_1529.pdf adresinden alındı
- Canter, R. (1982). Sex Differences in Self-Report Delinquency. *Criminology: An Interdisciplinary Journal*, 20(3-4), 373-393. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1982.tb00467.x>
- CMK. (2004, 12 17). CMK 150/1. Resmî Gazete. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> adresinden alındı
- Cömert , Ö. (2018). Mükerrer Çocuk Suçluluğu. *Yüksek Lisans Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı. Haziran 15, 2021 tarihinde <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11508/15566/513001.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı

- Çalık, D., & Çınar, Ö. (2009). Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları Bilgi Toplumu ve İnternet. *XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı* (s. 77-88). İstanbul: Bilgi Üniversitesi. Nisan 20, 2020 tarihinde http://www.osmansezgin.com/assets/felsefe_makale_bilgitoplumuveinternet.pdf adresinden alındı
- Çoban, S. (2014). Bazı Sosyal Etkenlerin Çocuk Suçluluğu ile İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(2), 77-95. Haziran 2, 2021 tarihinde <https://arastirmax.com/tr/publication/hacettepe-universitesi-edebiyat-fakultesi-dergisi/31/2/77-95-bazi-sosyal-etkenlerin-cocuk-suclulugu-ile-iliskisi-uzerine-karsilastirmali-bir-arastirma/arid/06502590> adresinden alındı
- Çoşar, Y. (2005). Kentleşen Türkiye'de Çocuk Suçluluğu. *TBB Dergisi*, 18(56), 281-327. Haziran 5, 2021 tarihinde <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-56-112> adresinden alındı
- İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 1-250. doi:<https://doi.org/10.17755/esosder.43188>
- Elliott, D. S., & Morse, B. J. (1989). Delinquency and Drug Use as Risk Factors in Teenage Sexual Activity. *Youth and Society*, 21(1), 32. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/delinquency-drug-use-as-risk-factors-teenage/docview/1296003596/se-2?accountid=15272> adresinden alındı
- Ediz, A., & Türe, H. (2015). Ankara İlinde Çocuk Suçluluğuna Yönelten Sebeplerin Chaid Analizi ile İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 1-250. doi:<https://doi.org/10.17755/esosder.43188>
- Ereş, F. (2009). Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi. *Aile ve Toplum/ Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17), 88-96. Temmuz 1, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198196> adresinden alındı
- Erkan, R., & Erdoğan, M. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. *Aile ve Toplum Eğitim- Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 79-90. Haziran 3, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/198013> adresinden alındı
- Gültekin Akduman, G., Akduman, B., & Cantürk, G. (2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(4), 156-161. <https://app.trdizin.gov.tr/makale/TnpVeU5qQXc> adresinden alındı
- Gülüm, Z., Cohen, Z., & P, Demircan, Y. (2017). Suça Sürüklenen Çocuklar ile İkamet Yeri, Suç Yeri ve Suç Türü İlişkisi: İstanbul Adliyesi 2. Çocuk Mahkemesi Örnekleme. *Adli Tıp Bülteni*, 22(3), 155-162. <https://www.acarindex.com/pdfs/184405> adresinden alındı
- Güngör, M. (2008). Evrensel Bir sorun olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 25-43. Haziran 2, 2021 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/adyusbd/issue/1402/16581> adresinden alındı
- Haines, H. H. (1981). The Deviant Subject: David matza's Sociology of Deviance. *Mid-American Review of Sociology*, 6(1), 12-69.

<https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/deviant-subject-david-matzas-sociology-deviance/docview/1308684839/se-2?accountid=15272> adresinden alındı

Hancı, H., & Akçiçek, E. (1995). Gecekondulaşma ve Çocuk Suçluluğu. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 99-109. Haziran 12, 2021 tarihinde <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12397/1104> adresinden alındı

Hartnagel, T. F. (1968, September). Sex Identity, Social Class And Juvenile Deviance (Order No. 6904751). *ProQuest Dissertations & Theses Global* (302329621), 1-176. Indiana University. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/dissertations-theses/sex-identity-social-class-juvenile-deviance/docview/302329621/se-2?accountid=15272> adresinden alındı

Hirschi, T. (1983). Families and Crime. *The Wilson Quarterly*, 7(2), 132-139. <http://www.jstor.org/stable/40256474> adresinden alındı

Hirschi, T. W. (1968, June 13). Infraction As Action: A Study Of The Antecedents Of Illegal Acts (Order No. 6903614). *ProQuest Dissertations & Theses Global* (302300567), 1-340. Berkeley: University of California. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/dissertations-theses/infraction-as-action-study-antecedents-illegal/docview/302300567/se-2?accountid=15272> adresinden alındı

Hirschi, T., & Gottfredson, M. (1983). Age and the Explanation of Crime. *The University of Chicago Press*, 89(3), 552-584. https://www.academia.edu/27028001/Age_and_the_Explanation_of_Crime?auto=citations&from=cover_page adresinden alındı

Holligan, C., & McLean, R. (2018). Violence as an Environmentally Warranted Norm amongst Working-Class Teenage Boys in Glasgow. *Social Sciences*, 7(10), 207- 221. doi:<https://doi.org/10.3390/socsci7100207>

İçli, T. (1984, Aralık 15). Uyuşturucu Madde Bağımlıları İle Sosyolojik Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2(2), 77-86. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/huefd/issue/41170/505145> adresinden alındı

İslamoğlu, G. (2017). Çocuk Suçluluğunun Sosyolojik Olarak İncelenmesi: İstanbul/Gaziosmanpaşa Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Haziran 15, 2021 tarihinde alındı

Işık, H. (2006). Çocuk Suçluluğu ve Okullar ile İlişkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 287-299. Haziran 3, 2021 tarihinde https://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt7Sayi2/3bc3ed54-3e35-41a6-8527-61f8e55f3e73_20170620042.pdf adresinden alındı

Janowitz, M. (1975). Sociological Theory and Social Control. *American Journal of Sociology*, 81(1), 82-108. Haziran 16, 2021 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/2777055> adresinden alındı

- Johnston, W. T. (1963, Haziran). Relative Deprivation and Juvenile Delinquency: Implications for Social Work (Order No. EP66858). *ProQuest Dissertations & Theses Global* (1660539673), 1-77. University of Southern California. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/dissertations-theses/relative-deprivation-juvenile-delinquency/docview/1660539673/se-2?accountid=15272> adresinden alındı
- Karataş, K., Erükçü Akbaş, K., & Gülhan Orhan, M. (2020). Ankara'da Çocuk Suçluluğu: Emniyet Çocuk Şubeye Gelen Olgular Üzerinden Bir Değerlendirme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(1), 137-156. https://www.researchgate.net/profile/Kasim-Karatas-2/publication/349412109_ANKARA'DA_COCUK_SUCLULUGU_EMNIYET_COCUK_SUBEYE_GELEN_OLGULAR_UZERINDEN_BIR_DEGERLENDIRME_JUVENILE_DELINQUENCY_IN_ANKARA_AN_EVALUATION_OF_THE_CASES_IN_THE_CHILD_UNIT_OF_POLICE_DEPAR adresinden alındı
- Karataş, Z. (2017). Sosyal Bilim Araştırmalarında Paradigma Değişimi: Nitel Yaklaşımın Yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68 - 86. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tushad/issue/31792/350444> adresinden alındı
- Karataş, Z., & Mavili, A. (2019). Çocuk Adalet Sisteminde Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Uygulamalarda Karşılaşılan Sorunlar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(45), 1013-1044. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/892546> adresinden alındı
- Kılıç, M. (2014). Gençliğin Şiddet Algısı: Düzce İli Örneği. A. Ertuğrul (Dü.) içinde, Düzce'de Tarih ve Kültür. Bursa: Gaye Kitabevi.
- Kızmaz, Z. (2005). Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik (Integrated) Suç Kuramları-I. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 349-377. <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt15/sayi2/349-377.pdf> adresinden alındı
- Kızmaz, Z. (2006). Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik (Integrated) Suç Kuramları-II. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 305-335. https://cte-ds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_butunlesiksuckuramlari.pdf adresinden alındı
- Kızmaz, Z. (2007). Mükerrer Suçlulukla İlişkili Değişkenler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 227-249. http://www.cte-ds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_m%C3%BCkerrersucluluklaililidegiskenler.pdf adresinden alındı
- Kızmaz, Z., & Bilgin, R. (2010). Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(32), s. 269-311. <http://genclikbirikimi.org/kunye-6273-sokakta-calisan-yasayan-cocuklar-suc-diyarbakir-ornegi-makale> adresinden alındı
- Kocadaş, B. (2007). Düşük Sosyo-Ekonomik Yapı Suç İlişkisi: Malatya'da Çocuk Suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 157 - 186. Haziran 4, 2021

tarihinde <https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TnpZek5UWTI> adresinden alındı

- Kohlberg, L. (2018). Moral Stages and Moralization: The Cognitive-Development Approach. *Open Journal of Philosophy*, 8(3), 31-53. [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkposzje\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2277263](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkposzje))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2277263) adresinden alındı
- Korkmaz, Y. (2011). Şehirleşme ve Suç. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0(23), 69-78. <https://www.acarindex.com/pdfs/38154> adresinden alındı
- Kunter, N. (1951). Türkiyede Suçluluğun İçtimaî Âmilleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(3-4), s. 98-121. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0001150&lng=1> adresinden alındı
- Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Boz, B., Cenger, C., & Acar, K. (2009). Denizli ilinde 12-15 yaş arasındaki suça sürüklenen çocukların Sosyodemografik özellikleri. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 0(1), 8-14. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/patd/issue/35359/392564> adresinden alındı
- Landis, P. (1939). Problems of Farm Youth - A Point of View. *Social Forces*, 18(1), 502. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/problems-farm-youth-point-view/docview/1290991261/se-2?accountid=15272> adresinden alındı
- Malizia, N. (2018, Ocak). Sociologia Della Devianza. *Devianza E Criminalita*. İtalya. Nisan 15, 2020 tarihinde <https://www.unikore.it/phocadownload/userupload/nicola.malizia-unikore.it/2018%20DISPENSA%20SOCIOLOGIA%20DELLA%20DEVIANZA.pdf> adresinden alındı
- Miller, W. B. (1959). Implications of Urban Lower-Class Culture For Social Work. *Social Service Review*, 33(1), 219-136. <https://ekaynaklar.mkutup.gov.tr:2170/scholarly-journals/implications-urban-lower-class-culture-social/docview/1290903262/se-2?accountid=15272> adresinden alındı
- Öter, A. (2018). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenlerine Sosyolojik Bir Bakış (Antalya Örneği). *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 739-769. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/660679> adresinden alındı
- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M. T., & Nasırlıoğlu, S. (2012). Kişilik Gelişimi. *Dergipark*, 4(4), 566-589. doi:<https://doi.org/10.5455/cap.20120433> adresinden alındı
- Özden Bademci, H., & Demir, M. (2016). Suça Sürüklenmiş Bir Gencin Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu: Olgu Sunumu. *Atatürk Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 17-26. Haziran 13, 2021 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/305689074_Suca_Suruklenmis_Bir_Gencin_Bakis_Acisiyla_Cocuk_Suclulugu_Olgu_Sunumu adresinden alındı
- Schie, E., & Willemsen, T. (1989). Sex Stereotypes and Response to Juvenile Delinquency. *Sex Roles*, 20(11), 623-638. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/sex->

stereotypes-response-juvenile-delinquency/docview/1308094000/se-2?accountid=15272 adresinden alındı

- Serter, G. (2013, Ağustos 15). *Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram*. doi:10.5505/planlama.2013.98608 adresinden alındı
- Thornberry, T. (1987). Toward an Interactional Theory of Delinquency. *Criminology*, 25(4), 863-892. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1987.tb00823.x> adresinden alındı
- Sözmen, S., & Gürgen, H. (1981). Eskişehir Çocuk İslahevindeki Suçlu Çocukların Yakın Çevre ve Kişilik Özellikleri. *Kurgu*, 4(1), 484-542. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kurgu/issue/59619/859046> adresinden alındı
- Taşkın, E. (2018). Çocuk Suçluluğu Suça Sürüklenmiş Çocukların Tahliye Sonrası Süreçlerinin İncelenmesi (Isparta Örneği). *Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi*, s. 1-16. Temmuz 1, 2021 tarihinde http://cisst.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/cocuk_suclulugu.pdf adresinden alındı
- Topses, M. (2013). Mükerrer Suçluların Sosyo-Kültürel Özellikleri: Çanakkale E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, 257-287. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16661/510097> adresinden alındı
- Trillo, V., & Redondo, L. (2013). The Role of Gender Identity in Adolescents' Antisocial Behavior. *Psicothema*, 25(4), 507-513. doi:10.7334/psicothema2013.8 adresinden alındı
- Uğur, N. (1986). Gecekonduarda Suç ve Suçluluk. Ankara: Yök Tez. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Yazıcı, M. (2013). Toplumsal Değişim ve Sosyal Değerler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 1489-1501. doi:10.7827 adresinden alındı
- Yıldız, Z. (2004). Eğitim Düzeyi İle Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 38(38), 278 - 291. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10359/126827> adresinden alındı
- Yılmaz, Y., & Keş, İ. (2019). Konya İli Örneğinde Çocuk Suçluluğu Üzerine Kriminolojik Bir İnceleme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 23-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/neuhfd/issue/46494/570340> adresinden alındı
- Zembroski, D. (2016, Haziran 21). Suç ve Suçluluk Üzerine Sosyolojik Teoriler. (S. Ilgın, Çev.) <https://www.sosyalbilimler.org/suc-ve-sucluluk-uzerine-sosyolojik-teoriler-ceviri/> adresinden alındı

TEZLER

- Alkan, H. (2021). Suça İtilmiş Çocuklar ve Mükerrer Çocuk Suçluluğu ile İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Suç Araştırmaları Anabilim Dalı.

- Burkay, S. (2008). *Suç Teorileri ve Suç olgusu: Antalya Örneği*. Antalya: Yök Ulusal Tez Bankası. doi:229346
- Dinç, A. (2013). Çocuk Suçluluğunda Ailenin Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale Üniversitesi .
- Duman, F. (2018). Suçlu Habitusu ve Suçlu Gençlik Habitusu : İzmir İli Örneği. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Kart, K. (2003). Sosyo Kültürel ve Demografik Yönden Bursa'da Çocuk Suçluluğu. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ok, A. (1989). Kurumlar ve Suçlu Çocuklar. İzmir: Yök Tez. Mayıs 20, 2020 tarihinde <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Tayfun, R. (1989). Çocuk Suçluluğu Polis ve Basın. İstanbul: Yök Tez. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> adresinden alındı
- Turan, İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. <http://genclikbirikimi.org/kunye-37191-suca-suruklenen-cocuklar-kocaeli-ornegi-tez> adresinden alındı
- Uzun, Z. (2015). Suç ve Değer İlişkisi: Suça Sürüklenmiş Çocuklar Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran 13, 2021 tarihinde <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/1374/fa7b88b1-9388-4387-9582-9ff18e36fabb.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Uzun, Z. (2015). Suç ve Değer İlişkisi: Suça Sürüklenmiş Çocuklar Üzerine Bir Araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, A. (2019). Çocuk Ağır Ceza Mahkemelerinde Hükme Bağlanan Parrisid Vakalarının Kriminolojik Özellikleri. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp Enstitüsü.
- Yağbasan, Y. (2010). Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu. *Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yüce, O. (2019, Mayıs). Suça Sürüklenen Çocukların Rehabilitesinde Çocuk Mahkemelerinin Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Diğer Kaynaklar

- FBI. (2020). *Crime Data Explorer*. Federal Bureau of Investigation : <https://crime-data-explorer.app.cloud.gov/pages/explorer/crime/crime-trend> adresinden alındı
- GOV.UK. (2022, 6 22). *Youth justice statistics: 2020 to 2021*. <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2020-to-2021> adresinden alındı

- TÜİK. (2020, Temmuz 21). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2015-2019*. Temmuz 27, 2021 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2015-2019-33632> adresinden alındı
- TÜİK. (2021, Ağustos 02). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2020*. Kasım 21, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2020-37200> adresinden alındı
- TÜİK. (2022, Ağustos 2). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2021*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-Istatistikleri-2021-45586> adresinden alındı
- UNICEF. (2005). *The State of the World's Children*. New York.

